

శ్రీ వేమనయోగి

శ్రీ

I have the pleasure to enrol Sri. Gandham Sreeramamurty and Sri.Irrinki Narasimhamurty who are popularly known as " Sreerama Narasimha Murty Kavulu " as our Court Poets. Hereafter they are entitled to the privileges of our Court.

Gadwal,
1-3-1945.

K.K. Bhupal.

Youvaraja Saheb of Gadwal.
(For Maharani Saheba of Gadwal

ఓమ్

శ్రీ వేమనయోగీన్ద్రాయ నమః

వేమగీత (ప్రథమసహస్రము)

సమూలము (తెలుఁగువివరణము)

శ్రీ రామనృసింహమూర్తికవులు:

శ్రీ వేమనయోగీన్ద్ర స్తుతి

శ్రీ వేమాహ్వాయ యోగివర్య! పతితా నుద్ధర్తుకామో జనాన్
తత్త్వార్థం ప్రతిపాదయ న్ప్రవచనైః హృద్యాన్ధ్రపద్యాత్మకైః
సందేశం భువి యం త్వ మద్భుత మదాః ప్రాక్ ప్రాక్త మేవాధునా
గైర్వాణ్యాం గిరి భాషితుం ప్రదిశ నౌ ధార్ష్ట్యం నమస్తే! నమః.

తా॥ వేమనయోగీంద్రా! పతితులనుద్ధరించుటకోఁరకుఁ దత్త్వార్థముఁ బ్రతిపాదించుటకునై మనోహరములగు నాంధ్రపద్యముల లోకమునకునీవే యద్భుత సందేశమింతకుపూర్వమిచ్చితివో దానినే యిప్పుడు సంస్కృత భాషలోఁబలుకుటకు (శ్రీరామనృసింహామూర్తికవులమైన) మాకుఁ దగిన దిట్టతనమును బ్రసాదింపుము. నీకిదే నమస్కారము.

శ్రీ మత్సనత్కుమారాంశం వేదవేదాంగవేదినమ్ ।
దిగంబరం కుమారాభం స్తువో వేమాఖ్య యోగినమ్॥

తా॥ సనత్కుమారాంశసంభూతుఁడును, వేదవేదాంగవేదియు, దిగంబరుఁడును, బాలకునివంటివాఁడునునగు వేమనయోగిని స్తుతించెదము.

నైతిక విభాగము

1 **ఆత్మశుద్ధిలేని యాచారమదియేల?, భాండశుద్ధిలేని పాకమేల?**
చిత్తశుద్ధిలేని శివపూజయేలరా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఆత్మశుద్ధ్యా వినాచారః పాకో భాండే శుచిం వినా ।
చిత్తశుద్ధ్యా వినా వేమ! శివపూజా నిరర్థికా ॥

తా॥ పరిశుభ్రపరచని పాత్రతోఁవండిన వంటకములు, హృదయపారిశుద్ధ్యములేనివాని యాచారములు, మనశ్శుద్ధిలేనివాని భగవత్పూజయు

నిష్ప్రయోజనమే సుమా॥ వి॥ అనాచారాత్ భవేద్భ్రష్టః, అత్యాచారేణ మూర్ఖతా, ఆచారవ్యవహారేషు, సమచిత్తో భవే త్సుఖీ॥

2 **నిక్కమైనమంచి నీలమొక్కటిచాలు, తళుకు బెళుకురాళ్లు తట్టెడేల?**
చదువఁ బద్య మరయఁ జాలదా యొక్కటి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సకే నాలం జాతినీలమణినా కిం బహూపలైః?।
రసయుక్తం పద్య మేకం పఠితుం వేమ! యుజ్యతే॥

తా॥ విలువలేని తట్టెడు కంకరరాళ్లకంటె అమూల్యమగు నొక్క యింద్రనీలమాణిక్యమేచాలు, అట్లే పనికిమాలిన యనేకపద్యములు చదువుటకంటె సరసమగు నొక్కపద్యము చదువుటకుసరిపోదా? (దీనినిబట్టి వేమనయోగికి పద్యములసంఖ్య పెంచుటకంటె ప్రతి పద్యము ప్రయోజనకరముగా నుండుటయే హితవని తెలియుచున్నది. అందువలన వేలకొలది వేమనపద్యముల యందునను బ్రతిపద్యమునకు విశిష్టతకలదు.)

3 **గాజుకుప్పెలోనఁ గడగుచు దీపంబు, లెట్లులుండు జ్ఞానమట్టులుండుఁ**
దెలిసినట్టివారి దేహంబులందున, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కాచగోళగతో వేమ! యథా దీపో విభాసతే।
తథైవ విదుషాం చాపి జ్ఞానం దేహేఽవతిష్ఠతే॥

తా॥ గాజుచిమినీలోని దీపపుకాంతి వెలుపల కెట్లుప్రకాశించునో అట్లే జ్ఞానుల దేహములోని ప్రశాంతమగు బ్రహ్మతేజస్సును బయటకు గోచరించుచుండును. వి॥ (భర్తృ) నమశ్శాంతాయ తేజసే(గీత-శం॥భా) తేజః :- త్వగింద్రియవ్యతిరేకేణ ప్రకాశవిశిష్టా యా త్వక్॥

4 **పెట్టిపోయలేని వట్టినరులు భూమిఁ, బుట్టనేమి వారు గిట్టనేమి?**
పుట్టలోనఁజెదలు పుట్టవా? గిట్టవా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దానధర్మ క్రియాహీనైః పుంభి ర్వేమ! నిరర్థకైః।
జాతైః కిం వా? మృతైః కిం వా? వల్మీకేషు ఘుణై ర్వృథా॥

తా॥ పుట్టలోఁజెదపురుగులుపుట్టుచుఁజచ్చుచునున్నట్లులోకోపకారులు కాని నరులు లోకమున పుట్టినను చచ్చినను నొకటే॥ వి॥ (శం॥ మణి)

జీవన్మృతః కస్తు? నిరుద్యమో యః 2 ధన్యోఽస్తి కో? యస్తు పరోపకారీ॥

5 తాముగన్నవారుఁ దముఁగన్నవారును, జచ్చుటెల్లఁ దమకు సాక్షికాదె?
బ్రతుకులెల్లఁ దమకు బ్రహ్మకల్పంబులా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మృతి స్స్వపితృపుత్రాణాం సాక్ష్యం భవతి చాత్మనః ।
వేమ! నృణాం జీవితాని బ్రహ్మకల్పావధీని కిమ్? ॥

తా॥ తాముకన్న కొడుకులు కూతుళ్ళు, తమ్ముఁగన్న తల్లియుఁ దండ్రియుఁ జచ్చుట తమకు సాక్ష్యములగుచుండ నిఁక తమ బ్రతుకనేక బ్రహ్మకల్పములుండునని భావించుట యెంతయవివేకము! వి॥ జాతస్య మరణం ధ్రువమ్ 2 అనిత్యాని శరీరాణి విభవో నైవ శాశ్వతః, నిత్యం సన్నిహితో మృత్యుః, కర్తవ్యో ధర్మసంగ్రహః॥

6 ఎలుకమాలుమనుజుఁడేమేమి చదివినఁ, జదివినంత సేపె సద్గుణియగుఁ
గదిసి తామరందుఁ గప్ప కూర్చున్నట్లు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అజ్ఞ స్స్వధీతిసమయే ద్యోతతే గుణవానివ ।
వేమ! పద్మస్యోపరిష్టాత్ నిషణ్ణో దర్దురో యథా ॥

తా॥ అజ్ఞాని చదువుచున్నంతవరకుమాత్రము చెరువులోని తామరయందు కప్పకూర్చున్నప్పుడువలె సద్భావముతో మెలంగును.

7 వేరుపురుగుచేరి వృక్షంబుఁ జెఱచును, చీడపురుగుజేరి చెట్టుఁ జెఱచు,
గుత్సితుండుచేరి గుణవంతుఁ జెఱచురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కృమికీటా వధశ్చోర్ధ్వం ధ్వంసేతే వృక్ష మాశ్రితౌ ।
తథా నాశయతేఽభ్యేత్య గుణినం వేమ! కుత్సితః ॥

తా॥ క్రింద వేరుపురుగుచేరి మొదలంట వృక్షమును పైనచీడపురుగు చేరి యాకులు మొదలగువానిని నాశనముచేయునట్లు దుర్మార్గుఁడు సన్మార్గునిదరిఁజేరి సమూలముగ నాశనముఁజేయును. వి॥(శం॥ మణి) కిం వా విధేయం విదుషాప్రయత్నాత్? పరసం చ ధర్మం 2 వాసో న సంగ స్సహ కై ర్విధేయః? మూర్ఖైశ్చ, నీచైశ్చ, ఖలైశ్చ, పాపైః॥

ఉప్పుకప్పురంబు నొక్కపోలికనుండుఁ, జూడఁజూడ రుచుల జాడవేఱు
పురుషులందుఁ బుణ్యపురుషులు వేఱయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కర్పూరం లవణం చైకరూపం భిన్నా రుచి స్తయోః।
వేమైవం పుణ్యపురుషాః పురుషేషు విలక్షణాః॥

తా॥ ఉప్పు, కర్పూరము, ఒకేవిధమగు రూపముఁగలిగియున్నను, వాని వాని రుచులు వేరువేరుగా నుండునట్లు మానవులలో పాపాత్ములు, పుణ్యాత్ములు ఆకారమున నొకేవిధముగానున్నను, వారివారి గుణములచే ప్రవర్తనచే వేరువేరుగనుందురు. వి॥ కాకః కృష్ణః పికః కృష్ణః కోభేదః పికకాకయోః, వసంతకాలే సంప్రాప్తే, కాకః కాకః పికః పికః॥

9 **అనువుగానిచోట నధికులమనరాదు, కొంచెముండుటెల్లఁ గొదువకాదు**
కొండ యద్దమందుఁ గొంచెమై యుండదా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అనానుకూల్యే స్వాధిక్యం నవాచ్యం వేమ! నమ్రతా।
న లోపాయ మహాద్రిఃకిం? నయాతి ముకురే ఽ ల్పతామ్॥

తా॥ కొండ యద్దమందు గొంచెముగఁగన్పించినను దాని గొప్పదనమునకేమియు భంగపాటు కలుగనట్లు మన కనుకూలము కానిచోటఁ దగ్గియున్నను మనగొప్పదనమునకును భంగపాటు కలుగనేరదు.

10 **చంపఁదగినయట్టి శత్రువు తనచేతఁ, జిక్కెనేనిఁ గీడుసేయరాదు**
పొసఁగ మేలుఁజేసి పొమ్మనుటేచావు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యదృచ్ఛయా రిపు ర్వధ్య అత్మహస్తగతో ఽ పిచేత్।
న హింస్యా ద్వేమ! సమ్యక్త్వంగచ్ఛేత్యుక్తిశ్చ తద్వధః॥

తా॥ చంపుటకుఁదగిన శత్రువుచేతికిచిక్కినను చంపక వేఱేమియుఁగీడుఁజేయక తిరిగి మేలునేచేసి వానికి హృదయపరివర్తనముకల్గించి శత్రుభావముతొలగించి విడిచిన వానికదియే చంపినదానికంటె నెక్కువశాస్తి.

11 **తామసించి చేయఁదగ దెట్టికార్యంబు, వేగిరింప నదియు విషమమగును**
పచ్చికాయఁదెచ్చి పడవేయ ఫలమౌనె?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అవిమృశ్య కృతం కార్యం మౌఢ్యాద్వ్యద్విషమం భవేత్।
లూనశ్శలాటు ర్విన్యస్తః ఫలం భవతి వేమ! కిమ్?॥

తా॥ ఏపనినైయైనను అవివేకముచే తొందరపడి చేయక విమర్శించి చేయవలెను. లేనియెడల పచ్చికాయనుకోసిన ఫలమునకుఁజెడినట్లు ఫలితమును కోల్పోవును. వి॥ (భారవి) సహసా విదధీత న క్రియా,మవివేకః పరమాపదాం పదమ్, వృణతేహి విమృశ్యకారిణం, గుణలుబ్ధాః స్వయమేవ సంపదః॥

12 **నీళ్ళలోన నోడ నిగిడి తిన్నఁగఁబోవు, బైట మూరెడైనఁ బోవలేదు**
నెలవుదప్పుచోట నేర్పరికొఱగాఁడు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జలే ధావతి వేమ! ద్రాక్ నౌ స్థ్సలే సమనాగపి ।
అస్థానే తు ప్రవీణో ఽ పి న కించి దుపయుజ్యతే ॥

తా॥ జలమున ఓడ ఎంతదూరమైన ప్రయాణముచేయును. కాని నీరులేని స్థలమున నౌక మూరెడైన వెళ్ళలేదు. అట్లే ఎంత నేర్పరియైనను తనకు అనుకూలముగాని ప్రదేశమున నేమియు చేయఁజాలడు. కాన అందుకు చింతించవలసిన పనియుండదు.

13 **నీళ్లలోన మొసలి నిగిడి యేనుఁగుఁబట్టు, బైటఁ గుక్కచేత భంగపడును**
స్థానబలముకాని తనబల్మికాదయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జలే గ్రాహో గజం కర్షేత్ స్థలే త్వాకృష్యతే శునా ।
తత్ స్థానబలమేవ స్యాత్ వేమ! న స్వీయ మణ్వపి ॥

తా॥ జలమున మొసలి ఏనుగును సైతము లాగివేయఁగలదు. కాని నీటికి వెలుపల కుక్కచేఁ జిక్కుపడిపోవును. తనబలిమి స్థానబలముచేతనే శోభించును.

14 **కులములో నొకండు గుణవంతుఁడుండెనా, కులము వెలయు వానిగుణముచేత**
వెలయువనములోన మలయజంబున్నట్లు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కులే యద్యస్తి గుణవాన్ తద్గుణై శ్శోభతే కులమ్ ।
వేమ! చందనవృక్షేణ భాసితం కాననం యథా ॥

తా॥ అడవిలోనొక్క మంచిగంధపుచెట్టున్న అడవికంతకు పరిమళముచే గౌరవము వచ్చునట్లు వంశమునకేయొక్కఁడు గుణవంతుఁడు

బయలు దేరినను వాని మంచిగుణముచే నా వంశమునకంతకు శాశ్వతము గౌరవము కల్గును. వి॥ శీలంపరంభూషణమ్ (భర్తృ).

15 పంది పిల్లలీనుఁ బదియు నైదింటిని, కుంజరంబు పెట్టుఁ గొదమనొకటి
ఉత్తముఁడగు పుత్రుఁడొక్కఁడు చాలఁడా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ

క్రోడీ వేమ! సకృత్సూతే దశ పంచ చ శాబకాన్ ।
కరిణ్యేకం తు కలభం పుంసై కేనాప్యలం సతా ॥

తా॥ పంది ఒకేసారి ఐదు,పది ఇట్లు ఎక్కువపిల్లలనీనును.ఏనుగుపట్ర రెండు సంవత్సరములకో ఒకేయొక్క పిల్లనుగనును. ఏనుగుపిల్లకున్న గౌరవము పందిపిల్లలకు రాజాలదు. అట్లే వంశమునకు పేరుతేగల ఉత్తముఁడగు పుత్రుఁడొక్కఁడే పుట్టినను సంతోషింపతగినదే. కాని అప్రయోజకులగు పెక్కుమంది సంతానముతో ప్రయోజనమేమిటి ?

16 ఎఱుఁగువానిఁదెల్ప నెవ్వఁడైననుజాలు, నొరులవశమె భువిని నోగుఁదెల్ప?
ఏటిశంకఁదీర్ప నెవ్వరితరమయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జ్ఞానీ సుబోధ్య స్సర్వేషాం నారాధ్యోహి జడ స్తథా ।
కస్సమర్థో వేమ! నదీ వక్రగత్యపనోదనే? ॥

తా॥ నదీప్రవాహము ఒకదరినికోసి మఱియొకదరిని మెట్టవేయును. మఱల ఆ దరినికోసి యీ దరిని మెట్టవేయును. ఆ యేటివంకర ఆయేటే కూడదీనికొనవలెను, కాని మఱెవరికి శక్యమగును ? అట్లే తెలిసినవానికి నెవరైనఁదెలియఁజెప్పవచ్చును. కాని మూర్ఖున కెవరు తెలియఁజెప్పఁగలరు? వాని మూర్ఖత సరిచేసికొనుట కతఁడే ప్రయత్నించవలెను. వి॥ (భర్తృ) అజ్ఞస్సుఖమారాధ్యః, సుఖతర మారాధ్యతేవిశేషజ్ఞః, జ్ఞానలవదుర్విదగ్ధం, బ్రహ్మాపి నరం న రంజయతి.

17 అల్పుఁడెపుడుఁబల్కు నాడంబరముగాను, సజ్జనుండుఁ బల్కుఁ జల్లగాను
కంచుమ్రోగునట్లు కనకంబు మ్రోగునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అల్ప స్స్యాడంబరం బ్రూతే సజ్జనస్తు ప్రశాంతతః ।
యథా కాంస్యం నిస్వనతే తథా వేమ! న కాంచనమ్ ॥

తా॥ కంచుమోగినట్లు బంగారము మోగదు. అట్లే అల్పుఁడాడంబరముగ ప్రేలును. కాని మంచివాఁడు ప్రశాంతముగ సమాధానమిచ్చును.

18 ఓగునోగుమెచ్చు నొనరంగ నజ్ఞాని, భావమిచ్చిమెచ్చుఁ బరమలుబ్ధు
పంది బురద మెచ్చుఁ బన్నీరు మెచ్చునా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

అసాధుం శ్లాఘతే ఽ సాధుః అజ్ఞానీ లుబ్ధమేవ చ ।
ప్రస్తౌతి సూకరః పంకం పన్నీరం వేమ నైకదా ॥

తా॥ పంది బురదమెచ్చుకొనును. కాని పన్నీరును మెచ్చుకొనదు. అట్లే చెడ్డవాఁడు చెడ్డవానినే మెచ్చును. కాని మంచివానిని మెచ్చడు.

19 గంగపాఱుచుండుఁ గదలనిగతితోడ, ముఱికివాగు పాఱు మ్రోతతోడ
దాతయోర్చిన ట్లధముఁ డోర్వఁగాలేఁడు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

మంద్రగత్యా వహే ద్గంగా మలకుల్యా రవేణ చ ।
యథా దాతా క్షమావాంత్స్యాత్ తథా వేమ! న చాధమః ॥

తా॥ మురుగుకాలువ హోరుగా మ్రోతతో ప్రవహించును. గంగానది లోతుకలిగి ప్రశాంతముగ ప్రవహించును. అట్లే దాతృత్వము లేనివాఁడు కేకలు బొబ్బలువేయును, కాని దాత గాంభీర్యముకలిగి ప్రశాంతముగ నష్టమునకు తట్టుకొని చక్కని సమాధాన మిచ్చును.

20 కానివాని చేతఁ గాసువీసముఁ బెట్టి, వెంటఁదిరుగువెల్ల వెఱ్ఱితనము
పిల్లిపట్టు కోడిఁ బిలిచినఁ బల్కునా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

విత్తం దత్త్వా ఽ సతే పుంసే మౌఢ్యం తత్పృష్ఠగామితా ।
వేమాహూతో ఽ పి కిం బ్రూయాత్ ?మార్జాలో ధృతకుక్కుటః ॥

తా॥ కోడినిపట్టుకొన్నపిల్లి మనమెంతపిలిచినను మనపిలుపు విననట్లు మనము చెడ్డవానికి కొంతడబ్బునిచ్చి అది రాబట్టుకొనుటకు వాని వెనువెంట నెన్నిసార్లు తిరిగినను మఱి ప్రయోజనము కనబడదు.

21 పిసినివానియింటఁ బీనుఁగు వెడలినఁ, గట్టుపుకోలలకును గానులిచ్చి
వెచ్చమాయెననుచు వెక్కివెక్కి యేడ్చురా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

శవే భూతే లోభిగేహే ధనం దత్త్వేంధనాదయే ।
'అహో! మమధనం నష్టమితి' వేమ ! ప్రరోదితి॥

తా॥ లోభివానియింట నెవరైన చనిపోయినప్పుడు ఆ పీనుగును తీసికొనిపోవుటకు దహనసంస్కారాదులు చేయుటకు కట్టెలు మొదలగు వానికి ధనమీయవలసివచ్చిన, ఆ లోభి చనిపోయిన వ్యక్తినిగురించికంటె ధనమయిపోయి నందులకు వెక్కి వెక్కి యెంతకాలమో యేడ్చుచుండును. వి॥ త్రివిధం నరకస్యేదం ద్వారం నాశక మాత్మనః, కామః క్రోధః తథాలోభః తస్మాదేత త్త్రయంత్యజేత్. (గీత)

22 కష్టలోభివాని కలిమికి నాసించి, బడుగువాఁడు తిరుగుఁ బరిణమించు
తగరువెంట నక్క తగిలినచందంబు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

దరిద్రోఽనుసరేత్ కాంక్షన్ సంపదం కష్టలోభినః।
వేమానుసృత్య గోమాయుః మేషపృష్ఠం గతో యథా॥

తా॥ గొఱ్ఱెపోతువెంటనక్క, వ్రేలాడుఅవయవమెప్పుడైన క్రిందపడిన పట్టుకొనిపోయి తినవచ్చునని తిరుగుచుండును. అట్లే పేదవాఁడు లోభిధనమునాసించి వానివెంటవెంట వెట్టిపనులు చేయుచుఁ దిరుగుచుండును.

23 లోభివానిఁజంప లోకంబులోపల, మందువలదు వేఱె మతముగలదు
పైకమడుగ వేగ భగ్గునఁబడిచచ్చు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

విషాద్యై ర్లోభినం హంతు మల మస్తి పృథఙ్మతమ్।
స యదాఽర్థ్యతే విత్తం వేమాశు మ్రియతే తదా॥

తా॥ పిసినిగొట్టువానిఁజంపుటకు వేఱే విషము మొదలైనవి అవసరము లేదు. వానిని జంపుటకు చక్కనిపద్ధతికలదు. చందా అడిగిన, ఈయవలసివచ్చిన అప్పటికప్పుడు హఠాత్తుగా గుండె ఆగి చనిపోఁగలఁడు. మోహ, మద, మాత్సర్యములకు, కామ, క్రోధ, లోభములే పునాదులు. ఈ ఆఱుగుణములు శత్రువులవలె వ్యక్తులకు బాధఁగల్గించునవి.

24 కనియుఁగానలేడు కదలింపఁ డానోరు, వినియు వినఁగలేడు విస్మయముగ
సంపదకలవాని సన్నిపాతకమది, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

శృణ్వ న్నశృణుతే వేమ! పశ్యన్నపి నపశ్యతి।
రుద్ధవక్త్రో ధనీ తిష్ఠేత్ సన్నిపాతజ్వరీ యథా॥

తా॥ సంపదకల లోభి సన్నిపాతజ్వరరోగివలె చూచుచుండియు చూడ లేడు. వినుచున్నట్లుండియు వినలేడు. నోరు మెదపడు.

25 తానుగుడువలేక తగనీఁడి యాప్తులఁ, జేరనీయఁ దిట్టిఁబోయినటువంటి పశువు
చేనిలోన బొమ్మఁజేసి కట్టినయట్లు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

స్వయం నభుఙ్క్తే చాప్తేభ్యో నదదాతీహ యః ఖలః।
స పశు ర్వేమ! సస్యేషు న్యస్త పాంచాలికోపమః॥

తా॥ చేలో దృష్టి దోషము తగులకుండ దిట్టిబొమ్మను భీకర రూపముతో నుంచెదరు. ఆ దిట్టిబొమ్మకు ఆ చేనుతో ప్రయోజనములేదు. మఱియొకరిని చేరకుండ భయపెట్టును. అట్లే కొంతమంది పశువులవంటి మనుష్యులు తమసంపద తామును అనుభవింపరు. ఆప్తులను చేరనీయరు.

26 పూర్వజన్మమందుఁ బుణ్యంబు సేయని, పాపి ధనము కోరఁ బడుటయెల్ల
విత్తమఱచి కోయ వెదకిన చందంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పూర్వజన్మని యః పుణ్యం నాకరో దిహ వేమ! సః।
నాప్నోతి ధన మన్యుప్త బీజః ఫలమివ ధ్రువమ్॥

తా॥ చేను ఊడ్చక సస్యమును పెంచక ధాన్యమందలి ఆశచే కోతకు కొడవలివేసికొని వెళ్లు పిచ్చిరైతువలె పాపి పూర్వమేమియు పుణ్యకార్య ములు చేయక అదృష్టములేక ధనముకొఱకై పలువిధంబుల సంపాదించు టకు ప్రయత్నించును. వి॥ వనేజనే శత్రుజలాగ్నిమధ్యే, మహార్ణవే పర్వత సంకటేచ, సుప్తంప్రమత్తం విషమస్థితం వా, రక్షంతి పుణ్యాని పురాకృతాని॥

27 భూపతికృపనమ్మి భూమిఁ జెఱచువాఁడు, ప్రజలయుసురుదాకి పడును తుదను
ఎగురవేయు బంతి యెందాక నిలుచురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కృపాం విశ్వస్య భూపస్య ప్రజాద్రోహీ వినశ్యతి।
కందుకో వేమ! విక్షిప్తః కియత్కాలం వసే ద్దివి?॥

తా॥ ఎగురవేయుబంతి ఎగురవేయుచుండిననే పైకెగురుచుండును. లేదా క్రిందపడిపోవును. అట్లే ప్రభువుల అండఁజేరి వారిని మెప్పించుచు సాధారణప్రజకు కీడుచేయుచుండువాఁడు తుదకు ప్రజల యుసురుతగిలి అటు ప్రభుల ఆదరణకు నిటు ప్రజల ఆదరణకుకూడ చెడి నశించును.

28 ఇనుము విఱిగెనేని యినుమూఱుఁ ముమ్మాఱు, గాచి యతుకనేర్చుఁ గమ్మరీడు
మనసు విఱిగెనేని మఱియంటనేర్చునా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

తప్త్వా ద్విస్త్రి రయో భగ్నం సంధాతుం లోహకారకః।
శక్నోతి న మనో భగ్నం వేమ! సంధీయతే క్వచిత్॥

తా॥ కమ్మరి ఇనుపకడ్డీ విరిగిపోయిన రెండుమూడు సార్లైనకాచి శ్రమపడి యేలాగో అతుకఁగలఁడు. కాని ఒకసారి విసుగుచెంది మనస్సు విఱిగిన అట్టి మనస్సును నెవ్వడుకాని యెట్టులైనకాని అతుకఁజాలఁడు.

29 నీళ్ళలోనఁ జేప నెఱి మాంసమాశకు గాలమందుఁజిక్కి కూలుఁగాదె?
ఆశపుట్టి మనుజుఁ డారీతిఁజెడిపోవు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మాంసాకాంక్షీ జలే మత్స్యో బడిశే వేమ! బధ్యతే।
ఆశాపాశశ్చ ర్బద్ధో వినశ్యతి తథా నరః।

తా॥ గాలమందలి ఎఱను ఆశించి నీటిలోని చేప చచ్చుచున్నట్లు దురాశాపీడితుఁడును, ఆశచే (బలుపాట్లుపడి నశించుచున్నాడు (వి) ఆశయా బద్ధతే లోకే కర్మణా బహు చింతయా, ఆయుఃక్షీణం న జానాతి తస్మాత్ జాగ్రత జాగ్రత. 1 తృష్ణాడయః స్వర్గపదం కి మస్తి? 2 కో వా దరి ద్రోహి?విశాలతృష్ణః, 3 శ్రీమాంశ్చకో? యస్య సమస్తతోషః 4 కింవా౽ మృతం స్యాత్ ? సుఖదా నిరాశా 5 శతో౽ర్మహాశత్రుతమో౽స్తి కో వా ? కామస్సకోపానృతలోభతృష్ణః॥ శం॥ మణి॥

30 నరహరి యనవచ్చు నారాయణనవచ్చు, మేలు మేలటంచు మెచ్చవచ్చు
కొంగుకాసువిడిచి గొబ్బున నీరాదు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వక్తుం శక్యా నృసింహేతి వేమ! నారాయణేతిచ।
సాధుసాధ్వితి శ్లాఘోక్తిః న తథా స్యాద్ధి దాతృతా॥

తా॥ నరసింహా అనవచ్చు, నారాయణా అనవచ్చు. నీవు ఇంద్రుఁడవు చంద్రుఁడవుఅని ఎదుటవానిని మెచ్చవచ్చు. కాని ఎదుటివాఁడు ఆపదతో చచ్చుచున్నను రొంటినున్న పైసయయినను నిచ్చుటకు చేయరాదు.

31 మేడిపండుఁజూడ మేలిమైయుండును, పొట్టవిచ్చిచూడఁ బురుగులుండు
పిఱికివానిమదిని బింకమీలాగురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఔదుంబరఫలం రమ్యం తద్గర్భం కృమిసంకులమ్।
తథా ఖీరోశ్చ మనసి దార్ఢ్యం వేమ! కథం భవేత్?॥

తా॥ మేడిపండు పైకి చూచుటకు ఎఱ్ఱగా బాగుగనేయుండును. కాని చిదిపిచూచిన లోపల అన్నియు పురుగులేయుండును. అట్లే యెంత సిరియున్నను, పైకి యెంత అందచందములు కలిగియున్నను త్యాగబుద్ధి, ధైర్యములేనివాఁడు నిత్యము పిరికితనముచేతనే యేడ్చుచు దార్ఢ్యము (బింకము) లేక దిగులు కలిగియుండును.

32 తలనుపాగ పైన తగుపచ్చడము బొజ్జ, చెవులపోగు లరసి చేరు నర్థి
శుద్ధపశువటంచు బుద్ధిలో నెఱుఁగక, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మూర్ధ్న్యుష్ణీషం కర్ణయోశ్చ భూషే శాటీం మహోదరమ్।
వీక్ష్యార్థీ వేమ! సంయాతి పశురిత్యవిమర్శయన్॥

తా॥ ఒకొక్కడు తలపాగాచుట్టి తగిన దుస్తులువైచికొని, తగినబొజ్జ కాయపుష్టి కలిగి ఆడంబరముగ నుండుట చూచి అర్థి యతఁడుదాత యనుకొని తనకేమైన లాభించకపోవునా? యని దరికిచేరి దీనత్వముగ తన కష్టములు చెప్పుకొనసారంభించును. అంతియకాని అతడు ఆడంబరపుగొడ్డు, శుద్ధపశువు అనిమాత్రము పైవేషమునుచూచి గమనించఁడు.

33 భూమియందుఁ బుణ్యపురుషులు లేకున్న, జగములేలనిల్చు పోగులుఁగాని
అంత తలచు దొరకఁ రాదనాడను గాని, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యద్యుర్వ్యాం పుణ్యపురుషాః న వసంతి జగంత్యహో।
కథం తిష్ఠంతి? తే వేమ! తత్ర తత్ర వసంతి హి॥

తా॥ ఈప్రపంచమున నందఱును దుర్మార్గులేకారు. పుణ్యపురుషులును కలరు. అట్టి పుణ్యాత్ములే లేనియెడల సృష్టి నశించిపోవును. కాని దుర్మార్గు లున్నంత యెక్కువగ సన్మార్గులుండరు. వి॥ కేసంతిసంతోఽఖిల వీతరాగాః, అపాస్తమోహాః శివతత్త్వనిష్ఠాః॥ (శం॥ మణి)

34 చిత్తశుద్ధి కలిగి చేసినపుణ్యంబు, కొంచెమైన నదియుఁ గొదువకాదు
విత్తనంబు మఱ్ఱివృక్షంబునకు నెంత, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

చిత్తశుద్ధ్యా కృతం పుణ్యం న స్వల్పమపి హీయతే ।
కియన్మాత్రం వేమ! బీజం న్యగ్రోధస్య మహాతరోః ? ॥

తా॥ మఱ్ఱిచెట్టు విత్తనము చాల చిన్నదైనను అందుండి బయలుదేరు వృక్షము మాత్రము చాల గొప్పది. అట్లే చిత్తశుద్ధితో చేసెడి పుణ్యకార్యము స్వల్పమైనదైనను దానఁగలుగు ఫలితముమాత్ర మధికతమము.

85 . **ఇంటియాలివిడిచి యిల జారకాంతల, వెంటఁదిరుగువాఁడు వెఱ్ఱివాఁడు**
పంటచేను విడిచి పరిగె యేరినయట్లు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

విహాయ గృహిణీం వేమ! జారకాంతాసు యో రతః ।
స స్యాత్ సస్యపరిత్యాగాత్ ఉంఛగ్రాహీవ భగ్నధీః ॥

తా॥ పంటచేను విడిచి యక్కడక్కడ రాలిన పరక యేఱికొనుటకు ప్రయత్నించు మూర్ఖుఁడెట్టివాఁడో యింటియందలి సలక్షణయగు భార్యను విడిచి జారకాంతగోరువాఁడంతటి వెఱ్ఱివాఁడు (రమ్యం కులస్త్రీరతమ్.)

86 **రాజవరులకెపుడు రణరంగములచింత, పరమమునులకెల్లఁ బరముచింత**
అల్పనరుల కెప్డు డతివలపైచింత, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

రాజ్ఞాం రణాంగణే చింతా పరే చింతా తపస్వినామ్ ।
అధమానాం నృణాం వేమ! చింతా యోషిత్సు సర్వదా ॥

తా॥ మహర్షులకు నిత్యము పరమాత్మ విచారణ యందే యాలోచన, ఉత్తమక్షత్రియులకు యుద్ధకార్యములయందే ఆసక్తి. అట్లే అల్పులకు, నీచులకు, ఆడవాళ్ళగొడవలనిన నే యిష్టము వి. (భర్తృ) నాన్యన్మనోహారి నితంబినీభ్యో, దుఃఖైకహేతు ర్న చ కశ్చిదన్యః.

87 **తల్లిదండ్రులపయి దయలేనిపుత్రుండు, పుట్టనేమి? మఱియు గిట్టనేమి?**
పుట్టలోనఁ జెదలు పుట్టవా? గిట్టవా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మాతాపిత్రోః కృపా యేషాం నాస్తి తై ర్నీచమానవైః
జాతై ర్వేమ! మృతైః కింవా? వల్మీకే తు ఘుణై ర్వృథా ॥

తా॥ పుట్టలోఁ జెదలు పుట్టుచుఁ, జచ్చుచునుండునట్లు, తల్లిదండ్రుల పయిదయలేని పుత్రులు పుట్టినను, పెరిగినను, చచ్చినను ఒకటే.

38 అభిజాత్యమునను నాయువుగలవాళ్ళు, దిరుగుచుందురు భ్రమ దిప్పలేక
ముటికిభాండమందు ముసరు నీగలభంగి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అభిజాత్యమదే నాజ్ఞాః యావజ్జీవంభ్రమంతి హి ।
మలభాండే పరివ్యాప్తా వేమ! వై మక్షికాఇవ ॥

తా॥ ముటికికుండ నంటిపెట్టుకొని యీగలు దానిని విడువలేక దానిచుట్టుననే ముసరు నుండునట్లు మూర్ఖులు 'ఇదినాకొంప,ఇదినాభూమి, ఇది నా సంతానము' అని మమకారముతో వానినే యంటిపెట్టుకొని విడువలేక అయువున్నంతవరకు భ్రమించుచుందురు.

39 కుండపగిలెనేని గొత్తదికుదురును, భూతలంబునందుఁ బొందుగాను
కూలఁబడిననరుఁడు కుదురుట యరుదయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

భిన్నే కుంభే నవం కుంభం ప్రాప్తుం శక్యం యథోచితమ్ ।
ప్రభ్రష్టో మానవో వేమ! న ప్రాప్నోతి యథాస్థితిమ్ ॥

తా॥ కుండ పగిలిపోయిన క్రొత్తకుండ కుదుర్చుకొనవచ్చు. కాని కూలబడిపోయిన నరుఁడుమాత్రము మఱి కుదురుట యరుదు.

40 దొంగమాటలాడ దొరకునా మోక్షంబు?, చేతకానికూత చెల్లదెపుడు
గురువుపద్దు కాదు గుణహీనమదికాని, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కింస్యాన్ముక్తి శ్ఛద్మవాక్యైః? స యుక్తం వ్యర్థజల్పితమ్ ।
తద్గురో ర్లక్షణం న స్యాత్ వైగుణ్యం వేమ! కేవలమ్ ॥

తా॥ ప్రబోధకులమని కొందఱు దుష్టులు చేతకాని కూతలు, దొంగ మాటలు పలికి లోకుల వంచింతురు అందువల్ల వినువారికి చెప్పువారికి కూడ ఫలితముండదు. అట్టివారు గుణవంతులుకారు.

41 అనఁగననఁగరాగ మతిశయిల్లుచునుండుఁ, దినఁగఁదినఁగ వేము తీపినుండు
సాధకమునఁ బనులు సమకూరు ధరలోన, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

గీతే గీతే రాగవృద్ధిః భుక్తే భుక్తే చ మాధురీ ।
నింబే తు స్యాత్ క్రియా స్సర్వా వేమ! వశ్యాః కృతేకృతే ॥

తా॥ పాడినకొలది రాగ మభివృద్ధిచెందును. తినిన కొలది చేదైనవేప చెక్కయుఁ దీయగనుండును. అట్లే సాధించినకొలది పనులునెరవేరును.

42 తేనెతెఱలజాడఁ దేనెటీఁగ యెఱుంగు, సుమరసంబుజాడ భ్రమర మెఱుఁగు
పరమయోగిజాడ భక్తుఁ డెఱుంగును, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

సరఘా మధుకోశానాం భృంగ స్సుమరసస్య చ।
భక్తిమార్గ యోగివర్యాణాం వేమ! జానాతి పద్ధతిమ్।

తా॥ తేనెయున్నచోటు తేనెటీగకు, మకరందముజాడ తుమ్మెదకుఁ దెలిసినట్లు మహాత్ములజాడ దైవభక్తులకు మాత్రమే తెలియును. వి॥ విద్వానేవ విజానాతి, విద్వజ్జనపరిశ్రమమ్.

43 శివునియనుభవంబు దృష్టిలోపలలేక, సంశయంబు చెడదు సాధకులకు
వెలుఁగుదివ్వెలేక చీఁకటివాయునా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వినా శివానుభూతిం స్యు స్సాధకా నాస్తసంశయాః।
వినా దీపం దీప్తిమంతం తమః కిం వేమ! నశ్యతి?॥

తా॥ దీపపువెలుగులేక చీఁకటిపోనియట్లు, పరమాత్మానుగ్రహముచే కలుగు అంతస్సాక్షిప్రేరణమునకాని సాధకులకు సంశయము విడిపోదు.

44 గంగిగోవుపాలు గరిటెడైనను జాలుఁ, గడవెడైన నేమి ఖరముపాలు?
భక్తికలుగుకూడు పట్టెడైనను జాలు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

దర్వీమితం చ గోక్షీరం యోగ్యం కుంభ మితేన చ।
ఖరక్షీరేణ కిం? వేమ! భక్త్యాత్తాన్నం లఘు ప్రియమ్॥

తా॥ కపిలగోవుపాలు ఒక్కగరిటెడైనను మేలే, కాని గాడిదపాలు కుండెడైనను మనకేమిప్రయోజనము? అట్లే భక్తితోఁగూడిన అన్నము పట్టెడైననుమంచిదె కాని, విసుగుకొనుచు, కసరుకొనుచు పెట్టినఅన్నము ఎంతయెక్కువైనను నిష్ప్రయోజనమే.

45 బండమీఁదచెలమ పాటించిత్రవ్విన, నలయుకెక్కుడగు మఱాశలేదు
గుంటపట్టుచెలమ కులముద్ధరించురా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

పాషాణ కూపఖననాత్ ఫలాభావః పృథుశ్శ్రమః।
పూర్ణం నిమ్నస్థలే కూపం వేమాత్మకుల ముద్ధరేత్॥

తా॥ నీరూరనిరాలిబండపై నూయిత్రవ్వినశ్రమకాని ఫలితముండదు. నీరూరెడిపల్లపుప్రాంతమున నూయి త్రవ్వినశ్రమతక్కువ, ఫలితమధిక

ముగనుండును. అట్టి దురదృష్టవశమునఁ దోచెడి విశ్వ యోజక కార్యముల ఫలిత ముండకపోవుట యేకాక [illegible] [illegible].

46 మాటదిద్దవచ్చు మతివంక లేకుండ, దిద్దవచ్చుగాయి తిన్నగాను
మనసుదిద్దరాదు మహి నెంతవారికి, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

సర్పః క్రియతే [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]।
ఋజుకర్తుం [illegible] [illegible]! [illegible] ఖలు కస్యచిత్ ॥

తా॥ మాటను సరిదిద్దుకోవచ్చు. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] తలపుకొని సరి దిద్దవచ్చు. కాని మూర్ఖవృత్తులు గల మనస్సును [illegible] [illegible]ంతవారికైన సరిదిద్దుకొనుట సాధ్యము కాదు. (అసాధ్యము)

47 స్వానుభూతిలేక శాస్త్రవాసనచే, సంశయంబు [illegible] [illegible]
చిత్రదీపమునను [illegible] [illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible]

[illegible] ॥

తా॥ దీపమువలె [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] వ్రాయబడిన బొమ్మవలన చీకటి [illegible]. [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]యు మువీడును. కాని, [illegible] [illegible].

48 పురుషుఁ [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] బాహిరమున
మదిని గుంటికుక్క మాంసముఁ [illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
కరోతి వేమ! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]।

తా॥ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] వెళ్ళలేక [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] చప్పరించుకొనుచు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] పుట్టినదియైనను [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

49 పరగ రాతిగుండు పగులఁగొట్టగవచ్చు, [illegible] [illegible] [illegible]
కఠినచిత్తు మనసు [illegible] [illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ఛేత్తుం శక్యా శిలాగోళా శిలా చూర్ణయితుం తథా।
కర్కశానాం మనో వేమ! ద్రవీకర్తుం న శక్యతే॥

తా॥ ఎట్టిరాతిగుండునైనను పగులగొట్టవచ్చు. కొండలన్ని పిండిపిండిగ కొట్టవచ్చు. కాని కఠినాత్ముని హృదయము మాత్రము కరిగించలేము.

వి॥ (భర్తృ) న తు ప్రతినివిష్టమూర్ఖజనచిత్త మారాధయేత్,

50 మిరెపగింజ జూడ మీదనల్లగనుండు, గొరికిచూడ లోన జురుకుమనును
సజ్జనులగువారి సారమిట్టులనుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మరీచోపరి శ్యామ స్త్ర వర్ణతో వేమ! మేచకః।
దష్టో రూపే ఝ... దంతస్సతాం సారోపి తాదృశః।

తా॥ మిరియపుగింజ పైకినల్లగ సాధారణముగనున్నను కొరికినంతనే చురుకుమనును. అట్లెసత్పురుషులు పైకిసాధారణముగ కనబడినను వారి ప్రభావముమాత్రము దుస్సహముగ నుండును

51 మృగమదమును జూడ మీదనల్లగనుండు, పరిఢవిల్లు దానిపరిమళంబు
గురువులైనవారి గుణములీలాగురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కస్తూరీ కృష్ణ... తస్యా గంధ ము దావహః।
యే తు సద్గుణ... వేమ! ... మేతాదృశా గుణాః॥

తా॥ కస్తూరి పైకి నల్లగనేయుండును. కాని దానిపరిమళముమాత్రము గుబాళించుచుండును. అట్లే మహాసియులు పైకి ఆకారముచే రగుమాత్ర ముగనున్నను వారిగుణములు, ప్రభావములు, మాత్రము ఆశ్చర్యము కల్గించును.

52 ఇచ్చువానియొద్ద నీనివాడుండిన, జచ్చుగాని యీని సాగనీడు
కల్పతరువుక్రింద గచ్చచెట్టున్నట్లు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

య వ్యదాతా ... ప్రభుః ... దానం న పశ్యతి।
అధః కల్పతరో వేమ! య ... నిరుణద్ధి।

తా॥ అన్నికోరకలీడేర్చెడి కల్పవృక్షము యెదుట గచ్చచెట్టు ఉపరించి యున్నట్లు ... దాతవద్ద లోభుడుండినను ... వారికిని నయాపైసా అయినను నీనీడు.

53 అల్పబుద్ధివాని కధికారమిచ్చిన, దొడ్డవారినెల్లఁ దొలఁగఁగొట్టు
చెప్పుఁదినెడికుక్క చెఱకుతీపెఱుఁగునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అల్పబుద్ధా వధికృతే శ్రేష్ఠాన్ సర్వాన్ వ్యపోహతి ।
పాదరక్షాశన శ్వా కిం ... మ! మాధురీమ్? ॥

తా॥ చెప్పుతినుకుక్కకు చెఱకుతీపి తెలియనట్లు అల్పబుద్ధివానికి అధికారమువచ్చిన అధికులసంగతి వానికితెలియదు. కాన వారిని దరికి చేర నీయక తఱుమగొట్టుచుండును

54 . తప్పులెన్నువారు తండోపతండంబు, లుర్విజనులకెల్ల నుండుఁదప్పు
తప్పులెన్నువారు తమతప్పు లెఱుఁగరు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దోష స్సర్వజనానాం స్యాత్ సన్తి దోషగవేషిణః ।
వేమ! దోషాన్వేషిణ స్తు స్వదోషం న విదంతి హి ॥

తా॥ తప్పులెన్నువారు తండోపతండములుగనుందురు. కాని అందరకు నేదో యొకవిధనుగు తప్పుండకమానదు. ఇక విశేషమేమన ? తప్పులెన్ను వారికి తమ తప్పులుమాత్రము గోచరించవు.

55 ఆలివంకవార లాత్మబంధువులైరి, తల్లివంకవారు తగినపాటి
తండ్రివంకవారు దాయాదులౌదురు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

స్వబాంధవా దారపక్షే మాతృపక్షే యథోచితాః ।
పితృపక్షే జనా యే తు దాయాదా వేమ! సర్వశః ॥

తా॥ ఆలివంకవారలు ఆత్మబంధువులు. (ముఖ్యులు) తల్లివంకవారు సాధారణ బంధువులు. తండ్రివంకవారలు దాయాదులు (పగవారు)

56 పదుగురాడుమాట పాటియై ధరఁ జెల్లు, నొక్కఁడాడుమాట యొక్కడెందు
నూరకుండువాని కూరెల్లనోపదు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అనేకోక్తం వచో గ్రాహ్యం ఏకోక్తం వేమ! నేష్యతే ।
తూష్ణీం భూతం నరం జేతుం పురం సర్వం న శక్యతే ॥

తా॥ ఎక్కువమంది చెప్పునది న్యాయము. కాని ఒక్కడుమాత్రము చెప్పునది న్యాయముగతోచదు. అందువల్ల ఊరకున్నవానికి నెవరును సరిపోరు.

57 కొండెగాఁడు నాశఁ గొంపఁదఁ బోవును, వంతుకింతెకాని వగపు లేదు
కొండనక్క చావ గొఱ్ఱెలేమి యేడ్చు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

నాస్తి చింతా ఖలే గేహం ప్రాప్తే నాశం పిశునే మృతే।
వృకే మృతే కిం రుదతి? మేషా వేమ! స్వచేతసి॥

తా॥ తమకు అపకారియగు కొండనక్క (తోడేలు) చచ్చినచో గొఱ్ఱెలెందుల కేడ్చును? అట్లే కొండెములుచెప్పి ప్రజలకు అపకారముచేయు దుర్మార్గుఁడు చచ్చిపోయిన వానికొఱకు సద్గుణుఁడు ఏడ్వదుకాని అట్టి వాని చావునకు విచారించువా రెవరు నుండరు

58 కోఁతిఁ బట్టి తెచ్చి కొత్తపుట్టముఁ గట్టి, కొండముచ్చులెల్లఁ గొలిచినట్లు
నీతిహీనునొద్ద నిర్భాగ్యు లుందురు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ।

చోరా గిరిచరా నీత్వా కృత్వా నూత్నాంబరం కపిమ్।
యథార్చ్యంతి తథా వేమ! నిర్భాగ్యా నీతివర్జితమ్॥

తా॥ కోఁతిని తెచ్చి కొత్తపుట్టము కట్టిపెట్టి కొండముచ్చులు కొలిచినట్లు నీతిహీనుని నిర్భాగ్యులు సేవించుచుందురు.

59 చాకివాఁడు కోకఁ జీకాకు పడఁజేసి మైలఁ బుచ్చి మంచిమడుపుఁ జేయు
బుద్ధిఁ జెప్పువాఁడు గుద్దిన నేమయా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥,

రజకో లుళితం కృత్వా వస్త్రం శుద్ధం కరోతి హి।
హితోపదేష్టా నిఘ్నేత యది స్యాత్తేన వేమ! కిమ్?॥

తా॥ చాకలి బట్టను బండమీఁద బెట్టి యుతికి చీకాకుగైన మురికి నంతయుఁ బోగొట్టి పరిశుభ్రమగు వస్త్రముగ తయారుచేయును. అట్లే గురువు బుద్ధిచెప్పి శిష్యుని మంచివానినిగ తయారుచేసి మొదల నెన్ని గుద్దులు గుద్దినను నష్టమేమి యుండును?

60 పాలుపంచదార పాపరపండ్లలోఁ, జాలఁబోసి వండఁ జవికిరావు
కుటిలమానవులకు గుణమెట్లు కలుగురా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

శర్కరాక్షీరసమ్మిశ్ర గోతుంబీపాక ఏవ చ।
న రోచతే హి దుర్బుద్ధేః గుణో వేమ! కథం భవేత్?॥

తా॥ చేదుకల పాపరపండ్లలో నెంత పంచదార పాలు పోసి వండినను అవి తినుటకు పనికిరావు. అట్లే కుటిలస్వభావముకల దుష్టునకు నెంత హితబోధ చేసినను మంచిగుణము మాత్రము కలుగదు.

61 **పట్టనేర్చుపాము పడగ నోరగఁజేయుఁ, జెఱుపఁజూచువాఁడు చెలిమిఁజేయుఁ**
జంపఁదలఁచురాజు చనువిచ్చుచుండురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సాచీకరోతి వ్యాహి రోఘ్రగం దిదంశు ర్వేమ! నాశకః।
మైత్రీం కరోతి రాజా చ జిఘాంసుః కురుతే ప్రియమ్॥

తా॥ కఱవఁదలఁచిన పాము పడగనోరగవంచును. పాడు చేయఁదలఁచిన దుష్టుఁడు కపటమైత్రి నెరపును. చంపఁదలఁచిన ప్రభువు దరికిఁ జేయుసట్లు చనువిచ్చుచుండును. కాన తెలిసి సంచరింపుడు.

62 **పూర్వవాసనలఁ బుణ్యాత్మునికిలిమి, యూటచెలమరీతి నూరుచెపుడు**
ఎంతతోడుకొనినను నెప్పటియట్లుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ప్రాగ్వాసనాయుతస్య శ్రీ ర్వేమ! పుణ్యాత్మన స్సదా।
రమేవ హ్యంపతే ఽ స్యాభ్యో దత్తాప్యాప్త్తే యథాతథమ్॥

తా॥ అదృష్టవంతుని యైశ్వర్యము ఊటబావివలె నెంతతోడుకొనినను నెప్పటియట్లు తరుగులేక పెరుగుచుచేయుండును.

63 **కానివానితోడఁ గలిసివర్తించెనా, హానివచ్చు నెంత వానికైన**
తాటిక్రిందఁబాలు త్రాగినచందమా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యది లిప్తే త్ననుం దుష్టైః భవే ద్ధాని స్సతో ఽపి చ।
వేమాధస్తా త్తాళతరోః పయఃపానసమం హి తత్॥

తా॥ తాటిచెట్టు క్రింద పాలు త్రాగినను కల్లేయందురు. అట్లే దుష్టునితో కలిసి సంచరించిన నెంత మంచివానికైన హానికలుగక మానదు.

64 **ఎఱుకలేనిదొరల నెవ్వాఁడు కొలిచిన, బ్రతుకులేదు వట్టి భ్రాంతికాని**
గొడ్డుటావు పాలు గోరిఁదేపువా? విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అజ్ఞాన్ ప్రభూన్ కియత్కాలం భజతోఽపి న జీవికా।
అకాంక్షతోఽపి వంధ్యాగోః వేమ! ప్రస్నౌతి కిం పయః?॥

తా॥ గొడ్డుటావుదగ్గరఁ జేరి యెట్లు మచ్చిక చేసికొనినను అది యేలాగున పాలు చేపదో అట్లే మూర్ఖులగు ప్రభువుల నెట్లు కష్టపడి సేవించినను తమ వట్టిభ్రాంతిచే వెట్టిచేయుటకాని బ్రతుకుతెరువుమాత్రము లభ్యము కాదు.

65 గొడ్డుటావుఁ బిదుకఁ గుండఁ గొంపోయినఁ, బండ్లురాలఁ దన్ను బాలు లేవు
లోభివాని నడుగ లాభంబు లేదయా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వంధ్యాం ధేనుం వేమ! దోగ్ధుం ఘటే నీతేఽస్థిభిర్హతః।
పాత్రే సిక్తం పయో దద్యాత్ న లాభో లుబ్ధయాచ్ఞయా॥

తా॥ గొడ్డుటావును పాలు పిదుకుటకు కుండపట్టుకొన్న పండ్లూడులాగున తన్నును. కుండపగులును. కాని పాలుమాత్రము శూన్యము. అట్లే లోభిని యాచించినవానికి లాభము కలుగదు సరికదా కష్టముకూడ కలుగును.

66 హీనగుణమువాని నిలు సేరనిచ్చినా, హాని వచ్చు నెంతవానికైన
ఈఁగ కడుపుఁ జొచ్చి యిట్టట్టుఁ జేయదా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

యదా హీనో విశేన్నీడే హానిః స్యాన్మహతోఽపి చ।
ప్రవిష్టా మక్షికా కుక్షౌ వికారం వేమ! కిం న హి।

తా॥ ఈగ కడుపులో ప్రవేశించి నానా వికారచేష్టలు కలిగించునట్లు గుణహీనుని తనయింటిలో ప్రవేశింపనిచ్చిన యెంతవానికైన హాని చేయఁగలదు.

67 ధార్మికునకుఁగాని ధర్మంబుఁ గనరాదు, కష్టజీవికెట్లు కానఁబడును?
నీరుఁ జొరక లోతు నిజముగాఁ దెలియదు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వేద్యో ధర్మో ధార్మికేన న తథా కష్టజీవినా।
అప్రవిశ్య జలే వేమ! జ్ఞాయతే నాప్యగాధతా॥

తా॥ నీటిలోదిగినవానికి నీటియొక్కలోతు తెలియును. కాని పైవాని కెట్లు తెలియఁగలదు? అట్లే ధర్మాత్మునకు ధర్మము సంగతి తెలియును. కాని కఠినుఁడగు పాపికి ధర్మమునుగూర్చి యెట్లు తెలియఁగలదు?

68 తనకుఁ బ్రాప్తిలేక దాత లీయరటంచు, దోషబుద్ధిచేత దూఱుటెల్ల
ముక్కువంకఁ జూచి ముకురంబు దూఱుటే, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ప్రాప్తం వినైవ దాతారో నదాస్యంతీతి గర్హణమ్ ।
స్వనాసావక్రతాం వీక్ష్య వేమ! దర్పణదూషణమ్ ॥

తా॥ దాతలు తనకీయనప్పుడు అర్థి వారిని నిందించకూడదు తనకు ప్రాప్తి లేదని సమాధానపడవలెను. అట్లుగాక తనకు ప్రాప్తిలేనిదానిని వారీయలేదని దూషించిన నది యద్దములో తనముక్కువంకరఁజూచుకొని అద్దమును నిందించినట్లుగ నుండును.

69 **తండ్రిచిన్నగుణి తనయుండు గొప్పైన, చిన్నపెద్దతనము లెన్నఁదగదు**
వాసుదేవువిడిచి వసుదేవు నెంతురా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

గుణే పితు స్వల్పకస్యాపి న గణ్యా బాలవృద్ధతా ।
వేమ! స్మర్తా వాసుదేవం వసుదేవం స్మరన్తి కిమ్? ॥

తా॥ వసుదేవుడు తండ్రి. వాసుదేవుఁడు(కృష్ణుఁడు)కొమరుడు. కృష్ణుఁడు గొప్పవాఁడు అందువలన కృష్ణునే(కొడుకునే)అందరును తలంచుచుందురు. పెద్దతనము ప్రవర్తనవలననే యెంచగవలెను గాని వయస్సు చూచి కాదు

70 **చెప్పులోని రాయి చెవిలోని జోరీఁగ, కంటిలోని నలుసు కాలిముల్లు**
ఇంటిలోని పోరు నింతింత కాదయా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ఉపానహి శిలా వేమ! శ్రోత్రే చ మశకస్తథా
కంటకం చ దృశోః కీలః దుస్సహః కలహో గృహే ॥

తా॥ చెప్పునున్న బెడ్డ, చెవియందలి జోరీఁగ, కంటిలోని నలుసు, కాలిలోనిముల్లు ఎంతగ బాధించునో ఇంటిలోని కలహముకూడ అట్లే యెంతగనో బాధింపఁగలదు.

71 **ఆఁకటికిఁ దొలంగు నాహారవిధులెల్లఁ, జీఁకటికిఁ దొలంగుఁ జిత్తశుద్ధి**
వేఁకటికిఁ దొలంగు వెనుకటిబిగువెల్ల, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సదాచారః క్షుధా వేమ! తమసా చిత్తశుద్ధతా ।
నశ్యేత్ప్రాప్త్యా చ దార్ఢ్యం వార్ధక్యే దేహస్య సత్కృతి ॥

తా॥ ముసలివానికి వెనుకటి బింకము తగ్గునట్లు ఆఁకలిగొన్నవారికి సదాచారములన్నియు నశించునట్లు, అజ్ఞానమువలన (తమోగుణము వలన) చిత్తశుద్ధియు చెడును

72 కోపమునను ఘనత కొంచెమైపోవును, కోపమునను మిగుల గోడుఁ జెందు
కోప మడఁచెనేని కోర్కెలీడేరు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

కోపేన ఘనతా నశ్యేత్ కోపే నైతి వ్యథాం నృణామ్।
యది సంహరతే కోపం వేమ! సిద్ధ్యతి వాంఛితమ్॥

తా॥ కోపమువలన గౌరవము చెడును. దుఃఖము కలుగును. కాన కోపమణచుకొనినచో కోర్కెలు సిద్ధించగలవు. (వి) త్రివిధం నరకస్యేదం ద్వారం నాశనమాత్మనః, కామః క్రోధ స్తథా లోభ స్తస్మాదేతత్త్రయం త్యజేత్ (గీత)

73 పరగ లేమి చేత బంధువుల్ పగవారు, పరగ లేమిచేతఁ బరముఁ దప్పు
పరగ లేమిచేతఁ బరపతి తప్పురా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

దారిద్ర్యే బాంధవో వైరే దారిద్ర్యే హీయతే పరం।
దారిద్ర్యే వేమ! మర్త్యానాం వినశ్యేదాత్మగౌరవమ్॥

తా॥ దారిద్ర్యముచే బంధువులు శత్రువులగుదురు. దారిద్ర్యముచే నిహపరసౌఖ్యములకు దూరులగుదురు. దారిద్ర్యము గౌరవమును నశించును.

74 చిక్కియున్నవేళ సింహంబునైనను, బక్క కుక్క కరచి బాధఁజేయు
బలిమిలేనివేళఁ బంతంబు చెల్లదు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కృశీభూతం మృగేంద్రం హి శ్వానోఽపి వేమ! బాధతే।
యదా బలం విలుప్తం స్యాత్ తదా ప్రతిజ్ఞా న శోభతే॥

తా॥ చిక్కియున్నప్పుడు సింహమునైనను బక్కకుక్కయైన బాధించును. అందువలన మనకు బలిమితగ్గినప్పుడు పంతము, పట్టుదలలు పనికిరావు.

75 ఎదుటివానిబలంబు నెంచుకో నేరక, దీకొని పలమున దాఁకెనేని
ఎలుగు దివ్వెసీవ కేగినచందమౌ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

బలం పరస్యాజ్ఞాత్వా యో వాదేన ప్రయుధ్యతే।
స వేమ! దీపికా ...

తా॥ మనము ఎదుటివానిబలము తెలిసికొని ఎదిరింపవలయును, అట్లుకాదేని ఎలుగుగొడ్డు మంటలోబడిన చందమగుచుండును.

76 దుండగీనికి కొండీడు చెలికాఁడు, బండరాజునకును పాడుమంత్రి
కొండముచ్చునకును కోఁతియువిండౌను, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ధూర్తస్య సూచకో మిత్రం కుమంత్రీ మూఢభూపతేః।
వానరో బాంధవో వేమ! చోరస్యగిరిచారిణః॥

తా॥ 'యథారాజా తథాప్రజాః' అన్నట్లు ఎటువంటివానికి అటువంటి వాఁడేదరిజేరుచుండును. దుండగునకు కొండెగాడు చెలికాడు. బండరాజునకు పాడుమంత్రి, కొండముచ్చునకు కోతిచుట్టము.

77 ఔనటంచు నొక్కఁడాడినమాటను, గాదటంచుఁబలుక క్షణముపట్టు
దానినిల్పఁ దీయఁ దాతలుదిగవలె, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సాధు నిర్ధారితో [illegible] నేతి [illegible] క్షణావ్యాప్తే।
తాం తు వేమ! [illegible] మవతీర్యాం పితామహాః॥

తా॥ 'ఔను' అని యొకఁడన్నమాటకు 'కాదు' అని అనుటకు క్షణము కూడపట్టదు. కాని ఆవిషయము ఔనో కాదో తేల్చుకొనుటకు మాత్రము వారల తాతలవంటివారికి కూడ చాలకాలము [illegible]

78 తనదుబాగుఁగోరి ధర్మంబుఁజెప్పినఁ, దిట్టుచుండ్రి మూర్ఖు [illegible] మనుట,
గడ్డివేయఁ బోట్లగొడ్డు [illegible] చు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible]యా విచింత్య [illegible] ప్సాం వేమ! ధర్మం [illegible]॥
తా న్నిందంతి ఖలా ధూర్తా హీన [illegible] తృణాద [illegible]॥

తా॥ పోట్లగొడ్డు తనకు గడ్డివేయుచుండిన వానినే యెడ [illegible] పొడుచును. అట్లే మూర్ఖులు తమ బాగుకోరి యెవఁడైన [illegible] చెప్పఁబూనుకొనిన నెట్టయెదుట వానినే దూషింతురు.

79 ✓ బహుళకావ్యములను బరికింపఁగావచ్చు, బహుళశబ్దచయముఁ బలుకవచ్చు
సహనమొక్కటబ్బఁ జాలకష్టంబురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అనేక కావ్యపఠనం [illegible]బ్దాధిభాషిణామ్।
కథంచి చ్ఛక్యతే వేమ! దుర్లభా హి సహిష్ణుతా॥

తా॥ కావ్యములు చదువవచ్చు. వ్యాకరణములు వల్లించవచ్చు. ధర్మపన్నాలు, శ్రీరంగనీతులు చెప్పవచ్చు. కాని తమకంటె అధికులను చూచి సహనము కలిగియుండుట మాత్రము కష్టమైనపని.

80 ఘనమగు నీరువెడలఁ జచ్చుటే సిద్ధంబు, నీటనుండ జేసి నిగిడిపడును
అండ తొలఁగునెడల నంకటపనియింతె, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

నిర్గత స్సలిలాన్మత్స్యో మ్రియతే నాత్ర సంశయః ।
జలస్థః ప్లవతే వేమ! తథాస ర్వేనిరాశ్రయాః ।

తా॥ చేప నీటిలో నెగిరి యెగిరిపడును. ఆనీటనుండి చేప బయటకు వచ్చిన చావవలసినదే కాని బ్రతుకుటయుండదు. అట్లే ఆధారమున్న అండ (ఆధారము) తొలఁగిన ప్రతివారిపనియు నిట్లేయగును.

81 నాఁ మత్య మొక్కఁడావశ్యకం బెట్టు, దానిబలిమి నెంతయునఁ గూడు
గడ్డి వెంటఁ బెట్టి కట్టరా? యెనుఁగున్, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ముఖ్యం హ్యేకమత్యం స్యాత్తద్బలేన [illegible] ।
రజ్జుం కృత్వా తృణైః కిం న బధ్నంతి సామజాన్ ॥

తా॥ గడ్డివెంటఁబెట్టి యేనుఁగును కట్టవేయవచ్చును. కాన ఏకమత్యము చాల ముఖ్యమైనది. దానిబలిమిచే నెట్టికార్యమునైన సాధింపవచ్చును.

82 ఊఁతవచ్చినపుడు [illegible]తనింపుమా?, పాత [illegible] భయముగ [illegible]?
[illegible] కొమ్మ [illegible] తప్పించిగూడ [illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

నాగాధతాభయం వేమ! [illegible] ।
ప్రాగ్దృష్ట [illegible] ।

తా॥ ఊఁతవచ్చినప్పుడు లోపమింపడు. [illegible] యలవాటు [illegible] నిశ్చయముగ కొమ్మలపైన దుముకును. అట్లే పాత [illegible]గాండును [illegible] జంకక నేరములఁ జేయుచునేయుండును.

83 వ్యాధి నెఱుఁగలేని వైద్యుఁ డేలరా?, [illegible] లేని కోర్కెలేల?
మనసుఁ దెలియలేని మర్మ మేటికి?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] ।
[illegible] ॥

తా॥ వ్యాధి నెఱుఁగని వైద్యము, [illegible], [illegible] మనసు [illegible] మర్మము [illegible].

84 లవణమెంత దానిలాభంబుఁగనవెంత, కొద్దిదనుచు నెన్నఁగూడునయ్య?
భోగమేటికి నుపభోగంబె లెక్కగు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

లవణం స్యాత్కియ ద్వేమ! తల్లాభ స్తు కియా నితి।
న మంతవ్యో హి భోగైః కిం? ఫలం స్యా దుపయోగతః॥

తా॥ ఉప్పు, అనవెంతటిది ? స్వల్పపువెలకలది, అంతట దొరకునది అని నిరసించకూడదు. దాని ఉపయోగి మేగొప్పది అలాగుననే సృష్టియందలి ప్రతివస్తువును, ప్రతివ్యక్తిని, నవసరములుగనే పరిగణించవలయును.

85 జౌవనంగవచ్చు నైనదికానిది, యన్యుఁడెదుటనుండి యడుగఁడేని
నిలిచి యడుగువాఁడుఁ గలిగిననిలువఁడు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

యద్వ్యగ్రేஉన్యో జన స్తిష్ఠే న పృచ్ఛే త్సాధ్వసాధ్వపి।
సాధ్వి త్యేవ వదే ద్వేమ! యది ప్రష్టా న తిష్ఠతి॥

తా॥ తెలిసినవాఁడు యెదుటనుండి ప్రశ్నించకుండిన ఐనది, కానిది, తెలిసినట్లుగనే మాట్లాడవచ్చును. అడుగువాఁ డుండిన మఱి తెలియని వాఁడు నిలబడుట యరుదు.

86 ఫణికిఁగోరలుండ భయముపొందునట్లే, వెఱతురయ్య దుష్టవిభవమునకుఁ
గోరలూడఁదాఁచు మూరు నా? దుష్టత, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

అహేరివ క్రూరదంష్ట్రాన్ త్రసేయుః దుష్టవైభవాత్।
దౌష్ట్యం వేమ! కథం తిష్ఠేత్? పీతదంష్ట్రస్య సాధ్వతః॥

తా॥ విషపముతోకూడిన దుష్టునకు కోరలతోగూడిన పామునకువలె భయపడుదురు. కోరలుపెరికిన పామువలె వైభవ ముడిగిన దుష్టుఁడును ప్రజల కపకారము చేయలేక యొకచోట పడియుండును.

87 నూఱుఁబలుకవచ్చు నొకటివ్రాయఁగారాదు, వ్రాతకన్న సాక్షి వలవదెన్న
పదఁగలేనివ్రాతె భంగపాటునువచ్చు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వచశ్శతం వేమ! వాచ్యం నైకం లేఖ్యం మనాగపి।
సాక్ష్యం న యుక్తం లేఖాయాః అస్పష్టా తు హానయే॥

తా॥ శతంవద, ఏకం మా లిఖ, నూరు చెప్పు, ఒకటివ్రాయవద్దు. ఒకటివ్రాయుము. సాక్షివికారుము. తప్పుడువ్రాతలు భంగపాటుసుమా.

౭౮ దరినియున్న వాఁడు తప్పకదక్షుండు, ఎడమపడినవాఁడు దుడుకుఁడును
అనుసరించువారి కయ్యేడుఁగార్యముల్, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
దక్షో నూనం సమీపస్థః ప్రౌఢో దూరస్థలస్థితః।
యే చిరం త్వనుసృత్యైవ వేమ! సిద్ధ్యంతి తత్క్రియాః॥

తా॥ 'ఏమిటనున్న వాఁడు పెండ్లికొడుకు, అన్నట్లు ఎప్పుడును దగ్గరగ నున్న వాఁడు సమర్థుఁడుగా తోఁచును. ఎప్పుడు దరికిచేరనివాఁడు పెంకిగ తోఁచును. అందువలన కార్యసాధకుఁడెప్పుడును అనుసరించి సంచరించును.

౭౯ కారుకారుగురులు కాగుణింతముఁజెప్ప, శాస్త్రపాఠములను జదివిచెప్ప
ముక్తిదారిఁజూపు మూలమె గురుఁడగు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
న కాగుణితబోధేన న శాస్త్రాధ్యాపనేన చ।
భవంతి గురవో వేమ! స్యాద్గురు ర్ముక్తిదర్శకః॥

తా॥ తమకు జన్మతరించు తరుణోపాయము బోధించువారు గురువులుకాని, కాగుణితము చెప్పువారినికాని, శాస్త్రాధ్యయనము చేయించువారినికాని గురువులుగా తలంపరాదు. వి॥ అవిద్యాహృదయ గ్రంథి బంధమోక్షోభ వేద్యతః, తమేవ గురురిత్యాహు ర్గురుశబ్దార్థవేదినః.

౮౦ ద్వారబంధమునకుఁ దలుపులు గడియలు, కలెను నోటికిఁ గొప్పఁ గలనియతులు
ధర్మమెఱిఁగిపలుక ధన్యుఁడౌభువిలోన, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
కవాటా శ్చార్గళా వేమ! ద్వారబంధే యథాస్థితాః।
తథా వక్త్రస్య నియమాః ధన్యస్స్యా ద్ధర్మవాచకః॥

తా॥ ద్వారబంధమునకు తలుపులు గడియలునున్నట్లే మాట్లాడుటకు నోటికిని కొన్ని నియమములు కలవు. ఆ నియమముల నుల్లంఘించి యిష్టము వచ్చినట్లు మాట్లాడకూడదు. అట్టి ధర్మమెఱిఁగి మాట్లాడినవ్యక్తి ధన్యుఁడనిపించుకొనును.

౮౧ ఛురికతోడఁ గోయఁ జొప్పడునేకాని, దానిపిడినిగోయఁ దరమె? నీకుఁ
దెలివిలేని మేని బలిమేమిచేయును?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
ఛురికా కృంతనే దక్షా తత్త్సరు ర్న తథా మనాక్।
వినా జ్ఞానేన కింకుర్యా? ద్వేమ! శారీరికం బలమ్॥

తా॥ కత్తితో దేనినైనఁ గోయవచ్చును. కాని దాని పిడితో దేనిని కోయలేము. అట్లే బుద్ధిబలములేని కేవల శరీరబలముతో నేకార్యమును సాధించలేము.

92 సకలవిద్యలందు సంపన్నులై యున్న, నట్టివారు పరిచయమునఁ జౌక
పెరటిచెట్టుమందుఁ బరికింప మెచ్చరు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సర్వవిద్యాసు సంపన్నా యే తే పరిచయా త్సదా।
లఘవో వేమ! నేహంతే ప్రాంతవృక్షభవౌషధమ్॥

తా॥ అన్ని విద్యలయందు పరిపూర్ణపాండిత్యము కలవారైనను పరిచయులు పెరటిచెట్టుమందువలె తేలికగా చూడఁబడుదురు.

93 మంచినీరుఁబోయ మల్లెపూయును గాని, ఫలితమొనరుటెట్లు? పనిఁజొరమిని
వంటఁ జేయ కెట్లు వంటకమబ్బును?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జలాసేకాత్ వేమ! మల్లీ పుష్పయుక్తా భవే త్ఖలు।
అక్రియస్య ఫలం కుత్ర చాపాకా దోదనం కథమ్?॥

తా॥ వంటచేసికొన్నకాని అన్నము లభింపదు. మంచినీళ్ళు పోయుచుండినకాని మల్లెపూయదు. అట్లే మనము పనులు ప్రారంభించి చేయుచుండినకాని ఫలితమెట్లు కలుగఁగలదు?

94 కసవునుదినువాఁడు ఘనఫలంబులరుచి, కానలేడుకాదె? వానియట్లు
చిన్నచదువులకును మిన్నజ్ఞానము రాదు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

రసం ఫలానాం స్వాదూనాం తృణఖాదీ న వేత్తి హి।
తథా వేమాల్పవిద్యానాం జ్ఞానం భవతి నాధికమ్॥

తా। గడ్డితినువానికి పండ్లరుచి యేమి తెలియఁగలదు? అట్లే చిన్న చిన్న చదువులు చదువువారికి అధికమగు జ్ఞానమెట్లు లభింపఁగలదు?

95 తల్లియున్నయపుడె తనకు గారాబము, నామెపోవఁ దన్ను నరయ రెవరు
మంచికాలమపుడె మర్యాద నార్జించు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యద్వాస్తి మాతా వేమాస్తే లాలనా స్వస్య తన్మృతౌ।
న కోఽపి పశ్య త్యాత్మానం కాలే గౌరవ మార్జయ॥

తా॥ తల్లియున్నయపుడె తన గారాబమంతయు చెల్లును. కాని ఆమె పోయినవెనుక తన్నెవరు గారాబముగ చూతురు? అట్లే నీకు మంచికాలముగా నున్నపుడె మర్యాద నార్జించుటకు కూడ ప్రయత్నింపుము.

96 గట్టుమీఁదనున్నఁ గాన్పించు సర్వముఁ, దెలిసితేటఁబడినఁ దెలియు నెల్ల
లోకవిషయములును లోనిరహస్యముల్, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దృశ్యతే హి తటస్థేన సర్వం వేద్యం చ వేద్యతే।
వేమైవం లోకవిషయా అంతర్గుహ్యాశ్చ తత్త్వతః।

తా॥ గట్టుమీఁదనుండి చూచిన గట్టుకు అవతల విషయములు నివతల విషయములుకూడ గోచరించును. అట్లే యేవిధమగు మనుకారముల లోన మునుఁగక నీవు మధ్యస్థుఁడవుగ నుండిన లోక విషయములు, లోని రహస్యములుకూడ స్పష్టముగ తెలియఁబడఁగలవు.

97 టంకమతుకకున్నఁ బొంకంబుగారాదు, స్వర్ణభూషణంబు జగమెఱుంగ
భటులు వెంటలేక ప్రభువు శోభించునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

టంకసంధానరహితం న సాధు స్వర్ణభూషణమ్।
భటేన రహితో వేమ! కిం ప్రభు స్సాధు శోభతే?॥

తా॥ ఎంతటి బంగారపు నగకైన టంకములేకుండ శోభరాదు. అట్లే బంటులేకుండ ప్రభువును రాణించఁడు.

98 మేఁకకుతుకఁబట్టి మెడచన్నుఁగుడువఁగా, నాకలేలదీరు? నాసగాక
లోభివానినడుగ లాభంబుగల్గునే? విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ధృత్వా మేషగళం వేమ! పిబేద్యది గళస్తనమ్।
న క్షున్నివృత్తి ర్వ్యర్థాశా లోభియాచ్ఞా తథా వృథా॥

తా॥ మేకమెడదగ్గఱనున్న చన్ను కుడుచుకొనుచుండిన భ్రాంతికాని పాలువచ్చి ఆకలి తీర్చునా? అట్లే భ్రాంతి తీరక లోభినెంతగా వేడుకొనినను లాభము కలుగునా?

99 మునుదెలిపినవారు మునసన్నమైరిల, తిరిగిచెప్పితనుచుఁ దిట్టవలదు
తెలియఁజెప్పినయతి తెలిసికోలేకయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ప్రాగ్బోద్ధారో వినష్టాస్స్యుః పునర్యాతే భవా నితి ।
న నిందే త్వత్ప్రోక్తమపి వేమ! నజ్ఞాయతే హితత్ ॥

తా॥ మునుపు ఈలాగున ననేకులు నీతులు బోధించి ముదనష్ట మయినారు. వేమన్నా! నీకేమైన పిచ్చా? వెఱ్ఱా? మఱల నీవు నీతులు చెప్ప మొదలిడినావు. అని యేమియు నన్ను తిట్టవద్దు. ఎన్నిసార్లు ఎంత మంది ఏ విధముగఁ దెలియఁజెప్పినను అజ్ఞానపులోకము తెలిసికొనలేదు.

100 నీతిఁ దెలియఁజెప్పి నిజముగ వేమన, పాతకములనెల్లఁ బాఱఁబెట్టె
లోకతత్త్వ మరసి లోకులకును జెప్పె, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

నీతి ముద్ఘాట్య వేమాఖ్యో న్యషిధత్ పాతకాని చ ।
అగాధతత్త్వం లోకానాం వేమ! సమ్యక్ వ్యబోధయత్ ॥

తా॥ నిజముగ చెప్పవలయునన్న నీ వేమనయే బాగుగ నీతులఁ జెప్పి అగాధమగు తత్త్వ రహస్యము లోకమునకు వెల్లడించి పాతకములఁ బాఱఁ దోలుటకుఁ బ్రియత్నించి చరితార్థుఁడైనవాఁడు.

సాంస్కృతిక విభాగము

101 కల్లగురుఁడు గట్టు కర్మకాండంబుల, మధ్యగురుఁడు గట్టు మంత్రచయము
ఉత్తముండు గట్టు యోగసామ్రాజ్యంబు విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వేమ! కర్మసు సర్వేషు నిబధ్నాత్యధమో గురుః ।
మంత్రేషు మధ్యమశ్చైవ యోగసామ్రాజ్య ఉత్తమః ॥

తా॥ అధముఁడగు గురువు ద్దవాచ్యుఁడు కర్మకాండమునంటఁ గట్టును. మధ్యముఁడగు గురువు మంత్ర తంత్రముల నంటఁగట్టును. ఉత్తముఁడగు గురువు సహేతుకమగు యోగ సామ్రాజ్యము నందించును.

102 తా వసించుచోటఁ దగ సజ్జనాయెనా, సౌఖ్యముల బడయు జనఁగవలయు
కొలను లింకనేని గొంగ లుండు నా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

స్వనివాసస్థలే కష్టం భవేద్యది సుఖస్థలమ్।
వ్రజేత్ శుష్కే హ్రదే వేమ! బకా స్తత్ర వసంతి కిమ్?॥

తా॥ కొలకు లింకినఁగొంగలచట నుండవు. అట్లే మనమున్నచోట నేదైన నలజడి కలిగిన సౌఖ్యము కలుగుచోటునకుఁ బోవలయును.

103 కాకిగూటిలోనఁ గోకిలవునినట్లు, భ్రమరమువుచుఁ బురువు బ్రతికినట్లు
గురునిగొల్చువెనుక గురువుతానౌనయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యథా పికః కాకనీడే కీటః కుట్యామళే ర్యథా।
గుర్వర్చానంతరం ఛాత్ర స్తథా వేమ! స్వయం గురుః॥

తా॥ కాకి గూటిలోని కోకిలవలె, భ్రమరరూప మొందిన పురుగువలె సద్గురువు నాశ్రయించిన శిష్యుఁడు గురువువెనుక తానే గురువు కావలెను. వి॥ సత్సంప్రదాయసంయుక్త బ్రహ్మవిద్యా విశారదః, ఏవమాదిగుణోపేతో దేశికోఽశేషవందితః॥

104 అధికుఁడైనరాజొకల్పునిఁ జేపట్ట, వానిమాటచెల్లు వసుధలోన
గణకులొప్పియున్న గవ్వలుచెల్లవా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మహారాజస్వీకృతేఽల్పే తదాజ్ఞా పరిపాల్యతే।
గణకాంగీకృతా వేమ! వరాకా మూల్యసంయుతాః॥

తా॥ గణకు లంగీకరించిన గవ్వలుకూడ నాణెములుగ విలువకలవి యగును. అట్లే యధికుఁడైన రాజుయొక్క పాపకముగల యల్పుని యొక్క మాటలును చెల్లుబడియగును.

105 ఉత్తమునికడుపున నోగుజన్మించిన, వాఁడు చెఱుచు వాని వంశమెల్ల
చెఱకువెన్నుపుట్టి చెఱచదా తీపెల్ల?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యద్యుత్తమస్య కుక్షౌ స్యాత్ ఖలో వేమ! స తత్కులమ్।
హినస్తీక్షోః ఖిలాన్యత్వయ మంజరీ హంతి మాధురీమ్॥

తా॥ చెఱకున వెన్నుపుట్టి చెఱకులీపిని పాడుచేయుచున్నది. అట్లే చెడ్డవాఁడు మంచివానికిఁ బుట్టి యా మంచివాని వంశపరిశిష్టయంతయు మంటఁగలుపుచున్నాడు. వి॥ కోటరాంతర్గతోవహ్ని స్తరుమేకం దహిష్యతి, కుపుత్రస్తు కులే జాతః, స్వకులం నాశయేత్ పరమ్.

106 ✓ ఎలుగుతోలుఁదెచ్చి యెందాక నుతికిన, నలుపె కాక యేల తెలుపుఁగల్గు?
కొయ్యబొమ్మఁదెచ్చి కొట్టినఁ గుణియౌనె?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పరిక్షాళితం [illegible] చర్మ [illegible] లమతాం [illegible] ।
తాడితా ప్రతిమా దారో [illegible] ! గుణి [illegible]?॥

తా॥ ఎలుగుబంటితోలు [illegible] ఛ్చి యెంత యుతి [illegible] నలుపేకాని తెలుపుకాదు. అట్లే కొయ్యబొమ్మను (మొద్దును) [illegible] యుం [illegible] బుద్ధిగఱపినను గుణము రానేరాదు.

107 కుక్కతోఁకఁదెచ్చి గొట్టంబుఁజొన్పనఁ, గొ[illegible]ంచుఁ [illegible]
ఎంతఁజెప్పఁజెడుగు పంతంబుమానునా?, విశ్వ[illegible]రామ [illegible]వేమ॥

యావచ్ఛ్వపుచ్ఛం [illegible] నాళస్థం తావదేవ [illegible] ।
[illegible] పదిష్టో [illegible] ! [illegible]॥

తా. కుక్కతోఁకఁదెచ్చి [illegible] గొట్టములోనుంచిన [illegible]
స ఏ గొట్టమువలనుండి మరల సిప్పటివలె వంకరగు [illegible]
బోధించినను చెడుగు తనపద [illegible] నాడ నేర [illegible]డు.

108 ప్రమద్య [illegible] ముల్లె [illegible] గాని, [illegible]
మిక్కుటముల్లెసొచ్చి కుండ [illegible], విశ్వ[illegible]రాము [illegible]వే[illegible]

[illegible] యాత్రా [illegible] [illegible]
[illegible] మంచేకేల వే[illegible]! [illegible] ॥

తా॥ [illegible] యాత్రాస్థలము చేరిన [illegible] యాత్ర [illegible]
ముల్లెనపహరింప [illegible] [illegible] దనిద్ర్యము [illegible]
యుంపదు. [illegible] బుంటిలో [illegible] ంచి [illegible]
లోని [illegible] దానికి [illegible] యుండునా

109 గుణయుతునకు మేలు గోరంత చేసిన, [illegible]
కొండకొమ్మ మేలు గుణహీనుఁ [illegible] నా?, విశ్వ[illegible]రాము [illegible] వేమ॥

[illegible] గుణవ [illegible] య [illegible] ।
[illegible] ! [illegible] ।

తా॥ గుణవంతునకు మేలు గోరంత చేసినను వాని మంచిగుణముచే నది కొండంతయగును. గుణహీనునకుఁ గొండంత మేలుచేసినను నది నిష్ప్రయోజనమే. వి॥ పరగుణపరమాణూ న్పర్వతీకృత్య నిత్యం, నిజ హృది వికసంత స్సంతి సంతః కియంతః॥

110 మాటనిలుపలేని మనుజుండు చండాలుఁ, డ్డాలేనిరాజు నాడుముండ
మహిమలేనివేల్పు మంటఁజేసినపులి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
చండాలో౽స్థిరవాక్ మర్త్యో ధ్వస్తాజ్ఞో నృప అంగనా।
వేమ! దైవం నిర్మహిమ వ్యాఘ్రో మృన్నిర్మితః ఖలు॥

తా॥ మాట నిలుపుకొనలేని మనుజుఁడు చండాలుఁడు. ఆజ్ఞ నమలు జరుపలేని ప్రభువు ఆడుముండ, మహిమలేని వేలుపు మన్నులో పులి.

111 ఇంచుకంతబోవ మీశ్వరార్పణమన్న, పుణ్యలోకమునకుఁ బోవునతఁడు
అన్నదానమునకు నధిక దానములేదు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
శివార్పితా త్కించిదన్నాత్ ... పుణ్యలోకం వ్రజ న్నరః।
అన్నదానాన్మహో ... దానం వేమ! ... ॥

తా॥ ఈశ్వరార్పణముగ ... అన్నదానము చేసిన ... పుణ్యలోకమునకు ... మించినదానము మరి యొకటిలేదు. వి॥ ...

112 వెఱ్ఱివానిమిగుల విసిగించఁగారాదు, వెఱ్ఱివానిమాట వినఁగరాదు
వెఱ్ఱికుక్కఁబట్టి వేటాడవచ్చునా ? విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
నోద్వేజ యేత్ ఖలు న్మత్తం ... ।
అలర్కేణ ... వేమ ! కిం కార్యా ... ॥

తా॥ వెఱ్ఱివానిని విసిగింపకూడదు. వెఱ్ఱివాని మాటలువినకూడదు. వెఱ్ఱికుక్కతో వేటను ...

113 ఖరము మేనినిండ గంధంబుఁబూసిన, నేమియగునుగాడిదేగాని
ఈడుకానివాని యిట్టిమేలాగునా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
స్వాంగే గంధం ... ॥
... ॥

తా॥ గాడిదకు సరదాగా గంధము రాయఁబూనిన దానికది తెలియక తన్నుటకే చూచును. అట్లే సరస మెఱుఁగని వారల పద్ధతియు నుండును.

114 విడువవలయు నూరు విశ్రాంతిలేకున్న, విడువవలయు నాలి విషముఁదెలసి విడువవలయు రాజు వెరశిలేకున్న, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సుఖాపేతం త్యజేద్గ్రామం త్యజేద్భార్యా మసద్గుణామ్।
రాజాన మప్యదాతారం త్యజేద్వేమాశు బుద్ధిమాన్॥

తా॥ విశ్రాంతిలేని గ్రామమును, వ్యభిచారముగా నడచు భార్యను, పిసినిగొట్టు ప్రభువును విడిచిపెట్టినచో సుఖము లభించును.

115 ఎద్దెఁదెలుపవచ్చు నేడాదికైనను, కానిఁదెలుపవచ్చు కాసమునను మొద్దుఁదెలుపరాదు ముప్పదేండ్లకునైన, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

గోవ్యాఘ్రాద్యాః పశవోఽపి మాసేన వ్యక్తమానసాః।
త్రింశద్వర్షైరపి మనాక్ వేమ! మూర్ఖో న బోధ్యతే॥

తా॥ ఎంత మాటలు రానివానినైనను ఒక మాసములోను వెంత మోటువానినైనను నేడాదిలోను తెలివిగలవానినిగాఁ జేయవచ్చును. కాని మూర్ఖుని మాత్రము ముప్పది సంవత్సరములకైనఁ దెలిసినవానినిగాఁ జేయలేము.

116 అడిగినప్పువారల నభిమానహీనులు, గోడెఱుఁగనివాఁడు కొద్దికాఁడు, కూడికీడు సేయఁగూర్చియుండు తలపోయ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ప్రణిపాత్య యే ఋణం యాచంతి వేమ! తే మానవర్జితాః।
పరదుఃఖానభిజ్ఞో౽ల్పో మిత్రద్రోహీ ఖలః ఖలు॥

తా॥ అడిగినప్పువారలు అభిమానము లేనివారు. కష్టము తెలిసికొనలేనివాఁడు అల్పుఁడు. కలిసిమెలిసియుండి మిత్రద్రోహము చేయువాఁడు మహాక్రూరుఁడు. వి॥ ప్రాణానపి పరిత్యజ్య, మానమేవాభిరక్షయేత్, ప్రాణం క్షణతరంగచపలా మాన మాచంద్రతారకమ్॥

117 వానరాకడయును ప్రాణంబుపోకడ, కానఁబడదు ఘనునకైనఁగాని కానఁబడినమీఁదఁ గలి యెట్లునడచురా? విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ! వర్షాగమంచైవ ప్రాణనిర్గమమేవ చ।
మనీష్యపి న జానాతి జ్ఞాతే తిష్ఠేత్కలిః కథమ్?॥

తా॥ వాసరాకడ, ప్రాణము పోకడ, ఇట్టి దైవిక సంఘటన లెంతటి మానవమాత్రులకైనను గలియఁజాలరు. అట్లు తెలియఁబడిన నీఁక మానవునకు మానవాతీతుఁడగు దైవమునకు నంతర మేముండును? ముందు సృష్టి యెట్లునడుచును?

118 నోటిపుప్పికెల్ల నొప్పిలేకుండగా, ఆకుపోకసున్న యౌషధంబు, పెట్టకుండెనేని పెనుకోతవేయురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వక్త్రదుర్గంధనాశాయ నాగవల్లీదళం సుధామ్।
క్రముకం చౌషధం దేయాత్ నోచే ద్వేమ! జుగుప్స్యతే॥

తా॥ భోగ్యవస్తువగు ఆకు, వక్క, సున్నముతోకూడిన తాంబూలము నోటిపుప్పికి నోటికంపునకు నుపయోగించు మందుకాని మఱియొకటి కానేరదు.

119 పరులమోసపుచ్చి ధర ధనమార్జించి, కడుపునింపుకొనుట కానిపద్దు ఋణముఁజేయుమనుజుఁ డెక్కడకెక్కునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వంచయిత్వా పరా న్విత్త మార్జయిత్వోదరంధరీ।
ప్రతిష్ఠాం నాప్నుయా ద్వేమ! ఋణీ ప్రాప్నోతి కిం ప్రథామ్?॥

తా॥ పరుల మోసపుచ్చి ధనముగడించి కడుపునింపుకొనుట సరయైన పద్ధతి కాదు. అదంతయు వారలకు ఋణమే. ఋణముఁజేయు మనుజునకు గౌరవము కలదా?

120 పాల నీడిగింటఁ గ్రోలుచునుండెనా, మనుజులెల్లఁగూడి మద్యమండ్రు నిలువఁదగనిచోట నిలువ నిందలువచ్చు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

శౌండికస్య గృహే పీతం క్షీరం మద్య మితీర్యతే।
అస్థానస్థితే వేమ! స్థితి ర్నిందాస్పదా ఖలు॥

తా॥ కల్లుగీయువానియింటఁ బాలుత్రాగుచున్నను కల్లే యందురు. అట్లే నిలువకూడనిచోట నిల్చిన నిందలపాలుగాక తప్పదు.

121 తుమ్మచెట్లు ముండ్లు తోడనెపుట్టును, విత్తులోననుండి వెడలినట్లు మూర్ఖునకుఁ గుబుద్ధి ముందుగఁబుట్టును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

బీజాదేవోద్భవం త్వాశు కంటకాః కంటకద్రుమే ।
మూర్ఖస్య ఖలబుద్ధి శ్చ వేమ! సంజాయతే తథా ॥

తా॥ తుమ్మచెట్లకు ముండ్లు పుట్టుకతోనే పుట్టుకొని వచ్చును. అట్లే మూర్ఖునకు చెడ్డబుద్ధి పుట్టుకనుండియే వచ్చును. సంస్కారణకట్టివాఁడు పనికిరానేరఁడు.

122 ఒకటికిక్రింద నొక్క టొనరలబ్ధముఁబెట్టి, వలనుగ గుణియింప వరుసపెరుఁగు
అట్టిరీతినుండు నౌదార్యఫలములు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఏకయా గుణితా వేమ! ఏకసంఖ్యా హ్యధస్స్థయా ।
వర్ధతే ఖలు తద్వావ మౌదార్య స్యాపి సత్ఫలమ్ ॥

తా॥ ఒక సంఖ్యక్రింద మఱియొక సంఖ్యపెట్టి గుణించిన నెంతయేని వరుస పెరుగును. అట్లే యౌదార్యఫలములును నుత్తరోత్తరాభివృద్ధిఁ బొందుచుండును.

123 వంటనుదునపుడు వంటకమమృతంబు, కంటికింపుగాను కానుపించు
మితముగనినతిండి వడిమించఁగనుదోరు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సుపక్వం భక్ష్య మమృతం లోచన ప్రీతిదాయకమ్ ।
భోజనే నామితే నాశ వేమ! సంప్రాప్నుయాన్మృతిమ్ ॥

తా॥ వంటనుదునపుడు వంటకము (వండినపదార్థము) కంటి కింపుగ కనఁబడును. మితముగఁ దినిన నారోగ్యమును కలుగును. మితముతప్పి తినిన మృతిని తేగలదు. వి॥ అతి సర్వత్ర వర్జయేత్।

124 వంటతప్పునపుడు వంటకము విషంబు, కంటఁజూడఁగాను కంటగించు
కంటకమునఁదిన్న కడి గండమైవచ్చు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దుష్పాకేన విషం భక్ష్యం లోచనగ్లానిదం భృశమ్ ।
తాదృగ్భక్ష్యే వేమ! భుక్తే కబళం మృత్యుదాయకమ్ ॥

తా॥ వంటకుదురనప్పుడు వంటకము విషముగనగును. కంటికింపుగను నుండదు. అట్లు కంటగించుకొనుచుఁ దినినపదార్థ మొకముద్దయైనను ప్రాణము తీయఁగలదు.

125 పరిభవులోఁతిరైనఁ బరిఁడలు పందులు, సైనికుండు పక్కి సేన పసులు
పీన్గులశ్వచయము లెలుకలుఁబిల్లులు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

పరిభుః కపిస్త్వ త్సచివాః క్రోడా వేమ! భటాః ఖగాః ।
సేనా చ పశవ స్త్వాశ్వాః గజా స్త్వాఖుబిడాలకాః ॥

తా॥ "యథా రాజా తథా ప్రజాః" అన్నట్లు ప్రభువు కోతియైన (చపలుఁడైన) మంత్రులు పందులు (లంచము చేయువారు) సైనికులు పక్షులు (ఆజ్ఞకు దొరకకుండ నెగిరిపోవువారు) సైన్యము పశుసమూహమే (మస్తుగ తిని పశువులుగ సంచరించువారు) గుఱ్ఱములు, గజములు, ఎలుకలు, పిల్లులు (వశముతప్పి యన్యోన్యము హింసించుకొనునవి)

126 చంపఁదలఁచురాజు చనువగ్గలంబిచ్చు, చెఱుపనున్న పగఱ చెలిమిఁజేయు
కఱవనున్న పాము కాతిగాచుకొనియుండు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వధోద్యుక్తో నృపో వేమ! [illegible] ।
మైత్రీం కుర్యా ద్రి [illegible] ॥

తా॥ చంపవలెననియున్న ప్రభువు [illegible] చనువిచ్చుచుండును. పాడుచేయవలెననియున్న శత్రువు మైత్రి చేయుచుండును. కఱవనున్న పాము పగబట్టి సమయమునకు నిరీక్షించుచుండును.

127 దిక్కులేనిరోగి దీనతఁబాపిన, పురుషుఁడిహమునందుఁ బూజ్యుఁడగును
పరమునందువాని భాగ్యమేమనవచ్చు?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

యది దీనో త్వనాథస్య రోగిణో దీనతాం హరః ।
వేమేహ స పుమాన్పూజ్యః పరత్రా త్యురుభాగ్యవాన్ ॥

తా॥ దిక్కులేని రోగి దైన్యము పోగొట్టిన మహానీయుఁ డిహమునఁ బూజ్యుఁ డగును. పరమున వాని యదృష్టము చెప్పనలవియేకాదు

128 ఇమ్మదప్పువేళ నెమ్మెలన్నియుఁదప్పి, కాలమొక్కరీతి గడుపవలయు
విజయుఁ డనువుఁదప్పి విరటుని గొల్వఁడా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

అనానుకూల్యే త్యక్తేష్టః నయేత్కాలం కథంచన ।
వేమ! జిష్ణు ర్నానుకూల్యే విరటం కిం న సేవతే? ।

తా॥ మన కనుకూలమగు సమయమున సుఖము విడిచి యేదో యొకవిధమున కాలము గడుపవలయును. విజయుఁడు (అర్జునుఁడు) సీలుకాని సమయమున విరటుని సేవింపలేదా ?

129 గూబయెక్కినట్టి గురముఁ బాడుగఁ బెట్టి, వెళ్లిపోదు రెంత వెఱ్ఱివారో!
గూబయేమి చేసె? గుఱ్ఱమేమి చేయును?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఘూకేనాధిష్ఠితం గేహం త్యక్త్వాన్యత్ర వ్రజం త్యహో! ।
పశ్యన్త్యాదు సుసుష్యాణాం తాభ్యాం పేచుహా కింకృతమ్॥

తా॥ గుడ్లగూబ యెక్కిన యిల్లు పాడుగఁబెట్టి మఱొకచోటునకు మానవులు వెఱ్ఱులై వెళ్ళిపోదురు. దాని యదృష్టమును మించి గూబయేమి చేయఁగలదు ? గృహమేమి చేయఁగలదు ?

130 వేముఁ బాలుఁబోసి వెయ్యేండ్లు పెంచినఁ, జేదువిడిచి తీపిఁ జెందఁబోదు
ఓగు గుణము విడిచి యుచితజ్ఞుఁడు గాఁడు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] సిఞ్చ నింబ! సర్వసహం [illegible] ।
[illegible] దుష్టస్య [illegible]॥

తా॥ వేపచెట్టును [illegible] పెంచినను చేదు విడిచి తీపిని పొందఁజాలదు [illegible] గుణమును విడిచి యుక్తాయుక్త వివేకజ్ఞానము గలవాఁడు [illegible]

131 పంచ వన్నెఁ జేసి పరఁగిన బంగరు, చాలిపోవు గాని [illegible]
[illegible] విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] వేమ! [illegible] యది యుక్తే నియోజయేత్ ।
[illegible] ద్యమే ।

తా॥ [illegible] యుద్ధమును [illegible] దానివలన [illegible] ప్రయోజనము లేదు [illegible] నుపయోగింపరాదు.

132 [illegible] విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ పంగోః కిమ్కురస్య కిం వా శశక ధావనైః ?।
క్షీరోః కిం శూరవిరుద్ధైః ? వృద్ధాయాః కిం దరస్మితైః? ।

తా॥ కుందేలువలె పరుగులు పెట్టినను కుక్కకెందులకు? యుద్ధవీరునకుఁ బోలె ఎదురుగోడుగు పట్టినను కెందులకు ? యువతికిఁ గాఁక ముసముసినగవులు ముసలిముఁ పకేందులకు ?

138 గురుబృహస్పతియును గుణమిం చుక యులేక, చందమామకిచ్చె శాపమపుడు
గురుఁడు కోపమూనఁ గూడదె యెన్నటికిని, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

గురుర్బృహస్పతి శ్చంద్రో ర్బదౌ శాపం హా నిర్గుణః ।
కదాం వేమ ! ప్రచి గురుః గ్రం స ధారయేత్ ॥

తా॥ దేవగురుఁడు, బృహస్పతియు వివేకభ్రష్టుఁడై చందమామకు కోపమణచుకొనలేక శాపమిచ్చెను. సాధారణ గురుశబ్దవాచ్యుఁడును నెట్టి సమయమునను కోపముపయోగింపరాదు.

134 ఆత్మనెఱుఁగనిస్తుతి నట్టిట్టుఁ జేసిన, వాని మెచ్చువాఁడు వట్టివాఁడె
ముక్కుడిదియుఁ బాడ మూర్ఖుండు మెచ్చఁడా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible]
గాయంతం [illegible] ! [illegible] ? ।

తా॥ ముక్కులేనిది పాడినను మూర్ఖుఁడు మెచ్చుకొనును. అట్లే తన సంగతితెలియక తన్నుఁ గూర్చి యేవేవో యెదుటివాఁడు పొగడుచున్నను మూర్ఖుఁడు సంతోషముచే పొంగుచుండును.

135 ఖరము పాలుదెచ్చి కాచిన క్కాచినేయు, భక్ష్యమగునె ? యున్న భ్రష్టుఁడట్లె
ఎంతయేని జెప్పి యనగింపఁ బోసఁగునే?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] గార్దభ క్షీరం [illegible] ।
[illegible] కదా॥

తా॥ గాడిదపాలఁదెచ్చి కాచి [illegible] తాగుటకెట్లను కూలమైనదికాదో యట్లే చెడిపోయినవాఁడును [illegible] బోధింపఁ బడినను [illegible]

136 పొట్లకాయరాయి పొదిగిత్రాటను గట్ట, లీలఁబోద వంకలేక పెరుగు
కుక్కతోఁక గట్టఁ గుదురునా చక్కఁగా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఋజుతా మశ్నుతే రజ్జ్వా శిలాబద్ధా పటోలికా ।
తథా బద్ధశ్శునః పుచ్ఛః త్యజేత్కిం వేమ! వక్రతామ్?॥

తా॥ పొట్లకాయచివర రాతిని త్రాటితోఁ గట్టిన నది వంకలేక తిన్నగాఁ పెరుగఁగలదు. అట్లే కుక్కతోఁకకు కట్టిన వంక కుదురఁగలదా? (అన్నియును సంస్కరణ కుపయుక్తములైనవి కానేరవు)

137 బండబూతులాడు పరమనీచుండెన్న, దండివారిగొప్ప తానెఱుఁగునె?
చందనంబుఘనత పందియేమెఱుఁగును?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అవాచ్యవాదీ నీచాత్మా సతాం జానాతి కిం ప్రథామ్?।
వేమ! చందనసౌరభ్యం కిం వేత్తి గ్రామసూకరః?॥

తా॥ మంచిగంధపుచెక్క సంగతి పందికేమి తెలియును? అట్లే బండబూతులఁబల్కు పరమనీచునకు గొప్పవారల సంగతి యేమితెలియఁగలదు?

138 కులమునీఱుఁజేసి గురువును వధియింపఁ, బొసఁగ నేనుఁగనుచు బొంకు బొంక
పేరుధర్మరాజు పెనువేఁపవిత్తయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

'గజ' ఇత్యనృతం ప్రోచ్య గురుం హంతుం కులం దహన్ ।
వేమ! నామ్నా ధర్మరాజో నింబబీజోపమః ఖలు ॥

తా॥ కులమును సర్వనాశనముఁజేసి గురువగు ద్రోణుని వధింప 'అశ్వత్థామ చచ్చెను, అని గట్టిగాను, ఏనుఁగు, అని నెమ్మదిగను ధర్మరాజబద్ధమాడెను. ఇట్టివారలు నేతిబీరకాయలవలె పేరుకు మాత్రము ధర్మరాజులుకాని విషబీజములే సుమా.

139 విన్నసుద్దికొంత విననిసుద్దులుకొన్ని, వింతసుద్దులెన్నొ వినఁగఁజెప్పు
తానుగన్నయట్లె దాంభికుం డెప్పుడు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కించిచ్ఛ్రుతం దాంభికస్తు కించిదశ్రుతవచః ।
చిత్రం చిత్రం వదేద్వేమ! సాక్షాద్దృష్టమివాధికమ్ ॥

తా॥ విన్నవికొన్ని, విననవికొన్ని, వింతలైనవికొన్ని యిట్లే దాంభికుఁడు తానుకన్నారా చూచినట్లే సుబద్ధములఁ జెప్పి ప్రజలమోసగించును. అజ్ఞానులవే నమ్మి మోసపోదురు.

140 పుడమిమీఁదిరిగిపడయు పుణ్యంబులెల్లను, కల్గు సాధుజనులఁగన్నయపుడె
పడినసీరునదిని గడుఁజేటమైయుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దేశాట ? ...పుణ్యం దర్శనేనైవ తత్సతామ్ ।
వస్త్రాంబుమలినం వేమ ! నదీసంగాద్ధి నిర్మలమ్ ॥

తా॥ దేశాటనవలని పుణ్య మాయాస్థలముల సత్పురుషులఁగాంచి వారివారి యనుభవసూక్తుల వినుటవలననే కలుగును. పవిత్రమగునదిని చేరుటచేతనేకదా పిల్లకాలువలును బవిత్రత! వి॥ యస్తు పర్యటతే దేశాన్ యస్తు సేవేత పండితాన్, తస్య విస్తారితా బుద్ధి స్తైలబిందు రివాంభసి.

141 బంటుతలెను లేకఁ బండితమ్మన్యుండు, సాధుపండితుండు శాంతుఁడగును
కుక్క మొఱుఁగ నేమి గుజ్జమునకు లెక్క?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఉత్థితే పండితమ్మన్యే ఛటకత్ వేమ ! పండితః ।
శాంతో భవేత్సాధ్వ వశ్యా కా హాని స్సుతా శునా ॥

తా॥ పండితుఁడు కాక పండితుఁడనని భావించుకొను నీచుఁడు పరప. శాంతులగు నుద్దండపండితుల్ప కపియును. అయినను వారు ప్రశాంతముగనేయుందురు. కుక్కలు మొఱుఁగినమాత్రమున గుజ్జమునకు లెక్కా?

142 మాలకన్నియలమ మంచియాపం బున్న, మృష్టనే? త్రిశంకుపట్టి వాఁడు
కానిపనులఁ జేయ ఘనులాసపడుదురా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

చండాలకన్యాసౌరూప్యం, దృష్ట్వా త్రైశంకవః పురా ।
న మేనే వేమ ! నేచ్ఛంతి, హ్యకార్యకరణం బుధాః ॥

తా॥ మాతంగకన్యలు వరించివచ్చినను వారికరూపమున్నను హరిశ్చంద్రుఁడు వారలఁబొందెనా? కానిపనులఁ జేయుటకు మహానీయులాసపడరు.

143 విద్యలేనివాఁడు విబుధులసభలోన, నుండఁగాను పండితుండుఁగాఁడు
కొలనిహంసలకడ కొక్కెరయున్నట్లు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

విదుషామంతికే వేమ ! విద్యాహీనో వసే ద్యది ।
న విద్వాన్ భవితుం యోగ్యో, హంసమధ్యే బకో యథా॥

తా॥ కొలనిలో హంసల దగ్గర కొంగయున్నట్లు విద్యావిహీనుఁడు విబుధుల సభలోనున్నంత మాత్రమున పండితుఁడు కానేరఁడు.

144 వ్యాధికలిగనేని వైద్యునిచేతను, మందుదినకకాని మానదెందు
చెంత దీపమిడక చీకటిపాయునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యది వ్యాధిర్భవే ద్దేహే నాపైతి హ్యౌషధాదృతే।
వేమ! సన్నికటే దీప మకృత్వాపైతి కిం తమః?॥

తా॥ దగ్గఱ దీపము పెట్టినకాని చీకటి పోనేరదు. అట్లే వైద్యము చేయించుకొనకున్నను, మంగు తినకయున్నను వ్యాధి నివారణకాదు. వి॥ పూర్వజన్మకృతం పాపం వ్యాధిరూపేణ బాధతే, తచ్ఛాంతి రౌషధైర్దానై ర్జపహోమార్చనాదిభిః॥

145 తండ్రియున్నఁ దగిన భాగ్యమేర్పడు మందు, శాస్త్రమెఱుఁగఁదగిన జ్ఞానమొదవు
అబ్బయున్నవాని కండయుండునుగదా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఛత్రే స్థితే భవేచ్ఛాయా జ్ఞానం స్యాచ్ఛాస్త్రదర్శనే।
జనకే చ స్థితే వేమ! స్వాశ్రయో విద్యతే ఖలు॥

తా॥ గొడుగున్ననే నీడ యేర్పడును. అట్లే తండ్రియున్ననే తనకాధారము. అట్లే శాస్త్రాధ్యయనమువలననే జ్ఞానము లభించును.

146 చీముకారుపంటఁ జెదలుపట్టినయింట, పురుగుపట్టుగుంటఁ బుసులకంట
బొడ్డచీకు చంట బిగియుండ నేర్చునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

శిథిలే దతి దూష్యేఽక్ష్ణి, వేమ! గేహే ఘుణాన్వితే।
కృమిగ్రస్తే స్తనేపీతే దార్ఢ్యం కిం సాధు తిష్ఠతి?॥

తా॥ చీముకారు పంటికి, చెదలుపట్టిన యింటికి, పురుగుపట్టిన గుంటకు, పుసులుకలిగినకంటికి, బొడ్డచీకు చంటికి, పూర్వపుబిగి రానేరదు.

147 కాననంబు జేరి కడుశ్రమనొందిన, యా నలుండు రాజ్యమొందె మరలఁ
కష్టములకునోర్వఁ గల్గవా సుఖములు?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వనం గత్వా శ్రమక్లిన్నః ప్రాప రాజ్యం తతో నలః।
సహంతే వేమ! కష్టాని య స్సౌఖ్యాని విందతే॥

తా॥ అడవిలో ననేక కష్టము లనుభవించి నలమహారాజు తిరిగి రాజ్యము నొంది సుఖించెను. కష్టములకు నోర్చుకొనిన సుఖములుకూడ రావచ్చును. వి॥ దివ్యవ్రతం కిం చ? సమస్తధైర్యమ్॥

148 వసుధనెడ్డకేల వైద్యకార్యంబులు?, గుడ్డివానికేల గునుగుపరుగు?
బుడ్డవానికేల పో గుప్పిగంతులు?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అశుచేః కిం వైద్యకార్యైః ? కి మాంధస్య ప్రధావనైః ।
బృహదండయుతస్యాపి కిం వేమాశువిలంఘనైః ?॥

తా॥ గ్రుడ్డివానికి గునుగుపరుగు, బుడ్డవానికి కుప్పిగంతులు నెట్లు లాభదాయకములుకావో, అట్లే ఎడ్డెవానికారోగ్యనియమములు, వైద్యకార్యములు ప్రయోజనమును గల్గించనివే.

149 రజ్జులాడరాదు రణభూమిలోపల, బుజ్జగింపరాదు బొంకువాని
నొజ్జతోడ వాదు లొనరంగరాదురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

న హి బ్రూయాత్ ప్రగల్భోక్తీః రణే చాసత్యవాదినమ్।
న లాలయే త్తథా వేమ! గురుణా చ న తర్కయేత్ ॥

తా॥ యుద్ధభూమిని డాంబికములు పనిచేయవు. అబద్ధమాడువానిని బుజ్జగించిన ప్రయోజన ముండదు. గురునితో వాదన మంచిదికానేరదు.

150 మాటఁజెప్పవినని మనుజుఁడు మూర్ఖుఁడు, మాటవిన్న నరుఁడు మాన్యుఁడగును
మాటవినఁగఁజెప్ప మానుటకూడదు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అశ్రోతా వచసో మర్త్యో మూర్ఖ శ్శ్రోతాతిమానితః ।
శ్రుతే శ్రుతేపి వేమార్యః న త్యజే త్కథనోద్యమమ్ ॥

తా॥ మంచిమాటలఁజెప్పుచుండ వినని వాఁడుమూర్ఖుఁడు. వినినవాఁడు మాన్యుఁడు. చెప్పెడి మంచిమాటలు వినువారులేరని మానుట మాత్రము కూడదు. వి॥ మూకో స్తికోవా? బధిరశ్చ కో వా? వక్తుం న యుక్తం సమయే సమర్థః, తథ్యం సుపథ్యం న శృణోతి వాక్యమ్॥

151 మాటఁదెలిసి యొకనిమాటకుఁబ్రతిఁజెప్ప, సంతసించు నతఁడుఁ జాలమెచ్చు
మనసుఁదెలియకనిన గునియుచు నసునేదొ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

భావజ్ఞః పరవాక్యస్య ప్రత్యుక్తిం యది భాషతే ।
తుష్యే ద్వేమ! ప్రశంసే త్స నోచే దాత్మని కుత్సతి ॥

తా॥ ఎదుటివాని మాటలధోరణి గ్రహించి వానికిఁదగినట్లు పలుకఁగా నతఁడు సంతసించును. కాని వాని ధోరణి గ్రహించక వేఱుగ ననిన నసంతుష్టిచే నేదియో గొణుగుకొనును.

152 భారతమునఁబల్కు పలుధర్మములయందు, సత్యనిష్ఠ మేటిసత్యముకద?
వసుధ దానఁగలుగు వన్నెయె మిన్నయౌ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

భారతోక్తేషు సర్వేషు ధర్మేష్వపి చ సూనృతమ్।
ఉత్తమం వేమ! తత్సత్య, భావాచ్ఛ్రేయఃప్రదా భువి॥

తా॥ సత్యనిష్ఠయే యన్నిటికన్నను మిన్న. భారతమునఁ జెప్పఁబడిన ననేక ధర్మములయందును నదియేకదా చెప్పఁబడినది? వి॥ సత్యం చ కిం? భూతహితం సదైవ॥

153 పలుతెఱంగులుఁ నుపగయుండు వోటులఁ, జిటుకుచునక ప్రియమెచెప్పవలయుఁ
గాల్పఁదగినయగ్ని కట్టెలోనుండదా? విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ద్వేషస్థలేషు బహుధా హ్యుదాసీనః ప్రియం వదేత్।
దాహకః పావకో వేమ! వహ్నౌ స్నహి కి మింధనే?॥

తా॥ కాల్చఁతగినయగ్ని కట్టెలోనే యిమిడియున్నట్లు శత్రుత్వమున్న చోట నా శత్రుభావము బహిర్గతము కానీక ప్రియమునే పల్కుచు నణఁగి యుండవలెను.

154 పరులచిత్తమెప్పి పాలనఁ జేసిన, నిలస్వదత్తమునకు నినుమడియగు
నవనిఁ బరులదత్తమపహరింపఁగరాదు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యది రక్షేత్పరైర్దత్తం, స్వదత్తా ద్ద్విగుణం భువి।
అన్యైర్దత్తం ధనం వేమ! న హరేజ్జాతు మానవః॥

తా॥ ఇతరులిచ్చినదాని నపహరింపక దానిని రక్షణఁ జేసినఁ, దానిచ్చు దాని ఫలితమునకంటె రెట్టింపు ఫలమువచ్చును.

155 పట్టివిడువరాదు పదిలక్షలకునైన, పెట్టిదెప్పరాదు పేదకైన
వెట్టిగొలువరాదు విభుఁడెట్టిఘనుఁడైన, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

గృహీత్వా న త్యజేద్వేమ! దశలక్షఫలే న వా।
వదే ద్దత్త్వార్థినే నాథ్యమపి చార్చేద్వృథా విభుమ్॥

తా॥ పట్టిన మంచికార్యము యొక్క పట్టుదల పదిలక్షలు వచ్చినను మధ్య విడువరాదు. ఎట్టి పేదకైనను పెట్టి యిటులపెట్టితి నటులఁ

బెట్టితి నని చెప్పరాదు. యజమాని యెంత సుచివాఁడైనను ప్రతి ఫలము లేకుండ పెట్టి... కూడదు.

156 దొమ్మ తగులు పెత్తఁ గూల్చి... వాతవేసి బ్రతికించ్చిన
వాతయెనుము పాలు గోతనవచ్చునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మహిషీ వాతరోగార్తా దాహైస్స్యా ద్యదిజీవితా।
తస్యాః క్షీరం తు కిం వేమ! జుగుప్సిత మితీర్యతే॥

తా॥ దొమ్మ తగిలిన బఱ్ఱెకు వాతలు వేసిన,నది బ్రతికిన, దాని పాలను రోతయని మనము విడుతుమా? అట్లే కార్యసాధకునకుఁ క్రియతో ప్రయోజనముకాని వ్యక్తితోఁ బ్రయోజన మేమి?

157 తనయుఁడెవ్వఁడేని తనతండ్రికంటెను, పేరుఁదెచ్చునట్టి పెద్దయైన
జనకుహీనుఁజేయసాహసించినఁ జేటు, విశ్వదాభిరామవినురవేమ॥

సుతః కశ్చిత్ పితు ర్వేమ! ఘనో యద్యపి వర్తతే।
తథాపి పితరం హీనం కర్తుం నేచ్ఛే త్తతోఽవ్యయః॥

తా॥ కుమారుఁడు తండ్రికంటెను ఘనుఁడైనను తండ్రిని మాత్రము హీనుని జేయఁగూడదు. అట్లు జేసినఁ జేటుమూడును. వి॥ కుతో హి భీతిః సతతం విధేయా? లోకాపవాదాత్, భవకాననాచ్చ॥

158 తండ్రిమాటలువిని తల్లినిఁదఱటార్చి, పరశురాముఁ డేమిబాముకొనెను?
నిలువనీడలేక కులగిరిఁజేరడా? విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

శ్రుత్వా వచః పితు ర్వేమ! హత్వా మాతర మంజసా।
భార్గవః కిం ఫలం ప్రాప? జగామాద్రిం నిరాశ్రయః॥

తా॥ తండ్రి మాటలు విని తల్లిని నఱికి పరశురాముఁడేమిబాముకొనెను? నిలువ నీడలేక కులగిరియగు మహేంద్ర పర్వతమునఁబడి యుండఁడా? వి॥ మాతాపితృసమం దైవం సర్వేషాం న హి విద్యతే, తస్మాత్సమర్చయే న్నిత్యం పితరౌ దేవరూపిణౌ॥

159 ధీకొనంగఁదగదు దండ మెఱుంగక, యడుగవచ్చి కొంత యనినవాని
జెప్పునంత వినియు మెప్పుగాఁ బలుకుమీ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వస్తుకామార్థినో భావ మజానన్నేవ ధిక్కృతిమ్ ।
న కుర్యాత్తేన భణితం శ్రుత్వా వేమ! ప్రియం వదేత్ ॥

తా॥ ఎదుటివాఁడు చెప్పఁదలఁచుకొన్నదంతయుఁ జెప్పినపిమ్మట విని దాని మంచిచెడ్డల గుర్తించి యతఁడు సంతృప్తిఁజెందులాగునఁ బలుకుము. అంతేకాని మధ్యనే కస్సుబుస్సుమని యతఁడనుదానిని వినక వాని యభిప్రాయ మెఱుఁగక ధిక్కొనకుము.

160 **ఖలులతోడిపొందు కలుషంబుఁ గల్గించు, మానదెంతమేటి మానికైన**
వానిజేరఁదీయ వలవదు చెడుదువు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

సంగో దుష్టైస్సమం వేమ! భవే త్పాపకరో గుని ।
మహాన్తేశ్చాపి నాప్త్యైతి తత్సంగో మా స్తు నశ్యసి ॥

తా॥ దుర్మార్గులతో పొందు నష్టకష్టములకు నిలయమగును. ఎట్టి మహనీయునకైనను నది హానిచేయక మానదు. కాన నట్టి నీచుల దరిఁజేరనీకుము. చెడిపోదువు.

161 **అనువుఁగానిబంటు నల్పుఁడేలినయంత, మాఱుమలయునొండె మగుడునొండె**
మూలవాఁడొ పోరికినవండొ [illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

అల్పేన [illegible] ఘటః ।
నిర్ [illegible] లంబాటన [illegible] ॥

తా॥ అలపికాని బంటును నల్పుఁడేలునెడల నాబంటు యజమానిమాట వినిపించుకొనఁడు. సరికదా యెదురుతిరిగి దెబ్బలాడును. అట్టివానిఁ జేబట్టుట దూలము, చేతికి నూతకట్టగా గైకొనుటవంటిది సుమా.

162 **వీడవలయువాని గూడిన కొఱగు, వీటివాడలందు వెలయువాఁడు**
పాడుచేయుపనులు పరిపాటికోలఁదిని, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

త్యాజ్యపూరుషసంగత్యా హానిస్స్యా త్సర్వవీధిషు ।
స ఏవ వర్తతే వేమ! దుష్క్రియానిరతో హి సః ॥

తా॥ విడిచిపెట్టివేయవలసిన వానినిఁ జేరదీసిన ప్రమాదము వాటిల్లును. వాఁడు ప్రతి వీధిని తిరిగి పరిపాటికోలది పనుల పాడుచేయుచుండును.

163 విజయుఁడైనవాఁడు విల్లుఁబట్టినంతనే, కుజనులైనవారు కూలిరి కద
భజనఁజేయునతఁడు విజయముఁగాంచఁడా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కుజనా శ్చాపతన్ వేమ! విజయే ధృతకార్ముకే ।
భజనాభిరతో నూనం విజయం నైతి కిం భువి? ॥

తా॥ విజయుఁడు విల్లుఁ బట్టినంతమాత్రమునఁ గుజనులెల్లరును నేలఁ గూలిరి. దైవము నాశ్రయించి భజనఁజేయునతఁడు విజయముఁ గాంచుటలో నబ్బురమేముండును ?

164 వానభయముచేత వడిదూరెదరుగాన, యెండకెంతగ్గున మొండిచఱతు
కేల లోకజనులు మేలోర్వకుందురు?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వృష్టిభీత్యా విశే దంతః సహంతే తీవ్రమాతపమ్ ।
కథం లోకే జనా వేమ! న సహంతే శుభం ఫలమ్? ॥

తా॥ లోకులకు మేలు పనికిరాదు కాబోలు, మేలు పనికివచ్చెడిదైన చల్లనైన వానకు దాగదరేమి ? తీవ్రమగు నెంతయెండకైనను మొండి చరతురేమి ?

165 న్యాయశాస్త్ర మనియ నన్యాయమొనరించు, ధర్మశాస్త్రమొసఁగు దుర్మతంబు
జ్యోతిషంబు జనుల నీతులఁదప్పించు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అన్యాయాయ న్యాయశాస్త్రం,ధర్మశాస్త్రం తథైవ చ ।
దుర్మతాయ జ్యోతిషం తు వేమ!స్యా దవినీతయే ॥

తా॥ న్యాయశాస్త్ర మన్యాయమును, ధర్మశాస్త్రము దుర్మతమును, జ్యోతిషము అవినీతిని కూడ కల్గించగలవు. హృదయము నడిగి తెలిసికొనుము. నిజము గుర్తించఁగలవు.

166 తనకుఁగల్గు పెక్కుతప్పులుండఁగా, నొరుల నేరమెంచు నోగెపుడును
చక్కిలంబుఁజూచి జంతిక నగినట్లు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ! స్వదోషబాహుళ్యే పరదోషాన్ ఖలో జనః ।
గణయేత్ శష్కులీం దృష్ట్వా యథా హసతి యంత్రికా ॥

తా॥ చక్కిలమును జూచి జంతిక నవ్వినట్లు తనకు పెక్కు తప్పులుండ నితరుల నేరములెంచుచు నీచుఁడు హేళనఁజేయుచుండును.

167 పక్షిజాతిఁబట్టి పరఁగ హింసలఁబెట్టి, గూండ్లకట్టి యందుఁ గుదురఁబెట్టి,
ఉంచువారి కట్టివంచనరాదొకో, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పక్షిజాతిం గృహీత్వాను హింసయిత్వా చ నిర్దయమ్ ।
నిబధ్య పంజరే వేమ! స్వపతాం కిం న రావయేత్ ॥

తా॥ చిలుక గోరువంక మొదలగు పక్షులను తమ వినోదార్థము పంజరముల బంధించియుంచి హింసలపాలు చేయుదురు అట్టి వారలను పూర్తి మట్టి వంచని రాజుండునా ?

168 దేహమూలమందు దేహి దేవుఁడటంచుఁ, బోసియున్న ఋషులు తీర్థయాత్ర లరయఁబోరు జగతి నాత్మతానైయుండ్రి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దేహే దేవో దేహమూలమిదం జానంతి మహర్షయః ।
న యాంతి తీర్థయాత్రా ఆత్మారామా హి వేమ! తే ॥

తా॥ దేహమందున్న దేహియే దేవుఁడని తెలిసికొనిన ఋషులు తీర్థయాత్రలు గమనింపరు. జగత్తంతయు నాత్మస్వరూపముగనే చూచెదరు. ఆత్మయన తాను. వి॥ దేహాఖ్యస్వాత్మ దాసోహం, జీవబుద్ధ్యా త్వదంశకః, ఆత్మబుద్ధ్యా త్వమేవాహ మితి మే నిశ్చితా మతిః

169 పుక్కిటికథవాని పూజింపరోమంబు, ఘరముసుచితవాని యూహలెన్న నెత్తియుదివవాని బత్తియే వరమిమ్ము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పూజా ముఖస్థదారిస్య న చింతిస్థ మూషితః ।
రమ్యోహో వేమ! మూర్ధస్థదారః క్షిప్ర ఫలప్రదా ॥

తా॥ నోటిమాట మాత్రము కలవానిని పూజింపరు. హృదయము మంచిదైనవానిఁ బూజింతురు. అంతకంటె మేధావియగు విజ్ఞానిని పూజించుటయే మఱియును నుత్తమమని భావింతురు.

170 పుట్టినజనులెల్లఁ బుడమిని మనియున్న, పట్టునేగనిపుడు పట్టవెపుడు యమునితోక్కొ హెచ్చు నవలఁజను మనుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సంజాతా యది జీవేయు ర్జనా భువి జనా ఇవ ।
న మము వేమ ! కాలస్య స్యూనా స్యాత్ స్థానాధికా ॥

తా॥ పుట్టిన జీవి మరణించకుండ నుండిన లోకములే చాలవు. కాన సృష్టి యెంత పెఱిగిన నంత తఱుగునకే కారణము కాఁగలదు.

171 పక్షిజాతిఁబట్టి పరగహింసలఁబెట్టి, కుక్షినిండఁ గూడు కూరుటకును
దండితినెడివాఁడు వసుధఁ జండాలుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

గృహీత్వా పక్షిణో వేమ! హత్వా స్వోదరపూర్తయే।
సంపచ్య భువి యో భుఙ్క్తే నూనం చండాల ఏవ సః॥

తా॥ పొట్టనిండ కూడు కూరుకొనుటకుఁగాను పక్షిజాతిని బట్టి కాళ్లు ఱెక్కలు విఱిచి హింసలఁబెట్టి తుదకు పీకి నులిమి చంపి వండుకొని తినెడి వాఁడు పరమ చండాలుఁడు నిమ్మఁడుసుమా!

172 తాను వెలయుభూమిఁ దనరంగఁదిరిగెడు, జనులఁగాంచి పొంచి పరగఁగఱచు
కుక్కబుద్ధియగుట గుణహీనులకునెల్ల?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ।

స్వనివాసస్థలే వేమ! సంవీక్ష్య చరతో జనాన్ ।
దశతి శ్వా కథం నీచః గుణం నైసర్గికం త్యజేత్?॥

తా॥ కుక్క తన నీచపు బుద్ధికొలది తాను సంచరించు ప్రదేశమందలి జనులనే పొంచియుండి కఱచును. అట్లే నీచుఁడు తన కాశ్రయమిచ్చిన వారికే ద్రోహమొనర్చును.

178 గనులఁబుట్టు లోహగణమునందల్లెడఁ, బనికివచ్చు నొక్క యినుమెచాల
నైనఁ జాలకఁబరతు రదిహెచ్చుగానుంట, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమాయ స్సర్వలోహేషు ఖనిజే షూపయుజ్యతే।
బహుధా వ్యతిబాహుళ్యాత్ క్రియతే తత్ర లాఘవమ్॥

తా॥ గనులలోఁబుట్టు లోహములన్నిటికన్న నినుమే యుపయుక్తమైనది. కాని యది యెక్కువగా దొరకుటవలనఁ జులకనగఁజూతురు అతి పరిచయమువలన నవజ్ఞత కలుగును.

174 కాంతసిందురంబుఁ గడుపిత్తరోగికి, నొనర మధువుతోడ నొసఁగినంతఁ
దనరు దేహబలము ధన్యుఁడై గర్జించు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మధునా కాంతసిందూరం దత్తం చేత్ పిత్తరోగిణః।
దేహదార్ఢ్యం భవేత్తేన ధన్యో వేమ! సుఖ భవేత్॥

తా॥ కాంతసిందూరము పైత్యరోగికి తేనెతో సేవింపనిచ్చిన దేహ దార్ఢ్యము కలిగి రోగవిముక్తుఁడగును. శాస్త్రాధ్యయనము మానవులకు మేలు చేకూర్చఁగలదు.

175 ఋతమనృతమెఱుంగ నెవ్వరితరమగు?, స్థితియు గతియుఁదెలియఁ దేటపడును
విన్నమాత్రమునను వివరింపఁగారాదు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సత్యాసత్యగతిం జ్ఞాతుం శక్తాః కే వేమ! చింతయ ।
క్రమాత్ స్థితి ర్గతి ర్వ్యక్తా న తథా శ్రుతిమాత్రయా ॥

తా॥ సత్యాసత్యములు నాకస్మికముగఁ దెలిసికొనుట కెవ్వరికిని శక్యముకాదు నిజము నిలకడమీదఁనే తెలియఁగలదు. అందువలన విన్నంత మాత్రమున వివరింపఁగూడదు.

176 ఆలినమ్మి భువిని నాచారహీనుఁడై, పాలుమాలె నొక్క ప్రతినకొఱకు
ఆడితప్పకుండఁ గాఁడు గాచినవాఁడు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఏక స్సత్యప్రతిజ్ఞార్థె వేమ! విక్రీయ చాంగనామ్ ।
హీనాచారః శ్మశానేఽపి పాలక స్సన్నవర్తత ॥

తా॥ సత్యప్రతిజ్ఞకొఱకు హరిశ్చంద్రుఁడు భార్యను విక్రయించి ఆచారము విడిచి చండాలదాసుఁడై కాఁడు కాచెను. అందువలనసె సత్య హరిశ్చంద్రుఁడని నేటివరకు యశఃకాయముచే నిలిచియుండెను.

177 వేడుచున్నయట్లె వినయంబుఁజూపును, గోతఁదింపుసుమ్ము కొండెగాఁడు
చేర్పరాదు వాని జెఱచును దుదిఁజెట్లొ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వినయం దర్శయన్ వేమ! స్నేహాభ్యర్థీవ సూచకః ।
గర్తే క్షిపతి దాతవ్యో నాశ్రయ స్తస్య దుర్మతేః॥

తా॥ కొండెగాఁడు వినయము చూపించుచునే వేడుచునే గోతిలో పడఁద్రోయును. అట్టివానిని దరిఁజేరనీయకూడదు. చేరనిచ్చిన తుదకెట్టులైనను యాచేరనిచ్చినవానిని పాడుచేయును.

178 కల్లునీల్లుఁద్రాగి కడుపెద్దవారిలోఁ, జీరవిడిచి తిరుగు చెడినయందు
పనులుతీరు వెనుక పాతలుఁగట్టును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మద్యం పీత్వా సజ్జనేషు త్యక్త్వావస్త్ర శ్చరే న్నరః ।
సర్వనాశే జీర్ణవస్త్రధారీ స్యా ద్వేమ! నిర్ధనః ॥

తా॥ కల్లు త్రాగి కట్టు బట్టనైనఁగానక పెద్దపెద్దవారిలో సిగ్గువిడిచి తాగ్రుగూ తు తిరుగును. కుదిరి కట్టుబట్టయైన లేక చినిగిన పాతలుకట్టి హైన్యముగ చరించును.

179 ఓపుఁగల్గుదుననిఁ మొక్కలంతమిదికిన, నున్నవాసికూడ నున్నఁజూట్టి
మూలఱంకులాగి సేయుదురరయా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

శక్తోఽహామితి వేషేహా యది మస్యేగ దృప్తధీః ।
కూన్యా భవతి ప్రాగ్దుష్టకర్మోద్ధాట్యా హాసంతి హి ॥

తా॥ నేనే సమర్థుఁడనని కొంచెము మిడిసిపడిన నున్న యూకొంచెము గౌరవముకూడ పోయి నూలుకంద్రోపుచ్చి మూరమూలమున్న అంచు లాగి లోకులు సెలవియుటయే చూతురు.

180 వానకురియుచున్న వచ్చును క్షామంబు, వానకురిసి చేసేని వరదపాలు
వరవకబులువురెండు వరుస నాల్గేండ్లుఁగుండి, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible]

తా॥ అనావృష్టి కలిగ కరువు, అతివృష్టి కలిగి వరదపాలు వాని [illegible] నడుమ ము.

ఆర్ధిక విభాగము

181 కలిమి నాఁడు నన్న కుడి చెఁడు మదమున, లేని నాఁడు మంచెల లేరుపెట్టు
కలిమిలేమిలేని కాలంబుగల్గునా!, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible]
[illegible] వేమ! కిము? ॥

తా॥ సంపన్నుఁడు కలిగునాఁడు [illegible] పెట్టలేఁడు లేమి నాఁడు లేక యూరలేఁడు. కలిమి లేములేని కాలముండఁగలదా ?
వి॥ దానం పరం [illegible] ॥

182 అగడుఁ దఱచుకల్లలాడెడు వారింట, వెతలకేల లక్ష్మి విశ్రమించు?
చిన్నబుటమునీరు చన్నచందంబున, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అనిర్గహ్య కథం వేమ! ప్రాయశోఽనృతభాషిణామ్ ।
గృహేషు విశ్రమేల్లక్ష్మీః భిన్నకుంభే జలం యథా ॥

తా॥ పగిలిన కుండలోని నీరు క్రమముగ కారిపోయినట్లు తఱచు కల్లలాడి చెడుపనులఁ జేయు వారింట లక్ష్మి జారిపోక యెట్లు విశ్రమించి యుండఁగలదు ?

183 ధనముఁగూడఁబెట్టి ధర్మంబు సేయక, తానుదినక లెస్సదాఁచుఁగాక
తేనె నీఁగఁగూర్చి తెరువరికియ్యదా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

న యం న భుక్త్వా నాదత్త్వా సంచితం కృపణైర్ధనమ్ ।
మధు సంచిత [illegible] పథికాయ కిము? ॥

తా॥ తేనెను నీఁగ [illegible] బాటసారికి సమర్పణముఁ జేసినట్లు లోభి తాను దినక ధర్మము సేయక ధనము కూడబెట్టి తుదకెవరికో సమర్పించును.

184 కనులులేనివాఁడుఁ గాళ్ళుపోయినవాఁడు, ఉభయములకుఁగూడి యుండునట్లు
పేదపేదఁగూడి పెనఁగొని సాగుచు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అశిరా [illegible] యథా [illegible] సహచారిణా ।
గచ్ఛం దరిద్రా [illegible] వేమ! తిష్ఠంతి సంగతాః ॥

తా॥ గ్రుడ్డివాఁడు కుంటివాఁడు కలిసి ప్రయాణము సాగించునట్లు పేదపేదకలిసి జీవయాత్ర సాగింపవలెను.

185 పాగపచ్చడంబు పైనకూసంబుగు, పోగు లుంగరములు బొజ్జకడుపుఁ
గలిగినట్టివాని గంగకుమ్మంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఉష్ణీషం కంచుకం చ తాటంకే చాంగులీయకమ్ ।
దృష్ట్వా [illegible] వేమ! కాంక్షంతి బాంధవాః ॥

తా॥ ఉంగరములు, ముఱుగులు మొదలగు నాభరణములు, తలపాగ మొదలగు మంచి మంచి వస్త్రములు బొజ్జకడుపు మొదలగు కాయపుష్టి

కలిగిన యాడంబర వ్యక్తినే బంధుస్ లాదరింతురు. వి॥ సర్వేగుణాః కాంచన మాశ్రియంతి॥ (భర్తృ)

186 కలిగిన మనుజుండు కాముండు సోముండు, మిగుల తేజమునను మెఱయుచుండు విత్తహీనుఁడైన రిత్తయైపోవును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కామస్సోమో ధనీ మర్త్యః భృశం రాజతి తేజసా ।
విత్తహీనో నరో నూనం రిక్తో వేమ! ప్రవర్తతే ॥

తా॥ ధనముకలవాఁడే కాముఁడు సోముఁడు ఇంద్రుఁడుగనెన్నఁబడి పొగడఁబడును. ధనములేనివాఁ డెంతటివాఁడైనను వ్యర్థుడే.

187 విదువముదువలేక కుడువఁగట్టఁగలేక, వాకవులేక విద్య నౌరయులేక వెడలలేనివాని నడుపీనుఁగందురు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దానం గోపయితుం వేమ! [illegible] ।
అవిద్యో నిరుపాయ శ్చ [illegible] ॥

తా॥ విదుపలేక ముదువలేక కూడులేక గుడ్డలేక [illegible] విద్యలేక విధానములేక పలుగురితో తిరుగలేక వ్యర్థుఁడై తిరుగువానిని నడిచే పీనుఁగందురు.

188 లేనికాలమునను లేకిమానము నొందు, నీనినపుగిరితి [illegible] కలిగిన బుద్ధికలుగఁ గలిమెట్లు కలుగురా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దారిద్ర్యే లఘుచిత్తస్స్యాత్ సూతా వ్యాప్తివ [illegible] ।
వేమ! కర్కశచిత్తస్య కథం సంపద్భవేదిహ? ॥

తా॥ లేమి కలుగునపుడు లేకిభావము కలుగును. కానిస [illegible] మంచి చెడ్డలు గుర్తించలేకుండును. ఇట్టివేళ నిట్టి చెడుబుద్ధి కలుగ కలిమెట్లు వచ్చును? ఎట్లు నిలుచును?

189 ప్రియము లేనివిందు పిండివంటల చేటు, భక్తి లేనిపూజ పత్రి చేటు పాత్రమెఱుఁగనీవి బంగారు చేటురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

భోజనా దప్రియా ద్వేమ! భక్త్యసక్తి రభక్తితః ।
పూజనాత్ప్రసక్తి [illegible] పాత్రదానా ద్ధనవ్యయః ॥

తా॥ ఆదరణలేని విందు పిండివంటలనష్టమే. భక్తిలేనిపూజ పత్రములు పుష్పములు నష్టమే. అపాత్రులకిచ్చు దానము ధననష్టమే వి॥ నైక గ్రామీణ మతిథిం, సంగృహ్ణీత కదాచన, అనిత్యమాగతో యస్మా త్తస్మా దతిథి రుచ్యతే, బ్రాహ్మణోహ్యనధీయాన స్తృణాగ్నిరివనశ్యతి, తస్మై హవ్యం న దాతవ్యం న హి భస్మని హూయతే॥

190 పూసపోగులైన పుట్టంబు విడియంబుఁ, గాయపుష్టి మిగులఁగల్గియున్న
హీనజాతినైన నింటురమ్మందురు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

భూమాంబరాణి తాటంకే కాయపుష్టిశ్చ పీటికా ।
యస్య సంతీహ తం హీనమపి వేమాహ్వయంతి హి ॥

తా॥ ఎంత హీనుఁడైనను కాయపుష్టి, మంచి మంచి దుస్తులు ఆభరణములు ధరించి హుందాగా నున్నవానిని దరికి రమ్మని యాదరింతురు.

191 మాసినతలతోడ మలినవస్త్రములతోడ, నొడలజిడ్డుతోడ నుండెనేని
అగ్రజన్ముడైన నట్టె పొమ్మందురు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

శిరో వస్త్రం శరీరం చ మాలిన్యకలితం యది ।
వేమ హ్యగ్రజన్మాపి పదం త్యాజ్యం హి త్యజ్యతే ॥

తా॥ మాసినతలతో మలినవస్త్రములతో మురికిశరీరముతో నున్నవాని నెంత మంచివానినైనను దూరముగా పొమ్మని తిరస్కరింతురు.

192 అప్పుఁదీయుటరోత హరిహరాదులకైన, మొప్పెతోడమైత్రి మొదలెరోత
తప్పుబలుకరోత తాకట్టిడుటరోత, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఋణాదానం మూర్ఖమైత్రీ మిథ్యోక్తి ర్న్యాసమేవ చ ।
సర్వేషాం హరిహరాదీనాం వేమ! నైవాత్రసంశయః ॥

తా॥ ఋణముచేయుట, మూర్ఖునితో చెలిమిచేయుట, అబద్ధమాడుట, తాకట్టుపెట్టుట హరిహరాదులకైనను రోతపుట్టించునవియే.

193 తనదుభార్యతల్లి దానంబుఁజేయంగఁ, దనకుఁగలదటంచు మనఁగరాదు
తనదుకాలుఁగోయఁ దనతమ్ముఁడేడ్చునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

స్వస్య మాతృభార్యాదీనాం వేమ! మమేదృశం న చింతయేత్
స్వపాదే స్వయం ఛేదే కిం దుఃఖం దాశ్యభ్రాతా ప్రరోదితి ॥

తా॥ తన కాలుకోసిన తానే యేడ్చును కాని [illegible] అన్నట్లే సోదరుడిచ్చు దానఫలితమును తనదిగా భావించుట పాపము.

194 దాతకానివాని దగ్గర [illegible] వాడు [illegible] వసునిగాన?
అవుర దర్భయా [illegible] విశ్వ [illegible] వినుర వేమ॥
[illegible]
[illegible] వేమ! [illegible] ॥

తా॥ [illegible] కానేరదు. [illegible] దాని [illegible].

195 [illegible] వారు [illegible]
[illegible] విశ్వ [illegible] వినుర వేమ।
[illegible]
[illegible] ॥

తా॥ [illegible]

196 ఎంత [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తా॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]

197 వెర్రి మొద్దు కేల వేదశాస్త్ర [illegible]
[illegible] విశ్వ [illegible] వినుర వేమ।
[illegible]
[illegible] వేమ! [illegible]

తా॥ వేదశాస్త్రములు వెఱ్ఱిమొఱ్ఱుల కెట్లు సంతృప్తిని కలిగించలేవో, ముద్దరాలికి ముసలిమగఁడెట్లు సంతృప్తిని కలిగింపలేఁడో అట్లే చలిది యన్నము మిగులని లేమి సంసారము సంసారికి తృప్తిని కలిగించలేదు; కాని సంతృప్తిని భాగ్యముగా తలఁచువానికి భాగ్యముతో సంతృప్తినిపొందఁదలచినవాఁడు సుఖపడ[illegible]ఁడు.

198 మొదటనాసఁబెట్టి తుదలేదుపొమ్మను, పరమలోభులైన పాపులెల్ల
వారియుసురుఁదాకి వదలిపోదురు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కృతఘ్నా [illegible] నాదావం [illegible] వాదినః ।
లుబ్ధాస్ దుష్కృతి[illegible] వేమ! [illegible] నాశయతి వ్యథా ॥

తా॥ మొదటనాసఁబెట్టి తుదకు [illegible] లోభులు, అట్టి యర్థుల యుసురుదాకి పసులాలముగ నాశనముకారా?

199 బలుగులెఱుఁగలేని పాత్రభవంబదియేల?, పోత్రి[illegible]యని బంధుభూతియేల?
వ్యాధిపోవుమలేని వైద్యుఁడు మఱియేల?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పినాకభి[illegible] నా[illegible]యుం[illegible]నా? ।
వేమ! వా[illegible] ఫలయః ॥

తా॥ వ్యాధి [illegible] వైద్యు[illegible] కాలంపెనవాని కష్టము గుర్తించని బంధువుల[illegible] అర్థ[illegible] యవస్థ గుర్తించనేరని [illegible]?

200 తినదుదానఁ దనకుఁ దనకూతునసుంబు, తండ్రిదానఁ దుల్లఁ దనకుఁబోడు
అన్యాన్యబుద్ధిదాన [illegible]తల్లినంటి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] ॥

తా॥ తాను [illegible]యువానను [illegible]యువానము తన తోఁబుట్టినదాని [illegible], [illegible] సమానము.

201 ఒక్కపాముగున్న కష్టంబుఁబొందునా, [illegible] లేక [illegible]?
ఎనుము నొప్పుపైన నేనుఁగుఁబోలునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] యుతాం[illegible] వేమ [illegible]
న దాతా దాతృతా[illegible] [illegible]॥

తా॥ ఎద్దు, పొడుగు, గడ్డము, మీసము కలిగి యాకారంబు ముగ నిన్నంతమాత్రముచే దాతృత్వము [illegible] కలిగియుండదు. [illegible] ఎంత గొప్పదైనను [illegible] సమానము కాగలదా?

202 కులముగలుగువాఁడు గోత్రంబుగలవాఁడు, విద్యచేత విఱ్ఱవీఁగువాఁడు
పసిఁడిగలుగువాని బానిసకొడుకులు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥
కులమస్తి గోత్రమస్తి విద్యాస్తి [illegible]
[illegible] యం[illegible] దా[illegible]॥

తా॥ మంచి కులము కలిగి, మంచి గోత్రము కలిగి, మంచి విద్య కలిగి విఱ్ఱవీఁగుచుండు [illegible] ధనముగలవాని దాసులే [illegible].

203 కులములేనివాఁడు కలిమిచే వెలయును, కలిమిలేనివాని కులము [illegible]
కులముకన్న మిగుల కలిమి ప్రధానంబు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥
[illegible]
[illegible]

తా॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] కులముకన్న [illegible].

204 [illegible] లేనివాని [illegible], [illegible] లేనియిండ్లు [illegible]
[illegible] లేనివాని [illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥
[illegible]
[illegible]॥

తా॥ [illegible]
[illegible].

205 అల్లుఁడైనవాని [illegible], [illegible]
[illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

స్వార్థేచ్ఛే దల్పస్యాధికారః సాధ్యసాధ్యేపి నిందతి ।
కిమిః ర్మాధుర్యం వేత్తి ? వేమ ! శ్వా చర్మశతుకః ॥

తా॥ చెప్పును కొఱుకుచుండు కుక్క చెఱకుతీపి నెఱుఁగనట్లు అల్పున కధికార మబ్బ, గొప్ప కొలది యనక యందఱిని గూలఁబల్కును.

206 యాచకుఁడగువాఁడు ధరణిలోన నధముండు, యాచకుఁడు గాఁడేని దైవసముఁడు
యాచమీనివాఁడు ధన్యుండు కాఁడయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యాచమానోఽధమో జ్ఞేయో దైవతుల్యోహ్యయాచకః ।
యో న దద్యా యాచితోఽపి వేమాఽధనస్స ఏవ హి ॥

తా॥ యాచకుఁడగు దరిద్రుఁడధముఁడు. యాచకుఁడుగనివాఁడు దైవసమానుఁడు. యాచకుఁడడిగినను ధనికుఁడైయుండియు నీఁజాలనివాఁడు నిరుపు దరిద్రుఁడు. [illegible] కోఽర్థవాన్ కో దరిద్రః?

207 పెక్కు జనులఁ జంపి పేరలపర్ఘించి, ఒక్క కొఱఁకు నూళ్ళు దోఁగిలించి
ఎక్కడికరిగినను నెఱిఁగి యముఁడుఁ జంపు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

హత్వా బహు జనాన్ హీనాన్ ఘోరయిత్వా పురాణ్యపి ।
యత్ర కుత్ర గతం జ్ఞాత్వా వేమ ! హంత్యంతకో ధ్రువమ్ ॥

తా॥ పెక్కురిని హింసించిన, ఒక్కకొఱకు గ్రామములఁ దొంగిలించిన నట్టివా రెక్కడకఁ బోయినను యముఁడు పట్టి హింసించకుండునా ?

208 ధనము లేకయున్న ధైర్యంబు నిలువదు, ధైర్యమొదవదేని ధనము లేదు
ధనము ధైర్యమునకుఁ దగు భూమిపతులకు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యది నాస్తి ధనం వేమ! ధైర్యం కించి న్న తిష్ఠతి ।
యద్యస్తి ధైర్యం న ధనం ధనధైర్యే స్వపోషకే ॥

తా॥ ధనము లేని యున్న ధైర్యము నిలువదు. ధైర్యము లేనియెడల ధనముండదు. ప్రభువులకు ధనమును, ధైర్యమును కూడ నవసరములే

209 కాపుకర్లవేమి? కరుణలేకుండినా?, కలిమియోలనిల్చు కర్మలకును?
తేనెపూర్చి యీఁగ తెరువునఁబోవదా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సంపదా కిం నిష్కృపస్య ? కథం స్థైర్యాణి కర్మిణామ్ ? ।
మధు సంచిత్య సరఘా వేమ ! యాతి స్వవర్త్మనా ॥

తా॥ కలిమి కలిగినను కరుణలేని కఠినాత్ములకు కలిమెట్లు నిలువఁగలదు? తేనెటీగ తేనెనుగూర్చి పరదాఁని తాను పోయినట్లే కాగలదు.

210/ కుక్క గోవు కాదు కుందేలు పులి కాదు, దోమ గజము కాదు దొడ్డదైన
లోభి దాత కాఁడు లోకంబులోపల, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

మహోన్నతే న గౌశ్శ్వా స్యాత్ న వ్యాఘ్రో శశకస్తథా।
న గజో మశకో వేమ! న దాతా లుబ్ధకశ్చ॥

తా॥ దొడ్డదైనమాత్రమున కుక్క గోవు కాదు, దోమ ఏనుఁగు కాదు. అట్లే లోభియు దాత కానేరఁడు.

211 తన్నుఁజూచి యొరులు తనకు మెచ్చవలెనని, సొమ్ము లెలమిఁబెట్టు నెమ్మి లోభి
యొరులకొఱకె తాను నుబ్బుచునుండును, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

దృష్ట్వాత్మానం పరే వేమ! ప్రశంసన్త్వితి చిన్తయన్।
భూషణాని స్వయం ధృత్వాపి లోభీ హి హృష్యతే।

తా॥ లోభి తన్నుఁ జూచి యొరులు మెచ్చుకొనవలెనని సొమ్ములు ధరించి యితరుల కొఱకే తా నుబ్బుచుండును.

212 అన్న మడుగువాని కన్నంబు పెట్టక, జాలి వేయు దానఫలిత మేమి?
ధనికునకు నొసంగు దానము లబ్బఁదు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

అర్థినే న దదాత్యన్నం వృథా వేమ! కిం ఫలం?।
ధనికాయ ప్రదత్తాని దానాని వ్యర్థాని హి॥

తా॥ అన్న మడుగువాని కన్నంబు పెట్టక వలవలపడియును. దానివలన ఫలితమేమి? అట్లే ధనికులకు చేయుదానములు నిష్ప్రయోజనమైనవి.

218 ఆకలన్నవాని కన్నంబు పెట్టిన, హరుని కర్పితముగ నారగించు
ధనవిహీనుల కిడు దానము పెట్టుండు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

క్షుధార్తాయాన్నదానం హి శివప్రీత్యై వాఞ్ఛితం యథా।
ధనహీనాయ దత్తాని వేమ! దానాన్యపి తథా॥

తా॥ ఆకలన్నవాని కన్నంబు పెట్టిన పరమేశ్వరార్పణమగును, అని సంతృప్తిగ భుజించును. దరిద్రునకిచ్చు దానము మిక్కిలి ప్రయోజనకరము.

214 కలిగి పెట్టలేని కర్మజీవులకెల్ల, తిరిపెమును దొరకదు దీనులార!
తెలియఁజూచుకొనుఁడు దృష్టాంతమిది మీకు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ ! స్వయ ందాత్వానాం ధనినాం కర్మజీవినామ్।
భిక్షాపి న భవే నాః! దృష్టాంతం సాధు పశ్యత॥

తా॥ కలిగియుఁబెట్టలేని కఠినాత్ముల కొకవేళ దారిద్ర్యము వచ్చిన బిచ్చమెత్తుకొన్నను బిచ్చముకూడ దొరకదు. దృష్టాంతముఁజూడుఁడు.

215 తిరిపెగాఁడయినను తిరిపెమెత్తి వచ్చి, తిరిపెమందుఁ దాను దిరిపెమిడినఁ
దిరిపెము దిరిపెమున దిగబడిపోవురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

భిక్షు ర్భిక్షాం సమాహృత్య తస్యాం భిక్షాం దదాతి చేత్।
భిక్షాదోషం హ ద్వేమ! భిక్షాదానం సమంతతః॥

తా॥ బిచ్చమెత్తుకొనువాఁడైనను తనకు దొరికిన బిచ్చమునఁ గొంత బిచ్చమిడిన తాను బిచ్చమెత్తుకొను దోషము తొలగిపోఁగలదు

216 తాముబలిమిఁ బెట్టఁ దమకుఁదా మేకల్గు, నడుగనిడినఁ దాము నడుగఁగల్గు
ఇందునీనివాని కెందునుగల్గదు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ! వి ప్రభావాస్తే స్వయమేతి సదార్థినే।
దత్తేఽర్థినే పశ్చాత్ సే దాతు కుత్రచిత్॥

తా॥ తామితరులకు బలాత్కారముగఁ బెట్టినఁ దమకు వద్దనుకొన్నను లభ్యముకాఁగలదు. అడిగినఁ బెట్టినఁ దా మడిగిననే లభ్యమగును. ఇక నిందీనివాని కెందును లభ్యముకాదు.

217 తాముగడనఁ జేయు ధనము తమదటంచు, నమ్మియుండ్రు వెఱ్ఱినరులు భువిని
తా మొకరికినిచ్చు దానంబె తమదియౌ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వే మిహా స్వార్జితం విత్తం ఆత్మీయమితి బాలిశాః।
మన్యంతే నూన మన్యేభ్యో దత్తం విత్తం స్వకం భవేత్॥

తా॥ తాము సంపాదించుకొనిన ధనమే తమదియని మూఢులు నమ్మియుందురు. కాని వాస్తవమునకు తా మొకరికిచ్చు దానమే తమది.

218 అర్థవంతుసొమ్ము నాసింతు రర్థుల, యర్థికీనిసొమ్ము వ్యర్థమగును
వ్యర్థమైనసొమ్ము వ్యర్థులఁ జేరురా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

అర్థాఢ్యస్య ధనం వేమ! కాంక్షంతే హ్యర్థినః,
అ దత్త మర్థినే వ్యర్థం వ్యర్థానేతి వృథా ధనమ్॥

తా॥ ధనము గలవాని ధనము నర్థులాశించుట సహజము. అట్టి యర్థులకీని ధనము వ్యర్థము. అట్టి వ్యర్థమైన ధనమెవరినో వ్యర్థులఁ జేరును.

219 కలిగి ధర్మమీయఁగాని వారును, కలిగి తినక చాలఁ గాఁగువారు
కలిమి నెచటఁ జూడఁ గానక చెడుదురు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

న దాస్యంతి న భుంజంతి పైశున్యా ద్ధనినో యది।
అపశ్యంత శ్రియం వేమ! నశ్యంత్యుత్తరకాలతః॥

తా॥ కలిగియు ధర్మము చేయనివారును, తాము తినని వారును తుదకుఁ గలిమి నెచటను గానలేక చెడుదురు.

220 ధనములేమియనెడు దావానలంబుఁ, దన్నుఁ జేరువారి దరిఁ జేరు
ధనములేమిఁ జూడఁ దలఁచినే పాపంబు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వేమ! దారిద్ర్యదావాగ్ని ర్నాశయేదాశ్రితాన్నరాన్।
నిరసేత్ సంస్మృతం ... పాపమ్॥

తా॥ దరిద్రమను దావానలము తన్నాశ్రయించినవారిని పాడుచేయును. అట్టి దరిద్రమును దలఁచినను పాపము సంభవించును.

221 మాటలాడ నేర్చి మనసు కరఁగఁజేసి, పరఁగఁ బ్రియము చెప్పి బొంకకున్న
నొకరిచేతిసొమ్ము లూరకవచ్చునా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

అలాపచతురో వేమ! ప్రియవాక్యం వదేన్నచేత్।
యది ప్రీతిం న జనయేత్ పరద్రవ్యం లభేత కిమ్?॥

తా॥ మాటలాడుట నేర్చి మనస్సు కరుగునట్లుగాఁ జేసి ప్రియముగాఁ బలుకకున్న నొకరిచేతిలోనిసొమ్ములు మనకెట్లు రాఁగలవు?

222 అడుగఁగానడిగిన నర్థికొంచెపువాఁడు, తెలియఁగాని కొసఁగఁ దాతకాఁడు
దాతకర్థికింత తారతమ్యముఁగల్గు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

సకృదర్థయతే న్నార్థీ స దాతా స్యాదనేకదః।
వేమార్థిన శ్చ దాతుశ్చ తారతమ్యమపీదృశమ్॥

తా॥ ఏదో యొకసారి తప్పనిసరిగా ప్రమాదావస్థలో నడిగినంత మాత్రమున నతఁడర్థియుఁ గాఁబోఁడు. అట్లే యేదో యొకసారి యిచ్చినంత మాత్రమున దాతయుఁ గాఁబోఁడు పి॥ లఘుత్వమూలం చ కిమర్థిత్వ 2 గురుత్వమూలం య దయాచనం చ। సం॥ మణి॥

223 పరులఁ దానొసఁగక పరులు చెప్పినదైన, నీయఁజాలక భ్రమియించు నెపుడు
పాట్లఁ దినెడిలోభి బువ్వలు పెట్టునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ।

న దదాతి స్వయం చాన్యైరుక్తం నాపి న యచ్ఛతి।
వేమ! మూఢ స్తు లోభీ బుద్ధి స్త్వన్నం దదాతి కిమ్॥

తా॥ పిసినారియగు లోభి యితరునకు బువ్వ పెట్టునా? అట్టివాఁడు తానంతట తాను కాని యితరులు చెప్పఁగాని యీఁజాలక యేవేవియో భ్రమలలో మునిఁగియుండును.

224 ధనములేమి సుతులు [illegible] ధనములేమి పత్ని తొలఁగి నీడు
ధనములే మెవరికిఁ [illegible] విశ్వదాభిరామ వినురవేమ।

[illegible]
[illegible]

తా॥ ధనము [illegible] సుతులు [illegible] నేరములు [illegible] భార్య [illegible] కాని దారిద్ర్యము స్థాయి [illegible]

225 [illegible] వారు, పచ్చపోఁద [illegible] వారు
[illegible] వాని బ్రిభువుఁ గాఁ [illegible], విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] వేమ! [illegible] సర్వదా।
[illegible] కాంచన [illegible]॥

తా॥ [illegible] మిత్రులు, ధనము [illegible] కాంచ [illegible] లవారు [illegible] వారి [illegible]

226 కులతి [illegible] ముచెంటను బోవు, [illegible] చందురునికన్న [illegible] డేడి
[illegible] విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కాంతా మరణ్యే విన్యస్య చానుధావ్య మృగం గతః ।
శ్రీరామః కిం న దసినః? నాశకాలే హ్యసన్మతిః ॥

తా॥ చక్కనైన తనభార్యను బంగారపు లేడికొఱకు భ్రమించి యడవిలో నొంటరిగావిడిచిపెళ్ళిన రామచంద్రునకంటె తెలివైనవాఁడు కలఁడా? వి॥ వినాశకాలే విపరీతబుద్ధిః బుద్ధిః కర్మానుసారిణీ॥

227 లంః పోవునాఁడు లంకాధిపతిరాజ్య, మంత కీశసేన లాక్రమించె
చేటుకాలమైనఁ జెఱుప నల్పుఁజేటాలు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

లంకాపినాశసమయే రాజ్యం లంకాపి[illegible] ।
ప్లవంగ [illegible] సాంచక్రాము నా[illegible]యూలో[illegible]ల మాపది ।

తా॥ లంకాధిపతిరాజ్యము నాశనము [illegible] పుల్ల [illegible]యుల [illegible] క్రమించి [illegible] చెడు [illegible] లనుబట్టి [illegible] దే చాలును.

228 రాజపిఘుఁడుపుట్టి [illegible] బలశింత, [illegible] కులముఁ [illegible]
ఎక్కువుంచిచో [illegible] లంచిమాచిఁదేలు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

జా[illegible] [illegible]! [illegible] [illegible]యూధపః ।
కు[illegible] [illegible] సాధ్వసాధు విశేషనాం ॥

తా॥ [illegible] [illegible] కౌరపరం[illegible] [illegible] చెష్ట, క్రియల[illegible]యును.

229 దుష్టవృష్టిఁ [illegible] [illegible] పట్టిలేః [illegible] పా[illegible]డిచి
[illegible] గాకి[illegible]ంబారు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

దుష్టవృష్టి [illegible] [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] ।
మ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ॥

తా॥ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కొరి[illegible] [illegible].

230 శేశ శేశములను గాసికిపను గంగ, నాస్తి దుఃదు ధ్యాన మంటుకొను నే?
కాసులపనదిదుగఁ గలుగునా మోక్షంబు? విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ద్రాగశాటన మాత్రేణ ధ్యానమాత్మని కిం ఫవేత్? ।
[illegible] ॥

తా॥ దేశ [illegible] కష్టములకు [illegible] నాత్మ యందు పరమాత్మ ధ్యాన [illegible] కొనునా? మోక్ష [illegible] నా?

231 కన్నమీఁద నాశ కనకంబుపై నాశ, లేనివాఁడు పుడమిలేనివాఁడు
కలి [illegible] నేనితఁడు గానంగరాఁడయా, విశ్వ [illegible] వినుర వేమ॥

[illegible] ।
యద్[illegible] ॥

తా। [illegible] నా [illegible] లేనివా [illegible] లేనివాఁడు. ఒకవేళ [illegible] ఁడు.

232 ఖరము మేనినిండ [illegible] బూసిన, [illegible] బొల్లమకల
మాటువా [illegible] నియ్యదిసుమీ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] ।
అనా [illegible] ॥

తా। [illegible] మకల [illegible] నను [illegible]
మార్గమును [illegible].

233 గాలిపమి [illegible] మీలనిల్వ [illegible] కాని?
పచ్చి [illegible] నా? [illegible] వినురవేమ।

[illegible] ।
[illegible] ॥

[illegible]
మున్న [illegible].

234 గానవాసి వేయు [illegible] మూలంకట
చంపి [illegible] విశ్వదాభిరామ వినురవేమ।

[illegible] ।
మిత్[illegible] యథా [illegible] ॥

తా॥ మించి[illegible] [illegible] దానముచేయు
దాత[illegible] [illegible] యుండును.

235 [illegible]నిడినవాని ఫల[illegible], [illegible]నిడనివాఁడు ఫలము[illegible]?
[illegible]నిడినవాఁ[illegible], [illegible] వినుర వేమ॥

[illegible]
[illegible] ॥

తా॥ [illegible]
[illegible]

236 [illegible], [illegible]
[illegible]?, [illegible] వినుర వేమ॥

[illegible]
[illegible] ॥

తా॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] యొక
[illegible]!

237 [illegible]
[illegible], [illegible] వినుర వేమ॥

[illegible]
[illegible] ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]

238 [illegible], [illegible]
[illegible]?, [illegible] వినుర వేమ॥

[illegible]
[illegible] ॥

తా॥ బంగారపు పర్వతము [illegible] గా [illegible]ముండినను దేవేంద్రునకు బంగారముపై నా[illegible]! బంగారముపై నాశ పోయిన కర్ణుని [illegible] యాచించుచు?

239 కర్ణుఁ[illegible] కాని ఘను[illegible], [illegible] దలఁపఁబడఁగఁ
దలప ధనము [illegible], విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] పుస్తేవరః ।
దా[illegible] ధనమ్ ॥

తా॥ దా[illegible] కొ[illegible] [illegible]ములకు వచ్చెను? అట్టి [illegible] ? ధనముచేతికి [illegible] చిమ్ముట [illegible] గారణము.

240 కలిమికలుగ [illegible], కలిమి భోగభాగ్యములకు [illegible]
కలిమిలేనివాని కులమేమి [illegible], విశ్వదాభిరామ వినురవేమ।

[illegible] సాధన[illegible]
[illegible] ! [illegible] ।

తా॥ కలిమి [illegible]. [illegible] సౌభాగ్యములు [illegible] వాని [illegible].

241 తనకుబం[illegible] కాంక్షఁబడుచు
దక్షి[illegible] విశ్వదాభిరామ వినురవేమ।

[illegible] ।
[illegible] ! [illegible] ।

తా॥ ధనము [illegible] కాం[illegible] [illegible] ముగ [illegible] దానముఁ [illegible].

242 తల్లికొడుకుల [illegible] వచింత్రు
కాని గడనలేక [illegible], విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] ।
[illegible] ! [illegible] ! [illegible] వినా॥

తా॥ నల్గురికొడుకులమధ్య నగునను నుట్టించు ధనము కూడబెట్టుట మహాపాపము [illegible] కాని ధనమును దానిం [illegible] కాల మెట్లు [illegible] ధన మూలమిదం జగత్, అంతరం నాధిజానామి [illegible] చ ॥

243 తరుణి సుతులు ధనము ధాన్యముల్ సంపద, లెంతచుట్టుకొనిన నంతచేటు
పసిరికాయపురుగుపద్ధతి కానంగ, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

దారాపత్యార్థధాన్యాది సంపద్వ్యాప్నోతి యావతీ ।
కార్పాసకీటకస్యేవ సంగ్రహా వేమ తావతీ ॥

తా॥ పసిరికాయ పురుగు పద్ధతిగా భార్య, పిల్లలు, ధనము, ధాన్యములు, [illegible] ఎంతగా [illegible] కొనిన యంతగా [illegible] కలుగఁగలదు. [illegible] చేయును. [illegible] చేయును.

244 పాలసాగరమున బవ్వళించిన హరి గొల్లపల్లె బాలుఁడాయె నకట?
ఎదుటివారికిఁ ద్రిక్కనెవ్వారికేది? విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] ।
[illegible] ॥

తా॥ [illegible]

245 పుట్టుడీకలవాని పుండుబాధయుఁగూడ, వసుధలోనఁజాల వాసికెక్క
పేదవానిచుట్టఁ బెంపైన [illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] ।
[illegible] ॥

తా॥ [illegible] బాలదు. [illegible] యుఁడుఁగలదు.

246 గండికోటలోనఁ గత్తిపట్టినయంత, రాజుగారి దొడ్డరౌతుకాఁడు
ఎంతవారికైన నెత్తినఁగొట్టునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

గండికోటే నగే వేమ! ఖడ్గధారణమాత్రయా।
న స్యాద్రాజభటస్స్థానే కిం హంత్యధిముఖాన్ యుధి?॥

తా॥ గండికోటలో గత్తిపట్టుకొన్న మాత్రమున రాజు ప్రాపకము గలుగుటచే దొడ్డయోధుఁడు కాఁగలఁడా? ఎంత వారికైన నెత్తినిగొట్టునా?

247 పెట్టకుపతి వెంట పట్టని లోభున్నఁ, గిట్టి తిట్టి తిరుగఁగొట్టుచుండు
పండ్లచెట్టుక్రింద ముండ్లకంపవోలె, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దాతుః సమ్యగ్ వేమ! పార్శ్వే ప్రయచ్ఛ దాతా వసేత్ఖలః।
నివర్తయన్ [illegible] యుతా ఫలం [illegible] కంటకా ఇవ॥

తా॥ పండ్లచెట్టుక్రింద ముండ్లకంపయున్నట్లు [illegible] దాతకు దగ్గఱ పెట్టని లోభియున్న [illegible] తిరుగ గొట్టించుచునే యుండును.

248 లక్ష్మియేలినట్టి లంకాధిపతిపురి, పిల్లకోతిపౌజు కొల్లఁగొట్టె
చేసినప్పువేళ చెఱుపదాఁ గల్గును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

లంకాం [illegible] శ్రియో [illegible] విధ [illegible] ల్పవానరైః
[illegible] వేమ! [illegible] ఘనాస్య్వ [illegible]॥

తా॥ లక్ష్మి నివాసమగు లంకాపురి పట్టణమును పిల్లకోతిపౌజు చుట్టుముట్టి కొల్లగొట్టెను. కలిసిన కాలము వచ్చునపుడు ఘనులేయగుదురు.

249 పతకమందుఁ గూర్పఁ బలురత్నముల పెంపు, బంగారమునఁ గూర్పఁ బరువు గనును
కాని యితరలోహమైన హీనముకాదె?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పతకస్థమణి [illegible] గితా [illegible]।
[illegible] వేమ! [illegible] వేత॥

తా॥ పతకమందు రత్నములు బంగారమునఁ బొదిగిననే శోభిల్లును కాని యితర లోహములఁ బొదుగఁబడిన రత్నములు శోభింపవు. మంచివాని పరిచయమునను మంచివాఁడై [illegible] గలఁడు.

250 దశముకొని [illegible] గారిద్య్రమేర్పడ, హీనకార్యములు సహించిచేయఁ
బరువుమాయునంతె ఫలమింత చిక్కదు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పాత్రిప్తే ప్రగాఢ దారిద్ర్యే యది కుర్యా దసత్క్రియాః ।
తతో న [illegible] స్వప్రతిష్ఠా [illegible] లం వేమ! న లభ్యతే ॥

తా॥ కష్టమగు దారిద్ర్యావస్థ కలిగినప్పుడు సహించి చెడు కార్యములఁ జేయ గౌరవము పోవునే కాని ఫలితము మాత్రము లభింపఁజాలదు.

251 ఋణముఁ జేంచి సుతుని హీనుఁగా నొనరించి, విడుచు తండ్రి వైరి విధముఁ దనయ
కలవికానియట్టి యాలునట్టులే, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఋణాధిక్యకరః పుత్రం హీనం యః కురుతే పితా ।
స వైరీ వేమ! భార్యా [illegible] వ్యాపకాంతా ।

తా॥ ఋణముఁ జేంచి [illegible] సుని హీను [illegible] యు [illegible]. [illegible] కాని భార్యయు నట్టిదే [illegible]. వి॥ [illegible].

252 ఈఁగ తేనెకుచికి నింపుగా నిమ్మను, ఓగు కాన కుచికి నొసగఁడు
త్యాగి కానివాని ధనము నుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ।

[illegible]
[illegible]

తా। [illegible] కుచికి [illegible]. అట్లే త్యాగి కానివాని ధనము [illegible].

253 స్నాన సంధ్య జపములఁ జరియించు భుజియించు, నెన్ని యైన సకలుఁ గాని
ఒకనికీయఁ జెప్పఁడు సుకృతంబు [illegible], విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

స్నాన సంధ్యా జప [illegible] ।
[illegible] వేమ! [illegible] ॥

తా॥ స్నానము, సంధ్య, జపము, [illegible] యును కాని, [illegible] పాపములఁ దెలిపియు నొకనికి మాత్ర [illegible] మియు నీయఁజాలఁడు.
వి॥ చత్వారో ధనదాయాదాః ధర్మాగ్ని [illegible] తస్కరాః, [illegible] మానేన త్రయః కుప్యంతి [illegible]రాః ॥

254 స్నానమొనరఁజేసి సద్గతిఁ జెందునా, నీళ్లమునుఁగ గుణమా? చేర్పులేక
నీరుపోడి నీళ్ళ నెలవుగా మునుఁగదా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

స్నాత్వా న దత్తే చేద్ధర్మం వృధా కిం జలమజ్జనైః ।
న ముష్టి త్యక్తం కిం ? ! ఉ త్తతో జలకుక్కుటః ॥

తా॥ స్నానముల మాత్రముఁ జేయుచు ధర్మముఁ జేయనేరని ఛాందసుఁడు నీటిలో మునుఁగు నీరుకోడి వంటివాఁడే యగును.

255 సత్యపరులతోడ సరసమాడఁగరాదు, పేదవారితోడఁ బెనఁగరాదు
కలిమికలుగువారిఁ గడియనే రాదయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

... సత్యసంధాన్ దరిద్రైర్న వివాదయేత్ ।
... వేమ ! కుర్యాన్న సంగతిమ్ ।

తా॥ ... వాడులతో సరసము, పేదవారితో పెనుగులాట, పనికి రాదు. ... ధనవంతులతో ... కూడదు.

256 వన్నెపైపులేక వాగ్దానములఁ జేసి, యదిగో యిదిగో యనుచు నాసఁబెట్టి
గడుపుఁ జెట్టి లేపుగడుప గాఁబోవును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

... మోహాయన్ ।
... వేమ ! ... నిష్కాసయతి నిర్ఘృణః ॥

తా॥ ... వాగ్దానములఁ జేసి "అదిగో ..." ... లేని మాపిని త్రిప్పి త్రిప్పి ...

257 పట్టుకుండ ... భాగ్యంబు ..., కొండవానిఁబట్టి త్రుళ్ళిపడును
అల్పజాతికి ... ? విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

... భాగ్యం ... న్నింద ... దాన్వితః ।
... కిం విజానాతి ... ? ।

తా॥ అల్పజాతి ... లేదా . అట్టే పట్టుకుండి యధిక ... ప్రముఖుఁడు దొడ్డవానిని పట్టి త్రుళ్ళిపడుచుండును.

258 అతి ... యాచించి బడపైచి, ... చిత్తులగుచుఁ గానలేరు
... ధర్మంబుఁ గానరు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

... యుంతః ...యాః ।
... ఫలం ...

తా॥ అతిథియొక్క రాక [illegible] యైన [illegible] చును. అంటియకాని సన్యాసుల [illegible] ధర్మమును గ్రహించు [illegible]డు.

పి॥ అతిథి [illegible] యూ [illegible] మన్నం గోమాంస [illegible]

259 [illegible] పువస్తువులను గాంక్షించి [illegible] మే [illegible]
అట్టి పూనువారి నఘము లటుంటును, విశ్వ [illegible] రామ వినుర వేమ

[illegible]
అకా[illegible] ॥

తా॥ [illegible] వస్తు [illegible] [illegible] ర్చు చు లోకులచే [illegible] ఘము [illegible]

260 అండలేని [illegible] ధార్మికుని [illegible] బ్రతు [illegible]
అపకీర్తి [illegible] విశ్వ [illegible] రామ వినుర వేమ॥

అనా [illegible]
[illegible] ॥

తా॥ అండలేని [illegible] సట్లు మిగుల ధార్మి [illegible] సలు [illegible] డు.

261 కొనుటికి దురాశ [illegible] పాముల, [illegible]
[illegible] విశ్వ [illegible] వినుర వేమ॥

[illegible] యో [illegible]
దురా [illegible] ॥

తా॥ ధన [illegible] యొ [illegible] దురాశ [illegible] పాములు [illegible] అన్న [illegible] డు. [illegible] దము [illegible] డు.

262 దశగలారు [illegible] తాంబంధుపులటుం[illegible], దశ ముదిసి వెంటఁబడి [illegible]
దశయునంగను ధనదశయొక్క చేసుమీ, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] సిద్ధః॥
[illegible] నాయి [illegible] ॥

తా॥ [illegible] దస్కృవగ [illegible] యభిప్రాయము.

263 తల్లిబిడ్డలకును తనవు పుట్టించెడి, ధనము సుఖముఁ గూర్చునని తలంచు
కాని [illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible]
[illegible] ॥

తా॥ [illegible] అర్థానామూర్జ [illegible] దుఃఖం [illegible] హాత [illegible]

264 [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

తా॥ [illegible] యము. [illegible]

265 [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

తా॥ [illegible] (వగిరెగలపమొ బ) [illegible]

266 దాతయైనవాఁడు తాను మున్నిచ్చెడుఁ, గానివాఁడొసఁగునె? కాసునైన
జలముదప్పిఁదీర్చు మలమిట్లుఁదీర్చునె?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ప్రార్థితో దాతి స్వయం దాతా నాదాతా కాకిణీమపి ।
తృష్ణాహరం జలం వేమ! న తథా మూత్రవిస్రలమ్ ॥

తా॥ జలము దప్పిఁ దీర్చుఁ గాని మలము తీర్చలేదు. అట్లే దాతయైన వాఁడే యర్థి కోరిక నెరవేర్పఁగలఁడు కాని దాతకానివాఁడు కాసైనను నీయఁగలఁడా?

267 కలిమిగలయతనికిఁ గన్యక నిచ్చెదము, మఱియు ముందు కీడు కాదె? మూఢజనులు
పూజఫలము కాని పూనికల్ నిల్చునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కన్యాం ధనవతే దత్వా మోదంతే మూఢ[illegible]జనాః ।
[illegible] జాఫలం [illegible]రం వేమ! యత్నా హి న [illegible]ప్రదా ॥

తా॥ ధనవంతునకుఁ [illegible] వివాహము [illegible] యజ్ఞానులు మఱియు చుందురు కాని వారి ([illegible]) [illegible]ఫలము [illegible] గాని మన ప్రయత్నములు ఫలించునా?

268 కోనటి [illegible] స్నానమేమున్నది, [illegible] రోగుల [illegible] వ్యాధిఁగోరు
[illegible] వినురవేమ॥

[illegible] ।
[illegible] ॥

తా॥ [illegible] చెప్పుచుందు
వా [illegible] సూత్రయము
[illegible]రుచుందురు.

269 [illegible] యముఁడునగుఁ
[illegible] వినురవేమ॥

[illegible] యమః ।
[illegible] ॥

తా॥ [illegible] యముఁడై
[illegible] యము [illegible]
[illegible]

270 చమురు గల్గినట్టి [illegible] చక్కఁగా [illegible], ధనము గలుగువాని తలఁపు [illegible]
ధనము లేనివాని [illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

స్నేహాయు[illegible] దీప[illegible] [illegible] ప్రజ్వలతి నిత్యశః
సిద్ధ్యంతి ధని[illegible] [illegible] [illegible] తథా ॥

తా॥ చమురుగల్గిన దీపము చక్కఁగా వెలుఁగును. ధనముఁగలవాని తలఁపులును నీడేరును. ఇట్లు ధనము లేనివాని తలంపు లడఁగిపోవలసినవే కాని యెట్లు నెరవేరఁగలవు?

271 అడుగ [illegible] నతఁడు బ్రహ్మజ్ఞాని, అడుగ [illegible] నతఁడు త్యాగి
అడుగ [illegible] లేని యతఁడు పెనులోభి, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

అయా[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ॥

తా॥ అడుగకుండ [illegible] వాఁడు బ్రహ్మజ్ఞాని. అడిగినఁగోరిక నెరవేర్చువాఁడు త్యాగి. [illegible] వాఁడు లుబ్ధుఁడు.

272 లోభికూడ్చిన [illegible], [illegible] దక్షుఁడైన
[illegible] విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ.

[illegible] ।
[illegible] ॥

తా॥ [illegible] గాని [illegible] గాని [illegible] గాని [illegible] [illegible] లు ధనా[illegible] [illegible].

273 [illegible], [illegible] సామ్యముగను
[illegible] సామ్య [illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] ।
[illegible] ।

తా॥ [illegible] ట్లు లుబ్ధత్వమును [illegible] గును.

274 [illegible] నిర్మలంబగునే, [illegible]
ధనము [illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥
[illegible]
[illegible]॥

తా॥ [illegible]
ధనము [illegible]

275 [illegible]
[illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥
[illegible]
వేమ! [illegible]॥

తా॥ [illegible]
[illegible] ([illegible]) [illegible]
[illegible]

276 [illegible]
[illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥
[illegible]
[illegible]

తా॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]॥

277 [illegible]
[illegible] వినుర వేమ॥
[illegible]
[illegible] యథా॥

తా॥ [illegible]
[illegible]

27ర పెంటిమేళమునకుఁ [illegible] నిద్దురు, పోతుమేళమునకుఁ బోఁకనీరు
పుండుముసుకునఁగ పుష్పముపై వ్రాలునా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ప్రియేణాయ [illegible] ప్రంప్రియాయ న కించన ।
[illegible] [illegible]! [illegible] కిం జాతు వర్తతే ॥

తా॥ [illegible]ంటిమేళము[illegible] [illegible] నిద్దురుకాని పోతుమేళమునకు [illegible]నైన నీయరు. [illegible]ండు[illegible] [illegible]డి వ్రాలునీఁగ [illegible]పై వ్రాలునా?

279 శ్రీకరపదత్రిపద్యాళులుఁడౌ వేమన, సరిగ్గా వేలపద్యములను
లోకమందుఁ జెప్పె లోకహితార్థముగ, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] [illegible] సహస్రకమ్ ।
[illegible] వేమయోగిః బహిః స్తుమః ।

తా॥ మోక్షలక్ష్మీసామ్రాజ్యము [illegible] దొరకుటకై యీ వేమన పలికిన యీ వేయి పద్యములపై [illegible] [illegible] వెలపలున్న కల్మషములఁ [illegible]ద్రోలుఁడు. [illegible] [illegible] [illegible]త్వారః పరి[illegible], [illegible] [illegible]॥

2ఽ0 ఈయుపద్యములు వివేకబుద్ధితోఁ, బఠనఁ జేయునట్టి భక్తవరుల
బాయకుండు [illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] [illegible]నాం [illegible] యః [illegible]నరః ।
[illegible]! [illegible] ముక్తిః [illegible] ।

తా॥ వివే[illegible] [illegible] వేయిప[illegible]ములు [illegible] [illegible]తోఁ బఠించు భక్తులను మోక్షపద [illegible] విడువకుండును.

సామాజిక విభాగము

281 సత్యమనుసరించునదే జ్ఞాన మనుసరించును, జ్ఞానమనుసరించుండెడ సత్యముండు
జ్ఞానసత్యములను సమమైనట్టి జ్ఞానుఁడగు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] జ్ఞానల[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]స్థితిః ।
[illegible], [illegible] వేమ! జ్ఞానసత్య[illegible] ॥

తా॥ సత్యము (ఋజుత్వము) నశ్నేజ్ఞానము. జ్ఞానమునసే సత్యముం గలుగును. ఎఱిఁగి ఋజుత్వమార్గమున సంచరించినసే ద్విజుఁడు.

వి॥ న యోని ర్నాపి సంస్కారో న శ్రుతం న చ సంతతిః, కారణాని ద్విజత్వస్య వృత్తమేవ చ కారణమ్ (భాగవతము)

282 హృదయమందున్న యీశుని దెలియక, శిలలకెల్ల మ్రొక్కు జీవులార!
శిలలనేమియుండు? జీవులందే కాక, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

హృత్స్థమీశ్వర మజ్ఞాత్వా శిలాః నమథ జీవినః!।
జీవే స్థితేశ్వరో భాతి కిం వేమా [illegible]॥

తా॥ హృదయమందలి పరమేశ్వరుని తెలియజాలక శిలల పూజించు వెఱ్ఱిజీవులారా! జీవులందున్న పరమాత్మపదార్థము శిలలందు గలదా?

283 శిష్యవర్గమునకు శివుఁజూపనేరక, కానిమతములెల్ల గఱపుచున్న
గురునియానతి యగుట గ్రుడ్డెద్దు చేన్లగా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] గురుః।
[illegible]॥

తా॥ పరమేశ్వరుని [illegible] జాలని [illegible] దుర్మార్గములు ముంచు సద్గురువు [illegible] గ్రుడ్డెద్దు చేలఁబడ్డట్టుండును.

284 గురువులేక విద్య గుఱుతుగా దొరకదు, నృపతిలేక భూమి తృప్తిగాదు
గురువు విద్యలేక గురుతరద్విజుఁడౌనె?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

గురుం వినా నా[illegible]విద్యా న [illegible]।
గురుం విద్యాం వినా [illegible] వేమ! [illegible] ద్విజః?॥

తా॥ ప్రభువున్నగాని [illegible]లోకము [illegible] పొందజాలదు. అట్లే గురువులేక సమస్తము తెలియబడు విద్యలబ్బనేరదు. అట్టి గురువు విద్యలేనిది ద్విజుఁడు కానేరడు.

285 శూద్రుతనముఁబోయె శూద్రుడఁగానని ద్విజుఁడననుకొనుటెల్లఁ దెలివిలేమి
ఇత్తడెపుడు పసిడి కీడనవచ్చునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

న శూద్రతా న [illegible]ద్రోహం ద్వి[illegible]హ మితి భావనా।
అజ్ఞాన మారగాంటు [illegible] వేమ! [illegible]మం భవేత్?।

తా॥ ఎట్టి యిత్తడియైన బంగారమునకు దీటుకాదు. అట్లే "నాకు శూద్రత్వము పోయినది, నేను ద్విజుఁడను" అని సామాన్య మానవుఁడను కొనుట తెలివితక్కువయేకాని మఱియొకటికాదు.

286 వచ్చువిద్యచేతఁ గర్వించుజనులెల్లఁ, దర్పించునాడఁబడిరి ధరణిలోనఁ
గులజుఁ డెవ్వఁడిందుఁ గులహీనుఁ డెవ్వఁడు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఏ మేతుధన్వినా సర్వేజనా శ్చ మథితా భువి ।
కోఽత్ర సాహసా కులీన స్స్యాత్ కులహీనో జన శ్చ కః ॥

తా॥ మన్మథుని చేఁ బట్టఁబడుటవలన నే జనులందఱుఁ బుట్టుచున్నారు. ఇఁక కులభేదమెక్కడిది? సంస్కారమున నే విశిష్టుఁడుకావలెను.

287 జాతులందు మిగులజాతియే దెక్కుడో, యెఱుకలేక తిరుగ నేమిఫలము?
ఎఱుకగలుగువాఁడె హెచ్చైనకులజుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కులేష్వాధిక్యం కిం ఫలం వేమ! న జానన్ కిం ఫలం భ్రమైః ।
యస్య ప్రతిష్ఠా నిశ్చలా స్యాత్స ఏవాగ్రకులోద్భవః ॥

తా॥ ఏ జాతి యెక్కువయైనదో తెలియక యెందులకుఁ దిరిగెదరు? ఎఱుక గలిగినవాఁడే హెచ్చైనకులమువాఁడు.

288 మాలమాలకాఁడు మహిమీఁద నేపొద్దు, మాటఁదిరుగువాఁడె మాలగాక
వానిమాలయన్న వాఁడెపో పెనుమాల, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

చండాలో న హి చండాలః చండాలో వేమ! సత్యనాశక్ ।
తం చండాల ఇతి బ్రూతే య శ్చండాల స్స ఏవ హి ॥

తా॥ మాట నిలుపని యసత్యవాది మాలకాని సాధారణముగ 'మాల' యని పిలువఁబడువాఁడు మాలకాఁడు. అట్టివానిని మాలయన్న వాఁడే పెద్దమాల.

289 ఎన్నినేమములను నేసుఁడైనను, సత్యమింతలేక జాడవిడఁడు
సత్యమునఁ గలిగిన జగతిలో ద్విజుఁడగు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మంత్రాధిక్యేపి తంత్రాధిక్యే వేమ! సత్యాపి హరితః ।
వినాసత్యేన సన్తాప్రత సత్యవాన్ వర్తతే ద్విజః ॥

తా॥ ఎన్ని మతములు కాని యేమంత్రములుకాని ఋజుత్వము, సత్ప్రవర్తనలేనిదే తరింపఁజేయఁజాలవు అట్టి ఋజుత్వము కలవాఁడే ద్విజుఁడు.

290 **రామ నామపఠనచే నుహిఁ వాల్మీకి, పరఁగ బోయఁడయ్యు బాపఁడయ్యె**
కులముఘనముకాదు గుణమె ఘనంబురా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

రామనామజపేనైవ కిరాతోఽపి ద్విజోఽభవత్ ।
వాల్మీకి ర్వేమ! న కులం ఘనం కిం తు గుణో ఘనః ॥

తా॥ రామనామ జపముచేఁగిలుష ముడఁగి బోయఁడయ్యు వాల్మీకి బ్రాహ్మణులలో శ్రేష్ఠుఁడైన మహర్షియయ్యెను అక్కడ కులమా ఘనతఁదెచ్చినది ? గుణమా :

291 **కలియుగమునసున్న కాపుకులమునను, వేగన తనకీర్తి విక్రయించ**
ఉన్నధర్మమెల్ల మక్కువై వెలఁగ్లె, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

కాపువంశే [illegible] వేమ! యస్య [illegible] యం [illegible] యః ।
చిరమపి సకలాన్ ధర్మాన్ లోకేఽ[illegible] [illegible] ॥

తా॥ [illegible] [illegible] ప్రవాహవిశేషమున కా[illegible] [illegible] [illegible]ప్తిఁ గలిగించి మోసములేక ఋజుత్వము [illegible]రింప ఎంలక పద్ధమగు (కాపు) కర్షకుల వెలిగకే వే[illegible] [illegible] [illegible]త్తని ప్రియు వేమ. [illegible] ధర్మముల మానవులకొఱకు విడఁజల్లెను.

292 **పరధనములకుఁ జెయిపట్టఁడు మిక్కిలి, సత్యమంతలేక జారుఁడగుచు**
ద్విజుఁడనుకొనుఁ దాను దేవుఁడంతటి ముల్లేక, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

పరద్రవ్యా[illegible]ర్తా చ జా[illegible] [illegible]వాన్ [illegible] ।
వేమ! నిష్[illegible] [illegible] [illegible] ద్విజ మల్పధీః ॥

తా. పరధనము[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] మఁడు, [illegible]బద్ధము[illegible]డు వాఁడుగ నుండును. [illegible] ద్విజ[illegible] [illegible] [illegible]డై తిరుగును.
వి॥ [illegible]మో దమ స్తప శ్శౌచం [illegible] రార్జవమేవ చ, జ్ఞానం విజ్ఞానమాస్తిక్యం బ్రహ్మకర్మ స్వభావజమ్॥ (జన్మాంతరకృతసంస్కారః [illegible] నాంతర్గమానవమని స్వకార్యాభిముఖత్వేనాభివ్యక్త స్వభావః.)

293　విప్రవరులమనుచు వేదంబుఁజదువుచుఁ, బ్రాకృతులనుజూచి పరిహసింతు
ధరణిసురులకన్న దాసరి మతమెచ్చు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

విప్రోత్తమా వయమితి వేదాధ్యయనతత్పరాః ।
హసంతి ప్రాకృతా న్యేను! తే[illegible] దా[illegible] పరి[illegible] ॥

తా॥ "మేము విప్రవరులము" అని వేదపారాయణము పఠించుము చేయుచు సామాన్యమానవుల వెక్కిరించుచుండు [illegible]సులకంటె [illegible]మియు జదువుకొనకున్నను నిత్యము భగవంతుని భజించి కీర్తించు దాసరి యధికులు.

వి॥ సత్యం దానం క్షమా శీల మానృశంస్యం తపో ఘృణా, దృశ్యంతే యత్ర నాగేంద్ర! స బ్రాహ్మణ ఇతి స్మృతః. శూద్రే తు యద్ భవే ల్లక్ష్యం ద్విజే తచ్చ న విద్యతే, నైవ శూద్రో భవేచ్ఛూద్రో బ్రాహ్మణో న చ బ్రాహ్మణః, యత్రైతల్లక్ష్యతే సర్ప! వృత్తం స బ్రాహ్మణః స్మృతః. (భారతం)

294　సోమయాజివనుచు సోంపుతో వేషంబుఁ, గట్టియూంసమేల్లఁ గాల్చితినను
[illegible] వధిసమేమిటి? [illegible] వినురవేమ.

యజ్ఞ[illegible] ।
[illegible] ॥

తా॥ [illegible]
వేషముతో [illegible]
([illegible]) [illegible]
[illegible]
[illegible]

295　[illegible]
[illegible]
[illegible] ।
[illegible] ॥

తా॥ [illegible]
పోవునా? [illegible] ప్రాదు [illegible] దెట్లు
కాఁగలఁడు? ఎట్లు [illegible] ప్ర[illegible] దు?

296 బిందురక్తములను పెరసిన దేహంబు, చందమునఁగ ద్విజశబ్దమిడుక
నడచినను విడుచునొ నరకంబు మృత్యువు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

బిందురక్తభవం దేహ మజ్ఞాన ద్విజశబ్దభాక్ ।
యది స్యాద్వేమ! నిరయం నిధనం చ కథం త్యజేత్ ॥

తా॥ శుక్ల శోణితములఁ గూడిన దేహముతోఁ బుట్టి యాత్మసంస్కార రహితుఁడై నేను ద్విజుఁడనని యనుకొన్నంత మాత్రమున మృత్యువు, నరకము వీనిని విడువఁగలవా?

297 శివుఁడుగలఁడటంచు శిలలకు మ్రొక్కేరు, వెఱ్ఱిజీవులార! వెతలపడుఁడి
జీవులందె కాక శిలలనేమున్నది? విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

శివో౽స్తి శిలా[illegible] నమస్యంతో [illegible]!
శివో [illegible] [illegible] కదాచన ॥

తా॥ నిస్సారములగు [illegible] రాతిలో మాత్రమే దేవుఁడున్నాఁడని యెంచుచు [illegible] ? [illegible] విద్యామున్నను [illegible] లందే కదా యున్నది? [illegible] జానాం [illegible] హృద్దేశే౽ర్జున తిష్ఠతి, [illegible] [illegible] [illegible] రూఢాని మాయయా, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (భ [illegible])

298 ఎం[illegible] తపంబు [illegible] మాంసమును దిని, మా[illegible] మనువు [illegible]
వాపి వసువు [illegible] వది[illegible] వేమ, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ।
[illegible] [illegible] వేమ! [illegible] ॥

తా॥ [illegible] [illegible] [illegible] మద్యము [illegible] మాంసము [illegible] [illegible] [illegible] యట్టి గతి పొలగును.

299 [illegible] తిమ [illegible] పని [illegible] గా మేలు, జాతితో నెయున్న నీతు లేల?
పతముఁబట్టి జాతిమానకపుంటిరొ యింక, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] జాతిమతే [illegible] యదు [illegible] [illegible] [illegible] ।
[illegible] జాతిమదం [illegible] వేమ! [illegible] ॥

తా॥ జాతిమతముల కతీతుఁడై యోగి యగుట మేలు. లేకున్న జాతి మతముల నియమములకు బద్ధుఁడై నీతుల ... లాభ మేమి?

300 జననమరణములను సంధ్యతాత్రిడు లేదు, సంధ్యతాత్రిడు లేదు జనని కెపుడు
తల్లిశూద్రురాలు తా నెట్లు ద్విజుఁడగు?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

యజ్ఞోపవీతం నాస్త్యేవ జననే మరణేఽపి చ ।
మాతు స్తన్నాస్తి సా శూద్రా స్వయం వేమ! కథం ద్విజః? ॥

తా॥ పుట్టినపుడు జందెము త్రాడు లేదు. చనిపోయినపుడును ఆ త్రాడుండదు. తల్లికెప్పుడును జందెపుత్రాడు లేదు. తల్లి శూద్రురాలా? తాను ద్విజుఁడా? ఏనిచేతనా ద్విజత్వము?

301 పెరుగుచున్న మనుచుఁ శ్రీతోడఁ బిలిపించి, కాకులకును బెట్టు కర్మలార!
కాకులందు నేమి? ఘనులకుఁ బెట్టుఁడీ, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

పితృన్నమితి సంప్రీత్యా కాకానాహూయ కర్మఠాః ।
దద్య కి మస్తి కాకేషు? మహద్భ్యో వేమ! దీయతామ్ ॥

తా॥ శ్రద్ధతోఁ బెట్టునది కాని ... అట్టి పితృదేవతలకుఁ బెట్టు భోజనము ఘనులకా? కాకులకా? వి॥ అన్యోథనై ... చపరైః సతతం బ్రహ్మవాదిభిః, ... భవది ... మయా ... ॥

302 పిండములను జేసి పితరులఁదలపోసి, కాకులకును బెట్టు కర్మలార!
పెంటఁదినెడి కాకి పితరయెట్లాయెరా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

పిండాన్ కృత్వా పితౄన్ మత్వా కాకేభ్యో వదతః ఖలాః! ।
కథం పితా భవే ద్వేమ! వాయసో మలభుగ్భువి? ॥

తా॥ పితరుల పేరిటఁ బిండములఁ గాకులకుఁబెట్టు మూఢులారా! అట్లు చేయుటమాని ఘనులకుఁ బెట్టుఁడు. పెంటతిను కాకులు పితరులా?

303 పలుగురాళ్లఁదెచ్చి పరఁగగుళ్లఁగట్టి, చెలఁగిశిలల సేవఁ జేయనేల?
శిలలసేవఁ జేయ ఫలమేమి గల్గురా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వేమ! కర్కశ ... నానీయాలయనిర్మితిమ్ ।
కృత్వా శిలా స్సమర్చంతి కిం స్యా దుపల సేవయా? ॥

తా॥ పిల్లలు బొమ్మరిండ్లు కట్టు [illegible] రాతిపలకలఁ దెచ్చి గుడులఁగట్టి యందు రాతి నిల్పి, [illegible] ంపురు.

304 ఉపవాసములున్న నూకపంది [illegible], [illegible] దరిద్రులను వహించు
శిలకు మొక్కి [illegible]? [illegible], విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఉపవాసా గాత్రముష్టి [illegible] స్యాత్ తే యతిః ।
దరిద్రతాం వేమ! శిలాం ప్రాణినార్హతి పందితుమ్ ॥

తా॥ ఉపవాసములుండి లోపలమాత్రనూకలిచే [illegible]ప్పుడువ్రతమగునా? ఎప్పుడు తిందుమా? అని తలఁచుచుండువా రూరపందు లగుదురు. తపస్సుఁ జేయుచు మనము భోగము లనుభవించుట కెప్పుడు తపస్సిద్ధియగునో యని తలంచు వా రెప్పుడును పరమ దరిద్రులేయై యుందురు. జీవము కలిగినతాను నిర్జీవ ప్రతిమనే తలఁచుచుండిన శిలవలె మొద్దువారిపోఁగలఁడు.
వి॥ కామాన్ యః కామయతే మన్యమానః స కామైర్జాయతే తత్ర తత్ర। (ముండకోపనిషత్) 3-2-20. యదా [illegible] తద్భవతి।

305 పరఁగ బొమ్మగుడ్డుఁ బరికించి చూచినఁ, గులములన్ని యందుఁగూడిపుట్టె
అంతలోక తెలిసి నన్నదమ్ము లెక్క [illegible]?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

బ్రహ్మాండే వేమ! జాతాని సకలాని కులాన్యపి ।
సర్వేపి సోదరా ఏవ భవంత్యేకత్వ మాగతాః ।

తా॥ ఆలోచించి చూచిన సమస్త జీవులును నీ బమ్మగుడ్డు(బ్రహ్మాండము)లోనుండియే యుద్భవించును. కాన జీవులందఱు నేకమగుదు[illegible]

306 కూడదేమిచేసెఁ గులమేమిచేసెను?, భూమి యేమిచేసె? బొందె కిట్టు
నడుఁమునపడెను పాట్లు నగుబాట్లుచూడఁగా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కిం [illegible]? [illegible] తథా తతః? ।
[illegible] ! [illegible] ॥

తా॥ [illegible] మేమిచేసినది? ఈ పాడు [illegible] నగుబాటుగఁదోచును.

307 పూజకన్న నెంచ [illegible] మనసువృథము
కులముకన్న మిగుల గుణము ప్రధానంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

బుద్ధిః ప్రశస్తా పూజాభ్యో వచనేభ్యో మనోదృఢమ్ ।
కులాదపి చ వేమేహ ప్రధానో విమలో గుణః ॥

తా॥ పూజకన్నను బుద్ధిముఖ్యము. మాటకన్నను మనస్సుముఖ్యము. కులముకన్నను గుణము ముఖ్యము.

308 **కులము హెచ్చుతగ్గు గొడవలుబనిలేదు, సానుజాతమయ్యె సకలకులము**
హెచ్చుతగ్గుమాట తెల్లెఱుంగఁగనగు?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

శృణు వేమ! కులస్యాత్ర కిం న్యూనాధికగాథయా? ।
సానుజాతం కులం సర్వం కథం త్వయోచ్చనీచతా ॥

తా॥ కులముల హెచ్చుతగ్గుల గొడవ లట్టుండనిండు. అన్ని కులములు నొకమాదిరిగనే పుట్టుచున్నవి. హెచ్చుతగ్గు తెల్లెఱుంగుటకు సాధ్యపడును?

809 **మాలవానినేల మహిమీఁదనింగింప?, నొడలిరక్తమాంస మొకటికాదె?**
వానిలోన మెలఁగు వానికులంబేది?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

చండాలనిందయా కిం హా! రక్తమాంసం సమం తనౌ ।
కులం కిం? వేమ! తత్రాన్తరాంతర్దేహోపవర్తినః ॥

తా॥ రక్తమాంసములతోఁగూడిన శరీరమందలిది యొకటే. శరీరమందలి యాత్మపదార్థమును నొకటే. సంస్కృతి ననుసరించియే యంతరము లేర్పడఁగలవు.

810 **మాలవానినంటి మతిమున్గుదురనీట, మనుజకర్మచేత మాలఁడయ్యె**
ఏలఁదెలియఁజాలరీ నరపశువులు?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

చండాలం వేమ! సంస్పృశ్య జలే మజ్జంతి పామరాః ।
స్వకర్మణైవ చండాలో న విదంతి కథం ద్విజాః ॥

తా॥ మాల తాను చేసిన దుష్కర్మచేతనే కదా (అస్పృశ్యుఁడు) అంటరానివాఁడాయెను? తానొరకన్నను చెడుకర్మఁ జేయుచు మాలయై యస్పృశ్యుఁడై యస్పృశ్యునేల స్పృశించి నీళ్ళమునుఁగును?

311 **మాదిగ, యనవద్దు మతిగుణమొనరిన, మాదిగనువసిష్ఠుకానితేడె?**
మాదిగ గుణమున్న మతిద్విజుఁడగునయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

"గుణీస్యాద్యది మాతంగ ఇతి వేమ! న తం వదేత్ ।
మేనే వసిష్ఠో మాతంగీం మాతంగోఽపి గుణీ ద్విజః ॥

తా॥ మతంగమహర్షి మాదిగయందురు. వాని కుమార్తె యరుంధతి మహాపతివ్రత. వసిష్ఠమహర్షి భార్య. (కులమింటికోతిని పెండ్లాడుటకంటె స్త్రీరత్నం దుష్కులాదపి అని ప కులమందలి ప్రియమైనను గుణవతియగు కన్యను పెండ్లాడుట మంచిదందురు) మహర్షిని మాదిగయనవద్దు.

812 **శిలను బ్రతిమఁజేసి చీకటింటను బెట్టి, మ్రొక్క వలదు వట్టిమూఢులార!**
ఉల్లమందు బ్రహ్మముండుటఁ దెలియుఁడీ, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

శిలాం తు ప్రతిమాం కృత్వా సంస్థాప్య చ తమోగృహే ।
న భజధ్వం జడోన్మత్తాః! బ్రహ్మ జానీత హృత్స్థితమ్ ।

తా। నీ హృదయ మందలి పరమాత్ముని సంతతోత్సాహముగా ధ్యానించి తరించుము. అంతియకాని రాతిని బ్రతిమ చేసి చీఁకటింట బెట్టి మ్రొక్కినంత మాత్రమున ముక్తి బడయలేవు.

813 **మాలవాఁడయినను మఱి యాత్మమీఁదను, మనసు నిల్పెనేని మాలకాఁడు**
మనసు నిల్పకున్న మహిమీఁద మాలఁడు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

చండాలోఽపి న చండాలో యద్యాత్మని సుస్థితః ।
యస్యాత్మసంస్థం న మనః చండాలః ఖలు వేమ! సః ॥

తా॥ పరిశుద్ధ మనస్సు కలవాఁడు మాలకాఁడు. అపరిశుద్ధ మనస్సు కలవాఁడే మాల.

814 **తాతఁగన్న తల్లి తన తండ్రిఁగనుతల్లి, తన్నుఁగన్న తల్లి తల్లితల్లి**
తల్లికూఁతురాలు తానెట్లు బాపఁడు?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

పితామహస్య మాతా చ వేమ! మాతామహస్య తథా ।
స్వమాతా మాతృమాతా స్యుః శూద్రా విప్రః కథం స్వయమ్?॥

తా॥ తన్నుగన్నతల్లి, ఆ తల్లి తల్లి, తండ్రినిగన్నతల్లి, తాతనుగన్నతల్లి, తల్లులందఱును శూద్రులేనా? (బండె బ్రాహ్మడులేనివా) తానెట్లు ద్విజుఁడు? (బ్రాహ్మణమన యజ్ఞోపవీతధారణకాదు. అంతశ్శుద్ధి మానవత్వముల నుండి దానవత్వమునకు దిగజారక దేవత్వమునకు సర్వుఁడగుట)

315 తనదుతల్లి వేశ్య తనయాలు మాదిగ, శ్రీపతికి గురువు వసిష్ఠుఁడరయఁ
దపముచేత ద్విజుఁడు తర్కింపఁ గులమెట్లు?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జననీ గణికా వేమ! మాతంగీ చాత్మనస్సతీ ।
గురుర్వసిష్ఠః శ్రీజానేః ద్విజత్వాత్కులేన కిమ్?॥

తా॥ తల్లి వేశ్య (ఊర్వశి) భార్య మాదిగ (అరుంధతి) అట్టి వసిష్ఠ మహర్షి శ్రీరామచంద్ర ప్రభువునకు కులగురువు, జ్ఞానగురువు. ఎంత తర్కించినను తపోమహిమచే ద్విజత్వము కాని కులముచే మాత్రము కాదు.

316 జాతివేఱులేక జన్మక్రియంబున, నెమ్మదిని నభవుని నెఱ్ఱనేని
నఖిలజనులకెల్ల నాతండె ఘనుఁడగు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] వినా జాతివ్యవస్థయా ।
యది [illegible] వేమ! [illegible] ॥

తా॥ జాతి, మతము, గోత్ర [illegible] పుట్టినది మొదలు సత్కర్మలచే [illegible] పరిపక్వ మనమునఁ బరమేశ్వరుని ధ్యానించుచు [illegible] గుర్తించినవాఁడే జనులలో [illegible].

317 ఉర్వివారికెల్ల నొక్క కంచముఁ బెట్టి, పొత్తుఁ గుడిపి కులముఁ బొలియఁ జేసి
తలను జేయి పెట్టి తగ నమ్మఁ జెప్పరా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] ।
[illegible] వేమ! [illegible] ॥

తా॥ ప్రజలకందఱు [illegible] యొక [illegible] కంచమునఁ దిను [illegible] భావము [illegible] కులముల యంతరములు [illegible] నిర్మూలనాశనముఁ గావించి [illegible] ప్రమాణముఁ గావించి తత్త్వజ్ఞానమున [illegible] యుము.

318 గట్టురాళ్ళఁ దెచ్చి కాళ్ళ వ్రేళ్ళను ద్రొక్కి, కాసెయులచేత గాసిఁ జేసి
మొఱపరాళ్ళకేలఁగు మొక్కలనేనందు?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] సర్వశః ।
[illegible] సంతప్య [illegible] వేమ! భజంతే జడాః ఖలు ॥

[illegible]
[illegible] యోచింప [illegible] [illegible]
[illegible] మనముమనసు [illegible]

319 రాతిబసవనిని రంకుగా మ్రొక్కి, నాతిబసవనిని ద్రొమ్ముచుంద్రు
జనవృషస్త్రదురాపులార! తలపోయు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
శిలోపమాన్ వృష [illegible] ! [illegible] !
[illegible] దండైః [illegible] ఫలు [illegible] ॥

తా॥ మేము జనవృషస్త్రులమని కొంద రజ్ఞానులు సజీవమగు వృషభమును గాళ్ళను దన్ని, చేతుల గ్రుమ్మి బాధపెట్టి రాతిని [illegible] పూజలు చేయుదురు. ఇట్టి ధస్త్ర [illegible] యోచించుము. [illegible] మంచి యసూయచే యిట్లు గావించుచున్నది కాబోలు!

320 మన్ను మెత్తి బొమ్మ మశిరూపు గావించి, గుంటనింట బూడ్చి గూటి నిలిపి
మనుజులెల్లగూడి మతిదేవుడందురు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
మృదా లోహేన వా [illegible]! కృత్వా చ ప్రతిమాం నరైః।
గర్తే గృహే చ సంస్థాప్య దేవోయమితి కథ్యతే॥

తా॥ త్రొక్కిన మన్నుతో గాని లోహముతో గాని యొక రూప మేర్పఱచి ఆలయమున గుంటలో బాతి యొక గూటియం దుంచి దేవుడని పూజింపబడుచుండు. ఎంత యవివేకమో యోచించుడు.

321 తిరుమలకును బోవ దురక దాసరి కాడు, కాశికేగ లంజ గాశితకాదు
కుక్క సింగమౌనె గోదావరికిబోవ? విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
గత్వా తిరుపతిం మ్లేచ్ఛో న దాసః కాశికాం గతా।
రండా న సాధ్వీ వేమ! [illegible] న సింహో గౌతమీం గతః॥

తా॥ కాశికి బోయినంత మాత్రమున గులట పతివ్రత కానేరదు. గోదావరికి బోయినంత మాత్రమున కుక్క సింహమగునా? అట్లే మతనియమముల బద్ధుడగువాడును నెక్కడకు బోయినను మఱియొక మతస్థుడు కానేరడు. తిరుపతి వెళ్ళినంతమాత్రమున తురక వైష్ణవ మతస్థుడును మక్కా వెళ్ళినంతమాత్రమున దాసరి తురకయు గానేరడు.

322 కాశికాశి యనుచుఁ గడువేడ్కఁ బోదురు, అందుఁగలుగుదేవుఁ డిందు లేఁడె?
ఇందువందుఁ గలఁడు హృదయాలయంబున, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

కా[illegible] పుమా[illegible] వత్రిగః।
[illegible] వస్తుత వర్తతే॥

తా॥ కా, కా, యని పలవరించుచు [illegible] వెడలిపోవుదురు. అచ్చటనున్న దే[illegible] డు [illegible] మా[illegible] ము [illegible] వ్యాపయము బాగుపడిన [illegible] కలఁడు. [illegible] నంతర్[illegible] చం వ, జపయజ్ఞస్తు [illegible] వ చ, [illegible] యాపత్తద్భుం సవింతి (ఉ॥ గీత)

323 నీళ్ళమునుఁగ నేల? నదులమెట్టఁగ నేల?, కొనసి వేల్పులను మ్రొక్కనేల?
కపటకల్మషములు కడుపులోనుండఁగా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] తే పాప[illegible] గంగాస్నాన [illegible] ×
దేవతావందన[illegible] కిం[illegible] వేమ! చింతయ॥

తా॥ కపటము మొదలగు కల్మషములు [illegible] పెట్టుకొని నీటిలో మునిఁగినసేమి? [illegible] ముక్కిన నేమి? కపటము[illegible] ఫలితము[illegible] మాత్రమే యనుభవించును. వి॥ న దేవో విద్యతే కా[illegible] ష[illegible] యి, భావేహి విద్యతే దేవో తస్మాత్ భావో[illegible]॥

324 పరఁగ జలకమాడి పట్టె నామముఁ దీర్చి, నీరుకావిపంచె నెరయఁగట్టి
వారకాంతఁ జూచి వ్రతమెల్ల మఱతురు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

స్నాత్వా [illegible] కాషాయ మంబరమ్।
వేశ్యాం వేమ! [illegible] లంకృతమ్॥

తా॥ ఒకఁడు స్నానము [illegible] ధరించి నీరు కావి పంచెలఁ గట్టి [illegible] నియమము మఱచి నీచాతినీచుఁడగును. వి॥ తావది [illegible] స్తావపస్మార్గవర్తనసు పుంసామ్, నిపతంతి దృష్టివిశిఖా యావ [illegible]॥

325 సకలతీర్థములను సకలయజ్ఞంబులఁ, దలలు గొఱుగ కున్న ఫలముకలదె?
మంత్రిజలముకంటె మంగలిజలమెచ్చు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

సర్వతీర్థేషు యజ్ఞేషు శిరస్సంవపనాత్పృథే ।
న ఫలం తన్మంత్రజలాత్ వేమాంబష్ఠజలం ఘనమ్ ॥

తా॥ అన్ని తీర్థయాత్రాస్థలములందును అన్ని యజ్ఞపరిదేశము లందును మంగలిచే తలలు గొరిగించుకొన్నఁ గాని ఫలితము లేదందురు. మంత్రజలముకంటె మంగలి జలమునకే పవిత్రత కలదా యేమి ?

326 పట్టుబట్టఁగట్టి పట్టనామముఁ బెట్టి, వట్టి భ్రాంతిఁ జెంది వైష్ణవుఁడయి
లొట్టిలొగియతఁడు లోకులఁ జెఱచురా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వేమ! పట్టాంబరం ధృత్వా ఊర్ధ్వపుండ్రం నిధాయ చ।
వైష్ణవోఽహమితి భ్రాంతో జనాన్వంచతి దుర్మతిః ॥

తా॥ పట్టుబట్టలఁగట్టి పట్టనామములఁబెట్టి లొట్టిగాఁ తాను వైష్ణవు డనను భ్రాంతిఁ [illegible]ది లోకులను పాడు చేయుచున్నాఁడు.

327 కాపలన్నమాత్రిఁ బరువుఁ జూడరు, కానిపనులఁ జేయఁ గడలుకొనరు
పలుమలెక్కలేమి? గుణము ప్రధానంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

న [illegible] ద్విజాణతి ।
[illegible] ! [illegible] ! ముఖ్యో గుణః [illegible] ॥

తా॥ [illegible] చేయుచు [illegible] మాత్రి మున [illegible]. గుణము ప్రధానముకాని కులముగొప్ప యెవరికావలెను ?

328 బ్రాహ్మణులకు సకలభాగ్యంబులీవచ్చు, గౌరవింపవచ్చుఁ గలియవచ్చు
జ్ఞానమునఁగి జనులఁగడతేర్పనట్లైన, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] ।
[illegible] గౌరవమ్ ॥

తా॥ జ్ఞానమొసఁగ [illegible] చేయువారైన బ్రాహ్మణులకే బోధకవర్గమునియెంచి సకల భాగ్యముల నీయవచ్చు. గౌరవించవచ్చు, కలియవచ్చు. లేకున్న వారివలనఁ బ్రయోజనమేమి ?

329 ఒకులకొఱకు భూమి నొసఁగించువారును, అవనిపతికి వశ్యులైనవారు
పాలవంటికులమువారు కాపులెల్లను, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వేమ! క్షామిపతే ర్యాత్వా అస్వేభ్యో క్షామికర్షకాః ।
క్షీరోపమకులోత్పన్నా ధన్యా సంపాలకా భువి ॥

తా॥ కృషిచేయువారు, క్షామమునందు యాహార పదార్థములనుత్పత్తిఁ గావించి ప్రజలఁగాపాడువారు, సగమున ప్రసన్నమునకు నందగా వశ్యులై నుండువారునగు కర్షకవర్గమే పాలవంటి పవిత్రము స్వచ్ఛము నగు తెగసుమా.

830 కసవు మేసెరితెసెడు పసరముఁగినువాని, మాలయందురు కాదె? మహిని నరుల పట్టికోడిఁదిన్న బాపలటందురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

తృణాదిపశుఖాదీ యస్స'చండాల' ఇతీర్యతే ।
వేమ! కుక్కుటభోక్తారః కిం కథ్యంతే 'ద్విజా' ఇతి? ॥

తా॥ గడ్డితిను పసువును దినుటచే మాలయని బహిష్కరింతురు. కోడిని దినిన బ్రాహ్మణునిగా గౌరవింతురు కాబోలు!

831 పాలపిట్ట శకునఫలమిచ్చునందురు, పాలపిట్టకేమి ఫలముఁదెలియుఁ? దనదు మేలుకీళ్ళు తనతోడనుండంగ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

శాకునం సు ఫలం పిట్ట ఓరప్పీతి కథ్యతే ।
కిం పక్షీ వేత్తి? వేమాసరో! అత్రైస్వైవ శుభాశుభే ॥

తా॥ తన మేలుకీడులు తనతోనుండుచుండ పాలపిట్ట శకునమిచ్చునందురు. పాలపిట్టకెట్టుల ఫలము తెలియునెలదు?

832 పాడికాదుజగతి పంచాంగములుసెప్పి, కొంచెపైన బుద్ధినొంచలేక బ్రాహ్మణుఁడిట్లు పౌరోహిత్యముఁజేయు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమూజితాత్మానాస్యజ్ఞః వృథా పంచాంగజల్పనైః ।
పౌరోహిత్య కరస్థిప్రస్య భవే దనుచితం భువి ॥

తా॥ కొంచెమైనను బుద్ధిని సక్రమముగా నెట్టలేక బ్రహ్మపదార్థముఁ దెలియఁజాలక యేవేవో పంచాగములఁ జెప్పుచు నిట్లు పౌరోహిత్యముఁ జేయుచుండుట తగనిపని.

833 ద్విజకులంబునందుఁ దేజరిల్లుచుఁబుట్టి, తెలియఁదగించి యొరుల గాటఁజేయ లేనియాతఁడున్న లేకున్ననొక్కటే, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

భూత్వా ద్విజకులే లిఙ్గీ స్వయం నాన్యాం శ్చ ధారయేత్।
యస్తేన వేమ! కో లాభో జీవితేన? మృతేన వా? ॥

తా॥ ద్విజకులమునఁ బుట్టి బ్రాహ్మణుఁడనని చెప్పికొనుచుఁ దాను వరించలేక యొరులఁ దరింపఁజేయలేక యుండువాఁడున్నను లేకున్నను నొక్కటే. వి వేదవేదాంగతత్త్వజ్ఞో విప్రస్సర్వత్ర పూజ్యతే, అనధీత శ్రుతి ర్విప్రః సభామధ్యే న శోభతే ॥

334 ఐదు వ్రేళ్ళబలిమి హస్తంబుపని చేయు, నందొకటి విడిచినఁ బొందిక చెడు
స్వామియొకఁడు విడినఁ గాదుగదా తనబల్మి?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పంచాఙ్గుళిబలా ద్వేమ! కర్మాణి కురుతే కరః।
నైకోఽపి తద్వినాఽకేన వినా స్వామి స్వకం బలమ్ ॥

తా॥ అయిదు వ్రేళ్ళ బలిమిచేతనే హస్తము పనిచేయుచున్నది యం దొకటి విడిపోయిన పూర్వస్థితి పొందిక చెడును. అట్లే కావలసినవారిలో నొకఁడు విడిపోయిన స్వాభావికబలము చెడునుగదా ?

335 సోమలతలరసము సోలలకొలఁగని, త్రావి యగుఁ దాను చేవటందుఁ
శ్రుతిఫలంబు కంఠగతమగుఁగాబోలు?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ! స్తుతిమితం సోమం పీత్వా ఫలతారకమ్।
ధర్మంమన్యే నృశంత్వా హో! కణ్ఠస్థ మిదం ఫలమ్? ॥

తా॥ సోమలతల రసము (గిన్నెలలో) అలఁకొలది త్రాగి నేను సోమయాజిని నేనే యనువాఁడు, యజ్ఞఫలము పుణ్యస్థానమున నే కంఠగతమయినది కాఁబోలు ? వి। లోకే వ్యవాయామిషమద్యసేవా నిత్యాస్తు జంతో ర్నహి తత్ర చోదనా, వ్యవస్థితి స్తాసు వివాహయజ్ఞ సురాగ్రహై రాసు నివృత్తి రిష్టా (భాగవతము) ప్లవా హ్యేతే అదృఢా యజ్ఞరూపాః, అష్టాదశోక్త మవరం యేషు కర్మ (ముండకోపనిషత్)

336 సముదయంబునందు సర్వ మొక్కటియైన, నైర మొకని వీడి వారలైన
హెచ్చుతగ్గులందు నేర్పడుఁగా వేని, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సర్వస్మిన్ ప్రతిపదం హైక్యం సంఘాతే నాస్తి శాత్రవమ్।
న్యూనాధిక్రమే వేమ! వైరం వోని శ్చ జాయతే ॥

తా॥ అందఱు నొక జేయను సాముదాయిక భావమున విరోధమంత రించును. ఇఁక హెచ్చు తగ్గుల యంతరమునసే హాని యేర్పడును.
వి॥ యస్మిన్ సర్వాణి భూతాని ఆత్మైవాభూ ద్విజానతః, కో మోహ స్తత్ర కశ్శోక ఏకత్వ మనుపశ్యతః (ఈశావాస్యోపనిషత్తు)

337 వేషధారి నెపుడు విశ్వసింపఁగరాదు, వేషదోషములోకవిధమె యగును
రట్టుకాదె మున్ను రావణువేషంబు?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

న విశ్వసే ద్వేషధరం వేషదోషా సమా ఖలు ।
పురావేషో రావణస్య వేమ! హానిప్రదోనను ॥

తా॥ వేషధారిని నమ్మరాదు. వేషము, దోషము, రెండును సమానమైనవే పూర్వము రావణాసురుని వేషమునమ్ముటచే సీతామహాసాధ్వి కెట్టి కష్టములు సంభవించినవి ?

338 ఊపిరున్నయపుడె యుపదేశమందుము, రూపుమాయు నెపుడొ రూఢిగాను
బాపఁడైననేమి? బడబాగ్ని మ్రింగునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ప్రాణస్థితే ... ధవ ప్రాణాః కదా వన ।
నశ్య ద్వేమ! బ్రాహ్మణోఽపి కిం గ్రసేత్ బడబానలమ్? ॥

తా॥ ఊపిరియున్నయపుడే తరుణోపాయ మాలోచించుము. లేకున్న నెపుడో యీ ... మాయఁగలదు. ... నేమి ? బ్రాహ్మణుఁ డైనంత మాత్రమున బడబాగ్ని మ్రింగఁగలఁడా ?

339 శూద్రయువతికొడుకు శుద్ధాంతరంగుఁడై, వేదవేద్యమైన పాదుఁదెలిసి
బ్రహ్మపదవిఁగన్న బ్రాహ్మణుఁడేకదా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ! శుద్ధాంతరంగస్స్యాత్ శూద్రాస్తుతోఽపి మర్మవిత్ ।
యది బ్రహ్మపదం వేత్తి స బ్రాహ్మణ ఇతీర్యతే ॥

తా॥ శూద్రస్త్రీకి జనించి పరిశుద్ధాంతరంగుఁడై వేదవేద్యమగు పరబ్రహ్మము గుర్తెఱింగి బ్రహ్మపదవిఁగన్న బ్రాహ్మణుఁడే సుమా:

340 బ్రాహ్మణునకు మ్రొక్కఁ బలుదీవెనలొసంగు, నాత్మశుద్ధికలుగు నాతఁడైనఁ
గలుగునన్ని కామి కంతశోషయగుమీ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నమస్కృతో వేమ! విప్రో దదాతి భూరి మాశిషః ।
యద్యాత్మశుద్ధ స్తా స్సర్వాః నోచేత్స్యాత్ కంఠశోషణమ్॥

తా॥ ఆత్మశుద్ధి కలుగు బ్రాహ్మణునకు నమస్కరించ వలెఁ దోసంగిన యాశీస్సులును వృథాకావు. వేదమన్న కంఠశోషకాని మఱొండు కాదు.

341 బాపఁడైన నేమి? భక్తుఁడైన నేమి?, యతియునైన నన్యుఁడైన నేమి?
ఇన్నియైన వెనుక నినజాంశుపనిబీష్టు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

భవతు బ్రాహ్మణో భక్తో యోగీ వా చేతరోఽపి వా ।
సర్వేఽప్యేకే గతో వేమ ! హాస్యం కే సమవర్తినా ॥

తా॥ బాపఁడగుఁగాక భక్తుఁడగుఁగాక యతియగుఁగాక మఱి యొకఁడగుఁ గాక కాలుఁడు తనపనికి నని పట్టుకొనియే యుండును.

342 కల్లుఁ(త్రా)గువాని కల్లుమ్రిచ్చవరాదు, కల్లలాడువాఁడె కల్లుమ్రిచ్చు
నిజముఁబల్కకున్న నీచసంతాలుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నాధమో [illegible] మోఽ[illegible]
న [illegible] వేమ ! [illegible] ॥

తా॥ కల్లలాఁడువాఁడు [illegible] గాని [illegible] త్రాగువాఁడు కాదు. నిజముఁబలుకనియతఁడే నీచుఁ[illegible]డు.

343 [illegible]పరసఁగవచ్చు నేర్చియైనను, [illegible]గవచ్చు లింగమున్న
బాపఁడవఁగరాదు పదివేలైనను, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

బహుధా [illegible] లిం[illegible] వేమ ! [illegible] ।
న [illegible] తథా [illegible] ॥

తా॥ లింగమున్న జంగమగును. ఊర్ధ్వపుండ్రములున్న దాసరగును, పదివేలఁజెప్పినను సాపహాస్యని [illegible]టమూఁగము [illegible]డు.

344 దర్శనములయారు ధర్మశాస్త్రములందు, వర్ణమాశ్రమముల వదలకెపుడు
తిరుగుచున్నవాఁడు ధరలోన నజ్ఞాని, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దర్శనేషు షట్సు వేమ ! వర్ణాశ్రమేషు [illegible]
నిత్యసక్తో య స్సదా స స్యాదజ్ఞానవాన్ భువి ॥

తా॥ ఆఱుమతములని, ఆఱుదర్శనములని, నాలుగు వర్ణములని నాలుగాశ్రమములని వదల [illegible] మూఢస్వముచే దిరుగువాఁ డజ్ఞాని.

345 టీకవ్రాసిన గ్లసేసులు పెద్దలు, లోకమంతి చెప్పి శేకమనుచుఁ
గాకులట్టి జనులు కానరీమర్మమ్ము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

లోకేటనేకే బుధా వేమ! టీకాకృత ఇవాబ్రువన్ ।
ఏకం బ్రహ్మేతి స్వర్గ కాం భా స విదు ర్జనాః ।

తా। పెద్దలు లోకమంతయు సేయమని స్పష్టముగా నొక్కి వక్కాణింప కాకులవంటి యజ్ఞులు ఆ మర్మములు కానరో తెలియకున్నది.

346 జాతిమతములను నను త్ప బద్ధుల, భావపమునందుఁ బ్రాలుమాని
చచ్చిపుట్టుమందురి దవ కుర్తి భువి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ! జా బద్ధా లసా భావ గ్రహే ।
జాయం ప్రియం మాసివా జడబుద్ధయః ॥

తా॥ జాతియని సులంపుః గోత్రగోత యూచరణ ముఖ్యభావము జాలక ములనుచున్నారు అట్టి యజ్ఞాను లిట్టి చచ్చు పుట్టు ఎట్టి లు పొందుచుందురు.

347 గుడులు దేవళలని గుస్తులు గావింపురి, ముక్తి బాపలను మూర్ఖనేల?
ముప్పలననుదారి మురియంగఁ జూపిరి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ధ్రవ తాన్యాలయానీ విహ్నం కుర్వంతి వేమ! యే ।
తది ప్రసిద్ధ పూలం మూర్ఖాణం పర్య తాంగతిః ॥

తా॥ ముక్తి పిలు గుడులని దేవళలని యేదియో గుర్తులుగాపింతురని యెంచకు మూలి వేమ! మూర్ఖులకు ముక్తిమార్గ ముల వడుటకే వారట్లుగాపించిరి.

348 బట్టలట్టు లరవ ఫలమేమికలవయా, అంచు వ్యాకంబుఁ ందకున్న
విన్నవారు వారి వెల్లులుగాపెంతురి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పాఠ ప్రత్తా నా పినూ హస్తహెంరవైః ।
వాంగ్ల వేమ! పూ తా సుస్మర్తాంస బనాఘుపి ।

తా। ఎట్రలు యధార్థము లియుపి చదు పఠించిన పూర్రముున నేమి ఫలము? విన్నవారు వారిని ంపవలని, యింగలజ్ఞాన లని, వెర్రివారని భావించుటకే యుపయుక్తగును.

349 ప్రాకటముగ నింతలోకమందున గుంటి, పల్లిముత్తఁడెన్నఁ బరమగుణుఁడు
అన్నదానమునను హరిభక్తిచేతను, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

హరిభక్త్యాన్నదానేన [illegible] కేఽస్మి[illegible]క లోకేఽపి చ।
స్యాద్గుంటుపల్లిముత్తా[illegible] గుణవా[illegible] [illegible]మ! సర్వశః॥

తా॥ [illegible] లోకము[illegible]ను అన్నదానముచేత హరిభక్తిచేత మంచివాఁడనిపించుకొనుటచే గుంటుపల్లిముత్తఁడు [illegible]ము.

350 బుర్రజాస్త్రులైనఁగి యోగ్యతలేన్న, విప్రుఁడైన నెట్లువిహితుఁడగును?
భర్తకల్లి యన్యభావింపుసతివలె, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ[illegible] [illegible]దినో[illegible]పి [illegible] [illegible] య[illegible] వి[illegible]।
[illegible] [illegible]జా [illegible] [illegible] భర్తృకా॥

తా॥ [illegible] [illegible]యు [illegible] [illegible] [illegible]ంచు [illegible], ఋగ్యజుస్సామాది విద్[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]లేకున్న [illegible] [illegible]డైన[illegible] [illegible]ట్లు గౌరవింప[illegible] [illegible]లను? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] యథా [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ధారణ, యోగ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (మను[illegible])

351 మూఢభక్తిచేత ముక్కంటిఁబూజింప, ముప్పుపోయినరుఁడు ముక్తిఁగాయి
పూజకేమి? తనదు బుద్ధి ప్రధానంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మూఢ[illegible] [illegible] [illegible]! [illegible] [illegible] కిరాతకః।
ము[illegible] [illegible] కిం వా[illegible] బుద్ధి[illegible] కారణమ్॥

తా॥ మూఢభక్తిచేత ముక్కంటిని [illegible]జించి [illegible]యు [illegible]బుఁడు ముక్తిఁగాంచెను. వాని [illegible] [illegible] మేము[illegible] [illegible]ందుకు వాని బుద్ధియే ప్రధాన కారణమైనది.

352 కొండ దండిమూపు కొండకూతురు యాలు, కొండ మేటివిల్లు కొండయిల్లు
కొండవంటి దొరయు గుండయిపోయెను, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] [illegible] గిరి[illegible]! [illegible] [illegible] [illegible]గిరినందినీ।
గిరిస్థా[illegible] [illegible]హం గిరితుల్య[illegible]!

తా॥ కొండ (హిమవంతుఁడు) మామగారు. కొండకూఁతురు (పార్వతి) భార్య. కొండ (మేరుపర్వతము) ధనుస్సు. కొండ (రజతాద్రి) నివాసము. ఇట్టి కొండవంటి గొప్పదేవుని [illegible] గుండ్రాయిని (లింగాకారమును) చేసి కూర్చుండఁబెట్టిరి.

353 విష్ణుభక్తులెల్ల [illegible], వారమేల? [illegible] భేదమేల?
తెలియ లింగధరులు [illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వా[illegible]వో? [illegible] వైష్ణవాః।
[illegible]॥

తా॥ [illegible] దహనసంస్కారమున [illegible] ([illegible]పుట్టిని) [illegible] [illegible] ఇఁక వాదము లెందుకు? [illegible]

354 కొమ్మమాయ [illegible] చేటు [illegible] ప్రదేశము [illegible]?
అప్పు [illegible] విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible]

[illegible]॥

తా॥ [illegible] చేటువెయ్య [illegible] [illegible] [illegible]యున్నది. [illegible]

355 [illegible] మాలలో [illegible] చేటునిజము
[illegible]

[illegible]

[illegible]తా॥

తా॥ [illegible] [illegible]యున్న [illegible] చేటుమూఁడుటని [illegible] [illegible] యుండదు.

356 తన [illegible] ధర్మం [illegible]
ధర్మము [illegible] విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

న్యాయోద్ఘాటనవేళాయాం యది ధర్మం త్యజే న్నరః।
పాపీ స్యా ద్వేమ ! తద్దైవ సాహాయ్యం ధర్మవాదినః॥

తా॥ తగవుఁ దీర్పుచెప్పుడు చాల ధర్మముగఁ బ్రవర్తింపవలయు. ధర్మముఁ దప్పి చరించిన పాపి యగును. ధర్మమార్గము వదలకున్న దైవముకూడ సహాయకారి కాఁగలఁడు.

357 భావలాడకున్నఁ బరులు మెచ్చరుకాన, భావలాడవలయుఁ బరువుఁజూచి
భావపరువు తెలియఁగుఁ బరమాత్ముఁ డలఁగును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అప్రియవంతం [illegible] వేమ ! న [illegible] తతో బుధః।
ప్రతిష్ఠాం వదేన్నిత్యం [illegible] [illegible] [illegible]॥

తా॥ మాట్లాడి కూడకున్న [illegible] మెచ్చ [illegible] మంచిమాటలని తలఁచినవే పలుకవలెను. ఎరువాటి మాటల యొక్క [illegible] పరమాత్మకే తెలియఁగలదు.

358 వావివర్తనలును వరుసలు [illegible], తప్పివడిచనేని పగులఁ గీము
వదలచపుడుఁ [illegible] చెప్పరు, విశ్వ [illegible] వినురవేమ॥

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]।
[illegible] [illegible] [illegible] ! [illegible] [illegible] నివార్యత॥

తా॥ వావులు వరుసలు [illegible] [illegible] [illegible] సంచరించుచుఁ [illegible] నగులు మానరు. [illegible] వారి [illegible] [illegible] [illegible]ముండదు.

359 హింసఁ జేయకుంట [illegible] [illegible], ప్రాణిజంపిత నెడువారికిన్న
నావుపశువుల [illegible] [illegible] [illegible], విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible]
[illegible]॥

తా॥ హింస [illegible] [illegible] [illegible]. "[illegible]హింసా పరమో ధర్మః" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]డను [illegible] [illegible] [illegible] కాదా?

360 వేముఁడిట్లు చెప్ప వేఁపద్యంబుల, దప్పు [illegible] [illegible] [illegible]
తత్త్వపడకండు [illegible] [illegible], విశ్వ [illegible] వినురవేమ॥

వేమ ప్రోక్తేషు పద్యేషు సంతు దోషా స్సహస్రశః ।
తథాపి గుణసంవాప్త్యై వేమ! ప్రాప్నుహి ధీరతామ్ ॥

తా। కంగారు పడక ధైర్యమువహించి స్థిరబుద్ధితో నాలోచించిన వేమనయోగి చెప్పిన వేలకొలది పద్యములయందును నేదైనఁ దప్పుగాఁ దోచినను తుద కందుండునది యొప్పుకాని తప్పయి యుండదు.

సాంసారిక విభాగము

361. కూటికి గతిలేని కూర్చున్న మనుజుఁడున్, కాలములఁ గనుఁగొన్న వెతలఁ జిక్కి
వెలఁగి యగ్నిఁ జూచు శలభంబు గాదొకొ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అన్నచింతాతురార్తోఽపి వేమాన్వేష్టుం పుమాం స్త్రియః ।
జ్వాలాయాం జ్వలనం దృష్ట్వా పతంగఇవ ముహ్యతి॥

తా॥ అగ్నినిజూచి భ్రమించి యందుపడి తగులఁబడుమిడతవలె కూటికి గతిలేని యసమర్థుఁడును ( ) మోహమునఁ జిక్కి పలుబాధ లనుభవించుచున్నాఁడు, ఆ। అహహా! మోహా! మోహమహిమా॥ (స్త్రీ)

362. ఎవ్వరిగుణములును చేయన్నమానవు, చక్కఁ జేయరాదు కుక్కతోఁక
గుడుసుఁ గాలు మానిగంపఁ బెట్టియుం నమ్ము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] గుణా [illegible] నివర్త్యం [illegible] యాతి నార్జవమ్ ।
[illegible] వేమ! నిక్షిప్య విక్రీణాతి [illegible] పతిమ్ ॥

తా॥ కుక్కతోఁక సరిచేయుట కెట్లసాధ్యమో యట్లే యెవరెవరి సహజనీచగుణములును సరిచేయ నసాధ్యమైనవే. ఎన్ని పతివ్రతానియమములు విన్నను [illegible] గడుసుది [illegible] గంపలోఁబెట్టి యమ్ముటకే ప్రయత్నించును కదా ?

363. అంగమెల్లవడలి యటుకంతలునూడి, తలనుమాసి మిగులఁ దంతము లూడఁగ
ముప్పుతిప్పలఁబడి మోహంబువిడువదు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దేహే జర్జరితే వేమ! దంతేషు గలితేష్వపి ।
జరయాంగే వేపమానేఽప్యార్త్తే మోహం న ముంచతి॥

తా॥ [illegible] మోహమును [illegible] విడువఁజాలకున్నాఁడు.

364 ఆడువారిఁ గన్న [illegible] పక్వమైన ఫలముల పళ్ళఁ గన్న
అన్యగాములైన వారలుప్పుట్ల ?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కాంతాం [illegible] ! [illegible] రసాన్ ।
[illegible] కిమ్ ?॥

తా॥ ఆడువారిని [illegible] పదార్థములను జూచిన [illegible] మోహమును [illegible] ప్రమాదపడి [illegible] ॥

365 స్త్రీలసుఖముఁ జూచి చిత్తంబు నిలుకడఁ జేయని మనుజుఁడు చెడునిలంబు
ఏటికట్టు గూను శైత్యమునఁ జలనంగ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ।

[illegible] ।
[illegible] ! [illegible] యథా ॥

తా॥ [illegible] ప్రమాదము కలుగకమానదు. [illegible] లేని మానవుఁ [illegible]

366 కూలినాశ చేసి [illegible] పెద్ద నేర్పు
[illegible] విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] చేసే ।
[illegible] ! [illegible] ॥

తా॥ [illegible] చేసి [illegible] మన్న [illegible] బాధపడు [illegible] చుచు నేయుండును.

367 [illegible] వాని [illegible],
స్త్రీలఁ జూచి [illegible] విశ్వదాభిరామ వినురవేమ।

ఉన్మత్తస్సుప్తవేశ్యో రోగిణో యోగినో౽పి వా ।
యోషితాం దర్శనే [illegible]! ద్రవీభవతి మానసమ్ ॥

తా॥ వెఱ్ఱివాఁడగుఁగాక వేషధారియగుఁగాక రోగియగుఁగాక యోగియగుఁగాక యెట్టివాఁడైన స్త్రీలఁజూచినప్పుడు చిత్తము చలించకమానదు. వి॥ [illegible] (భక్త)

368 గుణవతియగుయువతి గురుమునక్కఁగనుండుఁ, జీకటింట దివ్వెచెలఁగురీతి
దేవియున్నయిల్లు దేవార్చన గృహంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యువతీ యా గుణవతీ వేమ! తస్యాద్మ రాజతే ।
సా దీపికా సమో [illegible] దేవార్చనాలయమ్ ॥

తా॥ గుణవంతురాలగుభార్య యున్న యిల్లు చీకటింటిలో దీపము వలె ప్రకాశించును. ఆయిల్లు దేవతార్చనా గృహమువలె పవిత్రమైనది.

369 మగనికాలమందు మగువకష్టించిన, సుతులకాలమందు సుఖము నొందు
కలిమిలేమి రెండుఁగల దెంతవారికిన్, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పతికాలే వేమ! కష్టం యది ప్రాప్నోతి మానినీ ।
పుత్రకాలే సుఖం [illegible] ॥

తా॥ కలిమి లేమి యెంతవారికైనఁ గలవు. గాన మగనికాలమందు భార్య కష్టపడిన పుత్రులకాలమందు సుఖ మొందఁగలదు.

370 దొంగతనము చందు దొంగ సిరియందు గతి, యంకుఁగాడి కింట శంకపుట్టు
దొంగకన్న రేకెలుం గొన్నకారణంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

చౌర్యం వేమ! జారత్వం వ్యాప్తిం సిద్ధ్యయం గావి ।
జారాణాం [illegible] ప్రత్యాన్న చోరస్య సేవ్యతే ॥

తా॥ దొంగతనము జారత్వము రెండును గెలిచె మించుమించు సమానములైనవే. మంచి రీతి నడచిరాదు. దొంగతనముఁ గల్గించు పెన్నెల దొంగకన్నఁ [illegible] యనుమానించు జారుఁడు అంకులాడి కిష్టముకాదు.

371 / ఆపదందుఁజూడు మానవిబంధుల, భయమునందుఁజూడు బంటుగుణము
పేదపడినవెన్క పెండ్లాముగతిఁజూడు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

బంధూన్ విపది వీక్షస్వ భటస్యాపి గుణం భయే ।
సంసారిస్త్రీ వేమ! దారిద్ర్యే గతిం పత్న్యా విలోకయ ॥

తా॥ బంధువుల యాదరణ యెట్టిదో యాపదసమయమునఁ గాఁడుము. సేవకునిగుణమెట్టిదో భయసమయమునఁ గాఁడుము. పెండ్లాముప్రేమ యెట్టిదో పేదఱికమునఁ గాఁడుము.

372 మగఁడు మగఁడుఁ దైన మంచికాపురకైన, సహజ మేలమౌను? జారకాంత
పాలుఁద్రావు పిల్లి పడిపడిపోవదా? విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పతి ర్మన్మథరూపోఽపి సద్భాగ్యాయాః [illegible] ।
నాస [illegible] వైరాగ్యం [illegible] వేమ! [illegible] ॥

తా॥ పాలు [illegible] యెంచుచున్న [illegible] వెంటనే పడిపోవును. అట్లే [illegible] మంచి [illegible] మైనను జారిణి [illegible].

373 పురుషుఁ [illegible] భూపతి [illegible], అఖిలనింద లకును నాలయంటు
పరపురుషగమనము పరిత్యక్త [illegible], విశ్వ [illegible] వినురవేమ।

యది [illegible] ।
[illegible] ॥

తా॥ భర్త [illegible] ప్రమాదము. అన్ని నిందలకు [illegible] ము. [illegible] రము [illegible].

374 అలిపంద లేక యాఁకవత్యమునకుండి, చెరుకు సంగునట వెఱ్ఱితనము
చెట్టుముదుకనిచ్చి చిగిరింపఁ బోవునా?, విశ్వ [illegible] వినురవేమ॥

[illegible] ।
[illegible] ॥

తా॥ చెట్టు [illegible] పునా? [illegible] సదు [illegible] ముందు [illegible] యట్టుదునసుట వెఱ్ఱితనము సుమా.

375 ఆలుమగనిమాట కిష్టంబుకచ్చెనా, ఆలుకాదు వాని ప్రాలుకాని
అట్టిదానిబిడిచి యడవినుండుట మేలు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యాంద్రాక్రామతి పత్యుక్తిం న సా భార్యా హ్యసద్గుణా।
లలాటలిఖితం వేమ! తాం త్యక్త్వా విపినం వ్రజేత్ ॥

తా॥ అలు మగనిమాట కడ్డమువగులు నదియైన నది యాలుకాదు వానిరలవ్రాలు. అట్టి భార్యనుపెడప యడవిలోనుండుటే సుఖప్రదము.

376 మాటవినని యాలు మగనికిమృత్యువౌను, ఓరపడగసర్ప మొంటిగృహము
తనకుఁగానియాలు దానవురాలయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

భార్యా దుష్టవత్యా పత్యుస్సాంగిగ్ మృత్యు ర్దుర్హతః ఫణీ।
[illegible] ॥

తా॥ మాటవినిపించుకొననియాలు మగనికిమృత్యువు [illegible] టకు [illegible] ముగిపడగ [illegible] పెట్టుకొనియుండు దయ [illegible] ము. [illegible] రాకసి.

377 ఓజమాలుపోలఁ [illegible] మాటలచేటు, పోటు [illegible] కూటిచేటు
పనికిమాలు [illegible] చేటురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] ॥

తా॥ [illegible] యుద్ధము [illegible] భోజనము [illegible] ము [illegible].

378 [illegible] లాడువాని గ్రామకక్ష్యయుండు, సత్యమాడువాని స్వామియుండు
[illegible] తిండిపోతుఁ [illegible] గురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] ।
స్వామి [illegible] వేమ! భార్యాపి [illegible] ॥

తా॥ [illegible] డువానిసంగతి [illegible] లియును. నిజ మాడువాని [illegible] లియును. [illegible] తుమగనిసంగతి [illegible] లియును.

379 [illegible] నేని [illegible] తురు, తేమిచేతఁ జిక్కి [illegible]
[illegible] మాట [illegible], విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] వేమ! యో [illegible] ।
[illegible] ॥

తా॥ కలియుగ [illegible] [illegible] భార్య [illegible] [illegible] (అంటరానివానిగా) [illegible].

380 [illegible] సాటిలేని [illegible]
[illegible] విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible]
[illegible] ॥

తా॥ [illegible]

381 [illegible]
[illegible] విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible]
[illegible] ॥

తా॥ [illegible]

382 [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible] ॥

తా॥ [illegible]

383 [illegible]
[illegible] విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ

[illegible]
[illegible] ॥

తా॥ పనసతొనలకన్నను పంచదారకన్నను పట్టుతేనెకన్నను జున్ను కన్నను చెఱకురసముకన్నను ప్రియురాలిమాట అధికతమమగుతీపిసుమా.

384 కొమ్మదిమ్మరైన దిమ్మరులనెకోరు, సరసవిటుల నేలసమ్మతించు?
పేడఁదినెడిపురుగు బెల్లమేమెఱుఁగురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జారాస్త్రీ కాంక్షతే జారాన్ సరసాన్ వేమ! నేచ్ఛతి।
గోమయాశీ కృమి స్సమ్యక్ కిం వేత్తి మధురం గుడమ్?॥

తా॥ పేడఁదిను పురుగునకు బెల్లపురుచి తెలియనేరదు. అట్లే చెడు జారిణియును రసవిటులను గోరక మర్యాదనలోలురగునీచవిటులనే కోరును.

385 కుక్కయేమెఱుఁగు గుగ్గిలంపుఁ గంపుఁ, జిక్కయొడిసిపట్టి పీకుఁగాని
సంతపాకతొత్తు సన్యాసినెఱుఁగునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కిం వేత్తి శ్వా [illegible] జుఘూ మాకృష్య దంశతి।
[illegible] యోగినమ్?॥

తా॥ [illegible] ప్రవర్తన మేమి తెలియు[illegible] మహానీయుడగు [illegible] చిక్కపట్టి పీకుటయే దానికి [illegible] తెలియును.

386 తినదున్నపతితోడఁ దగవా[illegible]తోడ, నగ్నితోడఁ బసినిబాలితోడ
హాస్యమాడు[illegible] [illegible] విశ్వ[illegible]రామ వినురవేమ॥

[illegible]
[illegible]॥

తా॥ [illegible] హాస్యమాడుట [illegible] జుమా!

387 తరుణి సొగసుగానిఁ దనయమునిఁగన్నను, మరుని కేళిమించి మనముబాఱు
పాపజాతిమనముఁ బట్టంగరాదయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అస్త్రీష్వ సుందరా[illegible] మపిస్యాత్ స్త్రీస్మరార్దితా।
మానసం వేమ! [illegible] నిగ్రహీతుం న శక్యతే॥

తా॥ అందగానిని కుమారునివరుసవానిని గాంచినను, యువతికి మన్మథావస్థకలిగి మనస్సు భ్రమించును. మనస్సు చాల పాపిష్ఠిది. దానిని జారకుండ నిలుపుట చాల కష్టము. కాన జాగ్రత్త వహించుట మంచిది.

388 **తేనె పంచదార తియ్యమామిడిపండుఁ దిన్నఁగాని తీపి తెలియరాదు,**
కన్నఁ నింపువుట్టుఁ గామినీయధరంబు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

శర్కరాయా మధో ర్వేమ! రసాలస్య చ మాధురీ।
జ్ఞేయా నాస్వాదనే జ్ఞేయా స్పృష్టో యోషిదోష్ఠయోః॥

తా॥ తేనె, పంచదార, తియ్యమామిడిపండు తిన్ననుగాని తీపి తెలియబడదు. కాని స్త్రీ యధరముతీసి చూచిన మాత్రముననె తెలియఁబడును.

వి॥ కశ్చుంబతి కులపురుషో వేశ్యాధరపల్లవం మనోజ్ఞమపి। చారభట చోరచేటకనటవిటనిష్ఠీవనశరావమ్। (భర్తృ)

389 **సుతులవలనఁ బుణ్యసుఖమునొందుదమని, పెనుజడుండుఁ గర్మపతముఁదవిలి**
ఏనుఁగుపడియున్న పెత్తునా వశకంబు?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

భవేత్ పుత్రసుఖం పుత్రాదితికర్మిహ చింతతి।
వారణం పతితం వేమ! మశకః కిం సముద్ధరేత్?॥

తా॥ ఏనుఁగు పడిపోయిన నేలనుండి దోమ యెత్తఁగలదా? అట్లు మానవుడు తన శిథిలావస్థలో సుతులవలన సుఖమును పొందవచ్చునని భ్రమించి పలువెతల బడుచుండును.

390 **వాడపడతికెత్తి వలదన్న మొఱఁబెట్టి, ముందు మగనిఁబట్టి మునుఁగుఁబెట్టు**
గడుసురాలు మగని గంపఁబెట్టియు నమ్ము, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

పత్యాం నిందే ద్వేమ! రుద్ధా క్రోశేత్ పతింశ్చ పతే।
స్యాత్స్వాపలుంఠా ఘటికాం విక్రీణాతి పతిమ్॥

తా॥ స్త్రీ, వాడపడతికి తిట్టును. వద్దంటే పెద్దపెట్టున నేడ్చును. మగనిని ముందు తానేలిట్టి మఱఁదెదియో యున్నట్లు మూతి బిగించి మునుఁగుపెట్టి పరుండును. ఇంకను మగనిని నేమైనఁజేయఁగలదు.

391 ఆలు రంభయైన నతిశీలవతియైన జారపురుషుఁ డేల జాడమాను?
మాలవాడఁగుక్క మరిగిన చందంబు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

స్వభార్యాం సాధుశీలాపి రంభాభాపి స్వవైఖరీమ్ ।
జారో నోజ్ఝతి వేమ ! శ్వా యథా చండాలవాటికామ్॥

తా॥ మాలవాడలో మాంసము తినమరిగిన కుక్కవలె భార్య రంభవంటి రూపముకలదియైనను పతివ్రతయైనను జారపురుషుఁడు తన పద్ధతిని మాత్రము మానఁజాలఁడు.

392 కలిమినాఁడు మగని కామించిచూచును, లేమిఁజిక్కు నాఁడు లేవకుండు
మనినమగనినైన మడిసినట్లుగఁజూచు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సకామా విభవే పత్యౌ దారిద్ర్యే నాభిమన్యతే ।
జీవంతమపి తం వేమ ! పశ్యేన్మృతమివాంగనా ॥

తా॥ కలిమి కలిగిననాఁడు మగనినెంతగనో కామించి ప్రేమించును. లేమిచేఁ జిక్కియున్ననాఁడు లేచి గౌరవించుటకుఁగూడ నిష్టపడదు. సరికదా బ్రతికియున్న మగనినైనను జనిపోయిన వానినిగనే చూచును.

393 కడు విచిత్రమైనయంత్రంబు, పువ్వుబోడిచుక్కబొట్టుఁగన్నఁ
గాంచిబెళుకుఁగన్నఁ గడు సొక్కుపుట్టురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అహో ! చిత్రం కామయంత్రం స్త్రీబిందుతిలకం పుమాన్ ।
ధాళధళ్యం మేఖలాయా దృష్ట్వా వేమ ! విముహ్యతి॥

తా॥ ఆ మన్మథయంత్రము చాల విచిత్రమైనది. స్త్రీని జూచిన మోహాము కలుగుటగొప్పకాదు. పూఁబోడి చుక్కబొట్టుఁ జూచినను నడుమునకుఁ బెట్టుకొను వడ్డాణము సొగసుఁ గాంచినను గూడ మోహాముసు గొల్పును. వి॥ స్త్రీణా మేతద్భూషణం చాయుధం చ (ధర్మ)

394 కనకమెడల మంచికాంతలయెడలను, వలచియుండు రెంతవారలైనఁ,
దోయజాక్షిఁబాయు దొరలెవ్వరునులేరు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కాంతాసు కనకే చైవ ముహ్యంతి ఖలు పండితాః ।
యోషిద్వ్యామోచితాత్మానః కేఽపి వేమ ! న సంతి హి ॥

తా॥ ధనముఁజూచినను సుందరాంగులఁజూచినను నెంతవారలైనను భ్రాంతిని గలిగియుందురు. అందునను స్త్రీ భ్రాంతికిఁజిక్కని మహానీయు

[illegible]

395 నా[illegible]తోఁడిపోందు నోమ[illegible], లంజతోఁడిపోందు లజ్జచేకును
జారతోఁడిపోందు చావు మూలమౌ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
దా[illegible] మహా[illegible] [illegible] [illegible]హా।
జారా[illegible] వేమహా[illegible]తో[illegible]రస్త్రాం [illegible]॥

తా। [illegible]పొందు చాల [illegible]ము. లంజ[illegible]పొందు [illegible]ము [illegible]క పిదప[illegible] [illegible]హా[illegible]ము జారి[illegible]పొందు ప్రాణము[illegible] [illegible]యు[illegible].

396 సానుదరితమైన సతి పత్నిపక్షాన, [illegible] యేమెఱుంగు? సానుడైన
బ్రహ్మనిష్ఠమెఱుంగు తాత్రికుండెఱుంగునా? విశ్వదాభిరామ వినురవేమ!॥
సత్పురుషం యోషి[illegible] సాధ్వీ[illegible] [illegible]॥
సాధు[illegible] బ్రహ్మని[illegible] [illegible] వేమ! [illegible] కిం?॥

తా॥ సత్పురుషునకే బ్రహ్మని[illegible] [illegible]యఁబడును కాని సాంఘారణ మానవునకెట్లు [illegible]యఁబడును? అట్లే పతివ్రతా స్త్రీభావము జారిణికినిఁ దెలియఁబడదు.

397 చక్కఁదనము లేల? సంపత్కరము లేల? విద్యయేల? భూమివిరివియేల?
పుత్రిపదవికన్నఁ బుట్టు నాపదవులు?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
సౌందర్యేణ చ సంపత్త్యా భూవిస్తృత్యా చ విద్యయా।
కిం ఫలం వేమ! తత్సర్వం కిం పుత్రకపదా ద్ఘసేపు?॥

తా॥ చక్కఁదనము, సంపద, విద్య, భూమివిస్తృతి మొదలైన వన్నియు లభించిన సంతసము సత్పుత్రసంతానముకదా సార్థకము?

398 తుంటవింటివానితూఁపులఘాతకు, మింటిమంటవడును మిడుఁదరమె?
ఇంటికూలివిడిచి యట్లుండవచ్చునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
వేమ[illegible] బా[illegible] పీడితో న హి శక్యతే।
సంస్థాతుం గృహసభోమ స్వే పత్నీం త్యక్త్వా కథం వసేత్?॥

తా॥ మన్మ[illegible]ములను తాకిడికి దట్టుకొని భూమ్యాకాశ మధ్యప్ర
దేశముల [illegible] మోయగుట [illegible]కిని సాధ్యముకాదు. కనుక
యింటి పగాలిని [illegible]

399 తగిన[illegible] [illegible]దలమెత్తు ధనమైన, భాగ్యపురుషు డేలపట్ట [illegible]చు?
[illegible] బరులనంటగ [illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] ధనం [illegible] భాగ్యవంతం చ పూరుషమ్।
[illegible] పరమా వేమ! [illegible] మిచ్ఛతి?॥

తా॥ [illegible] కలవాఁడైనను, తలయెత్తు ధనము
[illegible] భాగ్యము[illegible] పురుషు నేల ప్రేమించును?

400 కూటికి[illegible] [illegible] వానికి నాడు దానిమీఁద నాకయున్న?
అన్నపదముచేత నన్ని [illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

అన్నా[illegible] [illegible] [illegible] ప్రియామ్।
[illegible] వేమ! [illegible]॥

తా॥ కూటికి[illegible] యూరి[illegible] వానికి నాడు దానిమీఁద
నాకలుగదు. అన్నపదముచేతనే యన్నిపదములును గలుగుచున్నవి.
వి॥ తేషా మింద్రియని[illegible] [illegible] (గర్భ)

401 సతులఁజూచి నరుఁడు సౌఖ్యంబుఁ గోరును, గతులఁ గానలేఁడు కర్మమందు,
గతులు సతులవలనఁ గానంగ లేరయా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ఈ ష్టవిత్వా సతీసౌఖ్యం గతిః కర్మాణి నేక్షతే।
సతీభ్యో న గతి ర్జన్తో ర్వేమ! మూఢో న పశ్యతి॥

తా॥ స్త్రీలవలననే సుఖముకలుగునని యజ్ఞాని భ్రమించి సత్కర్మలఁ
జేయఁజాలఁడు. స్త్రీలవలన దుర్గతికలుగఁ గలదుకాని సద్గతిగలుగఁగలదా?
వి॥ బలవానింద్రియగ్రామో విద్వాంసమపి కర్షతి॥

402 అలిమాటలువిని యన్నదమ్ములరోసి, వేఱుబడెడువాఁడు వెఱ్ఱివాఁడు
కుక్కతోఁకఁబట్టి గోదావరీదు నా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

విభక్తో దారవచసా, వేమ! యో భ్రాతృవంచకః।
స ఉన్మత్త శ్శ్వపుచ్ఛేన కిం వా తరతి గౌతమీమ్?॥

తా॥ ఆలిమాటలు విని యన్నదమ్ముల నిరసించి వేఱుపడఁజూచు వెఱ్ఱివాఁడు కుక్కతోకఁ బట్టుకొని గోదావరినది యీదదలచినవానితో సమానుఁడు కాదా. (వేఱింట ముఱుఁగు - గోరింట యెఱుపు ఎంతో కాలము నిల్వదు)

403 స్త్రీలుఁగల్గుచోటఁ జెల్లాటములుఁగల్గు, స్త్రీలులేనిచోటు చిన్నబోవు
స్త్రీలచేత నరులు చిక్కుచున్నారయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యత్రస్త్రియ స్తత్ర కేళ్యః రిక్తం స్త్రీరహితమ్ స్థలమ్।
వశా భవంతి వేమ! స్త్రీమాయాకృష్టధియో నరాః॥

తా॥ స్త్రీలున్నచోటఁ జెల్లాటములుఁ గలుగును. స్త్రీలులేనిచోటు చిన్నఁబోవును. ఏమన్నను స్త్రీలచేతనే మానవుఁ డజ్ఞానాంధకారమునఁ బడుచున్నాఁడు. వి. న విషయాన్ భోక్తుం న మోక్తుం క్షమః (భర్తృ)

404 కరుగఁగరుగఁగఁబుట్టుఁ గనకంబునకువన్నె, పెనఁగఁగఁ బెనఁగఁ బుట్టుఁ బేమ సతికి,
ముగి యుముదియఁబుట్టు మోహంబు లోభంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

తప్తే తప్తే హేమ్ని వర్ణః మహులగ్నం గే స్త్రీయాంరతిః।
జరాపరిణతా వేమ! మోహలోభ స్త జాయతే॥

తా। కరిగినకొలదియు బంగారమునకు వన్నెవచ్చును. స్త్రీ పురుషులు కలిసిమెలసి సంచరించినకొలదియుఁ గామ మధికమగును. ముసలితనము వచ్చినకొలదియు మోహమును లుబ్ధత్వము నధికమగును. వి॥ సుతాం గనాబంధుషు చోదకేషు, నృపేషు భృత్యేషు చ జాతమోహాః, ప్రవాసమాత్రేణ హి నశ్యతేఽఖిలం, చిరంప్రవాసీన హరత్యశేషమ్॥

405 అన్నమదమువలన నతివలుఁబురుషులు, నేపురేగి మదనుఁ డేచెనండ్రు
అన్నముడుగువెనుక నతఁడెందుఁబోవురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

స్త్రియః సకామాంనిఽన్నమదా దుద్రిక్తభ్రష్టబుద్ధయః।
వదంతి స్మరఇత్యాహుః గతేఽన్నే వేమ! కుత్ర సః?॥

తా॥ తినుటకుఁదిండి మస్తుగ నున్నకొలది స్త్రీ పురుషుల మన్మథుఁడు చెలరేగి బాధించుచునే యుండును తిండిలేక పస్తులతోనున్నప్పు డా మన్మథుఁడు దరిదాపులకైనరాఁడు.

406 ఎట్టిదానిఁ బురుషుఁ డేపారఁ జూచిన వేఁకిపుట్టి చాల వెఱ్ఱిపట్టు,
పల్లుఁ దెఱచి నగినఁ బట్టుఁ జెన్నూతంబు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

స్వర్గాంగం నా యదీక్షత జఘనోన్మాదయుతో భవేత్ ।
భూతావిష్టో భవే ద్దేవి ! వివృతే దంతకుట్మలే ॥

తా॥ అందగత్తెను గాంచినంత మాత్రమునఁ బురుషునకు మన్మథ జ్వరము తగిలి, వెఱ్ఱిచేష్ట లధికమగును. ఇఁక నా యందగత్తె పల్లుకనబడునట్లు నవ్వినఁ బద్దదయ్యము పట్టినట్లు వికారగుణములు కలవాఁ డగును.

407 ఎట్టి స్త్రీలఁ గనిన నింతింతయనరాదు, కాలవహ్నిలక్క కరగినట్లు,
ఇట్టి గాఢమోహ మెవ్వైనఁ జేయును, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ప్రసన్నిధ్యాద్ద్రవేచ్చిత్తం యథా లాక్షాగ్నిసంగతః ।
వేశ్యైతాస్తు గాఢమోహాః కుర్యాత్క్రియ మపి ధ్రువమ్ ॥

తా॥ ఎట్టి స్త్రీలను [illegible] గాఢాగ్నికి లక్క కరిగినట్లే పురుషుని చిత్తము కరఁగును. ఇట్టి స్త్రీలను మోహము మెట్టి దుష్కార్యములఁ జేయింపలేదు ? అంగారసదృశీ నారీ ఘృతకుంభసమః పుమాన్, తస్మాన్నారీషు సంసర్గం దూరతః పరివర్జయే దని భావము॥

408 కాంత కుంటిదైన కానిదైన, వానితోఁ విటుఁడు బ్రియపడియుండు
మరిగి కుక్కలు మాంసముఁ దిన్నట్లు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] ।
[illegible] ॥

తా॥ కుక్కలు మాంసము నున్న యెముకను దానిని వదల లేకయున్నట్లు విటుఁడు ప్రియురాలైన, [illegible] కురూపి యైనను [illegible] దానితో నుండును.

403 వారకాంతలన్న వలచి చేరెంతురా ?, పొందుఁ జేసి ధనము పుచ్చుకొనుటకె
మారి పొచ్చెములాడు వారకేళి నా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

మోహాంగతా వేశ్యా [illegible] ।
[illegible] వర్తంతి వృథా మారీ స [illegible] ॥

తా॥ అమ్మవారు (వి ాచి, సుసూచి) ఱ టిలోప్రవేశించి యెవనినో బలిగొనకయూరకపోవునా? అట్లే వేశ్య ంస్నువలచి యూరకవచ్చునా? కపటప్రేమఁ గనఁబరచి ధనమపహరించి సర్వభ్రష్టునిఁగావించుట కేచేరును.

410 కులముకలనఁగొంత బలముకలనఁగొంత కలిమికలనఁగొంత గర్వమునను, ఆంకుచదువుచదివి ఱ మెనఁబడుదురు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కులాఢ్యత్వాపి బలాఢ్యత్వాత్ ధనాఢ్యత్వాచ్చ గర్వతః।
వ్యాధిసంకపిరాం విద్యాం వేమాధీరా విశన్తి॥

తా॥ మంచికులముగలవాఁడనని (కులమదము) బలముగలవాఁడనని (శరీరమదము) ధనముగలవాఁడనని (ధనమదము) ఇట్టియష్టమదముల గర్వించి పోతరించి బంధుపము (శృంగార గ్రంథముల) చదివి బంధుకు లోనై మూఢుడు భ్రష్టుఁడగుచున్నాఁడు. శ్లో॥ యౌవనం ధనసంపత్తిః ప్రభుత్వమవివేకితా, ఏకైకమప్యనర్థాయ కిము యత్ర చతుష్టయమ్?॥

411 ఇచ్చిపుచ్చుకొన్న హితమైనపురుషులు, తగ్గుతేఁ బుణ్యుఁ రామరవల, కాచిపూచిపండి కడురమ్యమైయుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దానప్రతిగ్రహాభీష్టసంబంధాః పద్మినీసమాః।
అనల్పశ్శోభన్తే వేమ! రమ్యం హి చత్ఫలమ్॥

తా॥ భార్యాభర్తలు పెద్దలు నిష్టపడి కావించుకొన్న సంబంధము లేవిధమగు లోపములేక తామరతంపరగ నల్లుకొని కాచి పూచి చాల శోభాయమానముగ శోభిల్లుచుండును.

412 కూడుఁగుడిచి లస్సకూర్చున్నవాఁడైన నాడుదానికన్న నష్టతగులు, అన్నరసము మొదలి కతిపుదంబగుఁజుమీ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

భుక్త్వాన్నం సమ్యగాసీనః స్త్రియం దృష్ట్వా విముహ్యతి।
వేమాన్నరసపవాకు తనో ర్భర్తే సుఖం పదమ్॥

తా॥ సంతృప్తికరముగఁ దిని సావధానముగఁ గూర్చున్నవాని కాడు దానిమీఁద మనస్సట్టు తగులును. అన్నరసమే శరీరమున కధికతమమగు పదమును గల్గించును.

413 తల్లికెదురుకొనుట తండ్రికెదురుకొంట, అన్నకెదురుకొనుట లరయ మూఁడు
పాతకముల నెఱఁగి వర్తింపఁగావలె, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ।

వేమహా మాతృధిక్కారః పితృధిక్కార ఏవ చ।
భ్రాతృధిక్కార ఇత్యేతాన్ జ్ఞాత్వాఽన్యాం స్త్రీం స్పరేన్నరః॥

తా॥ తల్లికి, తండ్రికి, అన్నకు నెదురుకొనుట యను నీ మూఁడు పాతకములఁ బడకుండు పెద్దలఁ దెలిసికొని సంసారి ప్రవర్తించవలెను. వి. కే కే హల్యహాస్యాః ? గురుదేవన్ [illegible] ([illegible])

414 ఇంతి తనదు పేరు నెల్లకాలంబును, ప్రజలుతలఁ మనస్సు ప్రతిభఁగాంచు,
ఇంతికిఁ బతిభక్తి యంతవశమ్మును ?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ ! [illegible] ప్రతిష్ఠ [illegible] ప్రతి [illegible] యాతి సర్వశః
[illegible] [illegible] యోఽధనమ్॥

తా॥ [illegible] కాలము ప్రజలు తలంచు లాగున ప్రతి [illegible] [illegible] గ్రహించును.

415 ఇంగలంబుతోడ [illegible] కూలి కోడఁ [illegible]
పరసమాను [illegible] విను వేమ॥

[illegible]
[illegible] యః॥

తా॥ [illegible] మూఁడుట
చాపకుమూలము [illegible].

416 పరమునకతి [illegible]
[illegible] విశ్వదాభిరామ వినురవేమ।

[illegible]
[illegible] వేమ ! [illegible] శిఖాంతికే।

తా॥ నిప్పు సెగకు వెన్న కరఁగి మాయునట్లు పరస్త్రీసంగమము కోరుచుండెడి వ్యక్తికి కోటిపూజల నను [illegible] యగునుజుమా.

417 మంచితనమనులని యెంచిపెండ్లిరూప వారలొకరులేరు వసుధలోన,
జనులకర్మములను తెగనముల్ నిల్పునా ?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ।

అన్వీక్ష్య శకునం సమ్యగ్ గూఢావపి చ దంపతీ ।
మ్రియేతే వేమ! నేహ త్తః శకునైః కర్మ కిం హ్యాతమ్?॥

తా॥ మంచిశకునములు ముహూర్తములుచూచియె పెండ్లిచేయుదురు. కాని యట్టివారొకరైనను ండఁగలిగిరా? బ్రతుకుల శకునములు నిల్పునా?

418 వాడవదినకేల వావివర్తమునలు? చాడిగానికేల జాడబుద్ధి?
మూఢమతులకేల ముదముతో జ్ఞానంబు?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వాటీవధూని కాయాస్తు, కిం వేమ! క్రమవర్తనైః?।
కిం సూచకస్య సద్బుద్ధ్యా? కిం జ్ఞానేన జడాత్మనామ్?॥

తా॥ వాడకెల్లవదినెవరుసగుదాని కిఁక వావివరుసలతోఁ బని యేమి? చాడీలుచెప్పువానికి మంచిచెడ్డలతో నిమిత్తమేమి? అట్లు మూఢులకు జ్ఞానానందముతోను పనియుండదు.

419 తోట్లుతోట్లె కాని దొరసానికాబోదు, హత్తెవపుడు దాని హీనగుణము
మిత్తికూళ్ళదొంగ మేలన్న నేర్చునా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

దాసీదాసీవ వేమాహో! న స్యాత్ స్వామినీ క్వచిత్।
చౌర్యశీల [illegible] స్యాస్య [illegible] భాగ్య కిం స్యాత్ [illegible]॥

తా॥ మిత్తిబొక్కు [illegible] గూడు. [illegible] వానికి బంగుసంగతి తెలియఁడఁగలదా? అట్లు దా [illegible] దాని గుణము [illegible] కాని సాధ్వియగు యజమానురాలిసద్గుణము [illegible] పడునా?
(వ్యక్తి ప్రవర్తన [illegible] వాడుగుణములవడును)

420 నాణ్యమైన వెడిక నమ్ము మంగిమెలంగు, విటునిగుత్తరించు విధమెఱుఁగు
దాని హీనతోట్టె పాటించలేదయా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

శ్రేష్ఠా తు కులటా వేమ! నయజ్ఞా సతతం విటమ్।
వేత్తి మన్త్రాత్మసాత్కర్తుం న దాసీ జారిణీ తథా॥

తా॥ జారిణియైనను మంచిదైన విటుని స్వాధీనము చేసికొను విధము నెఱుంగును. కాని దాసియైనది యట్లు మెలఁగనేరదు.

421 కులంకులగుబ్బలఁజూపి కొబ్బునఁగరఁగించి, చేతికానులెల్లఁ జేర్చుకొందు,
రతను చేతికస్తు లవముంకఁగాంతలు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

పినస్తనౌ దర్శయిత్వా ద్రసీకృత్య భృశం పునః।
హరంతి విత్తం కాంతాస్తాః వేమాసంగకరాసయః ।

తా॥ కులుకుగుబ్బలఁజూపి వెంటనే విటునిఁ గరగించి ధనమెల్ల నూఁజు కొందురు. స్త్రీలన్నసామాన్యులుకారు. మనుష్యునిచేతిలోని నూరకత్తులు.

422 అనుకూల్యముగల యంగనకలిగిన, సతికిఁబతికిఁబరమ సౌఖ్యమమరుఁ
ప్రాతికూల్యమైనఁ బరిహరింప సుఖంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అనుకూలసతీప్రాప్తౌ పతీపత్యో స్సుఖం మహత్ ।
యది స్యాత్ ప్రతికూలా సా వేమ! తద్వర్జనా త్సుఖమ్॥

తా॥ అనుకూలదాంపత్యమైన సతికిఁబతికిఁగూడ సౌఖ్యములభించును. ప్రతికూలదాంపత్యమైన విడిపోవుటంచే సౌఖ్యమీయఁగలదు.

423 గొప్పపిరుదుఁగన్నఁ గుచకుంభములఁగన్నఁ, జెప్పరానిచోటు చెలువుఁగన్న
ముప్పిరిఁగొనవయ్య మునికైన మోహంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నితంబ మున్నతం ప్రేక్ష్య కుచకుంభౌ చ పీవరౌ ।
అవాచ్యస్థలగర్తం చ వేమ! మౌన్యపి ముహ్యతి ॥

తా॥ స్త్రీ పెద్దపెద్దపిరుదులు కుంభములవంటికుచములు ఇఁక చెప్పరాని మర్మస్థలములఁగాంచిన మునికైనను మోహము ముప్పిరిఁ బడును. వి॥ నివృత్త స్సర్వతత్త్వజ్ఞః కామక్రోధవివర్జితః, ధ్యాననిష్ఠో నిష్క్రియో దాంత స్తుల్యమృత్కాంచనో మునిః ।

424 వ్రతము నారివనఱచు మధురాధరముఁజూచి, మగువరూపుఁజూచి మనసుమఱచు
ఉక్తులాలకించి యోగంబుమఱచురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ప్రేక్ష్య కాంతాధరం రమ్యం విస్మరేత్ స్వమతం నరః ।
రూపం వీక్ష్య మనో వేమ! వచశ్శ్రుత్వా తప స్తథా ।

తా॥ మధురమగు స్త్రీ యధరముఁ జవిఁగొంచి మతనియమములే మఱచును. అందమగురూపుఁజూచి మనస్సు మఱచిపోవును. ప్రేమాలాపముల యోగమే మఱచును.

425 తొడలమెఱుపుఁజూచి తోరంపుకుచములు, వాగకొప్పుఁగలుగు వనితఁజూచి,
విటుఁడునిల్పు టెట్లు విరహాగ్నిఁజొరకను?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కామ మూగ్ని రాకల్యాం సర్వస్థవనిభ్రమమ్।
దృవం దేహ ప్రియో నైతి కిం పిరహాం విటః ?॥

తా॥ తొడలమెరుపు గల యువతులనుగాంచువారకొప్పుగలస్త్రీనిం జూచి మునియైనను మోహము పొందును. విటుఁడు విరహాగ్నిఁబడకుండ నెట్లునిలువఁగలఁడు ?

426 చదువులెల్లఁజదివి సర్వజ్ఞుఁడైయుండి, బ్రహ్మవిద్యలెల్లఁ బడటఁగలిపి,
యువతిఁజూచి పొంగి యోగంబు మఱచురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అధీత్య సర్వశాస్త్రాణి సర్వజ్ఞోఽపి ముని స్స్వయమ్।
యోషాం వీక్ష్యోత్సుకో వేమ ! యోగం విస్మరతీహ చ॥

తా॥ అన్నిచదువులుఁజదివి సర్వజ్ఞుఁడయ్యు బ్రహ్మవిద్యయందుఁ బరిపూర్ణుఁడయ్యు యువతినిజూడఁగనే యోగముమఱచి భ్రష్టుఁడగును.

427 ఊరపందెఱుంగ దుత్తమగంధంబు, చెడ్డనరక మెల్లఁ జెందుఁగాని,
సాధ్విమహిమ మెట్లు స్వైరిణియెఱుఁగురా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

గ్రామక్రోడో న జానాతి సుగంధద్రవ్యసౌరభమ్।
అమేధ్య మత్తి సాధ్వీత్వం వేమ ! కిం వేత్తి పుంశ్చలీ?॥

తా॥ బురదగుంటలోఁబడి సంతసించునుగాని యూరపంది పరిమళవస్తువులకు నానందించునా? అట్లే జారిణి పాతివ్రత్యప్రభావ మెఱుఁగఁజాలదు.

428 కలిమిఁజూచి యీయఁగాయమిచ్చినయట్లు, సమునకీయ వదియు సరసతయగు
పేదకిచ్చుమనువు పెనవేసినట్లుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దత్తా దేహసమా వేమ! దత్తా ధనపతే సుతా।
సమాయ సరసత్వాత్తా నిర్ధనాయాతిబంధురా ॥

తా॥ కలిమిఁ జూచిచేసెడి వివాహము శరీరముకోసియిచ్చినట్లే(శరీరమమ్ముకొన్నట్లే) సమానమైనవానికిఁ జేయువివాహము సరసమైనదే. ఇఁక కన్యప్రేమించిన పేదవానికిచ్చిన పెనవేసికొన్నట్లుండఁగలదు.

429 పలికిబొంకలేక బ్రాహ్మణుండటు పడఁతిఁగూడనిచ్చఁ బడిన కపుడు,
ఖాళిమీఱ నలిఁడు బాలుఁడై పడ మును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అసత్యభీతః పార్థివ్వేమ ! బల్లాణ స్స్వప్రియాం నృపః।
దదౌ పరస్మై సంగంతుం బాలోఽభూత్ విరహీ చ సః॥

తా॥ పూర్వము బల్లాణచక్రవర్తి కోరిన దిచ్చెదనని వాగ్దానముఁజేసి శివభక్తునకు భార్యనుగూడుట కిచ్చెను. విరహికాఁగ నామె పాతివ్రత్య ప్రభావమున నతఁడు వెంటనే బాలుఁడై పడియుండెను.

430 మగనికలిమిబలిమి మగువకునుబలంబు, కలిమిలేనిమగఁడు కాకుఁగాఁడు,
పనికిరానిమగని బాటించి చూడరు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పత్యు స్సంపద్బలం పత్న్యా నిస్స్వోభర్తా నిరర్థకః।
నిరర్థకం పతిం వేమ ! నాద్రియంతే హి యోషితః॥

తా॥ మగనికలిమి, బలిమి మగువకును బలమిచ్చును. కలమిలేనిమగఁడు గుడ్డిగవ్వకుఁబనికిరాఁడు. అట్టిపనికిరానిమగని నెట్లాదరింతురు ?

481 విటుఁడు స్త్రీనిగోసి విడిచిపెట్టినిదప, పేదనున్న సిగ్గు నెంచనేల?
కుడిచివేయుపుల్లె గోతుల దొడ్డదా ?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

తాంతాం విరజ్య సంత్యజ్య విటః పశ్చాత్తు తత్స్థితిమ్।
కిం స్మరేద్వేమ ! నోచ్ఛిష్టపత్రం కిం భువి లుంఠతి ?॥

తా॥ తినిపారవేయు నెంగిలియాకేగోతిలోదొర్లిన నెవరికికావలెను ? అట్లే విటుఁడు స్త్రీయందలిరోతచే విడిచిపెట్టినపిదప నా స్త్రీ యే నికృష్ట కార్యములొనర్చిన నేవరికిసిగ్గు ?

432 కటుఁడుచెఱచిపిదప విడిచిపెట్టినయది, పేదపెనిమిటిఁగని ప్రియముఁజేయు,
పప్పులోనిచెప్పు కుక్కలిన్నట్లయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

విటోపభుక్తా త్యక్తా స్త్రీ నిస్స్వం మాద్రియతే పతిమ్।
ఉపానహం రాశిగతాం వేమ ! శ్వా ఖలు భక్షతి ?॥

తా॥ చెత్తకుప్పలో నేవిడిచిన పాతచెప్పునే కుక్కతిన్నట్లు విటుఁడు చెఱచివిడిచిపెట్టినయది పలుల నా పేదపెనిమిటినే ప్రియముగఁజూచును.

483 దున్నపోతుమదః దునుసుగాసాగదు, ఎద్దుపడకకంటె హెచ్చుకాదు,
ముద్దరాలిపుఁడు మురుసలిమెచ్చునా ?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మందం స్యాత్సైరిభహాలం న్యూనం వృషభలాంగలాత్ ॥
ముగ్ధాయా వల్లభో వేమ ! శ్లాఘేత జరఠాం కథమ్?॥

తా॥ చులుకగునెడ్లనాగలి దున్నువాఁడు మడ్డిదున్నపోతుల నాగలి దున్నుటకిష్టపడఁడు. ముద్దరాలిమగఁడు ముసలదానిని మెచ్చుకొనునా ?

484 కావుకావుమనుచుఁ గరుణాతురయేడ్చెడి, శిశువుఁజేరదీసి చిత్తమలరఁ
పాలనిచ్చునట్టి పడఁతిపుణ్యాత్మురా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥
రక్షరక్షేతి క్రోశన్తం యోఽభ్యేతి శిశుం కృపాకరమ్ ।
తస్మై దదాతి యా స్తన్యం వేమ ! సా పుణ్యభాగినీ ॥

తా॥ 'కావు కావు, మని యేడ్చుబిడ్డ యెవరిబిడ్డయైనను ప్రేమచేఁ జేరదీసి మనసారపాలనిచ్చి సంతసింపఁజేయుతల్లి పుణ్యాత్మురాలుగదా.

485 ముండమోపికేల ముత్యాలపాపట ? తన్విపుణ్యవతికిఁ గాక,
కుక్కమూతికేలఁ గుచ్చులపాలికి ?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥
కిం వా [illegible] [illegible] ।
[illegible] వేమ ! [illegible] ॥

తా॥ [illegible] (ముండమోపికి) ముత్యాల పాపట [illegible] ముండమోపి కెందులకు ? కుచ్చులపాలికి [illegible] ?

486 మగనిమీఁద భక్తిమానకుండినకాంత, మూఁడులోకములను ముక్తిగనును,
మగువలందఱకును మగఁడె దేవతలయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
పత్యౌ భక్తిం వేమ! యా ప్రీతా [illegible] జగత్త్రయే ।
ముక్తిం ప్రాప్నోతి నారీయో దేవతా స్త్రీయోషితాం ॥

తా॥ మగువకు మగఁడే దేవుఁడు. అట్టిమగనియెడనెల్లప్పుడు భక్తికలిగి యుండుభార్య ముల్లోకములఁ గీర్తిని ముక్తిని గూడఁబొందును.

487 భావ మరసి తన్ను భార్య సేవించిన నింటికైన నగును నీశ్వరుండు,
అదియులేక బ్రతుకు టధమంబు భువిలోన, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
భావజ్ఞా యది సేవేత భార్యాత్మానం పతిరీశ్వరో భవేత్ ।
గృహస్థోఽపి వృథా వేమ ! తదభావేన జీవనమ్ ॥

తా॥ మనసార తన్ను ప్రేమించి భార్య సేవించినయజమాని తనయింటికైనను ప్రభువగును. ఆభాగ్యముకూడలేకుండ బ్రతుకుట నీచాతినీచము.

486 పడుచునిచ్చినతని బత్తెమిచ్చినవాని, కడుపుచల్లఁజేసి ఘనత నిడుచు,
నడుమ నేరనతఁడు నాలిముచ్చేకదా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కృత్వా ప్రశాంతం యః కన్యాదాతారం భృతిదాయకమ్।
నాద్రియేత స వై వేమ! కథ్యతే కూటమానసః॥

తా॥ తనకుఁ గన్యాదానముచేసినమామను బత్తెమిచ్చిపోషించిన ప్రభువును సంతసింపఁజేసి గౌరవమర్యాదలతోఁ జూడనేరనివాఁడు నాలిముచ్చు.

439 తరుణి పుణ్యవతిగ వరునిఁబట్టియె యగు, పాపినియగు మగనిపాపువలన.
భర్తవర్తనంబె పడఁతులయందుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పత్యుః పుణ్యేన పుణ్యా స్యాత్ తరుణీ పాపశాలినీ।
తస్యైవ పాపతో భర్తృవర్తనం స్త్రీషు వర్తతే॥

తా॥ భర్తనుబట్టియే భార్య పుణ్యాత్మురాలు, పాపాత్మురాలు నగును. భర్తప్రవర్తనమే భార్యయందుండి నడచును.

440 తిన్నఁగన్నతల్లి తల్లివంటిదిసుమ్ము, అన్యకాంత న్యాయ మరసిచూడ
గన్నదానిఁజనులు కానంగలేరయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అన్యకాంతా మాతృతుల్యా న్యాయబుద్ధ్యా యదీక్ష్యతే,
తథా వేమ! జనా నిత్యం న పశ్యంతి పరస్త్రియమ్॥

తా॥ పరస్త్రీ తనకన్నతల్లివంటిదగును. పెండ్లాడిన స్త్రీ యొక్కతియె భార్య. మిగిలిన స్త్రీలందఱును కన్నతల్లులే.

441 ఐకమత్యమున్న నాల్మగలకువాసి. మగనిబుద్ధులెల్ల మగువనేర్చు
దానిరక్షణంబె వానిరక్షణమగు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఐకమత్యే ప్రతిష్ఠా హి దంపత్యోర్వేమ! వర్తతే।
పత్యుస్తు స్మృతిం పత్న్యాం భార్యారక్షణ తస్య చ॥

తా॥ ఆల్మగలకు ఐకమత్యమే కీర్తి. మగనిబుద్ధులే మగువకును వచ్చును. దానిరక్షణయె వానిరక్షణ.

442 వాదమాడితిట్టు వరుస నెవ్వరినైనఁ జేరరాదటన్నఁ జేటుఁదెచ్చు, గడుసు రాలు తెలియ వడిసెల రాయిరా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నిందేత్సర్వానపి సదా వేమ! వాదపరాయణా।
దత్తే వాని ముకామానాం ఘూర్తా స్త్రీ ఉపణీశిలా॥

తా॥ ధూర్త, వాదమాడి యెవ్వరినైన నందిట్టును. వలదన్న ప్రమాదముఁ దెచ్చును. అది వడిసెలలో రాయివంటిది సుమా.

443 నావసత్యమెల్ల నడిసముద్రమునఁగాన, బండిసత్యమెల్ల బట్టబయల నాడుదానిసత్య మేడను లేదురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నావస్సత్వం వార్ధిమధ్యే శకటస్య బహిస్థలే
వ్యక్తం భవతి వేమాహో! స్త్రీ సత్వం నాస్తి కుత్రచిత్॥

తా॥ నావ యెట్టిదో దానిసంగతి నడిసముద్రమున తెలియును. బండి సంగతి యెడారిలోఁ దెలియును. కాని యాఁడుదాని సంగతి యెన్నఁడును బయలుపడనేరదు.

444 వశముకానియాలి పైకమేపనవచ్చు? వశముఁ జేయుమఁగాని యనువుపడదు కొసరుటెల్ల దానికోర్కెఁదీర్చుటయె యౌ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అవశ్యాయాః స్త్రియాస్తైకం కిం హాస్యం కీర్తినాశనమ్।
స సంశయం వేమ! తస్యాః స్వాధీనం కామితార్పణమ్॥

తా॥ స్వాధీనపడని (లొంగని) భార్యవలన కార్యమేమి? అది అపకీర్తిని పాడుచేయును కాని స్వాధీనమైనది కాదు. దానిని బ్రతిమాలి కొసరుట దానికోరికఁదీర్చుటకే యుపయుక్తమగును. కాని వాని కేమియు నుపయోగకరమగు సాధనము కానేరదు.

445 వరుఁడు చక్కనైన పద్మాలకనిపైనఁదలఁచు సుఖపువంటి తత్త్వమున్న, అన్యపురుషవాంఛ యాఁడుదానికినుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సుందరోఽపి భవో వేము యదిస్యాత్ ప్రియాసపధః।
శిలపి భార్యాడితోఽపి స్త్రీ ఏమాంసం పర మిచ్ఛతి॥

తా॥ ధర్మచక్కని వాఁడైన మంచిగుణములను [illegible] రసికత్వమున్న వాఁడు దానికి సత్పురుషుఁడై యుండక మానదు.

446 మానధనము విడదు మతి పుణ్యవతియైనఁ, బూని పతికిభక్తి బొసఁగఁ జేయు
లోనమెచ్చు మందు లోఁగుట్టుకనవలె, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] కులె [illegible] మానధనాన్వితా।
[illegible] వేమ! విద్యా [illegible]॥

తా॥ [illegible]యగు స్త్రీ [illegible] కొనుచుఁ దన గౌరవమును గాపాడుకొనుచు [illegible] కలిగియుండును. [illegible] దాని లోగుట్టు కనవలెను. [illegible] మాటలు విని [illegible]రింపఁగూడదు.

447 మగఁడు [illegible] సహజగుణము విడదు [illegible]కాంత
పిండితి [illegible] విశ్వదా[illegible] వినురవేమ॥

[illegible]।
[illegible] యథా॥

తా॥ [illegible] నిచ్చి యున్న [illegible]

448 బొల్లిమాటలాడు [illegible]
వ్యభిచార[illegible]॥

[illegible]।
[illegible]॥

తా॥ [illegible] నిల్లు గుల్లఁజేసి [illegible]

449 పిచ్చివానికైన [illegible] గుంటికైన
[illegible] వినురవేమ॥

[illegible] యోగిణామ్।
[illegible] వనితా॥

తా॥ [illegible] కాని, [illegible] మనస్సు కష్టములపా[illegible]

450 దేహభావమెల్లఁ దెలియంగఁజూచిన, నఖిలహేయములకు నాలయంబు
పరసతిగమనంబు ప్రత్యక్షనరకంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యది పశ్యే ద్దేహభావం బహుహేయాలయం ఖలు।
పరస్త్రీసంగమో వేమ! ప్రత్యక్షనరకం ధ్రువమ్॥

తా॥ దేహముయొక్క యథార్థస్థితిఁ దెలిసిచూచిన సమస్తమగురోతలకు నది పుట్టిల్లు. అందుచేత పరస్త్రీసంగమము మఱింత ప్రత్యక్షనరకము.

451 జగడమువదలఁబోదు జారిణియెప్పుడు, మాయఁజేసి పురుషు మమతఁబెట్టుఁ
గానిమాటలాడు గయ్యాళి సతతంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వశీకరోతి పురుషం జారా న కలహప్రియా।
కుర్యా ద్వాచ్యవాదాం శ్చ ధూర్తా వేమ! నిరంతరమ్॥

తా॥ జారిణి యెల్లప్పుడును మనుకారముఁజూపి మాయఁజేసి మగని వలలోవేసికొనుటకుఁ బ్రయత్నించును గాని కలహముమాత్రమాడదు. గయ్యాళిభార్య యట్లుగాక కానిమాటలాడుచుఁ గష్టపెట్టుచుండును.

452 జాలలోననుండి స్త్రీలవిటులకుఁ, జూడనీకురాదు సుమ్ము వినక
చేతురేని యట్లఁ జేటుమూడునుజుమీ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జాలకే ష్వీక్షణం స్త్రీణాం విటానాం న కల్పయేత్।
యదకుర్యు స్త్రియం వేమ! సర్వనాశం భవే ద్ధ్రువమ్॥

తా॥ కిటికీలలోనుండి స్త్రీలను విటులకుఁ జూడనియరాదు. అట్లు జూడనిచ్చినఁ జేటుమూడును జుమీ.

453 చక్కనైనవాని మక్కువఁగన్నంతఁ, దక్కువగనుజూచుఁ దనదు విభుని
ఆడుబుద్ధికంటె నవరబుద్ధియులేదు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యదిపశ్యేత్ రూపవంతం పురుషం స్త్రీ స్వవల్లభమ్।
పశ్యే న్న్యూనం వేమ! నాస్తి స్త్రీబుద్ధే రవరామతిః॥

తా॥ చక్కనైనవాని మక్కువతోఁ జూచినంతమాత్రమునఁ దన మగనిఁ దక్కువగఁ జూచి యుపేక్షించుకొనుచుండును స్త్రీ బుద్ధికంటెఁ గామమున లాఘవమైనది మఱియొకటిలేదు.

454 కాంతమేనుఁజూచి కలవరపడెదరు, కడుపులోని రోతఁ గానలేక
ఇంతరోతగల్గు నీదేహమేలరా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అంగనాయాస్తనం దృష్ట్వా వేమ! ముహ్యంతి పూరుషాః।
కుచే మలం న పశ్యంతి కస్మాత్ కిం మలయుక్తయా?॥

తా॥ స్త్రీశరీరముఁజూచి కడుపులోని రోతఁగానలేక కలవరపాటుఁ జెందెదవు. పహ్యమగుశరీరమేలరా? (వి) అమేధ్యపూర్ణం కృమిభిస్తు సంకులం స్వభావదుర్గంధ మశౌచ మధ్రువమ్, కళేబరే మూత్రపురీష భాజనే రమేత మూర్ఖో న రమేత పండితః। 2 సమస్తభావైః ఖలు బంధనం స్త్రియః. (భర్తృ)

455 ఆడుదానిబొంకు గోడఁబెట్టినయట్లు, పురుషునిబొంకు పూరితడిక
స్త్రీలనేర్పు మగలఁ జీకాకుఁబఱచురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కుడ్యోపమం నార్యసత్యం పుంసస్తు కటసమ్మితమ్।
స్త్రీణాం తు వేమ! చాతుర్యం పుంసః శోషయతే భృశమ్॥

తా॥ ఆడుది యబద్ధమాడిన గోడపెట్టినట్టు. పురుషుఁడబద్ధమాడిన దడికట్టినట్టులుండును. స్త్రీలనేర్పు మగలఁ జాలఁజీకాకుఁబఱచునుజుమా.

456 సుగుణవంతురాలు సుదతియైయుండిన, బుద్ధిమంతులగుచుఁ బుత్రులొప్ప
స్వర్గమేటికయ్య? సంసారికింకను, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యది భార్యా గుణవతీ పుత్రకా బుద్ధిశాలినః।
తదా సంసారిణో వేమ! కిం స్వర్గేణ ఫలం? వద॥

తా॥ భార్యగుణవంతురాలైయుండి పుత్రులుబుద్ధిమంతులైన సంసారికింక స్వర్గ మెందులకు?

457 సతియొనర్చుచెడుగు పతి కవశ్యమువచ్చుఁ, బతియొనర్చుపుణ్యమందు సతికిసగము
పతియొనర్చుచెడుగు సతికేలరాదురా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పత్న్యాదోషః పతిం యాతి అర్ధం పతిగుణే సతీమ్।
దోషః పతికృతో వేమ! న సతీం ప్రాప్నుయాత్ ఖలు॥

తా॥ భార్యచేయుపాపమంతయు భర్తకగు. భర్తచేయుపుణ్యములో సగము భార్యది. భర్తచేయుపాపముమాత్రము భార్యకు రాదు. ఏలనో!

458 విత్తహీనమైన వేళలందున దగ్గి, తనయులాలుసుహృదు లనెడువార
లెల్లశత్రులగుదు రెంచైన నిజముగ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యదా దరిద్రత్వమితో నరః పుత్రాశ్చ మిత్రకాః।
భార్యా చ సుహృదః సర్వే వేమ! సర్వే శత్రవో ధ్రువమ్॥

తా॥ దరిద్రమునంద దగ్గి, కొడుకులు, భార్య, మిత్రులు, నందఱును శత్రువులే యగుదురు.

459 పాపజాతినరుఁడు పరసతిఁగోరుట, చేప జిహ్వరుచికిఁ జిక్కినట్లు
తీసినంతి యాఁక తెగునతో నిజమా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పాపి పరసతీకాంక్షీ జిహ్వాలుబ్ధో ఝషో యథా।
మధ్యద్వేమ! లగ్నాః స కిం నశ్యంతి మత్స్యకాః?॥

తా॥ పాపాత్ముఁడగు మనుజుఁడు పరసతినిఁగోరుట చేప జిహ్వారుచికిఁ జెడినట్లును, చేనెటక తీసికి బచ్చినట్లును నగును.

460 తల్లిదండ్రిహితులుఁ దగిన చుట్టములెల్ల, చేరికోరిపోరు నెగుపుఁజూచి
పడుచునిత్తురింతె భాగ్యమీయఁగ లేరు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మాతా పితా బాంధవాశ్చ హితాస్సర్వే సమీతయా।
కన్యాం దిశంతి కిం వేమ! దదతే భాగ్యముజ్జ్వలమ్?॥

తా॥ తల్లి, తండ్రి, మిత్రులు, బంధువులు. ఇట్లు కావలసినవారందరు పరిస్థితిననుసరించి పడుచునీయఁగలరుకాని భాగ్యము మాత్రమీయలేరు.

461 సతులమాయఁదెలిసి సైగింపలేకను, పెద్దకడుపువాఁడు పెండ్లిమాని
పుట్టుకాసెఁగట్టె భువి వాంజనేయుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యోషిన్మాయాం విదిత్వైవ వేమ! లంబోదరః పురా।
అసూచ్యాన్ బద్ధకచ్ఛః బ్రహ్మచారీ వాంజనాసుతః॥

తా॥ సతులమాయఁదెలిసిన విఘ్నేశ్వరుఁడు వారలమాయను దట్టుకొనలేమను భయముచేఁ బెండ్లియే మానెను. ఆంజనేయుఁడు పుట్టుకనుంచియే లంగోటీ బిగించి బ్రహ్మచారి యయ్యెను.

462 వదివినతనికన్న వ్రాసినయే మేలు, గృహముపేల్పునన్న గేదె మేలు
సకలనుకలకన్న జారభామిని మేలు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

రజకో వర ముం .. కుకవిద్యా .. వ చ।
గృహా దేవా .. సుహి .. ము ! జారిణీ॥

తా॥ ఈ మాయ .. జదవిన వానికన్నఁ జమున కొనకున్నను గుర్తు కలిగియుండుటకుఁ జారిణి .. గృహదేవతను .. రాజించి విఫలుఁడగుట కన్న .. యజ్ఞములఁ జేసి .. దేవతల మెప్పించి రంభాసంభోగము .. దానికంటె .. ధనముతో వేశ్యలతో స్వేచ్ఛగా సంచరించుట .. చిది.

463 ఔరసుండె నీకు వారసుఁడగుఁ గాని, వేశ్య కందుఁబుట్టు విధవకొడుకు
నీవుపోయినపుడు నీకైనవఁడగునా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥
ఔరస .. సూనునా ?।
.. ! .. తిలో .. హో !॥

తా॥ నీ కన్న కొడుకు .. వారసుఁ డగును కాని నీ .. చుకొని వేశ్య కొడుకు నీవు చచ్చినప్పుడు తిలోదకములనైన .. గలఁడా ?

464 గుణవతిగలయిల్లు గోమునొందించు మను, చీఁకటింటదివ్వె చెలఁగునట్లు
దేజెయున్నయిల్లు దివ్వె .. , విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥
.. గృహమ్।
.. దీ .. ॥

తా॥ గుణసంపూరాలగు భార్య యున్నయిల్లు .. చీకటింటి దీపమువలెఁ బ్రకాశించును. ఇట్టి .. యున్నయిల్లు .. సిమారిపోయినయిల్లు వలె సంతయు నయోమయము ..

465 కాకిగూటఁ నాడుకోకిల తనగుడ్లఁ, .. పెరుఁగఁజేయు గుడ్లుపొదుగుచు
నాడువారిమోస మపుడైనఁ దెలియుఁకీ, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥
కాక .. ! నిధాయ .. ।
కాక .. మర్మ జా .. మాయా జ్ఞాయతే తదా॥

తా॥ ఆడుకోకిల కాకిగూటిలోని కాకిగుడ్లనుబడ గొట్టి తనగ్రుడ్లను బెట్టి పొదిగించునని పిల్లలు .. యించు .. నిని .. నాగరికతా స్త్రీల మోసమెట్టిదియో గ్రహించ .. డు.

466 విడుచుదానిపొందు విడువఁజాలనివాఁడు, చచ్చువనుక మోయుఁ జాప గుడిసె
భాగవతులపటుఁ బడయంగ నోపఁడు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

త్యక్తవత్యా స్త్రియాస్సంగం వేమ! త్యక్తు మశక్నువన్।
వోఢా కటం కుటీం యావజ్జీవం నైతి మహద్గతిమ్॥

తా॥ తన్నువిడుచుదానిని దాను విడుఁ జాలనివాఁడు చచ్చువఱకు దానిచాపయు, గుడిసెయు మోయుచుండవలసినదేకాని భగవన్నామస్మరణ జేసికొనుచు భక్తుఁడుమాత్రము కానేరఁడు.

467 వెలఁదిసొంపుఁజూచి విఱ్ఱవీఁగఁగరాదు, కోకికేపుడు గుణమె కారణంబు
చక్కనైనరూపు జారిణికుండదా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

లావణ్యం యోషితో దృష్ట్వా న ముహ్యా స్వేమ! కారణమ్॥
గుణవవ హి భామినాం జారిణే కిం న సుందరీ?॥

తా॥ స్త్రీ యందమునుగనున్నదని గ్రహింపఁగూడదు. స్త్రీ మంచిగుణమే ముఖ్యము. గాని ప్రాధానమున్న జారిణీ సుందరరూపము లేనికినియుండదు.

468 తనకునొప్పిపుట్టి తనువెంతబడలినఁ, గూళవిటుఁడు పొందఁగూడఁజూచు
పంక్లుపడినకుక్క పసరంబుఁగఁఱుచదా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

స్వస్యాత్ప్రాంతదేహోపి దురితో [illegible] ంగనాం॥
నిర్దంతః కుక్కురో వేమ! కిం పశ్నన్ దంశతి॥

తా॥ పనికిమాలిన విటుఁడు శరీరమెంతగా వ్యాధులచే గ్రసించి బాధలఁ గల్గించుచున్నను పండ్లూడినకుక్క గొడ్డెముకను కొరుకునట్లు చెడిపె పొందునే కాంక్షించుచుండును.

469 ముండమోపితోడ మునుఁగుచుఁ దేలుచు, నుండునపుడె మోహముండుఁగాని
అండబాయుపనుల నాయాశలేపోవు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

రండయా వర్తతే యావత్తావన్మోహే నిమజ్జతి।
అపాస్తే వేమ! తస్యాం నాశా నశ్యంతి తా స్తదా॥

తా॥ ముండమోపితో మునుఁగుచుఁ దేలుచు నున్నపుడే మోహముండును కాని దానియెడబాటు కలిగినప్పుడా యాశ లెల్లనన్నియు నంతరించఁగలదు.

470 కావవలయు మగఁడు కాంత నెల్లప్పుడు, కావలేనివాఁడు చావవలయు
కాపులేనిదాని కాపుర మడుగునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

రక్ష [illegible] త్కాంతాం సదా భర్తా [illegible] యేతావనాకుమః।
ర [illegible] విహీనా యా కాంతా వేమ! తత్సంసృతి [illegible]॥

తా॥ [illegible] డ్లచేసికొన్నందులకు భార్యనుగా [illegible] డవలసిన బాధ్యత భర్తది. అట్లు [illegible] డలేనివాఁడు చావవలయును. రక్షణలేని యాఁడుదానియునికి కష్టమైనదిసుమా.

471 భక్తిముక్తి [illegible] భాగ్యము [illegible], చిత్త [illegible] పడఁతిచెంతఁబతికిఁ
చిత్త [illegible] కనిసతిఁ జేరంగ [illegible] రాదు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

చిత్తజ్ఞా యా వేమ! [illegible] ప్రాంతే పత్యు [illegible] వంతి హి
భక్తి [illegible] భా [illegible] సుచిత్తజ్ఞాం స్త్రియం [illegible] జేత్॥

తా॥ [illegible] భావమును [illegible] ంచి మెల [illegible] భార్య చెంతనున్న [illegible] ర్తకు భక్తి, ముక్తి, [illegible] క్తి, అన్నియు [illegible]. [illegible] ములు గుర్తింపనేరని భార్యను [illegible] కే చేరనియ [illegible] డు.

472 ప్రీతిలేనిలంజె భూతంబు [illegible], ప్రీతిలేనిపాటు చేతచేటు
[illegible] తలేనియూరు దయ్యాలపేటరా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అ [illegible] తా కుల [illegible] ప్రీతం [illegible] మావహామ్।
య [illegible] దాతా [illegible] వేమ! [illegible] వాటికా॥

తా. దాత లేనియూరు దయ్యాల పేట (దయలేనికఠినాత్ములుండునది) [illegible] ముతేనిది. అ [illegible] తాను [illegible] ప్రేమ [illegible] భార్య [illegible] ము (ఎద్దరా [illegible])

473 బత్తిలేనిలంజె పలుమారుపిలిచిన, బత్తి కాదు [illegible] పుమిత్తి కాని
[illegible] మింగ [illegible] పునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] కులటా [illegible] త్తివర్జితా।
[illegible] వేమ! [illegible]॥

తా. భక్తి [illegible] లంజె [illegible] దానికి భక్తి రాను [illegible] కాల [illegible] గును. [illegible] మింగక విడిచిపెట్టునా!

474 భవుఁడు చిత్రముగను భార్యల మోయును, అట్టిమోయఁగలుగు దిట్టమైన
వతినిపలెనె బూది యలఁదిన మోలుగగు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

భార్యావాహీ భవశ్చిత్రం యదిత్వం వహానక్షమః।
తద్భవ తత్సమో వేమ! ఘూశలిప్తతను ర్భవ॥

తా॥ పరమశివుఁడు భార్యల మోయును. శరీరమునకుబూడిదయుఁ బూయును. అట్లే భార్యల నీవు పోషింప సమర్థుఁడవగుదేని శరీరమున బూడిప సలదుము.

475 విటులఁజూడఁగానె మటుమాయఁజేసియు, కిటికియందుఁజేరి ... రించు
పటిమమీర స్త్రీలఁ బరికింపలేరయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దృష్ట్వా విటాన్ నంపయిత్వా గవాక్షస్థా నితంబినీ।
విలాసాన్ కురుతే వేమ! మాయా... యాహి యోషితామ్॥

తా॥ కిటికినుండి వీధిని ... చిన... ల... విటు ... గనే యింటిలో నున్నవారల సంపటు మా... ... గలదు. ... లనడవ గుర్తించుట చాల... మా.

476 ఇంద్రపదవిఁగోరి యింపుగా ... ముల్, ... లిమి చేతఁ జేసి ... ల్లరి
పరమమోక్షమాని పట్టంగ లేమిని, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమాకాంక్ష్యేంద్రపదవీం య... ర్వన్తి మహాధనై॥
కామినస్సు... గనా ... పరమం మోక్షధారం...॥

తా॥ యోగాభ్యాసము నియమనిష్ఠలు భక్తిజ్ఞానములు కుదుర్చుకొనలేక ధనముకొలఁది నింద్రపదవిలభ్యమగుననియు స్వర్గసుఖము అనుభవింప వచ్చుననియు భ్రమించి కామ్యులై యజ్ఞములఁజేయుట కజ్ఞానులె... డదరు, వి॥ ... యాన్ ... ద్రవ్యమయాద్యజ్ఞాత్ జ్ఞానయజ్ఞః పరంతప! సర్వం కర్మాఖిలం పార్థ! జ్ఞానే పరిసమాప్యతే (...)

477 పాలప్రియము చేతఁ బరగనేడ్చెడివిన్న, ముత్తెపప్పులకై శోకపడఁగఁ
దల్లి పసులమాని తనయుని మున్నాడు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పుత్రప్రశాన్త్యం ... ర్కుతో ... స్తనక్షీర్ యది రోదితి।
త్యక్త్వా పశూన్ వేమాంబ బాలయుం ... త్యాశు ... ంబతి॥

తా॥ పాలకొఱకు నాకలిదప్పులకుఁ దట్టుకొనలేక బిడ్డ యేడ్చుచుండినఁ దల్లి యెన్నిపనులున్నను గట్టిపెట్టి తనయునిముద్దాడి పాలనిచ్చును. అట్లే భగవంతుఁడును నాపదుద్ధారకుఁడుసుమా.

478 పడుచునూరకేఁ పారఁజూచెదరొకొ!, ఎంతవారలైన భ్రాంతిఁజెంది
లోనమీఱు కాము లొంగఁదీయఁగలేరు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మహాత్మానోఽపి విభ్రాంత్యా హ్యాత్మస్థకామవశంగతాః।
కిమర్థం ? యువతిం వేమ ! పశ్యంతి భ్రాంతదృష్టయః॥

తా॥ లోనఁబెఱుగుకాముని లొంగదీయనేరక యెంతవారలైన సిగ్గు విడిచి యందగత్తెను వృథాగా తేఱిపార [illegible] లియనున్నది.

479 దాతలేనియూరు వల్లకాడు పెనువాడ, నీతిలేనిమాట రాతిపేటు
ప్రీతిలేనిలంజె ప్రేతవాహనసమా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పుర్దాతృహీనం [illegible] వాటిసతి [illegible]
[illegible] ప్రతి [illegible] వేమ ! స్యాత్ ప్రేతవాహసమా॥

తా॥ దాతలేనియూరు వల్లకాడు [illegible]. అట్లు రాతిదెబ్బవలె నీతిలేనిమాటవ్యర్థము. ఇఁక ప్రీతిలేనిలంజను ఖలుచుట శవమును మోయు చున్నట్లే.

480 ఫాలనేత్రుఁడైన వంపంగలేఁడ కూ, అలిమీఱఁబెట్టి యాదిమాలువ
గోలయనుచు నమ్మఁగూడదు వ్యర్థమై, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కృత్వా ప్రగల్భాం విస్మృత్య మూలం త్ర్యక్షోఽపి [illegible] నామ.
న వశీకురుతే వేమ ! అమాయేతి న విశ్వసేత్॥

తా॥ అలిని 'బాల, అమాయకురాలు' అని వెఱ్ఱిగా నమ్మఁగూడదు. మొదట నుపేక్షచేసి [illegible] [illegible]నిమిబెట్టిన నాపాలాక్షుఁడైనను (మూఁడవకన్నుకలవాఁడైనను) తియవాఁక [illegible] లేఁడు సుమీ.

వి॥ శక్రాదయోఽపి విజితా స్త్రీబలాః కథం [illegible] ? (భర్తృ)

481 ఫలక మెడమచేతఁబట్టి ఖడ్గంబూన, బంటుతనము రాదు ప్రీతిభలేమి
వీధిలోనఁదిరుగ వెలఁది పురుషుఁడౌనె?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఖడ్గం చ ఫలకం వేమ ! కరాభ్యాం ధారయన్నపి।
న శూరస్స్యా దప్రతిభః కిం పుమాన్? వీధిగాంగనా?॥

తా॥ వీధిలోఁ దిరిగినంతమాత్రమున స్త్రీ పురుషుఁడు కానేరదు. కుడిచేతఁ గత్తి నెడమచేతడాలు బట్టినంతమాత్రమున ప్రతిభ లేనివాఁడు యుద్ధభటుఁడగునా ?

482 **పురుషు భాగ్యమున నె పుణ్యవతిదొరకు, బుణ్యవతికి నట్లె పుట్టుసుఖము**
నిరువు రనుభవింప హితులగు పుత్రులు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

భాగ్యేన లభ్యతే పుంసః పుణ్యా స్త్రీ యోషితః పుమాన్,
ఉభయోరపి భాగ్యేన వేమ ! పుత్రాః స్తథా హితాః॥

తా॥ పురుషునిభాగ్యమున [illegible] పుణ్యాత్మురాలగు భార్యయు స్త్రీ భాగ్యమున [illegible] నిరువురి [illegible] పుణ్యాత్ములగు పుత్రులును లభింతురు.

483 పుత్రసంతులేక పురుషుం [illegible] గతిలేదు, [illegible] పొందఁగలఁడు?
పుత్రహీనునకును [illegible] కలదట్లు?, [illegible] వినుర వేమ॥

[illegible]॥
వేమ ! [illegible] ప్రవర్తతే॥

తా॥ పితృదేవతల [illegible] విముక్తుఁ [illegible] పుత్రసంతతిలేని వాఁడు [illegible] కానేరఁడు. అట్టివానికి [illegible] లోకములును లభింపవు.

484 పుడమిలోన నరులు పుత్రులఁగనఁగోరి, యడలుచుందు రనుపమాశ చేతఁ
గొడుకుఁగలిగినంతఁ గుల ముద్ధరించునా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

నరాః [illegible] చింతయంతి [illegible]।
[illegible] స్వయమ్॥

తా॥ [illegible] మాత్రమునఁ గులము నుద్ధరించునా? [illegible] ముమూర్ఖాణాం [illegible] పదేపదే॥

485 చిన్నవాండ్రి స్వేచ్ఛ మన్ననఁ జెఱచును, ఆడువారి స్వేచ్ఛ గోడొనర్చు
పురుషవరుని స్వేచ్ఛ భూతినిఁగూర్చును, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

నిహంతి బాలక [illegible] గౌరవం [illegible] ! సర్వశః।
[illegible] స్వేచ్ఛా తనుతే దుఃఖం [illegible] విభాతిదా॥

తా॥ చిన్నవాండ్రి [illegible] గౌరవమును పాడుచేయును. [illegible] స్వేచ్ఛ కష్టముఁగల్గించును [illegible] సౌఖ్యమును సంతోషమును గూర్చును. వి॥ లాలనా [illegible] దోషాః తాడనా [illegible] గుణాః, తస్మాత్ పుత్రం చ శిష్యం చ తాడ [illegible] లాల [illegible]॥

486 దొడ్డివాఁడు పెద్దతోడేలు [illegible], మట్టుఁ జూచి దాని మర్మమెఱిఁగి
గొడ్డుగొఱ్ఱెనైనఁ గొనిచననీయండు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

అజాజీవ [illegible] మర్మ [illegible] జా [illegible] రకగణం [illegible]।
[illegible] [illegible] త్వాం గంతుం చ నేచ్ఛతి॥

తా॥ గొఱ్ఱెలకాపరి [illegible] తోడేలు [illegible] దాని రహస్య మెఱిఁగి చంపఁ జూచును కాని పనికిమాలిన గొడ్డుగొఱ్ఱె [illegible] తమ [illegible] పోనీయఁడు. అట్లే కుటుంబరక్షణకు యజమాని (సంసారి) [illegible] హించవలెను. కాని యుపేక్షాభావముతోను నుదాసీనభావముతోను నుండుట పనికిరాదు.

487 తల్లి యేడ్వ వినక తనయాలు వర్తించిన, జాలిపడనివాఁడు జడుఁడు సుమ్ము
తారతమ్య మెఱుఁగఁ జేరని పశువగు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] మాతృరుదితం [illegible] భార్యా [illegible]॥
దయ [illegible] ! [illegible] తారతమ్యవిత్॥

తా॥ తల్లియేడ్పు వినక [illegible] స్త్రీమును [illegible] జాలిపడెడు జడుఁడు తారతమ్య మెఱుఁగ నేరని పశు[illegible] సుమా.

488 ఎంగిలెంతవట్టు హితవుగా నెంచక, యొగ్గియుందు రంత సుర్విజనులు
కన్న నెంగిలెంత? కన్నెంగి లధికమా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ఉచ్ఛిష్ట మహితం మత్వా విముంచంతి [illegible]
వక్త్రోచ్ఛిష్టం కియద్వేమ ? నేత్రోచ్ఛిష్ట మిహాధికమ్॥

తా॥ నోటియెంగిలిని మాత్రము [illegible] నిరసింతురు. అంతకన్నను దూష్యమైనది కన్నుయెంగిలి [illegible]సుమా.

489 ధని యడకొకి ఋషులు దవులఁ గోరుట కోత, నరులు కలిగి తినమి నరయఁ గోత
భార్యలను చు వారి భరియింపమియు కోత, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ఋషీణాం విపినే వేమ ! జుగుప్సా విషయార్థితా।
భోగో ధనినాం చైవ భార్యాణాం చా ప్యపోషణమ్॥

తా॥ అడవికిఁ బోయియు ఋషులు కామములఁ గోరుట కోత. కలిగి యుండియు నరులు లోభత్వమున ననుభవింపకుండుట కోత. భార్యలని పెండ్లిచేసికొనుట తప్ప వారల పోషింపకుండుట కోత.

490 ఇంద్రుఁడయ్యుఁ గామి హీనుఁడై పోయెను, మారుఁడయ్యుఁ గామి మండిపోయె
బ్రహ్మయయ్యుఁ గామి బైసిపోనాడెను, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ఇంద్రోఽపి వేమ ! కామీ సన్ హీనతాం మగమ త్తథా।
మారోఽపి నాశం దగ్ధోఽభూత్ తథా బ్రహ్మాపి ముక్తవాన్।

తా॥ కామగుణమునకులోనై యింద్రుఁడు హీనుఁడాయెను. మన్మథుఁడు మండిపోయెను. బ్రహ్మ యగౌరవముపాలాయెను.

491 రాయిపై యహల్య రాముపాదము సోకి, యామనయ్యె నందు రవనిజనులు
చేయుసుకృతము లిల శిలలైనఁ బొందును, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వేమాహల్యా శిలా భూతా స్పృష్టా రామాంఘ్రిణా సకృత్।
కాంతాసీ దితి సంప్రాహుః శిలా పిలి కృతం ఫలమ్॥

తా. చేసిన పుణ్యఫలితము శిలలైనఁ బొందును. శ్రీరామచంద్రుని పాదరజముఁ దాకి శిల యహల్యయై పవిత్రతాముఖ్య కాలేదా ?

492 కొడుకునువరియింపఁ గోరి వచ్చినదాని, దండ్రి పెండ్లియాడ ధర్మమగునె?
తప్పని తెలిసియును దాఁ జేయుఁ గర్మంబు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

సుతం వరయితుం వేమ ! కన్యకా మాగతాం పితా।
యదుద్వహేత్ స కో ధర్మః ? దోషజ్ఞోఽప్యఘ మాచరేత్।

తా॥ తప్పని తెలిసియును మానవుఁడు ఇంద్రియములకు వశుఁడై విషయాభిలాషలకులోనై మనము సరికట్టలేక యంతస్స్సాక్షి ప్రతిఘటించుచున్నను దానికి సమాధానమియలేక పనులనే చేయుచున్నాఁడు.

కొడుకును వరించివచ్చినదాని నొక పర్విబుద్ధుఁడగు రాజరాజేంద్రుఁడు పెండ్లియాడెనందురు ఇది ధర్మమేనా ?

493 ఇంతుకంతసుఖమె యీలేకుజగములఁ, గంచమునకుఁ బిల్లి కాచినట్లు
పంచబాణుబారిఁబడియు నాసింతురు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

చతుర్దశసు లోకేషు గతాన్ సుఖార్థినః।
వర్తంతే నృప! కామార్తా ఉపి ష్టార్థిబిడాలవత్॥

తా॥ పదునాలుగులోకములందలి జీవులును నెంగిలికంచముకొఱకు పిల్లి కని పెట్టుకొనియున్నట్లు అల్పసుఖమును ప్రసుఖమునకే మన్మథుని పంచ బాణములఘాతలకు పట్టుకొనలేక యాసించుచున్నారు. వి। వినారామం వినాభీష్మం హాహాపుంతం వినాగంగమ్, కురంగభురమాత్రేణ చర్మణా మోహితం జగత్ ॥

494 పెరటఁజెట్టుపట్టిఁ పరికింపకుండిన, కొలుగుదాటి తీగ వెదలఁబోవు
వాడుదానిగుణము నటువలెనుండురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యదినేశే తోష్టలతాం వల్లి క్రమ్యాన హాలికామ్।
నిర్గచే ద్నృప! తద్భావ తథా స్యా ద్యోషితో గుణః।

తా। మనదొడ్డియావరణలో మనము పుట్టినపాదైనను మనముచూడక యుపేక్షఁజేసినఁ గంచెదాటి యనగలదొడ్డిలోఁ గాయలుకాసి ప్రక్కదొడ్డి యజమానికి మేలుచేయఁగలదు. అట్లు యాడుదానివిషయములోఁ గూడ గుర్తించుకొనుము

495 ఒడలుశిథిలమైన నోరుప్రగలసతి, గుణము మేల్మిఁబట్టి కోటిసేయు
పాతయెనుముపాలు పోతవద్దు నాకు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జీర్ణాంగ్యాస్తు సమానతాయాః త్యా వేమ! గుణోదయైః।
కోటిలాభః కిం జుగుప్స్యం జీర్ణాంగమహిషీపయః ?।

తా। శుష్కించినశరీరముకలదియైనను మంచివవలె నోర్పుగలభార్య మంచిగుణముపుట్టియే కోటివరహాల ఖరీదు జేయును. గేదెయొక్క పాలు మనకుఁగావలసినదికాని గేదెయెట్టిదైనను మనకేమి ?

496 కడుపునిండఁ దవుడు గంపలోఁబెట్టక, చన్నుముట్టనీక తన్ను గేదె
వారకాంత లెల్ల వలతురో యూరక, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

కండోలే వేమ! కంబూక మస్థాప్య మహిషీ పయః।
న దత్తే తాడయే త్వద్యం వేశ్యా కాంక్షతి కిం వృథా?॥

తా॥ గేదనైతము గంపనిండఁ దవుడుఁబెట్టకుండ పాలకుఁ జన్ను ముట్టుకొనినఁ దన్నుగదా. వెలయాలు నిన్నూరక ప్రేమించినవచ్చునా?

497 చాడిగానిమాట చావిడిలో నిక్కు, వేటపో శునకము వీటనిక్కు
వేశ్యఁజూచునపుడే విటకాఁడు నిక్కురా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

పురి శ్వా మృగయాంగామీ హానికో క్తి ర్గృహాంతరే।
ఉజ్జృంభతే వేమ! వేశ్యా దర్శనే సు విటస్తథా॥

తా॥ చాడీకోరువానిమాట చావిడిలో నేశోభించును. వేటనుఁదీసికొని పోవుకుక్క యూరిలోనే మిడిసిపడును. అట్లే వేశ్యనుఁగాచినపుడే విటకాఁడును మిడిసిపడును.

498 కైకపుట్టిచెఱిచెఁ గా రాముపట్టంబు, సీతపుట్టి లంకఁ జెఱిచెఁ గాదె?
కౌరవులను జెఱిచెఁగద ద్రౌపదీదేవి, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

కైకా రామస్య రాజ్యం నాశయామాస వై పురా।
సీతా లంకాం చ వేమ! కౌరవాన్ ద్రుపదాత్మజా॥

తా॥ కైకపుట్టి శ్రీరామచంద్రుని రాజ్యాభిషేకముఁజాడుఁ జేసినది. సీతపుట్టి లంకను నాశనముఁ జేసినది. ద్రౌపదీదేవి కౌరవ నాశనముఁగావించినది. (వినాశనముకలిగించు స్త్రీలవలననే కలుగఁగలదు)

499 పతికిమారుఁబల్కు పడఁతియే పందిరా, మాటినపతితోడ మెఁగుపంది
పంది పంది కూడి పడిదొర్లవా రొంపి, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

పతిధిక్కారిణీ జాయా సూకరీ కేవలం తయా।
చరిష్ణు స్సూకరో వేమ! లుంఠత స్తౌ హి కర్దమే।

తా॥ పతికెదురాడుభార్య పంది. అట్టియెదురాడుపందితో సంసారము చేయు భర్త మఱియొక పంది. పందులు బురదలో బడి దొర్లినట్లు వారి సంసారమును నుండఁగలదు.

500 ప్రస్తుతంపువేళఁ బద్యంబుఁ జదివిన, దప్పుఁగలిగియున్న నొప్పియుండు
వెలఁదిసురతవేళ [illegible] యుండదా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ।

ప్రస్తుతే సమయే వేమ ! యది పద్యం పఠేన్నరః।
సదోషమపి నిర్దోషం న కిం ధృష్టా రతేఽంగనా ?॥

తా॥ సమయోచితముగఁ జదివినపద్యము తప్పుఁగలిగియున్నను స్త్రీ సంభోగసమయమున సిగ్గువిడిచిన సంతగా శోభించునట్లు శోభ కలిగియే యుండఁగలదు. వి॥ అవసరే యత్పఠితం సుభాషితమపి భవతి హాస్యాయ 2 అ[illegible] ధా[illegible] షణం [illegible]ంసాం [illegible]మా ల[illegible] యోషితామ్। పరాక్రమః పరి[illegible] [illegible]యాస్యం సురతే [illegible]।

ఆధ్యాత్మిక విభాగము.

501 వేషధరుఁ యోగి వెలసి లోకములోన, [illegible] పుణ్యపురుషులారా!
పూ[illegible]డినయంత ముక్తిముక్తులనిచ్చు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] యోగి [illegible] లోకే[illegible] పుణ్యపూరుషాః!॥
[illegible]జాం [illegible] ముక్తి[illegible] దదాతి సః।

తా॥ వేమన, అను యోగి లోకము [illegible]. పుణ్య పురుషులారా! వాని [illegible]యించి [illegible]. [illegible] ముక్తి లభించు మార్గముపదేశించుచున్నాఁడు. (వి॥ [illegible] కామం [illegible] [illegible]గవత్[illegible]యా[illegible] [illegible] ధా[illegible]త్తలింగనః, కుమారో నారద[illegible] [illegible] [illegible]రంతి జ్ఞాన[illegible] [illegible]

502 [illegible] [illegible] ప్రబలవాక్కు
పలుప[illegible] [illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ।

[illegible] పూం [illegible]వచః,
[illegible] ! [illegible] మహాం వచః।

తా॥ ప్రభూ! మాట్లాడుము. ఎందుకుమాట్లాడవు ? నీ గొప్పమాటల నేను తెలిసికొనఁగలను. (భగవచ్ఛక్తి చోదనయే ప్రవక్తసూక్తులు)

503 నిన్నుఁజూచెనేనిఁ దన్నుఁదామఱచును, తన్నుఁజూచెనేని నిన్నుమఱచు
నేవిధమునమనుజుఁ డెఱుఁగు నిన్నునుదన్ను, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

త్వద్ద్రష్టు ర్విస్మృతిస్స్యా త్స్వాలోకే త్వదాలోకే స్వవిస్మృతిః।
కథం వేమ ! విజానాతి ? త్వాం చాత్మానం చ మానవః॥

తా॥ తన్నే చూచుకొనుచున్న ప్రభూ! నీవుకనఁబడవు. నిన్నేచూచుచుండినఁ దాను కనఁబడఁడు. నిన్నుఁదన్ననొకేసారి యెట్లుచూడఁగలఁడో చెప్పుము? (వి) ఏక మేవ. అద్వితీయం బ్రహ్మ॥

504 జీవి పోకముందె జీవవస్తువులిచ్చి, జీవి నిలుపవలయు జీవనముగ
జీవి తొలఁగువెనుక జీవవస్తువులేల?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ప్రాక్ప్రయాత జ్జీవవస్తూని దత్వా జీవం తు ధారయేత్।
గతే జీవే తతో వేమ ! కిం ఫలం జీవవస్తుభిః ?॥

తా॥ జీవముపోకముందే తగిన జీవాధారవస్తువులనిచ్చి వానిని నిలుపవలెను. జీవముపోయిన నిఁక జీవాధారవస్తువులతోఁ బనియుండునా ? తరుణము మించకుండ మోక్షసౌఖ్యము నొందుటకుఁ బ్రయత్నింపుము.

505 కల్లనిజము రెండు కఱకంఠుఁ డెఱుఁగును, నీరు పల్లమెఱుఁగు నిజముగాను
తనయుని జననంబు తల్లి తా నెఱుఁగును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సత్యాసత్యే నీలకంఠో వేత్తి వారి చ నిమ్నతామ్।
పుత్రస్య జననం మాతా వేమ ! జానాతి హి స్వయమ్॥

తా॥ నీరుపల్లమును తనయునిపుట్టుక తల్లియు నెఱుఁగునట్లు సత్యాసత్యము లాభగవంతుఁడే యెఱుఁగును.

506 మాటలెల్లఁగల్ల మనసుదొంగతనము, కోటిపాపి యింక నేటిబ్రతుకు?
మాటసత్యమైన మతి కేతాయువ్యంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మృషావచాంసి సర్వాణి వేమ ! చౌర్యం తథా మనః।
కియాన్ పాపిః ? కియాన్ జీవః ? శతాయు ర్వచనే ఋతే॥

తా॥ అబద్ధపుమాటలు దొంగమనస్సు నీచపుబ్రతుకు. ఎందుకిట్లు జీవించుట? సత్యవాక్కు ఋజుప్రవర్తనముఁగలిగి యెన్నాళ్ళుజీవించినను నంతేండ్లుని[illegible]డిన పరిపూర్ణజీవితముకదా.

507 **చమురుగల్గుదివ్వె సరవితోమండును, చమురులేనిదివ్వె సమసిపోవు**
తనువుకోరలేని (దలపు(దొడ నెతీరు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ

జ్వలేత స్నేహాయుతో దీపః గత స్నేహో వినశ్యతి।
వాసనాయుతో [illegible]మ! జన్మనాశో భవే ద్ధ్రువమ్॥

తా॥ చమురున్న నే దీపము వెలుఁగును. లేకున్న దీపమారిపోవును. అట్లే కోరికలులేకున్న జన్మలేదు. జన్మలేకున్నఁ గోరికలులేవు.

508 **పాపమనఁగ వేఱె పరదేశమున లేదు, తనదుకర్మములను దగిలియుండు**
కర్మతంత్రికాక కనుకనియుంటొప్పు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible]పో నామ [illegible] విదేశే [illegible]! [illegible]
స్వకర్మసం[illegible] [illegible] స [illegible] కర్మ[illegible] [illegible]॥

తా॥ పాప మనునది పర [illegible] [illegible] లేదు. తాను చేయు [illegible]ర్మల నుండియే వచ్చును, [illegible] జ్ఞా[illegible] [illegible]. ([illegible]ము చి[illegible] బురదకన్న [illegible] [illegible]యుం[illegible]డు.) [illegible] అనాత్మవస్తు [illegible]త్రుత్వే [illegible] [illegible] [illegible]॥

509 **వెళ్ళివచ్చునాఁడు వట్టిచేతులతోను, [illegible]తురాను ధనము కొంటుఁబోఁడు**
తాను నేడఁబోనో! ధన మేడఁబోవునో!, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible]హా నాం[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] స యి[illegible] [illegible] ధన[illegible]।
కుత్ర గచ్ఛ త్స్వయం వేమ! కుత్ర [illegible]చ్ఛే ఇవహో! ధనమ్॥

తా॥ [illegible]మిలోకమునకు వచ్చు[illegible]డు రూప ధనము [illegible]దెచ్చుకొనలేదు. పోవునప్పుడు వెంటఁగొని పో[illegible]టయును లేదు. ధనమెక్కడకుఁ బోవునో; తానెక్కడికిఁ బోవునో! (వి) యో [illegible]మే గర[illegible] [illegible]స్యాపి వృత్తిం ప[illegible]త వా[illegible] ప్రభుః, [illegible]షవృత్తివిధానాయ [illegible] సుప్తః కిం ను మృతోఽపివా॥

510 **బొందియెవరిసొమ్ము పోషింపఁ బలుమాఱు, ప్రాణమెవరిసొమ్ము భక్తిసేయ**
ధనమదెవరిసొమ్ము ధర్మమే తనసొమ్ము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కస్య దేహం పోషయితుం కస్య ప్రాణా న్తథావితుమ్।
కస్య విత్తం గోపయితుం వేమ! ధర్మ స్స్వకం ధనమ్॥

తా॥ ఈబొంది నీదని పోషింతువేకాని నిలుపఁగలుగుచున్నావా? అట్లే ప్రాణమును గాపాడుకొనఁగలుగుచున్నావా? ధనమును భద్రముగ వెంటఁ గొనిపోఁగలవా? కాన ధర్మమే యనుసరింపఁదగనది (వి)ధర్మ మేవ గచ్ఛంత మనుగచ్ఛతి॥

511 ఉసురులేనితిత్తి యుసురంత యూదిన, బంచలోహములను భస్మసేను
పెద్ద లుసురుమన్నఁ బనుమంటు లేగయవా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమాప్రాణా ధర్మః స్త్ర శ్వాసచ్చేత్ లోహపంచకమ్।
భస్మీభవతి నిశ్వాసైః సోద్యంత్యర్థి ంపి కిం సతామ్?॥

తా॥ ప్రాణములేని తిత్తి యూదినసే పంచలోహములును భస్మమగుచున్నవి. ప్రాణములున్నతిత్తుల నూది యగ్నిని గుల్పినచో (పెద్దల నుసురుఁబెట్టిన) ఎనుబంట లెగిలి పేనిని భస్మమొనరింపలేరా?

512 చెడ్డవానిమిగులఁ జెఱమను దైవంబు, అట్టుపడఁడు వానికాపదైనఁ
జెడినచేసుఁజూచి యొడఁచుఁడు మెచ్చునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దుష్టాన్ భృశం ధ్వంశయతే విధి ర్విపది నోద్ధరేత్।
దుష్టం నస్య కిముద్ధుర్తు స్సాధు వేమ! ప్రశంసతే?॥

తా॥ పండెడుచానన్ని దైవము ధ్వంసచేసినట్లు పండనిచేసునరుఁ జేయఁడు. అట్లే భగవంతుఁడు సంస్కరింపఁనిరాని దుష్టుని యాపదనుంచి రక్షించుటకు శ్రద్ధఁదసికొనఁడు.

513 ఎక్కుడైనయాశ లినుమడియుండఁగాఁ, దిక్కుపట్టి నరుఁడు తిరుగుచుండు
కుక్కనుపలెనాశ కూర్చుండనీయదు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అత్యాశాగ్ర స్తహృదయో భ్రమతే విమతి ర్నరః।
ఆశా శునశివ స్వాస్థ్యం పుంసో వేమ! నయచ్ఛతి॥

తా॥ కుక్కను లోపలజనింపకోరికలు కుదురుగనుండనీక పరుగెత్తించును. అట్లే మూర్ఖుఁడును దురాశకొలది స్థాయిలేక పరుగులిడుచుండును. (వి) నజాతుకామః కామానా ముపభోగేన శామ్యతి॥ గీత॥

514 **తత్త్వమెఱుఁగువాఁడు ద్వైతంబు నెఱుఁగును, సర్వకామములను జంపఁజేయుఁ**
గదళిమ్రింగువాఁడు గరళంబు మ్రింగునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యస్తత్త్వజ్ఞ స్స గద్వజ్ఞః సర్వకామాన్ స్వదస్యతి।
యోఽత్తి రంభాఫలం వేమ ! స తు గ్రసతి కిం విషమ్?॥

తా॥ అరటిపండ్లుతినువానికి విషమిష్టమగునా ? తత్త్వము తెలిసినవాఁడే ద్వైవమును దెలిసికొనును. అట్టి కదళీఫలభోక్త (ద్వైవజ్ఞుడు) కోరికలను విషమును ననుభవించుటకును నిచ్ఛగింపఁడు(వి) యే హి సంస్పర్శజాభోగా దుఃఖయోనయ ఏవ తే, ఆద్యంతవంతః కౌంతేయ! న తేషు రమతే బుధః॥

515 **నీళ్లమీఁద బుగ్గ నిలిచినయప్పుడు, తన్నుదేఁవచ్చి తాకుచుండు**
విడెడుకండ కింత విశ్రాంతిపడుదురు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యావ న్నదీనయో ఘ్నంతి తావ త్తోయేషు బుద్బుదః।
ఛిద్యమానే ఘటే మూఢా భ్రమంతే వేమ ! సర్వశః।

తా॥ నీటిమీఁదబుడగలు లేచును. కెరటములు తాకును. బుడగలు చితుకును. మఱల మఱల నట్లే యగుచుండును. అట్లే శరీరములును గాల ప్రవాహమున విడిపోవుచుండును. మానవులిట్టి సహజసంఘటన కేల విభ్రాంతిఁజెందెదరో తెలియకున్నది.

516 **హేమకారవిద్య నెఱిఁగినవారెల్ల, వెతలఁబడనియట్లు విద్యచేతఁ**
దత్త్వ మెఱుఁగువెన్క తనకుఁజింతేలరా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యో హేమకారవిద్యాం తు వేత్తి న వ్యథతే హి సః।
జానంతి విద్యయా తత్త్వం యే తేషాం వేమ! కా వ్యథా?॥

తా॥ సువర్ణయోగముఁ దెలిసినవారీలోకమున నార్థికబాధఁ జెందనట్లు జ్ఞానముచేఁ బరమార్థతత్త్వ మెఱుంగు మహనీయు లెల్లయెడల సౌఖ్యమునే పొందుదురు. చింతనొందరు.

517 **జీవభావమెఱుఁగఁ జెడదెన్నటికి మతి, ద్వైతమును నెఱుంగఁ దనరు బుద్ధి**
తేజ ముదయమొందఁ దిమిరంబు నిలువదు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జీవభావే తు విజ్ఞాతే వేమ ! న భ్రంశతే మతిః।
జ్ఞాతే ద్వైవే రమేత్ బుద్ధిః తేజస్యుద్గతే తమః॥

తా॥ జీవభావము ద్వైతపద్ధతి యోగి మహనీయులబుద్ధికి విజ్ఞాన ప్రభాసమే కాని తమస్సు నిలువదు. సూర్యుండిసం జీకటి నిలచునా? (వి) తమసో మా జ్యోతి ర్గమయ॥

518 పరుస మినుముసోకి బంగారమైనట్లు, కప్పురంబు జ్యోతిఁ గలిసినట్లు
పుష్పమందుఁదావి పొసఁగి నట్లగు ముక్తి, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వేమాయ స్స్వర్ణతామేతి స్పర్శేన స్పర్శవేధినః।
కర్పూరం జ్యోతిషి యమే గంధో ముక్తి శ్చ తాదృశీ॥

తా॥ పుష్పమందుఁ బరిమళమున్నట్లు, కర్పూరము జ్యోతిలోఁ గలియునట్లు, ఇనుము పరుసవేదినిదాకి బంగారమైనట్లు, ముక్తిస్వరూపముసుమా.

519 జపము బాహ్యపూజఁ జాలఁ జేసిపిదపఁ, గపటము విడలేక కష్టనరులు
ముక్తినొందలేక మునిగిరి తమమున, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

జపం చ బాహ్యపూజాం చ కృత్వాత్యంత మనంతరమ్।
న త్యజంత శ్ఛలం వేమ! మగ్నా స్తమసి బంధితాః॥

తా॥ జపములు బాహ్యపూజలు చేయుదురు. కాని యంతఃకరణమునందలి యసూయాదికల్మషముల విడువలేరు. అందువల్ల ముక్తినొందలేక యజ్ఞానాంధకారమున మునిఁగి భ్రష్టులై నరకబాధల ననుభవింతురు.

520 ఊర్ధ్వలోకమందు నుచితక్రియంబున, రూప మేమిలేక రూఢితోడ
పరమయోగి మాచుఁ బరమాత్ముఁ డితఁడని, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

యథోచితం చోర్ధ్వలోకే నిరాకారం నిరంజనమ్।
పరమాత్మాఽయ మిత్యేవం వేమ! యోగీ సమీక్షతే॥

తా॥ గ్రద్దకెంతపైకిఁబోయినను గ్రిందఁజూచు నీచపుదృష్టియే. యోగిపుంగవుఁడట్లుఁగాక ఊర్ధ్వదృష్టిచే నూర్ధ్వలోకమునఁ దగినపద్ధతితో నామరూపక్రియాశూన్యమగు పరమాత్మస్వరూపమును గాంచుచు నిత్యానందపరవశుఁడగుచుండును.

521 దానమొసఁగకున్న దేవంబు వహించాచ్చు, దేవతానముకన్నఁ దెలివి హెచ్చు
తెలివికన్న నాఁడెగ వేసినది హెచ్చు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

శ్రేయో దానా దిహ ధ్యానం ధ్యానాత్ జ్ఞానం విశిష్యతే।
జ్ఞానా దాశాపరిత్యాగః సర్వథా వేమ! చోత్తమః॥

తా॥ దానముకంటె ధ్యానము, ధ్యానముకంటె జ్ఞానము, జ్ఞానము కంటె నాచరణము నుత్తరోత్తరము బలీయము.

522 గాలిలేనిదీపకళిక చందంబున, నలలు సుళ్ళులేని జలధిరీతి
నిశ్చలాత్మ యుండు నిర్వికారంబున, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యథా దీపో నివాతస్థః యథా నిర్వీచి రంబుధిః।
తథైవాత్మాచలో వేమ! నిర్వికారతయా స్థితః॥

తా॥ నిశ్చలమగు పరమాత్మస్వరూపము నిర్వికారముతో గాలిలేని చోటనుండు దీపకళికవిధమున, కెరటములు సుళ్ళు లేని గంభీరసముద్రము రీతిని నుండును. (వి) యథాదీపో నివాతస్థో నేంగతే సోపమా స్మృతా॥

523 కలుష మెల్లఁదెలియఁ దలవంపులకుమూల, మరయఁ దత్త్వమెల్ల నాత్మఁబుట్టు
తెలిసినందుకు మతి ధీరుండు కావలె, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జ్ఞాతే సమస్తే కలుషే మూలం వేమ! శిరోనతేః।
సర్వం తత్త్వం చాత్మజాతం జ్ఞాత్వా ధీరో భవే న్నరః॥

తా॥ మనపుట్టుక, బ్రతుకు,పుట్టికల్మషములు కలుచుకొన్న తలవంపులకు మూలము. అవమానము. అగౌరవము. ఆత్మయందే(తనయందే)తత్త్వము (యథార్థస్థితి) తెలియఁబడఁగలదు. అట్టిదానిని తెలిసికొని ధీరత్వముతోఁ బొందుట యే చేయఁదగిన ముఖ్యకార్యము. (వి) యోంతః సుఖోంతరారామః తథాంత ర్జ్యోతి రేవ యః, స యోగీ బ్రహ్మనిర్వాణం, బ్రహ్మ భూతోఽధిగచ్ఛతి॥ గీత॥

524 అడవిఁదిరుగ లేదదా కాశమున లేదు, అవనిఁ దీర్థయాత్ర లందు లేదు
ఒడలు శుద్ధిఁజేసి యొడయునిఁజూడరా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నారణ్యే నాంతరిక్షే వా నోర్వ్యాం నో తీర్థభూమిషు।
పశ్య శుద్ధాం తనుం కృత్వా వేమాంతస్థం విభుం శివమ్॥

తా॥ పరమాత్మ (దైవశక్తి) నీలోపలనేకలదు. వేఱే యడవిలోనో,

ఆకాశముననో, యాత్రలలోనో యున్నదని భ్రమఁజెందక నీయుపాధిని (అంతఃకరణమును) బాగుఁజేసికొని యందుఁజూడుము. తెలియఁబడును.

525 కప్పురంపుమనసుఁ గాంక్షించు యోగికి, జ్ఞానదీపశిఖయుఁ దా నటించుఁ
గానవచ్చు నాత్మ క్రమముగ నైనిచ్చ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కర్పూరసదృశం చిత్తం కాంక్షిణో వేమ! యోగినః।
జ్ఞానదీపశిఖా భాతి తయాత్మా పరిదృశ్యతే॥

తా॥ మనశ్శుద్ధిఁగోరుయోగికి జ్ఞానజ్యోతియు వెలుఁగును. ఆవెలుగునఁ బరమాత్మయు గోచరించును.

526 ఇంద్రియములచేత నెగ్గొందుచుండెడు, వెఱ్ఱిమనుజుఁ డేల వెదకు శివుని?
ఇంద్రియములరోసి యీశునిఁ జూడుఁడీ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఇంద్రియైః వ్యథో మర్త్యః కిమన్వేష్టి సదాశివమ్?।
ఇంద్రియాణి తిరస్కృత్య పశ్య వేమ! పరాత్పరమ్॥

తా॥ ఇంద్రియచాపల్యమున బాధపడు వెఱ్ఱివాఁడు భగవంతుని దెలిసికొనుటకెట్లు ప్రయత్నించఁగలఁడు? తాత్కాలికములగు విషయాభిలాషలఁ ద్యజించి శాశ్వతానందస్వరూపుఁడగు పరమాత్మఁ గాంచుఁడు. (వి) యస్తువిజ్ఞానవాన్ భవతి యుక్తేన మనసా సదా, తస్యేంద్రియాణి వశ్యాని సదశ్వాఇవ సారథేః (కఠోపనిషత్)

527 కడుపునిండ సుధను గ్రమముతోఁద్రావినఁ, బాలమీఁద నేలపాఱుమనసు?
తత్త్వమెఱుఁగువెనుక తదితరమేటికి?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కుక్షిపూర్త్యై సుధాం పీత్వా క్షీరం స్మరతి కిం నరః?।
తథా జ్ఞాతే వేమ! తత్త్వే తదన్యేన తతశ్చ కిమ్?॥

తా॥ అమృతముఁ ద్రాగువానికిఁ బాలమీఁదకు మనస్సుపోనియట్లు తత్త్వము(పరమాత్మయథార్థస్వరూపము)గోచరించినవానికిఁ దదితరమగు దేనిమీఁదకు బుద్ధిప్రసరించును? (వి) వైరాగ్యమస్తి కిమితః పరమర్థనీయమ్? (భర్తృ) యథాఽమృతేన తృప్తస్య పయసా కిం ప్రయోజనమ్?॥

528 ఉత్తమోత్తముఁడగు నుచితజ్ఞుఁడిలమీఁద, మహిమఁజూపువాఁడు మధ్యముండు
వేషధారి యుదరపోషకుఁ డధముండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సర్వోత్తమ స్త్వాచితీజ్ఞః మధ్యము స్సిద్ధిదర్శకః
కుడింభరి ర్వేషధారీ వేమాధమ ఇతీర్యతే॥

తా॥ యుక్తాయుక్త వివేకముకలవాఁ డుత్తముఁడు. ప్రభావములఁ గల్పించువాఁడు మధ్యముఁడు. వేషధారియై పొట్టకూటికి మాత్ర మేడ్చు వాఁ డధముఁడు.

529 మనసునందు ముక్తినులయుచునుండఁగ, మనసు నెఱుఁగలేక మనుజులెల్ల
మనసు నణచలేక మాయనై పోదురు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ముక్తి ర స్తి మనస్యేవ మజానంతో మనో నరాః।
అశక్తాశ్చ మనో రోద్ధుం వేమ! నశ్యంతి సర్వశః॥

తా॥ ముక్తి మనస్సునందే కలదు. కాని యట్టి మనోమర్మ మెఱుఁగ దాని దుష్టత్వ మణచలేక మానవులు సర్వనాశనమగుచున్నారు. (వి) కిమితరం చేతస్సమంసాధనమ్? 2 సర్వం వస్తుభయాన్వితం భువి నృణాం వైరాగ్య మేవాభయమ్ (భర్తృ) కస్యాస్తినాశో మనసో హి మోక్షః, క్వ సర్వదా నాస్తి భయం? విముక్తౌ (శం॥ మణి॥

530 మనసుముక్తియనుచు మది నెఱుంగఁగ లేరు, మనసుచేతఁ దగిలి మాయనైరి
మనసు శుద్ధమైన మర్మజ్ఞుఁడగు యోగి, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

న జానాతి మనో ముక్తి రితి ప్రేతైవ మోహితః।
నశ్యే చ్చిత్తం యస్య శుద్ధం యోగీ వేమ! స మర్మవిత్॥

తా॥ మనస్సే ముక్తికిఁగారణమని గుర్తింపక దానికి వశులై చెడు చున్నారు. మనశ్శుద్ధిలేని యోగి దానిమర్మ మెట్లు గుర్తెఱుంగఁగలండు? (వి) మనో హి ద్వివిధం ప్రోక్తం శుద్ధం చాశుద్ధమేవ చ, అశుద్ధం కామ సంకల్పం శుద్ధం కామవివర్జితమ్। మనఏవమనుష్యాణాం కారణం బంధ మోక్షయోః, బంధాయ విషయాసక్తం ముక్త్యై నిర్విషయం స్మృతమ్॥

531 మది నెఱిఁగినవాని మహిమఁ గాన మెందును, మది నెఱుంగు నరుఁడు మహిని నరుడు
విదకె తనువులోన వేడ్కతో నిమడఁజూచు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

న పశ్యామో మానసజ్ఞం మనో వేత్తీహ దుర్లభః।
వేమాన్విష్య తనౌ సమ్యక్ స త్వాం పశ్యతి నిశ్చలః॥

తా॥ మనస్సు సంగతి యెవరికిని బోధపడుటలేదు. అది బోధపడినఁ దన యందే ప్రభూ! నిన్నుఁ జూడఁగలఁడు (వి) కిం భూషణాత్ భూషణమస్తి శీలమ్ 2 తీర్థం పరం కిం? స్వమనో విశుద్ధమ్ 3 జితంజగత్కేన? మనోహి యేన॥ శం॥ మణి॥

532 బ్రహ్మమును నెఱుఁగదు భావ మిందుండెనా, తనువు గుడిగఁ జేసి తన్ను నిలిపి
లోని బుద్ధివిడిచి లోఁజూపుఁ జూడరా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

యద్యత్ర తిష్ఠతి మనో వేమ! బ్రహ్మ న వేత్తి హి।
తన్వాలయే నిధాయ స్వం మంతర్దృష్టి ర్భవేద్ధధీః॥

తా॥ తనభావము ప్రాపంచికవిషయముల నిమగ్నమైనఁ బరమాత్మ స్వరూపము నెట్లుఁగాంచఁగలఁడు? శరీర మే దేవాలయ మనుకొని యందుఁ దన్నే ప్రతిష్ఠించుకొని లోని బుద్ధివిడచి లో[illegible] విన ప్రభూ! నిన్నుఁ గాంచఁగలఁడు.

533 నిన్నుఁ జూచు మంద నిందును దత్త్వంబు, తన్నుఁ జూచుచుండఁ దగులు మాయ
నిన్ను నెఱిఁగినపుడె తన్నుఁ దా నెఱుఁగును, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

త్వద్దర్శనే పూర్ణతత్త్వం మాయాబంధ స్స్వదర్శనే।
త్వద్జ్ఞాతై వాత్మవేత్తా స్యాత్ వేమ! నాస్త్యత్ర సంశయః॥

తా॥ ప్రభూ! నిన్నుఁ [illegible]చుచున్న "సర్వంఖల్విదం బ్రహ్మ" అన్నట్లు అంతట పరమార్థస్వరూపమే గోచరించును. తన్నుఁ జూచుకొనుచున్న మాయాదేవి యే యావరించుకొనియుండును. ఇట్టివాఁడు నిన్నన్నటికిని దలిసికొనలేఁడు.

534 వెదక వెదక దొరకు వేదాంత వేద్యుండు, వెదకువాని దాను వెదకుచుండు
వెదక నేర్చినట్టి వెరవరుల్ గల రొకో?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] వేదవేద్యో [illegible] హి।
[illegible] కిం [illegible]?॥

తా॥ వేదాంత వేద్యుఁడగు పరమాత్మయుఁ దెంత వెదకినను దొరకఁడు. అతఁడు తన్ను వెదకువానిని వెదకుచునే తిరుగుచుండును. కాని యట్టి వానిని వెదకుటకుఁ బ్రయత్నించు వారలే యరుదు.

585 ఊర్వీజనులు పరమయోగీశ్వరునిఁజూచి, తెగడువారె కాని తెలియలేరు
అమృతమాధురుచుల హస్తమే నుఱుఁగునె, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ।

జనా యోగీశ్వరం దృష్ట్వా నిందంతే న విదంతి తమ్।
పీయూషాదిరసజ్ఞానం వేమ ! పాణిః కథం భవేత్?॥

తా। అమృతమునంటి మంచిరుచులు జిహ్వకుఁ దెలియఁగలవు. కాని జిహ్వ కందించు చేతికిఁ దెలియఁగలవా ? అట్లు లోకమందలి సామాన్య జనులు యోగీశ్వరులఁజూచి తిట్టువారలు. కాని వారిప్రభావముఁ దెలిసి కొనుటకు సమర్థులు కారు.

536 మాటలాడఁగల్గు మర్మ మెఱింగిన, చిన్న పెద్దతనము లెన్న నేల?
పిన్న చేతిదివ్వె పెద్దగా వెలుఁగదా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

యది వక్తృత్వశక్తిః స్యాత్ బాలవృద్ధాంతరేణ కిమ్?।
బాలహస్తస్థితో దీపో న మహాన్ కిం ప్రకాశతే?॥

తా॥ చిన్నవాని చేతిలోనున్న దీపమైనను పెద్దదిగనే వెలుఁగును. చిన్నవారలలోనే మేధావులుండవచ్చు. మంచివివేకయుక్తుల మాట్లాడు వారిని చిన్నవారినిగా నెంచఁగూడదు. (శ్లో) యుక్తియుక్తమపి గ్రాహ్యం బాలాదపి సుభాషితమ్।

537 ఆఁకారుచులు వేఱు పాకంబ దొక్కటి, సత్వనిష్ఠ లట్లు సత్య మొకటి
పరమమునులు వేఱు భావ్యఁ డొకఁ డెగదు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ।

[illegible] వర్ణానాం పాకస్త్వేకవిధః స్మృతః।
[illegible] మునయః పృథక్ వేద్య ఈశ్వరః॥

తా। ఆకులరుచులు వేఱువేఱు కాని పాకమొక్కటే. సత్వనిష్ఠులు వేఱు వేఱు కాని సత్యమొక్కటే. అట్లే భావించు ఋషులు వేఱువేఱుకాని భావ్యుఁడగు పరమాత్మ యొక్కఁడే. (శ్లో) గవా మనేకవర్ణానాం క్షీరం స్యాదేకవర్ణకమ్, క్షీరవత్పశ్యతే జ్ఞానం దేహినాం చ గవాం యథా॥

538 సజ్జనములచెలిమి చాలింపఁగారాదు, ప్రకృతిచెడుఁగకున్న భక్తిలేదు
పలువ లెట్టికీర్తి భక్తినిల్పుదురయా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ।

న త్యాజ్యం సాధుసాంగత్యం అజ్ఞాత్వా ప్రకృతిం నృణామ్।
భక్తి ర్నాస్తి కథం మూఢా భజంతే వేమ ! తం శివమ్?॥

తా॥ సద్గోష్ఠిమానిన జ్ఞానము తిత్తూదుటమానిన కొలిమివంటిది. కాన సజ్జనులమైత్రి చాలించుకొనఁ గూడదు. దాన ప్రకృతివిధాన మెఱుంగనగు. దాన భక్తికుదురును. సాధుమైత్రిలేక తత్త్వమెఱుంగక దుష్కర్మలఁ జేయుచు భక్తిసలవరచుకొనవలెనన్న నెట్లు సాధ్యము? (వి) సత్సంగతిః కథయ కిం న కరోతి పుంసామ్ ? (భర్తృ)

539 ఇట్టికనుల బ్రహ్మ మెట్టుచూడఁగవచ్చు?, చూచుకనులువేఱు చూపువేఱు
మాపు లోననుంచి చూడంగవలవదా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కథం బ్రహ్మదృగక్షిభ్యాం సంద్రష్టుం వేమ ! శక్యతే?।
పృథక్ తదక్షిదృష్టి స్స్యాత్ అంతర్దృష్ట్వా తదీక్షయేత్॥

తా॥ జ్ఞానచక్షువుల, లోఁజూపు[illegible]చినఁగాని పరమాత్మస్వరూపము తెలియఁబడదు. స్థూలప్రపంచమును [illegible]చుకన్నుల నది సాధ్యపడదు. ఆ చూచుకన్నులు, ఆచూ[illegible] వేఱే. (వి) న తు మాం శక్య[illegible] ద్రష్టుం అనే నైవ స్వచక్షుషా॥ [illegible]ద్వా[illegible]ద్యం పరిదృశ్యతే కిం? శివప్రసాదం సుఖ[illegible]ధరూపి[illegible] [illegible] విదితం జగత్స్యాత్ సర్వాత్మకే బ్రహ్మణి ప్ర[illegible]ప[illegible]ం। మణి।

540 మూలములనుబోలు దురవస్థలనుదాటి, గోసి యాశలన్ని కోసివేసి
వాసనలఁ దెలిసిన వాఁడెపో బ్రహ్మంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దురవస్థా స్మూలతుల్యాః హిత్వా శాపాశవర్జితః।
వాసనా యో విజానాతి వేమ ! బ్రహ్మ స కథ్యతే॥

తా॥ పెద్దపెద్దమూలములవంటి దురవస్థల గడచి యాశలవిడనాడ పూర్వవాసనలఁ దెలిసినవాఁడే పరబ్రహ్మస్వరూపుఁడగును. (వి) కే దస్యవ స్సంతి ? కువాసనాఖ్యాః॥ శం॥ మణి॥

541 మాటలాడవేలె మనసుకొలగవేలె, ఒడలిగుణముపేలె యోజనేలె
ఎట్లుకలుగుముక్తి? యేలాగు లెనలాగు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వచోభిన్నం మనోభిన్నం గుణభిన్నం ... స్తుతిః।
కథం వా లభ్యతే ముక్తిః? కిం ... ! స్వపద్ధతిః?॥

తా॥ మనోవాక్కాయకర్మల (త్రికరణముల) ... లేదు. ఏమిటి? నన పద్ధతి? ఎట్లుముక్తిలభించును?

542 చెలఁది చక్కఁదనము వెరపైనయాడును, విభునికరుణలేక విగతమందు
నీదుకరుణలేక నేర్పులు కొఱగావు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అప్రసన్నే విభౌ తస్యాః వృథా రూపం నవం వయః।
నైపుణీ వేమ! మర్త్యస్య నాభాతి త్వత్కృపాం వినా॥

తా॥ స్త్రీకిఁజక్కఁదనము యౌవనము మొదలగు నాకర్షణవిషయము లెన్నియున్నను భర్తయొక్కకరుణలేకపోయిన నవియన్నియు నిష్ప్రయోజనములైనట్లు ప్రభూ! నీకరుణలేక ఏవ్యక్తి నేర్పరితనమైనను శోభించదు (వి) దుర్భగాభరణప్రాయః జ్ఞానం భారః క్రియాం వినా.

543 ఎంతకష్టముండు నంతపాపపుచింత, చింతచేత మిగులఁ జివుకు మనసు
చింతలేకయున్నఁ జెడనిసంపదఁ జూచు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యావత్కష్టం పాపచింతా తావతీ వేమ! చింతయా।
మనో జీర్యతి నిశ్చింతః శాశ్వత్ ... మహద్ధనమ్॥

తా॥ పాపపనులఁ జేయుటచేఁ కష్టము ననుభవించును. కష్టము లనుభవించుచుఁ బూర్వపువాసనచే పాపచింతన మే చేయుచుండును. మనస్సునకుఁ గుదురుపాటుండదు. కాన మనస్సునకట్టి యాలోచనలు లేకున్న శాశ్వతానందసంపదను ... గలఁడు. (వి) అదానదోషేణ భవే ద్దరిద్రో దారిద్ర్యదోషేణ కరోతి పాపమ్, పాపా దవశ్యం నరకం ప్రయాతి పున ర్దరిద్రో పునరేవ పాపీ।

544 ఎండవేళ చీఁకటేకమైయున్నట్లు, నిండుకుండ నీరు నిలిచినట్లు
దండిని బరమాత్మతత్త్వంబుఁ దెలియుఁడీ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యథాతపే తమోలీనం యథా కుంభే స్థితం జలమ్।
తథా వ్యాప్తం వేమ! ... పరమాత్మనః॥

తా॥ (మిట్టమధ్యాహ్నము నీడనిలబడినట్లు) ఎండవేళ చీకటి నిలచి యున్నట్లు నిండుకొండ నీరుతొణకనట్లు పరమాత్మస్వరూపమంతటఁ బూర్ణముగ నిండియున్నది. తెలిసికొనుఁడు.

545 ఇంటిలోనిధనము 'ఇది నాది' యనుచును, మంటిలోన దాచు మంకుజీవి
కొంటుఁబోడు వెంట గుల్లకానైనను, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

'ఇదం మమేతి' యద్గేహే ధనం తత్ర ర్చ మేవన।
నిక్షిప్తే న్మృది వేమాఖ్యే నాంతే నయతి కారణమ్॥

తా॥ తెలివితక్కువమానవుఁడు "నాది" అని దాచును. శరీరము విడిచి పోవునపుడు గ్రుడ్డిగవ్వయైనను గొనిపోఁజాలఁడు. (వి) ద్వేపదే బంధ మోక్షాభ్యాం నమమేతి మమేతి చ, మమేతి బధ్యతే జంతు ర్నమమేతి విముచ్యతే॥ ఉ॥ గీత॥

546 దేశవేషములను దేటసేయక దేవుఁ, డాత్మలోననుండు నణఁగి పెనఁగి
వేష మరసిచూడ గాలిపంబుకొఱకయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దేశవేషై ర్న విజ్ఞేయో హ్యాత్మ స్యంతర్గతో విభుః।
ఆవశ్యకత్వం వేషస్య గ్రాసార్థం వేమ ! కేవలమ్॥

తా॥ దేశవేషముల దేవుఁడు తెలియఁబడఁడు. ఆత్మలోన దేవుఁడు నిండియుండును. ఇఁక వేషభాషలు గాలిపముకొఱకే.

547 పర్వతవనవాసి పరిణామవర్తన, కూపవాసి కెట్లుగుఱుతుపడును?
బ్రహ్మనిష్ఠు వెంటఁ బ్రాకృతుఁ డరుగునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పరిణామదశా శైలవాసినః కూపవాసినా
జ్ఞాయతే కథ ? స్వజ్ఞః కిం యోగీంద్ర మనుగచ్ఛతి?॥

తా॥ కూపస్థ మండూకమునకు (నూతిలోనియుండుకప్పవంటివ్యక్తికి) పర్వతముల, వనముల సంచరించువాని నడవడిక తెలియునా? అట్లే బ్రహ్మనిష్ఠుని విధానము ప్రాకృతునకు తెలియఁబడదు. ప్రకృతి ననుసరించిపోవువాఁడు ప్రాకృతుఁడు ప్రకృతి నతీతుఁడు బ్రహ్మనిష్ఠుఁడు.

548 అల్పసుఖములెల్ల నాశించి మనుజుండు, బహువిధదుఃఖములను బాధపడును
పరసుఖంబునొంది బ్రతుకంగ నేరఁడు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అశ్యర్థ్యాల్పసుఖా స్సజ్ఞో వ్యథతే బహుదుఃఖభాక్।
పరమం తు సుఖం లబ్ధ్వా జీవితుం వేమ! నార్హతి॥

తా॥ వివేకశూన్యుఁడగు మానవుఁ డల్పసుఖముల కాసపడి యధిక దుఃఖమునొందును. కాని పరమాత్మస్వరూపముఁ దెలిసికొని శాశ్వతానందమునొందుటకుఁ బ్రయత్నింపఁడు. (వి) బద్ధో హి కో? యో విషయానురాగీ, కా వా విముక్తిః? విషయే విరక్తిః, కోవాస్తి ఘోరో? నరక స్స్వదేహః॥ శం॥ మణి॥

549 కడఁగి వట్టియాస కడ తేరనీయదు, ఇడుములందుఁ బెట్టి యేడ్పుఁగాని
పుడమిజనుల భక్తిఁ బొందఁగనీయదు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వ్యర్థాశా పర దుఃఖాయవారిణీ కష్టకారిణీ।
వేమార్థ భువి మర్త్యానాం స్యా ద్భక్త్యుదయరోధినీ॥

తా॥ అడియాస కష్టముల ననుభవింపఁజేసి యేడ్పించును. కాని ముక్తిమార్గమును జూపదు. భక్తిఁ బుట్టనీయదు. సౌఖ్యమనుభవింపనీయదు. (వి) తృష్ణా న జీర్ణా వయమేవ జీర్ణాః (భర్తృ)॥

550 ధర్మ మరసి పూని ధర్మరాజాదులు, నిర్మలంపుఁ గీర్తి నిల్పుకొనిరి
ధర్మమే నృపులకుఁ దారకయోగంబు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ప్రతిషాం ధర్మ మాశ్రిత్య ధర్మరాజాదయో యయుః
యోగ స్తారక ఇత్యాహుః ధర్మం వేమ! మనీషిణః॥

తా॥ ధర్మరాజు మొదలగు ప్రభువు లెన్నికష్టములువచ్చినను ధర్మమునే యాశ్రయించి నిర్మలమగుకీర్తినార్జించిరి. ధర్మమే ప్రభువు తరించుమార్గము.

551 దానములను జేయ ధరఁ జేతులాడక, బహుధనంబుఁ గూర్చి పాతిపెట్టి
తుదకు దండుగనిడి మొదలు చెడు నరుఁడు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

అనిచ్ఛన్ దాతు మర్థిభ్యో సంచిత్య బహుళం ధనమ్।
వేమాంతే నష్టసర్వస్వః పామరో నశ్యతి ధ్రువమ్॥

తా॥ మూర్ఖుఁడు తానుతినక యితరులకుఁ బెట్టక సంపాదించుటకే జీవితమంతయు ధారపోసి చచ్చును. నిరుపయోగజన్మనొంది సర్వభ్రష్టుఁడగును.

552 విను వివేకమనెడు వింతగొడ్డలిచేత, నల యవిద్యయనెడు నడవి నఱికి
తెలివియనెడు గొప్పదీపంబు చేపట్టు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

శృణు వేమ! వివేకాఖ్యకుఠారేణాద్భుతేన వై।
అవిద్యాఖ్యాటవీం ఛిత్వా గృహాణ జ్ఞానదీపికామ్।

తా॥ వివేకమను గొడ్డలిచే నవివేకమను ఘోరారణ్యమును ఱకి జ్ఞాన బుద్ధియను దీపసహాయమున నాపరమాత్మను గనుము.

553 పాలనీరుక్రమము పరగ హంసయెఱుంగు, నీరుపాలక్రమము నెమలికేల?
అజ్ఞుఁడైనమనుజుఁ డలశివు నెఱుఁగునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

క్షీరనీరక్రమం హంసో జానాతి న శిఖావళః।
అజ్ఞః కథం విజానాతి? వేమేహ పరమం శివమ్॥

తా॥ పాలను నీటిని వేఱుచేసి పాలనుమాత్రము త్రాగి నీటినివిడిచి పెట్టువిధానము హంసకుఁదెలియును. కాని తానుపాముల మేయు నెమలికేమి తెలియఁగలదు? అట్లు ప్రకృతిపరమేశ్వరులఁ బ్రకృతిని విడఁ ద్రొక్కి పరమేశ్వరుఁ బొంది యనుభవించు విధానము పరమహంసలకు యోగిపుంగవులకుఁ దెలియును గాని పామరునకుఁ దెలియఁబడదు.

554 కన్నులందు మదముక్రమ్మి కానరుకాని, నిరుడుముందలేడు నిన్న మొన్న
దగ్ధులైనవారు తమకంటెఁ దక్కువా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పశ్యంతోఽపి న పశ్యంతి మదాంధా వేమ! వై మృతాః।
హ్యః పరహ్యో గతేఽద్యేతత్పూర్వే న స్యానాః కిమాత్మనః?॥

తా॥ కన్నులకు మదముక్రమ్మి గ్రహింపలేరు కాని నిరుడు, ముందలేడు, నిన్న, మొన్నచచ్చి తగులఁబెట్టఁబడ్డవారు తమకంటెఁ దక్కువవారా? తామది తప్పించుకొనుటకు మొనగాండ్రా? (వి) సర్వంవస్తు భయాన్వితం భువి నృణాం వైరాగ్య మేవాభయమ్ (భర్తృ)॥ న హి కల్యాణకృత్కశ్చి ద్దుర్గతిం తాత! గచ్ఛతి॥ గీత॥

555 ఏఱుదాటి మెట్టకేగినపురుషుండు, పుట్టిపరపుఁగొనక పోయినట్లు
యోగపురుషుఁడేల నోడలుఁ బాటించునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సదం తిర్త్వోన్నతం దేశం ప్రాప్తో నాద్రియతే ప్లవమ్।
యోగారూఢః పుమాన్ వేమ! కిమర్థం గణయేత్తనుమ్?॥

తా॥ ఏఱు దాటి మెట్టకుఁ జేరినవాఁడు తెప్పను విడుచునట్లు పరమాత్మను దలిసికొన్న యోగియు దానికిసాధనమగు శరీరమును లెక్కచేయఁడు.(వి) గ్రంథమభ్యస్య మేధావీ జ్ఞానవిజ్ఞానతత్పరః, పలాల మివ ధాన్యార్థీ త్యజే ద్గ్రంథ మశేషతః॥ ఉ॥గత॥

556 మట్టికుండవంటి మాయశరీరంబు, చచ్చు నెన్నడైనఁ జావదాత్మ
ఘటములెన్నియైన గగనంబదేకమే, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మ్రియతే మృద్ఘటసమా తను రాత్మా న కర్హిచిత్।
పృథగ్రూపం వేమ! ఘటా ఏకరూపో విహాయసః॥

తా॥ మట్టికుండవంటి శరీర మనిత్యముకాని యాత్మస్వరూపము శాశ్వతమైనదే. ఘటములన్నియైన నాకాశ మొకటే. శరీరములెన్నియైన నాత్మయొకటే. (వి) యం ప్రవ్రజంత మనుపేత మపేతకృత్యం ద్వైపాయనో విరహకాతర ఆజుహావ, పుత్రేతి తన్మయతయా తరవోఽభినేదు స్తం సర్వభూతహృదయం మునిమానతోఽస్మి॥ భాగ॥ న హన్యతే హన్య మానే శరీరే॥ గీత॥

557 మాయయను చెఱసాల మనసనుగొలుసును, ఛిద్రమైనదు బొంద చెలువిదియుండు
ఇట్టి బద్ధజీవి కెన్నడు మోక్షంబు?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మాయయా కారయా మనసా పాశేన బద్ధ స్త్వంఖలః।
బద్ధస్య జీవస్య వేమ! మోక్షః కదా భవేత్॥

తా॥ పవి ఛేదమను బొందకు మనస్సనుగొలుసునఁ గట్టఁబడి మాయ యను చెఱసాలలో బంధింపఁబడియున్నాఁడు. అట్లు బద్ధుఁడగు జీవికి విముక్తి యెప్పుడు గలుగును?

558 ఎఱుకకన్నను సుఖ మేలోకమునలేదు, ఎఱుక నెఱుఁగ నెవని కెఱుక లేదు
ఎఱుకసాటి యెఱుక యెఱుకయే తత్త్వంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జ్ఞానతుల్యం సుఖం నాస్తి జ్ఞానం వేమ! న వేద్యతే।
జ్ఞానస్య సామ్యం జ్ఞానం హి జ్ఞానం తత్త్వం హి కేవలమ్॥

తా॥ జ్ఞానవికాసమునకన్న సుఖ మేలోకమునను లేదు. కాని యది ప్రాంపుమార్గము మాత్ర మెవ్వరికిని గోచరించుట లేదు. జ్ఞానమునకు సాట జ్ఞానమే. జ్ఞానస్వరూప మీ పరమాత్మ (వి) [illegible] సుఖం కస్తు? సమాధినిష్ఠ, జాగర్తికోవా? [illegible] యం లబ్ధ్వా చాపరంలాభం మన్యతే నాధికం తతః (గీత)

559 [illegible]కరకుంటఁ జలియు నష్ట్రకయోగంబు, మానసంబు తెలివి మధ్యమంబు
ఆసనాదివిధుల యధమయోగంబురా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] సర్వ మిత్త [illegible] యోగ [illegible] మో మానస [illegible]।
ఆసనాదివిధాస్తే స్తు [illegible] ! యోగో ధమ [illegible]॥

తా॥ అన్నియుఁ [illegible] ఉత్తమము, [illegible] వాయుసాధనములు మధ్యమము. కేవల [illegible] ఆసనాదు[illegible] అధమము.

560 మనసుఁబూని [illegible] మనసులో నుప్పియుంచి [illegible] తత్త్వ [illegible] నుపువాఁడు
[illegible] ఫలము చేకూరించునా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] ముక్తి [illegible]।
[illegible]॥

తా॥ [illegible] వాఁడు [illegible] విధముగ మనసు [illegible] తరించు [illegible] వాఁ [illegible] మాపము [illegible] లేదు. [illegible] దుర్గ్రహము [illegible]

561 మాటలాడవచ్చు మనసు నిల్పఁగరాదు, తెలుపవచ్చుఁ దన్నుఁ దెలియరాదు
సురియఁబట్టవచ్చు సూరుఁడుఁ గారాదు, విశ్వ[illegible] వినుర వేమ॥

[illegible]।
[illegible]॥

తా॥ ఆయుధము పట్టుకొన్న మాత్రమున [illegible] వాఁడును, [illegible] సంపాదించినవాఁడును, [illegible] మాత్రమున [illegible] వాఁడును గాఁజాలఁడు.

582 **గురువు చిల్లగింజ కుంభమీ దేహంబు, ఆత్మకలుషపంక మడుగు(బట్టు**
తెలిసివిరి పెనేని దివ్యామృతము తేఱు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

గురుః కతకబీజం స్యాత్ అఘః పంక స్తను ర్ఘటః।
తత్సంకాశఃవి॰ప్రపణాత్ స్యాత్ వేమ ! జ్ఞానసుధోదయః॥

తా॥ కుండలోని బురదనీటిని పరిశుభ్రపరచుటకుఁ జిల్లగింజ గంధముఁ గలిపిన బురద క్రిందకుఁబోయి తేటఁగా నీరుపైకిఁ దేరునట్లు దేహమను కుండలోని ఆత్మ కలుషమను బురదనీటిలో గురుప్రబోధమను చిల్లగింజ గంధమును గలిపినఁ గలుష మడుగంటి యాత్మజ్ఞానామృతముతేరి యను భవయోగ్యము కాఁగలదు.

583 **జీవి లోననుండు స్థిరముసు గానక, తిరుగు నస్థిరంబు వరుసనమ్మి**
స్థిరము నస్థిరమును దెలియ జీవికి ముక్తి, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible]తస్థిరం [illegible]పి [illegible]ప్యక్ష్య ఎహిం రస్థిరమ్।
[illegible]టతి ముక్తి స్స్యాత్ [illegible]విదో ధ్రువమ్॥

తా॥ [illegible] యస్థిర[illegible]హ్యాసౌఖ్యముల నమ్మి [illegible] తెలియక తిరుగుచు ముక్తి నొంద [illegible] నాయుః [illegible]॥

5[illegible]4 [illegible]టి కల(గన్న [illegible], నడుమ కాలమేమి నమ్మరాదు
క్షణము [illegible]ని బ్రతుకు సం[illegible]ంతి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] వర్తమా[illegible] విశ్[illegible]సేత్।
[illegible] హి [illegible] వేమ ! భ్రాంతి[illegible] భవవర్త్మని॥

తా॥ [illegible] పదార్థమువంటిది. వర్తమాన మేఁతకాలము [illegible] కాదు. క్షణములోని బ్రతుకు, విభ్రాంతికల్గించు సంసారము. ఇఁక భవిష్యత్ (పరము) ఎట్లుండునో నిర్ణ యించుటకు [illegible] లేనిది. కాన ప్రతిక్షణము జాగ్రత్తుఁడవై విధినిర్వహణ మునకుఁ [illegible] నుకొనుము. (వి) జ్ఞాతే తత్త్వే కస్సంసారః (భజగోవిందమ్)

565 **తానవంగ నెవరు? తనవారల నెవరు?, తెలిసి తెలియలేరు తిక్కనరులు**
అరయఁ బసిరి కాయపురుగుపద్ధతిఁ గాఁగ, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

కో నామాత్మా కే స్వకీయాః విదిత్వా న విదంతి హి।
కుధియో వేమ! నశ్యంతి కార్యాసకృమయో యథా॥

తా॥ తాను సుఖించుటకు గూడుసల్లుకొని తుదకు గూటిద్వారమును గూడ మూసివేసికొని యందే మరణించు పసిరికాయపురుగువలె నజ్ఞానులు 'తాను తనవారు' అని దానిమూలముఁ దెలిసికొనక స్వనాశనమున కుపక్రమించు చున్నారు.

566 చచ్చె, చచ్చెననుచుఁ జావుకువగఁ జెడు, దీనవరుల కెట్టిఁ దెలుపలేదు
ప్రాణి కరయ మృత్యుబంధంబు లుండునా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యే మమార మమారేతి శోచంతే తద్విమూఢతా।
కిం వాచ్యా? ప్రాణినాం వేమ! కుతో బంధః? కుతో మృతిః॥

తా॥ [illegible]లగు మానవులు మరణమును [illegible] విచారింతురు. ఈవెట్టి [illegible] శరీరము నిత్యము కాదు గదా? నిత్యుఁ [illegible]

567 [illegible] తుదను గాదు
[illegible] విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible]
[illegible]

తా॥ [illegible] జాఱవేసినది. [illegible] కాలములోఁ బాటు [illegible] సర్వాంతర్యాము? ([illegible] తాను కాదు. సూర్యుఁడు) ([illegible] తథా [illegible])

568 బ్రహ్మ[illegible] విధ[illegible]
బ్రహ్మమున్నిటుండుఁ బరిపూర్ణ[illegible] విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] ప్రలపం [illegible] జడాః।
[illegible] బ్రహ్మ వేమ! విరాజతే॥

తా॥ దేహములో జీవునివలె పరబ్రహ్మస్వరూపమంతట నిండియున్నది. కాని యజ్ఞానులిది తెలియజాలక బ్రహ్మ మెక్కడనుండునని వెదకుదురు.

569 పసులవన్నె వేఱు పాలొక్కటేకాదె, పుష్పజాతి వేఱు పూజయొకటె
దర్శనంబు వేఱు దైవంబదొక్కటే, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

పశువర్ణాః పృథక్ క్షీర మేకం వేమ! సుమాని చ।
జాతి భిన్నాపి పూజైకా దైవ మేకం స్మృతిః పృథక్॥

తా॥ పశువులరంగు వేఱుకాని పాలరంగొకటే. పుష్పజాతులు వేఱుకాని పూజాస్వభావమొకటే. దర్శనము వేఱుకాని దైవమొకటే.
(వి) గవా మనేకవర్ణానాం క్షీరం స్యా దేకవర్ణకమ్, క్షీరవద్దృశ్యతే జ్ఞానం దేహినాం చ గవాం యథా॥ (ఉ॥ గీ॥)

570 పసిడొడవులు వేఱు బంగారమొక్కటే, పసుల ఘటము వేఱు ప్రాణమొకటె
అరయ దిండ్లు వేఱు ఆకలియొక్కటే, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

భూషణాని పృథక్ వేమ! హేమైకం స్యాత్ ఘటాః పృథక్।
పశోః ప్రాణో భోజనాని భిన్నాని క్షుధైకతా।

తా॥ నగలు వేఱుకాని బంగారమొకటే. శరీరములు వేఱుకాని యాత్మయొకటే. తినుబండారములు వేఱుకాని యాకలిస్వభావమొకటే.

571 కానలేడు నుదురు కన్నులన్ దీప్తుగా, నెఱుల గానలేడు నెత్తిమీద
తన్ను గానలేడు తత్త్వ మేమెఱుగును?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

నేపశ్యే న్నిటలం కణ్ఠం పృష్ఠం కేశాంశ్చ మూర్ధని।
నాత్మానం వేత్తి కిం వేమ! తత్త్వం జానాతి బాలిశః?॥

తా॥ తన శరీరమందలి నుదురు, చెవులు, వీపు, తలపై వెండ్రుకలు మొదలైనవే తాను చూడలేడు. ఇక నంతట నిండియున్న పరమాత్మ స్వరూపుని నీచమనుజు డెట్లు గాంచగలడు?

572 తిరిగితిరిగి నరుడు మరలుకొనుటె కాక, అందువలన నేమి యందలేదు
అంతరాత్మనిలుపు నతడె పో బ్రహ్మంబు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

భ్రామం భ్రామం ముహుః వేమ! [illegible] భవతి [illegible]।
[illegible] ఫలం న కించి త్స్యాత్ అంతర్నిష్ఠో బ్రహ్మ [illegible]॥

తా॥ పరిశుద్ధాంతఃకరణమునఁ బతిబింబించు పరమాత్మ స్వరూపము నిశ్చలముగఁజూచు బ్రహ్మవేత్త కాంతిమంతుఁడువలె తిరిగి చెడును.

573 చిత్తమనెడు వేరు శిథిలమై నప్పుడే, ప్రకృతియనెడు వృక్షము విడవఁ
గోర్కులనెడు పెద్దకొమ్మలెందునుగలవు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
శిథిలే చిత్తమూలే స్యాత్ పతితః ప్రకృతిద్రుమః।
శుష్యంతి హి తతో శాఖా శాఖా వేమ! నిరాశ్రయాః॥

తా॥ ప్రకృతి మహావృక్షమునకుఁ జిత్తము కూకటివేరు. కోరికలు కొమ్మలు. చిత్తము శిథిలమైనఁ బ్రకృతి మహావృక్షము పడును. ఇఁక కోరికలను కొమ్మ లెట్లెదుగఁ గలవు?

574 తిట్టికొట్టిరేని దిరిగి మాటాడక, ఊరకున్నఁజూడ నుర్విమీఁద
వాఁడగుఁబరమాత్మ వర్ణింప శక్యమా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
దూషిత స్తాడితో వాపి యత్కించిదపి చాబ్రువన్।
తూష్ణీం భావం గతో వేమ! పరమాత్మేతి వర్ణ్యతే॥

తా॥ మన మెన్ని తిట్టినను భగవంతుఁ డెదురుతిరుగనట్లు, మానాభిమానముల సరకుగొనక నిర్లిప్తతతో సంచరించువాఁడే పరమాత్మ రూపుఁడు.

575 కల్మషంబుపోక కన్పించ దెందును, రూప మెవ్వరికిని రూఢితోడ
తామసం బుడిగినఁ దగఁగల్గు జ్ఞానంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
అనిర్గతే హి కాలుష్యే న రూపం ద్యోతతే ధ్రువమ్।
తమ స్యపావృతే వేమ! జ్ఞానం నూనం ప్రకాశతే॥

తా॥ మురికిలోనున్న యద్దమునఁ బ్రతిబింబరూపము కాన్పించనియట్లు అంతఃకరణమాలిన్యమునఁ బరమాత్మ స్వరూపమును గాన్పించదు. (వి) ధూమేనావ్రియతే వహ్నిః, యథా దర్శో మలేన చ. యథోల్బే నావృతో గర్భః తథా తేనేద మావృతమ్॥ (గీత)

576 నీటిలోనవ్రాత నిలుకడయున్నట్లు, పాటిజగతిలేదు పరములేదు
మాటమాటకెల్ల మనసు గోరుచునుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥
జలే రేఖా స్థిరా న స్యాం న చేహ చ పరే సుఖమ్।
మనో ముహు ర్ముహు ర్వేమ! కామితా ఽ భివాంఛతి

తా॥ నీటను బ్రాసిన వ్రాత నిలువనట్లు కోరికలతో మాలిన్యముఁ జెందిన మనమున నిహపర సౌఖ్యము, న్యాయము నిలువదు. (వి) చంచలం హి మనః కృష్ణ! ప్రమాథి బలవ ద్దృఢమ్॥ (గీత)

577 దొంగ తెలివిచేత దొరకునా మోక్షంబు?, చేతఁ గానిపనులఁ జేయరాదు
గురుఁ డనంగవలదు గుణహీనుఁ డనవలె, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

మిథ్యాజ్ఞానేన కిం ముక్తి ర్లభ్యతే? వేమ! దుష్క్రియః।
స వక్తవ్యో గురు రితి గుణహీన ఇతీర్యతే॥

తా॥ పరిశుద్ధజ్ఞానముచే లభించు మోక్షము దొంగ తెలివిచేఁ జెడ్డపనులఁ జేయువారికి లభించునా? అట్టి దుష్టుల గుణహీనులనవలెను. కాని గురువు లనవచ్చునా? (వి) సంసారహృత్కః? శ్రుతిజాత్మబోధః 2 కో మోక్షహేతుః? కథిత స్సఏవ॥ (శం।మణి)

578 ఆశలఁ ద్రెంగఁగోసి యనలంబుఁ జల్లార్చి, గోచి బిగియఁ బెట్టి కోప మడచి
గుట్టుమీఱువాఁడు గురువుకు గురువురా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

క్రోధ నవంత శ్ఛిన్నా శాః ప్రశాంతా గతమన్యవః।
వేమాగీశరహస్యా యే గురూణాం గురవో హి తే॥

తా॥ ఆశల నణచి ఆగ్రహముఁ ద్రుంపి కామము నరికట్టి, క్రోధము రానీక, పరమార్థతత్త్వరహస్యము గుర్తెఱింగిన వాఁడే గురువులకును గురువు. (వి) కో వా గురు ర్యోహి? హితోపదేష్టా 2 శిష్యస్తు కో? యో గురుభక్త ఏవ। బుద్ధ్యా విశుద్ధయా యుక్తో మనః హృది నిరుధ్య చ॥

579 ఆశల నిడుత్రాళ్ళ నమరఁగోయఁగఁ జేసి, పాఱునేవఁ గాని పరము లేదు
కొక్కుతిండియాశఁ జిక్కి చచ్చినయట్లు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ఆశాపాశాన్ భృశం ఛిత్వా న విసృజ్య పరం న హి।
ఆహారాశావశో వేమ! మూషికో మ్రియతే ఖలు॥

తా॥ పందికొక్కు తిండియాశచే బోనులోఁ జిక్కి చచ్చునట్లు ఆశా పాశములచే బద్ధుఁడగు వాఁడు సంసారములోఁ జిక్కి నశించును. వానికిఁక పరము (భవిష్యత్తులో బాగు) లేదు.

580 సూక్ష్మరూపమెఱిఁగి సుఖమొందఁగాలేక, బహుళముగను జదువుఁ బడుచునరుఁడు
చావుచేతఁబొలుఁగని చదువేలఁజదువఁడో!, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సూక్ష్మరూప మభిజ్ఞాయ సుఖ మప్రాప్నువా న్యువా ।
బహ్వధీతే వేమ ! విద్యా మమృతాం న పఠే త్కథమ్? ॥

తా॥ శాశ్వతానందము కలుగు చదువుచదివి యానందముఁ గల్గించు నా సూక్ష్మముఁ దెలిసికొనఁ జాలక పనికిమాలిన చదువు రాత్రింబవళ్లు కష్టించి చదివి యజ్ఞాని భ్రష్టుఁడగుచున్నాఁడు.

581 తను వదెవరిసొమ్ము తనదనిపోషింప, ధన మదెవరిసొమ్ము దాచుకొనఁగ
ప్రాణమెవరిసొమ్ము పాయకుండఁగనిల్ప, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ ! భర్తుం స్వీయమితి కస్య స్వం దేహ మీదృశమ్ ।
కస్య స్వం ద్రవిణం గోప్తుం ప్రాణః కస్యావితుం సదా ॥

తా॥ శరీరమును పోషించి నిలుపుకొనుటకు, ధనమును దాచి తనదిగా నుంచుకొనుటకు, ప్రాణము నాపుకొనుటకు నేజీవికైన సమర్థత కలదా?

582 జీవిఁజంపుటెల్ల శివభక్తిఁదప్పుట, జీవి నరసిచూడ శివుఁడుఁగాఁడె?
జీవుఁడె శివుఁడనుచు సిద్ధంబు తెలియుము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

శివాభక్తి ర్జీవవధో జీవో నామ శివః ఖలు ।
అశివం జీవశివయోః వేమ ! జానీహి చ తత్వతః ॥

తా॥ ప్రతి జీవియుఁ బరమాత్మ స్వరూపము గనుక జీవిని హింసించిన దైవమును హింసించినట్లే యగును. కావున నేజీవిని హింసింపకుండుటయే ముఖ్యధర్మము. (వి) కా స్వర్గదా ? ప్రాణభృతా మహింసా॥ (శం॥మణి)

583 కొంకణంబుఁబోవ కుక్క సింగముకాదు, కాశిబోవఁ బందిగజముఁగాదు
వేయుగుణమువాఁడు విబుధుండుకాఁడయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

న సింహ శ్వా కొంకణగో కాశీగో న గజః కిటిః ।
పృథగ్గుణం గతో మర్త్యః వేమ ! యోగీ న కథ్యతే ॥

తా॥ కొంకణదేశము వెళ్ళినమాత్రమునఁ గుక్క సింహమును, కాశీ వెళ్ళినమాత్రమునఁ బంది యేనుఁగును గానట్లు దుష్టబుద్ధికలవాఁ డెక్కడ తిరిగినను, నేమిచెప్పినను, నేమిచేసినను దెలిసినవాఁడు కాజాలఁడు.

584 ఈతకంటెలోతు నెంచంగఁబనిలేదు, చావుకంటెఁ గీడు జగతిలేదు
గోచిపాతకంటెఁ గొంచెంబు మతిలేదు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

తరణా న్నాస్త్యగాధత్వం మరణా న్నాస్తి దుర్వ్యథా।
కౌపీనా న్నాస్తి దీనత్వం వేము! నిబిసపి ధ్రువమ్॥

తా॥ ఈతకుమించిన లోతు, చావుకుమించిన కీడు, గోచికిమించిన దరిద్రము లోకమున నుండదియులేదు. అట్టి దరిద్రమున నగాధ సంసారముఁ దరించి కీడులేని మోక్ష సామ్రాజ్య మందుము.

585 జాణలైనయట్టి చపలాయతాక్షుల, వలపు లరసి చూచి బ్రిమయు నేల?
బయలిమూపులెల్లఁ బరికింపఁ గానేల?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ప్రాంభూనాం చంచలదృశాం పున్ప్రేమోవ్యప్య కిం భ్రమైః?।
వేము! బాహ్యాని సంపాంసి సం నిష్ఫలా భ్రమైః॥

తా॥ వెలుపలిదృశ్యములు కానంచము. ప్రగల్భాంగనల ప్రకటిత ప్రసారముల వలపులకు భ్రమ, యేల నందవు? అవి కష్టముతో నుండిన క్షణిక సౌఖ్యములు. లోకమును విడిచి చిదానందమయు డవ్వ సౌఖ్యము. (వెలఁదిపై వలపు-త్రాగుడు ప్రమాదము 2 అండములు యింద్ర ధనుస్సు క్షణికము) (వి) స్త్రీ సాంగత్యమయ ... ర్భ్యగిష్కం మందో జన స్సేవతే॥ (భర్తృ)

586 తఱచుఁజదువఁజదువఁ దర్కవాద మెకాని, దివ్యజ్ఞాన మెపటఁ దేటపడదు
పసిరికాయపురుగు పగిడిని చెడిపోవు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

బహ్వధీత స్తర్కవాదః సత్ర జ్ఞానం మప్రయుయం।
కోశకారః కృమిరప వేము! తంత్వ సస్యతి॥

తా॥ పలుగఁ జదివిన నిరు ముందరను. మాయచమువులు తర్కవాదమునకుఁ గారణములు. అట్టి కుతర్కములు దివ్యజ్ఞానము తేలదు. కల్మష జ్ఞానమున జీవి పసిరికాయ పురుగువలెఁ జచ్చును.

587 ఎర్రుకన్నదున్న యేలాగుతక్కువ?, ఎఱుపులేకపోయి తలఁగ విలువ
నేర్పెఱుఁగనివాని నెఱయోగి యందురా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కథం న్యూనో బలీవర్దా స్మహింషో వేమ! కేవలమ్।
నైల్యమేవాత్రి హేతు స్స్యాదక్షో యోగీ కి ముచ్యతే?॥

తా॥ ఎద్దువిలువ మడ్డితనముచేతను, మాలిన్యముచేతను దున్నకు వచ్చుట లేదు. అట్లే ప్రభావవిహీనుఁడగు యోగిని ప్రఖ్యాత యోగియని వాడము.

588 సుతులు సతులు మాయ సుఖదుఃఖములుమాయ, సంసృతియును మాయ చావుమాయ
మాయబ్రతుకుకింత మాయఁగల్పించితి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మాయా వేమ! సుతా జాయా స్సుఖం దుఃఖం భవో మృతిః।
కల్పితా తావతీ మాయా మృషా జీవిత సంగతా॥

తా॥ సుతులు, సతులు, సుఖదుఃఖములు, సంసారము, చావు, ఇవన్నియు మాయాకల్పితములే. మాయ బ్రతుకునకే యిన్ని మాయలు కల్పింపఁబడినవి. (వి. వైరాగ్యమస్తి కిమితః పరమర్థనీయమ్ (భర్తృ) ద్వారం కిమేకం నరకస్య నారీ 2 సంమోహయత్యేవ సురేవ కా? స్త్రీ. 3 కా శృంఖలా ప్రాణభృతాం హి? నారీ 4 త్యాజ్యం సుఖం కిం? స్త్రియ ఏవ సమ్యక్॥ (రం.మణి)

589 సిగ్గువారలమని సృష్టిలోపలివారు, వట్టివేమనఁగని వెలుగుపడిరి
తనకుఁగలుగుసిగ్గు దైవమెఱుంగురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

హ్రీమంతో వయమి త్యేవం పశ్యో వేమ మహాయికమ్,
విస్మితాస్సు ర్జనా వేమ! దైవం వేత్తి నిజత్రపామ్॥

తా॥ లోకులు తామెంతో సిగ్గుగలవారలమని దిగంబరుఁడగుట వేమన్నను సిగ్గులేనివాఁడని నిందింతురు. వేమన్నకుఁగల సిగ్గు దైవమునకుఁ దెలియును. (ఒట్టొట్టి సిగ్గుమాలిన పనులు చేయువానికంటె దిగంబర యోగియే శ్రేష్ఠుఁడు (వి. అపయశో యద్యస్తి కిం మృత్యునా? (భర్తృ)

590 తన్నుఁదా నెఱుఁగఁడు తానెవ్వరికి నేర్పు, బ్రాలుమాలితిరుగు పశువుకొడుకు
కానుకొఱకుకాదె? కర్మములఁగట్టును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

స వేత్తి స్వయ మాత్మాన మన్యేభ్యో బోధతే కథమ్?।
పశుతుల్యోఽలసో వేమ! బధ్నా త్యర్థాయ కర్మసు।

తా॥ తనబాగు తనకుఁదెలియని నరపశువు, పరులకు హితబోధఁ జేయుదునని పైసాకోఁ అకు బయలుదెరి యేదేదో కర్మకాండ పంటగట్టి యజ్ఞానుల నిహపరంబులకు దూరులఁ జేయును. (వి) పరోపదేశే పాండిత్యం, సర్వేషాం సుకరం నృణామ్ 2 స్వస్యానుష్ఠానసమయే మున యోఽపి న పండితాః, పరప్రబోధవేళాయాం సర్వే వ్యాసమహర్షయః॥

591 ఎంతో చదువుఁజదివి యెన్నివిన్నను గాని, హీనుఁ డెలగుణంబు మాన లేఁడు
బొగ్గుఁ బాలఁగడుగఁ బోవునా మలినంబు?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

బహ్వాధీత్య బహుశ్రుత్వాపి నైచ్యం త్యజతి నాధమః ।
క్షీరేణ ధౌత మంగారం మాలిన్యం కిం వేమ! ముంచతి? ॥

తా॥ నల్లనిబొగ్గును తెల్లనిపాలతోఁగడిగిన మాత్రమున నానలుపు బొగ్గునకుఁ బోనియట్లు గుణహీనుఁ డెంతఁజదివిన నేమివినిన మంచిగుణము మాత్రముకలుగదు. (వి) అధీత్య శాస్త్రాణ్యపి మూర్ఖ ఏవ యస్తు క్రియావాన్ పురుషః స్స విద్వాన్ ।

592 ఆలుబిడ్డలు ధన మరయుఁదల్లిదండ్రి, మనుజుఁడు మిగులఁగష్టపడును
తనకు నెవరులేరు తాను బ్రహ్మముఁగన్న, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

భార్యాం దారాన్ పుత్రమిత్రే ధనాయ వ్యథతే నరః ।
వేమ! బ్రహ్మాపి సంప్రాప్తే నాత్మనః సంతి కేచన॥

తా॥ భార్య బిడ్డలు ధనము తల్లి దండ్రి యిట్టి సంసారపోషణకై భ్రాంతి మునిఁగి మనుజుఁడు చాలఁగష్టపడును. కాని తాను నిర్మలజ్ఞానమునఁ బరమాత్మను దర్శించిన నెవరైన నిట్టిగోచరులు కాఁగలరా? (వి) సంసారే మనుష్యా! వదత యది సుఖం స్వల్పమప్యస్తి కించిత్॥ (భర్తృ)

593 ఆస పాపజాతి యన్నింటికంటెను, ఆసచేత యతులు మోసపోరె?
చూచి విడుచువారు శుద్ధాత్ము లెందును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సర్వేభ్యః పాతకి న్యాశా మునయో వంచితా స్తయా
వేమోద్వీక్ష్య విముంచంతి తాం శుద్ధాత్మాన ఏవ హి॥

తా॥ పాపిష్ఠిదురాశవలన నియమముగల యతులునైతము మోసపోయిరి. కాన దానిసంగతి దెలిసికొని విడిచినవారే పరిశుద్ధాత్ములు. (వి) కా దుస్త్యజా సర్వజనైర్దురాశా. (శం॥మణి)

594 నిజములాడువాని నిందించు జగమెల్ల, నిజములాడరాదు నీచులోడ
నిజమహాత్ము(గూడి నిజమాడవలయురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సత్యవ్రతం జగ న్నిందేత్ సత్యం బ్రూయా న్న దుర్జనైః।
మహాత్మనైవ సంగత్య వేమ! సత్యం వదే న్నరః॥

తా॥ నిజమాడువాని(గూడ లోకము నిందించును. కాన యెల్లయెడల నిజము(బలుకరాదు. మహాత్ములతో నిజము(బల్కవలెను. నీచులతో(గూడదు.

595 భూమి నాదియన్న భూమి ఫక్కున నవ్వు, దానహీను(జూచి ధనము నవ్వు
కదనభీతు(జూచి కాలుండు నవ్వును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మమేయం భూమి రిత్యుక్తా వేమాపహసతి క్షితిః।
ధనం హస త్యదాతారం భీరుం హసతి చాంతకః॥

తా॥ భూమి నాదియన భూమి ఫక్కున నవ్వును. తా ననుభవింపక దానము చేయక దాచువాని(జూచి ధనము నవ్వును. యుద్ధమునకు జంకి పాఱిపోయినవానిం(జూచి యముడు నవ్వును.

596 కాంత కనకమన్న బంగారు(బోడగన్న, దిమ్ముపట్టు వెంట వెలివికెల్ల
మనుజులకును దత్త్వ మహిమ మెటులగలుగురా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కాంతాం చ కనకం దృష్ట్వా వివేకో వేమ! నశ్యతి।
నృణాం గతవివేకానాం తత్త్వస్య మహిమా కుతః?॥

తా॥ కాంతను గనకమును జూచినమాత్రమున వెలివికి దిమ్ముపట్టు నజ్ఞానులకు దత్త్వజ్ఞాన మెట్లలవడ(గలదు? (వి) భో స్వాధో! క్షణభంగురే తదితరే భోగ రతిం మాకృథాః (భర్తృ) 1 కిమత్ర హేయం? కనకం చ కాంతా 2 కిం తద్విషం భాతి సుధోపమం స్త్రీ॥ శం॥ మణి॥

597 మొండివానికేల ముండేటికడియాలు, తొఱ్ఱివానికేల కజ్జిపండ్లు
గాడిదలకునేల గడ్డముల్ మీసముల్, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అదతో దారుదంతైః కిం? అపాణే ర్వలయైశ్చ కిమ్?।
వేమ! గార్దభతుల్యానాం శ్మశ్రుభిః కిం జడాత్మనామ్॥

తా॥ మొండిచేతులవానికి మురుగులెందుకు ? తొ[illegible]పండ్లవానికిఁ గట్టడపు పండ్లెందుకు? గాడిదలవలె సంచరించు మూర్ఖులకు మహార్షులవలె గెడ్డములు మీసము లెందుకు ?

598 మొదలఁగ్రియనుదప్పి మోహంబుఁ జేసియుఁ, బొట్టకొఱకె మనసుఁ బొందు పఱచి
బీదకుక్కరీతిఁ బెఱుఁగును మనుజుండు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

విధినోక్తం న కృత్వాదౌ వంచయి[illegible]
సమాధాయ మనో వేమ! దీన శ్వేవేహ [illegible]

తా॥ ఒక్కొకఁడు మంచిదారి మొదటనే విడిచిపెట్టి, లోకమును మోసగించి, యాలోచనఁ బొట్టకూటికొఱకే వినియోగించి, బీదకుక్కవలె బీదపొట్టతో నొడలుపెంచి సంచరించుచుండును.

599 ఎట్టివానికైనఁ బుట్టును మోహంబు, పుట్టుమోహమెల్లఁ బూవఁ ద్రొక్కి
గట్టిచేసిమాడఁ గనుపించు బ్రహ్మంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మహతోఽపి భవే న్మోహః తన్మోహం యసమానసః॥
అధఃకృత్య యదీక్షేత వేమ! బ్రహ్మైవ దృశ్యతే

తా॥ మోహ మనునది యెట్టి వానికైనఁ బుట్టవచ్చు. పుట్టిన మోహమును నణఁగఁద్రొక్కి మనస్సును గట్టిపరచి చూచిన బ్రహ్మ పదార్థము గోచరించును.

600 పట్టుకొమ్మలేక పలుపాట్లఁబడువారు, పెట్టిపోయలేక నెటువారు
ముట్టి శివునిపూజ మొదలెసేయఁగలేరు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నిరాశ్రయా స్స్వయత తో[illegible] నిరోధకాః॥
శివస్య పూజా [illegible]

తా॥ ఎట్టియాధారమునులేక [illegible] దయ త్యాగము మొదలగు సద్గుణ[illegible]లే [illegible] చుట కష్టపడరు. అట్టిబుద్ధియుఁబుట్టదు. పుట్టినట్లు నటించుట మోసముచకే.

601 ఆత్మలోన శివుని ననువుగా శోధించి, నిశ్చలముగ భక్తి నిలుపనేని
సర్వముక్తుఁడౌను సర్వంబుఁ దా నౌను, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

శోధయిత్వాత్మని శివం స్థిరాం భక్తిం కరోతి యః।
స సర్వముక్త స్సర్వాత్మా భవే ద్వేమ ! న సంశయః॥

తా॥ అంతఃకరణమునఁ బరమాత్మను వెదకి తెలిసికొని నిశ్చలభక్తితోఁ జూచుచుండిన సర్వముక్తుఁడు, సర్వముఁ దానైయైనవాఁడు కాఁగలఁడు.

602 ఎఱిఁగినశివపూజ యెన్నఁడుఁ జెడిపోదు, మొదలఁబట్టు పట్టు వదలరాదు
మొదలవిడిచి గోడ మురిఁబెట్టనిల్చునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నస్యాన్నార్తా శివారాధా హి ప్రాగారబ్ధ్య న తాం త్యజేత్ ।
విహాయాదౌ నిర్మితా[illegible] భిత్తిః కిం వేమ! [illegible] ॥

తా॥ జ్ఞానముతోఁగూడిన ధ్యానమెన్నటికిఁ జెడదు. ఆదినుండియు విజ్ఞత, విశ్వాసము, పట్టుదల కలిగి ప్రవర్తించవలెను. మధ్య విడువఁగూడదు. అట్టి ప్రవర్తనము సిద్ధిఁ బొందఁగలదు. పుట్టదిట్టములేని మట్టిగోడ యెన్నటికి నిలువనేరదు.

603 చేటువచ్చెనేనిఁ జెడనాడు దైవమున్, మేలువచ్చెనేని మెచ్చుఁ దన్ను
చేటుమేలుఁదలఁపఁ జేసినకర్మమే, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కష్టే స్యాద్దైవనిందాళుః ఆత్మశ్లాఘాపర స్సుఖే ।
కారణం కష్టసుఖయో[illegible]మ! కర్మ న రాకృతమ్ ।

తా॥ మంచిచెడ్డలు తన సత్కర్మ దుష్కర్మల ఫలితమని భావింపక మంచికిఁ దన్ను మెచ్చుకొనుచుఁ జెడ్డకు దైవమును నిందించుటకూడనిపని.
(చి) దైవం నిహత్య కురు పౌరుష మాత్మశక్త్యా యత్నే కృతేయది న సిద్ధ్యతి కోఽత్రదోషః (భర్తృ)

604 కడుపుచిచ్చుచేతఁ గామానలముచేతఁ, గ్రోధవహ్నిచేతఁ గుటిలపడక
ఒక్కమనసుతోడ నుండినప్పుడె ముక్తి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కామానలాత్ క్షుధాగ్నేశ్చ క్రోధవహ్నే రబాధితః ।
వేమైకాగ్రేణ మనసా తిష్ఠేచ్చే న్ముక్తిమాప్నరః ॥

తా॥ యజ్ఞము (సంయమనము) దక్షిణాగ్ని (క్షుధాగ్ని) మఱల మఱలఁ గల్గునది. గార్హపత్యము (కామాగ్ని) గృహస్థున కుండునది. ఆహవనీయము (క్రోధాగ్ని) ఆవేశమునవచ్చునది. ఈత్రేతాగ్నులబారికిఁ దట్టుకొని నిశ్చలమనమున సంయమశక్తి కలిగియున్ననే ముక్తి.

605 పాలు పెరుగు వెన్న పాయసాన్నము నెయ్యి, జున్ను నెన్నియైనఁ జూడఁ బాలె
పాలకంటికులము బ్రహ్మంబుఁ గానరు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దధి తక్రం పాయసాన్నం నవనీతం ఘృతం తథా।
సర్వం క్షీరమయం వేమ! బ్రహ్మ వీక్షస్వ తత్సమమ్॥

తా॥ పాలే, పెరుగు వెన్న నెయ్యి జున్ను మొదలైనవిగఁ బలుకఁ బడును. ఈ యన్నిటికి మూలపదార్థము పాలే యైనట్లు సృష్టికంతకు మూలపదార్థము పరబ్రహ్మమే.

606 చదువులందు రాజ్యపదవులందును బాడి, మొదవులందు స్త్రీల పెదవులందు
నాశ లుడుగునట్టి యయ్యలు ముక్తులు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

క్షుద్రవిద్యాసు రాజ్యేషు స్త్రీణాం మోష్ఠేషు ధేనుషు।
ఆశాం ముంచంతి యే మర్త్యాః ముక్తా స్తే వేమ! సర్వశః॥

తా॥ ఈమాయచదువులయందు రాజ్యపదవులందు గోసంపద మొదలగు సంపదలయందు స్త్రీలపెదవులయందు, ఆశపోయిన మహానీయులే ముక్తులు. (వి) కిం మండనం? సాక్షరతాముఖస్య 2 క శ్లోఘతే? యస్సదసి ప్రవిద్యః 3 మాతేవ కా? యా సుఖదా, సువిద్యా 4 కిమేధతే దాన వశాత్? సువిద్యా॥ (శం॥ మణి)

607 కడుపు ^ల మనస! కళవళపడియెదు?, కడుపుకేడఁదృప్తి కలుగుచుండు?
కడుపు రాతిలోని కప్పకుఁగలుగదా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కిం త్వం భ్రమసి కుక్ష్యర్థం కుక్షేః తృప్తి ర్మనః! కుతః?।
శిలాంతస్థస్య భేకస్య కుక్షి ర్వేమ! న చాస్తి కిమ్?॥

తా॥ కడుపులోనియాకలి రాతిలోనికప్పకును గలదు. దానికచ్చటనే యాహారము లభించుచున్నదికదా. ఓమనమా! కడుపు (ఆకలి) కొఱకేలనే యింత కలవరపాటు? (కడుపునకెచ్చటను దృప్తి యుండదు.)

608 శాంతమానసమునఁ జల్లనై శీతాంశు, వగిదినున్నవాఁడు పరమయోగి
అట్టివాఁడు ముక్తి నతివేగఁ గైకొను, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ప్రశాంతే మానసే శీత శ్శీతాంశు రివ యో మునిః।
వర్తతే వేమ! సోఽత్యాశు గృహ్ణాతి పరమం పదమ్॥

తా॥ మనస్సున కధిదేవతయగు చంద్రునివలె ప్రశాంతమనమునఁ బ్రశాంతతేజస్సున నున్నవాఁడే పరమయోగి. అట్టివాఁడే సద్యోముక్తుఁడు.

609 మధురసంబుఁగోరి మక్షికంబులు చేరి, చొచ్చి వెడలలేక చొక్కినట్లు
మనిసి వెడలలేరు మోహాంబురాశిలో, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఆకాంక్ష్య మధు వేమాఖ్య, ప్రవిశ్య మధుమక్షికాః ।
యథా నిర్గమనాశక్తా మగ్నా మోహాంబుధౌ తథా ॥

తా॥ ఈఁగలు తీపి విడువలేక దానినే యంటిపెట్టుకొని చచ్చునట్లు, అజ్ఞానులు మోహమును విడువలేక యందే మరణింతురు. (వి) జీవే వారితరంగచంచలతరే సౌఖ్యం కుత, ప్రాణినామ్?। (భర్తృ)విషా ద్విషం కిం ? విషయా స్సమస్తాః,దుఃఖీ సదా కో ? విషయానురాగీ ॥శం॥మణి॥

610 బ్రహ్మమున్నచోటు పరగంగఁ దెలియక,యిందొ వెదుక బ్రహ్మ మేలకలుగు?
అంజనంబులేక యరసొమ్ము దొరకునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అజానన్ బ్రహ్మణస్థానం వేమాన్యత్ర గవేషణాత్ ।
కిం బ్రహ్మ దృశ్యతే? విత్తం లభ్యతే కిం వినాంజనమ్? ॥

తా॥ మనకకుఁ గాటుకపెట్టుకొని కండ్లు బాగుచేసికొన్నఁగాని వస్తువు కనఁబడనియట్లు అజ్ఞానమను మసక తొలఁగించుకొని జ్ఞానదృష్టినిఁజూచినఁ గాని పరమాత్మస్వరూపమును గోచరింపదు. మఱొకవిధమున నెంత వెదకినను లాభ మేముండును ?

611 హీనుఁ డెన్నివిద్య లిలనభ్యసించిన, ఘనుఁడుకాఁడు హీనజనుఁడెకాని
పరిమళములగర్దభము మోయ ఘనమౌనె?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అభ్యస్తసర్వవిద్యోఽపి వేమ ! స్యా న్నఘనః ఖలః ।
జడపవ ఘనః కిం స్యాత్? ఖరో గంధా న్వహన్నపి ॥

తా॥ పరిమళవస్తువుల మోయుచున్నను గాడిదకు వానితోఁ బ్రయోజనములేనట్లు గుణహీనుఁడెట్టిచదువుఁ జదివినను వానికి దానితోఁ బ్రయోజనము కన్పట్టదు. ఘనత రాదు.

612 మనసులోననున్న మమతలన్నియుఁగోసి, దృఢముఁజేసి మనసుఁ జేటఁబట్టి
ఘటమున నిల్పువాఁడు ఘనతరయోగిరా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఛిత్వా హ్యాత్ స్థాని సర్వాణి మమత్వాని దృఢం మనః ।
కృత్వా శుద్ధం య స్తు దేహం ధత్తే వేమ ! స తాపసః ॥

తా॥ మమకారములఁగోసి మనమును దృఢపఱచి తేటఁజేసి దేహధారి యైనవాఁడే పరమయోగి. (వి) ముముక్షుణా కిం త్వరితం విధేయం ? సత్సంగతిః నిర్మమతేశభక్తిః 2 కిం దుఃఖమూలమ్ ? మమతాభిమానమ్॥

613 కాఁగలపనులెల్లఁ గాకటుఁబోవునా?, కానిపనులు కావు కావు భువిని
మహిమ వేఱుయుండె మనతోడనున్నదా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

న భవిష్యం త్యభావ్యాని నాభావో భావికర్మణామ్ ।
మహిమా పృథగస్త్యేవ వేమాస్మాభి స్తు కిం భవేత్? ॥

తా॥ కానివి కావు. కావలసినవి కాకపోవు. మహిమ వేఱుగనున్నది. కాని మనతో లేదు. ధైర్యమువహించి విధినిర్వహణకుఁ బూనుకొనుము. (వి) నాభావ్యం భవతీహా భాగ్యవశతో భావ్యస్య నాశః కుతః ? (భర్తృ)

614 పాముకన్న లేదు పాపిష్ఠమగుజీవి, అట్టిపాము చెప్పినట్లు వినును
ఇలను మోహిఁదెల్ప నెవ్వరివశమయా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నాహే ర్జీవ్యస్తి పాపీయాన్ యథోక్తం శ్రుణుతే హి సః ।
మోహినం బోధితుం వేమ ! శక్నువంతి న కేఽపి చ ॥

తా॥ పాపిష్ఠిదగు పాముకూడ చెప్పినట్లు వినును. కాని మోహిని (మోహసముద్రమున మునిఁగినవాని) ఎవ్వరును జెప్పినట్లు వినులాగునఁ జేయలేరు. (వి) యథైధాంసి సమిద్ధోఽగ్ని ర్భస్మసాత్కురుతేఽర్జున ! జ్ఞానాగ్ని స్సర్వకర్మాణి భస్మసా త్కురుతే తథా॥ (గీత)

615 గతముచేసినటి కర్మబంధములన్ని, పరిసిపోవు సత్యగురునివలన
కుమ్మరికొకయేఁడు గుదియకు నొకనాఁడు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కర్మబంధాని పూర్వాణి ఛిద్యంతే గురుణా సతా ।
వేమైకాబ్దం కులాలస్య దండస్యైకం క్షణం ఘటాః ॥

తా॥ కుమ్మరి సంవత్సరము పొడుగునఁ జేసిన కుండలదొంతరలు కఱ్ఱతోఁ బగులగొట్టుటకొక క్షణమైనఁబట్టదు. అట్లే మహిమాన్వితుఁడగు

తా॥ పడినప్పుడే గూండ్లు విఱుగును. అందగత్తెను జూచినపుడే కాంతు కలుగును. కాన కాంతాకనకముల కెంతదూరముగనున్న నంత మంచిది.

620 ధర్మమన్న వినరు తమునమ్మిభూవరుల్, యమునిభటులువచ్చి యడలునించి
చొచ్చికొట్టఁ దమరు చొఁబాఁగలరొకో!, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

విహస్య మర్త్యాః [illegible] ధర్మే కుర్వంత్యనాదృతిమ్।
వేమైత్య యమభృత్యేషు తాడయత్స్వహా కా గతిః?॥

తా॥ అజ్ఞానులు ధర్మమన్న చెవినిబెట్టి తమయందే నమ్మిక కలిగి యుందురు యమభటులు గొనిపోవునప్పుడు వద్దనండ సంభవింపగలరా?

621 కన్నపుత్రు నాస కనకింబుమీఁదాస, స్త్రీలమీఁద నాస చిత్తమెపుడు
భక్తిలుదడుకన్న బల్[illegible] గానఁడు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] ప్రపంచపిపాశయః।
స మంచేప్సి [illegible] వేమ! [illegible] ప్రాప్తా న పశ్యతి॥

తా॥ [illegible] స్త్రీలపైన [illegible] భ్రమలు తొలఁగి [illegible] గోచరింపదు.

(వి) కే [illegible] మిత్రవ [illegible] (శిరోమణి)

622 చెట్టుచేసుఁగొట్టి చుట్టుగోడఁబెట్టి, యిల్లుకట్టి పెద్దయిల్లుఁగట్టి
మిట్టిపడును నరుఁడు మీఁది [illegible], విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] తరులతాం [illegible] కృత్వా నిర్మాయ మందిరమ్।
వేమాహంకురుతే [illegible] న వే [illegible] గామిదుష్ప్రతిమ్॥

తా॥ అజ్ఞాని చెట్టుచేసుఁగొట్టి, చుట్టు గోడలఁబెట్టి, యిల్లుకట్టి ఘన కార్యము చేసినట్టు మిట్టిపడును. కాని ముందువచ్చు నాపదఁ గానఁడు.

623 ఒక్క తోలుఁదెచ్చి యొఱపుబొమ్మఁజేసి, ఆడునట్లుఁజేసి యట్టివేయు
తన్నుఁద్రిప్పువానిఁ దానేలగానఁడో!, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

చర్మపాంచాలికాం కృత్వా నరో భ్రామయతే భృశమ్।
వేమాత్మానం భ్రామయంతం న పశ్యతి కథం శివమ్?॥

తా॥ బొమ్మలాటవాఁడు తోలుబొమ్మను తెరపైఁ గొంచె పాడించి పడవేయును. అట్లు తన్నాడించి పడవేయువాఁడు భగవంతుఁడని యజ్ఞాని

యేల గుర్తింపఁడో తెలియదు. (వి) ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్దేశేఽర్జున! తిష్ఠతి। భ్రామయన్ సర్వభూతాని,యంత్రారూఢానిమాయయా॥

624 ...ల ...చూచి ...ముున, కుతికిపాతిపోవుఁ బితికినరుఁడు
యముఁడు కుపితుఁడైన ...మె...ఁడ గాఁ?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

భీరుః పరబల వీక్ష్య ప్రాణగుప్త్యై పలాయతే।
కృతాంతే కుపితే వేమ! నిరోద్ధుం కేన శక్యతే॥

తా॥ పిఱికిపంద యుద్ధమునకుఁబోయి శత్రుసైన్యమునుజూచి ప్రాణభీతిచే మఱలిపచ్చును. యముఁడడ్డుకొనిన నేమిచేయఁగలఁడు?
(వి) యమస్య కరుణానాస్తి, ధర్మస్య త్వరితాగతిః॥

625 తల్లి తండ్రి చావఁ దనయుఁడు తా నేడ్చు, మగఁడుచావ నాలు మగచుచుండు
కార్యవశమె కాని కలుగదు మోహంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ప్రేమేహా మృతయోః పిత్రోః పుత్రో రోదితి దుఃఖితః।
మృతే భర్తరి భార్యా చ కార్యార్థం న హృది వ్యథా॥

తా॥ ...లప్రేమ ...ట్టుపంచువఁబడును. కాని పిన్నలభక్తి ... గుమరుట కష్టము. అందువలనఁ దలితండ్రులు మరణించిన... కొరుఁ డేడ్చుట, భర్త మగణమునకు భార్య యేడ్చుట, లోకాచారము... ప్రేమచేఁ గాదు. (వి) యావద్విత్తోపార్జనసక్తస్తావన్నిజపరివారో... పశ్చాజ్జీవతిజర్జరదేహే వార్తాంకోఽపి నపృచ్ఛతిగేహే॥

626 మనసులోనిముక్తి మఱియొక్కచోటను, వెదకఁబోవువాఁడు వెఱ్ఱివాఁడు
గొ...ంకఁబెట్టి గొల్లవెదకురీతి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

స్వచేతసి స్థితాం ముక్తిం యోఽన్యత్రాన్వేష్టు మిచ్ఛతి।
ఉన్మత్త స్స హి కక్షస్థమేషాన్వేషివ గోపకః॥

తా॥ గొ...ంకఁబెట్టుకొని యూగొల్లకొఱకే గొల్లవెదకునట్లుముక్తి తన మనస్సునందే యుండ మఱొకచోట వెదకఁబూనుట వెఱ్ఱితనమేసుమా

627 ఆశకన్న దుఃఖ మతిశయంబుగ లేదు, చూపునిలుపకన్న సుఖము లేదు
మనసునిలుపకన్న మఱిముక్తిలేదయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నాత్యంతం దుఃఖమాశాతః నాస్థిరాయాం సుఖందృశి।
మనస్యనాస్థితే వేమ! ముక్తిర్నాస్తి కదాచన॥

తా॥ ఆశకన్న నెక్కువగు దుఃఖము మఱియొకటిలేదు. దృష్టి నిలిచి మనస్సు స్థాయిఁజెందిన నట్టి ప్రశాంత పరిస్థితికంటె సుఖము (ముక్తి) మఱియొకటిలేదు. (వి) దృగ్స్యగ్మంలియతే యత్ర తత్రతత్ర సమాధయః॥

628 తత్త్వహీనులుంద్రు తెలియ గాభువిలోనఁ, దత్త్వమెఱుఁగువారు తెలియలేరు
కలిగిరేనివారు కన్పింపరారయ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ! ప్రాయ స్తత్త్వహీనా వసంతి జనా తథా।
న తత్త్వజ్ఞా న దృశ్యంతే యది సంత్యపి దుర్లభాః॥

తా॥ అజ్ఞానులెందరైన దొరకుదురు. కాని తత్త్వవేత్తలగు సుజ్ఞానులు లభింపుట యరిది. సుజ్ఞానులున్నను మనకోఁబనిలేదు. కానఁ గనఁబడరు.

629 తాను నింద్రియములఁ దనర జయించినఁ, దత్త్వ మగపడుచుండుఁ దానయగును
నా యోగియిల్లు దేజరిల్లుచునుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

య ఇంద్రియాణి జయతి తత్త్వమాత్మా స వేమ! సః।
ఏవం నిత్యం రాజయోగీ రాజతే భూరితేజసా॥

తా॥ ఇంద్రియములబెడద తొలఁగిన నాటను దానే గోచరించును. ఇట్లు రాజయోగి శోభిల్లును ( ) జే ... ంతి? ఇంద్రియాణి, 2 తాన్యేవమిత్రాణి జితాని యానిః॥ (...)

630 గురము గూనఁజేసి గుణము వత్తిగఁజేసి, కవిఁగర్మచమిరి ముదుఁజేసి
మూలనొక జ్ఞానజ్యోతి ముట్టించిచూడరా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దేహం ప్రమిల్లకం కృత్వా గుణం కృత్వా గుణానపి।
స్నేహం కృత్వా కర్మచయం జ్యోతి వేమ! ప్రదీపయ॥

తా॥ దేహము ప్రమిడగను గుణము వత్తిగను కర్మచయము చమురుగను జేసి జ్ఞానజ్యోతి వెలిగించి చూచిన నీకు దత్త్వము గోచరింపఁగలదు. (వి) అజ్ఞానజంతమః, నాశయామ్యాత్మభావస్థో జ్ఞానదీపేన భాస్వతా॥(గీత)

631 ఎన్నియెన్ని పూజ లెన్ని చేసిననేమి?, భక్తిలేనిపూజ ఫలములేదు
భక్తికలుగుపూజ బహుళకారణమురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

గణయిత్వా ఘనాః పూజాః కృత్వా ప్రాప్తే కిం ఫలమ్?
భక్తిం వినా పూజయా కిం? భక్తిర్వేమేహ కారణమ్॥

తా॥ ఎన్ని యెన్నిపూజలనో భక్తికుదురకుండఁజేసిన ఫలితమేమి ? భక్తికుదిరిన పూజయే ఫలితమిచ్చును. (ఏ) కార్యా ప్రియా కా ? శివ విష్ణుభక్తిః 2 కిం దీపనం ? దోషవివర్జ్యం యత్॥ (శ౦॥న॥శి)

632 ఆన గాలివెంట నడవుల వెంటను, కొండరాళ్లవెంట గొడవదేల?
ఉల్లమందునె శివుఁ డుండుటఁ గానక, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

కాంతారేషు సరిత్సు ... దేషు కిము గాథయా ?
చేత స్యేవ స్థితః వేమ! ... సదాశివమ్॥

తా॥ హృదయమునందు ... తెలియక కొండల నడవుల నదీతీరముల నెందుకు తిరిగెదవు ... హృషీకేంద్రియగ్రామో యత్ర యత్ర వసేన్నరః ... తత్ర తత్ర ... స్తమితం పుష్కరాణి చ॥

633 గాడిదేమెఱుంగు గంధపుబువాసన?, ... యేమెఱుంగు గొప్ప కొప్ప
అల్పుఁడేమెఱుంగు హరునిగొల్చు విధము, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

శ్వా కిం వేత్త్యుచ్ఛ ... ఖర స్స్వందొ సౌరభమ్।
... ల్పో వేత్తి ... ! వైరాగ్యం హరపూజనమ్॥

తా॥ గాడిదకు గంధపు పరిమళము, కుక్కకుఁ బెద్దచిన్నల తారతమ్యము, అల్పునకుఁ బరమేశ్వరుని విరాగమును గొలుచుట. తెలియదు.

634 మూఁడువేళలందు మునుముందు శివునాత్మఁ, బూజసేయువాఁడు పుణ్యమూర్తి
పూజలేక మోక్షభోగంబు గొనఁగలఁడా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

కాలత్రయేషు శివ ... పూజాం వినా జాతు కథం మోక్షం ... గ మవాప్నుయాత్॥

తా॥ ఎల్లవేళలఁ బరమేశ్వరుఁ బూజించువాఁడే పుణ్యపురుషుఁడు. సత్కర్మల భక్తియు, భక్తివలన జ్ఞానమును, జ్ఞానమున మోక్షమును లభించును. కర్మ లేక భక్తి కాయ, జ్ఞానము పండు, మోక్షమనుభవము.

635 ... బడల ... యోగులమనువారు, మనసుకల్మషంబు మాన్పలేరు
పుట్టమీఁదఁగొట్ట భుజగంబు చచ్చునా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

... తాంగా యోగినమన్యాః న ష్వదన్యంతి హృన్మలమ్।
వల్మీకాగ్రే హతే వేమ! మ్రియతే కిం ఫణాధరః?।

తా॥ పామును గొట్టినఁ బాము చచ్చును. కాని పుట్టమీఁదఁ గొట్టఁ బాము చావదు. అట్లే మనస్సునందలి కల్మషములు, ఆసన ఉపవాసాది శారీరకశ్రమలచే బోవు. (వి) తాం యోగమితి మన్యంతే స్థిరా మింద్రియ ధారణామ్ (కఠోపనిషత్)

636 పుక్కిటియేకతంబుఁ గొక్కెరధ్యానంబు, ఖరమురాగ మెన్నఁ గప్పమునుక
ఆత్మనెఱుఁగుభావ మదియేఁ గానరో!, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

శుకస్యైకాంతవాసం బకధ్యానం రాగం వేమ! ఖరస్య చ।
మండూకమునిభావం [illegible] కుర్వంత్యాత్మభావనామ్॥

తా॥ చిలుక యేకాంతము, బకధ్యానము, గాడిదరాగము, కప్పమునుక వీనికే యజ్ఞాను లోబడెదరు. కాని పరమాత్మను దెలిసికొను భావ మలవరచుకొనరు. (వి) [illegible] సత్కారాసేవితో దృఢభూమిః॥

637 సకలశాస్త్రములను జదివియు వ్రాసియుఁ, దెలియఁగలరు చావుఁ దెలియలేరు
చావుఁదెలియనేని చదువులేమిటికి?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అధీత్య సర్వశాస్త్రాణి లిఖిత్వాపి విదంతి హి।
న విదంతి మృతిం వేమ! కిం శాస్త్రైర్మృత్యువేదిభిః?॥

తా॥ సమస్తశాస్త్రములఁ జదువుచు వ్రాయుచుఁ దెలియుచుందురు. కాని చావు మర్మము [illegible] జాలకున్నారు. అట్టి శాస్త్రాధ్యయనమున లాభమేమి? [illegible] కిం? [illegible] ప్రదా యద్బోధోహి కో? యస్తు [illegible]

638 కొండరాళ్లఁదెచ్చి కోరికఁగట్టిన, గుళ్ళఁగోపురదిరిగి కుళ్లనేల?
పాయకానిశివుఁడు ప్రాణియైయుండఁగ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] ప్రాణిగా [illegible] స్థిహా।
[illegible] యానాం దేవాలయే [illegible] న్యుప్యతే॥

తా॥ పరమేశ్వరుడు తన్ను విడువని ప్రాణిగానుండ భజించి తరించక యజ్ఞాని కొండరాళ్ళ గుళ్ళుకట్టి [illegible] గుళ్ళ మ్రొక్కు చుండులకో!

639 విశ్వమునందు విడువ విశ్వేశ్వరుండుండఁ, బరిభవవేనటంచుఁ బలుక నేల?
వనములోనికోఁతి వసుమతి నడుపునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జగన్నియామకే దేవే స్థితేఽహం ప్రభురిత్యహో!।
వక్తి కిం? వేమ! నా శాసీ ద్వన్యః కిం మేదినీం కపిః? ॥

తా॥ సమస్తమును నానరమేశ్వరుఁడు పాలించుచుండ మానవుఁడు నేను భూపతి ననుట యెంతయవివేకము? అడవిలోని కోతి నేను భూపతి నని యీభూలోక మేలఁగలదా?

640 బూదిపూతలెన్న భుజములపొంకాలు, వాసిలులింగములును వరుసనుతము
లిక్కడఁదగుఁగాక యిక్కడఁదగవెప్డు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ।

చక్రాంకితా భస్మలేపాః లింగలింగాని సర్వశః।
అత్రైవ నూతచిహ్నాని వేమ! తత్ర న తద్విధా॥

తా॥ వైష్ణవలాంఛనములకాల్పులు, ... ల, ... లు ఈమతములు, జాతులు, ... లు, ఇక్కడ ... ... కాని యక్కడ శోభింపవు, అక్కడ ... భించునవి గుణము, సుఖము, భక్తి జ్ఞానములు.

641 ఇంద్రియంబులఁ గెలిచి ... ...
ఆత్మజితముచే ... ... మోక్షంబు?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

... ...।
... ... వేమ! ముక్తి ... ...? ॥

తా॥ ఇంద్రియముల ... ... ంచిన నెట్లు మన ... ... ట్లు ... ంపును?

642 అతిసూక్ష్మమైన యానంద ... ... గును
అతిరహస్యమద్ది యల్పుఁ ... ... గునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

... ... ।
... ... వేమ! ... ... కిం మహాప్రభా? ॥

తా॥ సూక్ష్మతమమగు నానంద ... ... లాగున మాయచదు ... ... ముని ... ... రు. అతిరహస్యము, సూక్ష్మమునగు నానందవిధా ... ... గలఁడు? (వి) అధీత్య చతురో వేదాన్ ధర్మశాస్త్రాణి మానవః, న వైబ్రహ్మ విజానాతి దర్విః పాకరసం యథా॥ ఉ॥ గీత॥

643 దేవపూజఁజేయ దివ్యభోగముఁగల్గుఁ, దత్త్వమెఱిఁగనేని దైవసముఁడె
ఏమిలేనినరున కేగతిలేదురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దేవపూజాకృతో వేమ! దివ్యభోగో భవే త్ఖలు।
తత్త్వజ్ఞో దైవసదృశః తద్ధీనస్య న సద్గతిః॥

తా॥ దేవతలభక్తితోఁ బూజించిన దివ్యభోగములు కల్గును. తత్త్వ మెఱిఁగిన దైవసముఁడే యగును. భక్తిజ్ఞానములులేని నరుని కేగతియుఁ గలుగదు (వి. కే హేతవో బ్రహ్మగతే స్తు సంతి? సత్సంగతి ర్దానవిచార తోషాః॥ (రం॥మణి)

644 చెవినినిల్లుఁగట్టి చెప్పెరు వేమన, బట్టబయలనుండు బ్రహ్మమనుచు
బుద్ధికలిగి దానిఁ బొంగి సుఖింపుఁడీ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నిర్భాయ ... క... ... ము! వేమో మహోధియః!।
చిదాకా... ము...ధా...త్వాహ త... త్వాప్య మోదత॥

తా॥ చిదాకాశము... ...యల పరబ్రహ్మ... ...ము గోచరించునని వేమన చెవిని ... ...చుండ బుద్ధికలిగి దానిని బొందుట కెల్లరు ...

645 పొంకముగను పనసు ... పశ్వాసు, వంకనిల్పువాఁడు వంశకరుఁడు
వంకనిల్పకున్న వన్మునాపదవులు?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నిరుద్ధ... ... చిత్తం య ఏవ కురుతే సదా।
స వంశ... ... ధ్రువమ! ... బ్రహ్మపదం కుతః?॥

తా॥ ... ...మేశ్వనినిల్పకరు మరల్పువాఁడే చరితార్థు... అట్టివాఁడు కానున్న మోక్షాదిపదవు లెట్లులభ్యముకాఁగలవు? (వి) ... ...లి ... ...ల ... తవస్తుతో నియమ్యైత దాత్మన్యేవ వశం ...॥ (...)

646 ఉండియుండి జ్ఞాని యుగములుచనిపోక, ప్రాణహానిలేదు ప్రళయమునను
ప్రాణహానియైనఁ బరమాత్మఁ గలియును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జ్ఞానీ యుగేషు యాతేషు తిష్ఠన్న ప్రాణవిప్లవః।
ప్రాణహానౌ ... ...మాసా లీయతే పరమాత్మని॥

తా॥ జ్ఞాని కనేక యుగములుగడచి ప్రళయకాల మాసన్నమైనను మరణములేదు.ఒక వేళయున్నను నాపరమాత్మలో కలిసి శాశ్వతుఁడగును.

647 గురువు తానయినను హరునిదాఁచాపును, బ్రహ్మలోకముఁదగఁ బాఱఁజూపు
శిష్యునరసిపట్టి చీఁకటిఁబాపురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యది స్వయం సద్గురుస్స్యాత్ పరం ప్రపశ్యతి తథా।
దర్శ యి ష్యేమ! శిష్యం స్వం ... తమః॥

తా॥ సద్గురుని శిష్యుని ... యజ్ఞానాంధకారముఁ దొలఁగించి బ్రహ్మలోకముఁ జూపి పరమేశ్వరుని గోచరింపఁ జేయును.

648 నీళ్ళపోసికడిగి నిత్యంబుశోధించి, కూడుఁ బెట్టి మీఁదఁ గోకఁగట్టి
ఏమిపాట్లుఁబడుదు రీదేహమున కిల, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

స్నపయిత్వా ... దత్వా ...
కృత్వా ... వేమ! ... ?॥

తా॥ ఈ వాడు దేహమును ... ... పెట్టి గుడ్డచుట్టి యవివేకులు ... పడుచున్నారు.

649 లేఁడులేఁడనినను లేఁడులే నేలేఁడు, కాఁడుకాఁడనుట్లఁ గానికాఁడు
తోడుతోడనినను తోడనేతోడౌను, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నాస్తి నాస్తీతి యో ... నాస్త్యేవ ... ! ...
అస్త్యస్తీతి ... సహాయవాన్।

తా॥ దేవుఁడులేఁడనినవారికి లేఁడు. ఉన్నాఁడనువారికి యుండును. అతఁడే నాకుతోడని వారికి చేదోడు ...

650 లోభమోహములను ప్రాభవంబులు తప్పు, దలఁచినపనులెల్ల దప్పిచనును
తానొకటితలఁచిన దైవమొండొకటి దలంచు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ప్రాభవం లోభ ... ... తథా।
వేమాత్ర చింతితం కార్యం దైవ మన్యత్ర చింతయేత్॥

తా॥ లోభ మోహముల ... సామర్థ్యములు తగ్గును. తలచినపనులు నెఱవేరవు. తానొకవిధమునఁదల చిన దైవము మరియొక విధమునఁ దలంచును. (వి) అన్యథా చింతితం కార్యం దైవ మన్యత్ర చింతయేత్॥

651 తాముఁదినక యటులె ధర్మంబుఁజేయక, కొడుకులకని ధనముఁ గూడబెట్టి
తెలియఁజెప్పలేక తీఱిపోవును దాను, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

స్వయం న భుక్త్వాఽన్యేభ్యశ్చ న దత్త్వా స్వార్జితం ధనమ్।
పుత్రార్థమితి సంచిత్య మ్రియతే వేమ! స బ్రువన్॥

తా॥ లుబ్ధుఁడు తానుదినక ధర్మముఁ జేయక కొడుకులకని ధనముఁగూడఁ బెట్టి పాతి పట్టి తుదకావిషయమైనను జెప్పలేనిస్థితిలో మరణించును.

652 దాచినధనమునకు దారయుఁ గొడుకును, వాంఛఁబడు టెకాని వట్టిభ్రమలు
భాగ్యహీనులకును ఫలము లభించునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

గుప్త మర్థం సతీపుత్రా వాంఛంతి భ్రమపవ సః।
వేమ! భాగ్యవిహీనానాం లభ్యం కిం ఫలం మనా॥

తా॥ దాచినధనమునకు [illegible], [illegible]లు, వాంఛపడుట [illegible] యది వట్టిభ్రమ. వారలు దురదృష్టవంతులగునెడల [illegible] ఏమి చేయఁ గలరు? (పి) హావిపధిపరి[illegible] [illegible] వా లంఘనీయః॥

653 భాగ్యహీనునకును బరుసవే [illegible], నగిరము నిలువవపుడె వదలుఁగాని
[illegible] [illegible], విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] స్థితః।
[illegible]! [illegible] కాం [illegible]?॥

[illegible] నిలువద [illegible] భాగ్య
[illegible] నిలువదు.

654 [illegible] [illegible]డు పరగఁబుట్టి
[illegible] [illegible], విశ్వ[illegible] వినురవేమ॥

[illegible]! [illegible] భాగ్యవాన్ పుమాన్।
[illegible] [illegible]లం సదా॥

తా॥ దరిద్రునికడుపున నొకఁడు జనించి ధనవంతుఁడై పరోపకార పారీణుఁడును నగును. (వి) సంతః స్వయం పరహి[illegible] విహితాభియోగాః॥

655 ఇహమునందు బాధలెన్నైనఁబడవచ్చు, యమునిబాధలేక యమపురవరెను
పరమున వ్యథలేక బ్రతుకుఁడీ నరులార!, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

651 తానుఁదినక యటులె ధర్మంబుఁ జేయక, కొడుకులకని ధనముఁ గూడబెట్టి
తెలియఁజెప్పలేక తీరిపోవును దాను, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

స్వయం న భుక్తేఽన్యేభ్యశ్చ న దత్తే స్వార్జితం ధనమ్।
పుత్రార్థమితి సంచిత్య మ్రియతే వేమ! న బ్రువన్॥

తా॥ లుబ్ధుఁడు తానుదినక ధర్మముఁజేయక కొడుకులకని ధనముఁగూడఁ బెట్టి పాతిపెట్టి తుదకావిషయమైనను జెప్పలేనిస్థితిలో మరణించును.

652 దాచినధనమునకు దారయుఁ గొడుకును, వాంఛఁబడుటె కాని వట్టిభ్రమలు
భాగ్యహీనులకును ఫలము లభించునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

గుప్తమర్థం సతీపుత్రా వాంఛంతి భ్రమపవ సః।
వేమ! భాగ్యవిహీనానాం లభతే కిం ఫలం మనాక్?॥

తా॥ దాచినధనమునకు భార్య, పుత్రులు, నాశపడుటయేకాని యది వట్టిభ్రమ. వారలు దురదృష్టవంతులగునెడల నట్టిఫలిత మెట్లుచేకూరఁ గలదు? (వి) హతవిధిపరిపాకః కేన వా లంఘనీయః?॥

653 భాగ్యహీనునకును బరుసవేది దొరుక, నదియు నిలువదపుడె వదలుఁగాని
వానతోడవచ్చు వడగండ్లునిల్చునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible]వేధీ త[illegible] లభేత యది న స్థిరః।
[illegible]సహ[illegible] [illegible]! తిష్ఠంతి కరకాశ్చ కిమ్?॥

తా॥ [illegible]డు వడ[illegible]ముః [illegible]న నిలువనట్లు భాగ్యహీనున[illegible] [illegible] బంగార[illegible] ము [illegible]వేది దొరకినను నిలువదు.

654 ధనవిహీ[illegible] తండ్రి[illegible] భాగ్యపురుషుఁడొకఁడు పరగఁబుట్టి
బహుళధనముఁగన్గి పరుల కు[illegible]మ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ! గర్భే సద్ధ[illegible] సంజాతో భాగ్యవాన్ పుమాన్।
[illegible] లవిత్తయు [illegible]న్యేభ్యః కంతో త్యుపకృతిం సదా॥

తా॥ దరిద్రునికడుపున నొకఁడు జనించి ధనవంతుఁడై పరోపకారపారీణుఁడును నగును. (వి) సంతః స్వయం పరహితే విహితాభియోగాః॥

655 ఇహమునందు బాధలెన్నైనఁబడవచ్చు, యమునిబాధలేక యమరలెను
పరమున వ్యథలేక బ్రతుకుఁడీ నరులార!, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమేహ బాధా వివిధా స్సోఢుం శక్యాః కథంచన ।
యమబాధాసు న తథా జీవతాముత్రితాం వినా ॥

తా॥ ఇహమున (వర్తమానమున) బాధ లెన్నైనఁ బడవచ్చును. కాని పరమున (భవిష్యత్తులో) ఇంతకంటెను సహించరాని యమయాతన లవశతలో ననుభవించుట చాలఁ గష్టము. కాన జాగ్రత్త వహింపుఁడు.

656 ధర్మకంటకుండు ధనముచే గర్వించి, సకలసంపదలను చాలబోరలి
కడకుఁ దాను పేలంగ గానక చెడిపోవు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సర్వసంపత్సమన్వితో గర్వితో ధర్మకంటకః ।
అప్రాప్యాంతే స్వయంశ్రేయో వేమ! ప్రాప్నోతి నాశనమ్ ॥

తా॥ అజ్ఞాని ధనమదమున గర్వించి ధర్మమును నిరసించి సంపదల ననుభవింపలేక వానిపై దోర్లి తుద కెందుకును బనికిమాలినవాఁడై నశించును.

657 మత్సరంబు మదము మమకారమనియెడు, వ్యసనములను దవిలి నణుబోక
పరుల నుపకరించి పరమె నమ్మును యోగి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సమతా మదమాత్సర్యరూపవ్యసనవర్జితః ।
యోగీ పరం విశ్వసితి వేమేహాన్యహితే రతః ॥

తా॥ " [illegible] మాత్సర్యములు మమకారము" అను దుర్వ్యసనముల బాధనొంద[illegible] [illegible]గి పరుల కుపకరించుచు పరమునే నమ్మి సంచరించును.
(వి) [illegible] [illegible]వినోదేన కాలోగచ్ఛతి ధీమతాం, వ్యసనేన చ మూర్ఖాణాం నిద్[illegible] [illegible]కలహేన వా॥

658 [illegible]ములును దయయు సత్యము నీతి, వినయధైర్యసుకృవితరణములు
రాజు[illegible] చె కివి రాజయోగంబులు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible]సం ధర్మో దయా సత్యం నీతి ధైర్యం వదాన్యతా ॥
రాజయోగా ఇమే వేమ ! భవేయు [illegible]ర్మదినీపతేః ॥

తా॥ [illegible], ధర్మము, దయ, సత్యము, నీతి, వినయము, ధైర్యము, వితరణము ప్రభువుల కుండవలసిన రాజ[illegible]గములు.

659 పగలు రేయు మఱచి ప్రాణంబును మఱచి, తాను నేనని యెడి తలఁపుమఱచి
యుండువాని నెంచ నుత్తమయోగిగా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ! రాత్రిందివం భావ మాత్మాహ మి ... స్మృతిమ్।
విస్మృత్య వర్తతే య స్తం త్వం విద్ధ్యుత్త ... యోగినమ్॥

తా॥ పగలు, రాత్రి, భావము, తాను, నేను, ఇట్టి ... కాలభేద ములు మఱచి పరమాత్మధ్యానమున నుండువాఁడే యు... యోగి.

660 మంట లోహమందు మ్రాఁకుల శిలలందుఁ బటముగోడలందుఁ బ్రతిమలందుఁ దన్నుఁదెలుపుకొనుటకుఁ దగులదా పరమాత్మ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మృది దారుషు లోహేషు శిలాకుడ్యపటేషు చ।
ప్రతిమాసు తథాత్మానం బోధితుం వేమ! స ప్రభుః॥

తా॥ మన్ను, లోహము, మ్రాను, శిల, గోడపటములు, ప్రతిమ వీనియందే తన్నుఁదెలుపుకొనుట కాపరమాత్మ యుండఁడు.

661 పుట్టినదియు మొదలు పురుషుఁడే కాలంబు, పాపమెఱిఁగి శుద్ధపశువుఁ గాక మదినీ యోగికరణి ముదమొప్పఁగావలె, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఆరభ్య జన్మనో వేమ! పాపం జ్ఞాత్వా సదా పుమాన్।
అపశు ర్ధరయా్రగస్తో వేమ! యోగీవ సం ... రేత్॥

తా॥ పుట్టినది మొదలు మానవుఁడు శుద్ధపశువువలె ... రింపక పాపపుణ్యములెఱింగి సత్ప్రవర్తనతో మెలఁగుచు వార్ధకమున యోగివలె సంచరింపవలెను. (వి) మృత్యుశ్చ కో? పాపయశ స్స్వకీయమ్. 2 మూర్ఖో స్తికో? యస్తు వివేకహీనః. 3 విద్యావిహీనః పశుర స్తి కో వా॥

662 జనుఁడు తెలివినొందఁ జంచలింపడు నగి. దైవమును దెలిసినఁ దగులుబుద్ధి తిపురభానుఁజూచి తిమిరంబునిల్చునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జ్ఞానే ప్రాప్తే స్థిరంచిత్తం జ్ఞాతే దైవే వ ... మతిః।
ఉదితం భాస్కరం వీక్ష్య వేమ! తిష్ఠతి కిం తమః?॥

తా॥ సూర్యోదయమునఁజీకటి తొలంగునట్లు అజ్ఞానము తొలఁగిన మనస్సు చలింపదు. దైవమును దెలిసికొనిన నందుండి బుద్ధి ... మఱలదు. (వి) మాం చ యోఽవ్యభిచారేణ భక్తియోగేన సేవ ..., స గుణాన్ సమతీ త్యైతాన్ బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే॥

663 మనసులోనివాని మానసగా ... లు వాని ...
నీవు నిన్నె యెంగ నీ వహో ... విశ్వదాభిరామ ...॥

యస్తు విద్యా చి... బుధాః।
త్వయి జ్ఞాతే త్వయా ... ఉచ్యసే॥

తా॥ అంతఃకరణపారిశుద్ధ్యమున ఒర మీశ్వరునిఁగాంచిన మహనీయునే ప్రజలు యోగి యందురు. ఇంత యేల? నీ... నిన్నుఁ ద...దృష్టితోఁ ... కొనిన నీవే పరమేశ్వరుఁడవుగాఁ జూడఁబడుదువు.

664 ముష్టి వేఁపచెట్టు మొదలుగాఁబ్రజలకుఁ, బరగ మూలికలకుఁ బనికివచ్చు
నిర్దయాత్మకుండు నీచుఁ డెందుకగును?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

తపస్వినింబాద్యంఘ్రిపాశ్చ మూలికాకార్యకారిణః।
ప్రజానాం వేమ! కిం నీచః? నిర్దయాత్మోపయుజ్యతే॥

తా॥ పనికిమాలిన ముష్టి వేప చెట్టులును మూలికలుగా ప్రజల కుప కరించుచున్నవి. కాని దయాశూన్యుఁడు నీచుఁడునగు మానవుఁడు మాత్ర మెందులకును బనికివచ్చుటలేదు.

665 కోపమునను నరకకూపంబుఁజెందును, కోపమునను గుణము కొంచెమగును
కోపమునను బ్రతుకు కొలఁదియైపోవును, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

క్రుద్ధైతి నారకం కూపం వినశ్యతి గుణః క్రుధా।
క్రుధైవ వేమ! సర్వేషాం జీవనం లాఘవం వ్రజేత్॥

తా॥ కోపమున నరకము (కష్టము) నొందును. కోపమున గుణము లాఘవత్వముఁగాంచును. కోపమున జీవితమే పనికిమాలినదగును.

666 చేకొనుచును దనకుఁ జెయిసాగినంతలోఁ, జెడిన ప్రజల రక్ష సేయలేని
తనదుసాగుయేమి? తనతనువదియేమి?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

యావద్ధస్తః ప్రసరతి తావ ద్గ్లాన్ హతప్రజాః।
రక్షాం యది న కుర్వీత వేమ! తస్య జని ర్వృథా॥

తా॥ తనకుఁ జెయిసాగినం... రక్షింప... నిఁక తనకుసాగి యున్నదేమి? తనప్రకృతి ... ... దుం
నదైవ॥ 2 కిము...?

667 మనసునిల్పినట్టి మర్మజ్ఞులగువారు, కరిమ మోక్షపదముఁగన్నవారు
చెటుఁబెట్టి ఫలముఁజేకొనఁడా తాను, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యే మనోనిగ్రహాచణా స్తేహి ముక్తిపథంగతాః।
ఉప్తవంత స్తరుం వేమ! న కిం గృహ్ణాంతి తత్ఫలమ్?॥

తా॥ చెట్టును నాటుకొన్నవాఁడు ఫలిత మనుభవించునట్లు నిశ్చలముగ మనస్సును నిల్పుటకుఁ బ్రయత్నించువాఁడు మోక్షమును బొందును.

668 మంచివారలేరు మహిమీఁదవెదకిన, కష్టులెందరైనఁ గలరు భువిని
పసిడిలేదుగాని పదడెంతలేదయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

న సంతి సాధవో భూమౌ బహవ స్సంతి దుర్జనాః।
కాంచనం నాస్తి వేమాత్ర లోపః కిం భస్మనో భవేత్॥

తా॥ మట్టి దొరకును. కాని బంగారము దొరకదు. అట్లేమంచివారు దొరకరు. కాని దుర్మార్గుల కేమికొఱత?

669 ఆశ లుడుగఁగాని పాశముక్తుఁడు గాఁడు, ముక్తుఁడైనఁగాని మునియుఁగాఁడు
మునియునైనఁగాని మోహంబు లుడుగవు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

న పాశముక్తో హ్యాశావా నముక్తో న ముని ర్భవేత్।
అమునే ర్వేమ! మోహా స్తు నాపయాంతి హి సర్వదా॥

తా॥ ఆశపోయినఁగాని పాశములు వీడవు. పాశములు వీడినఁగాని మునికాఁడు. మునియైనఁగాని మోహజాలము తప్పుకొనదు.

670 దైవమతుల నరులు తమవంటివారని, యరసి గూఢతత్త్వ మరయలేరు
ఇట్టి మాయఁబడిన నెట్టుమర్మమెఱుంగు?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నరా దైవపరాన్ వేమ! మన్యంతే స్వసమా ఇతి।
గూఢం తత్త్వం న జానంతి మర్మజ్ఞాః కథ మీదృశాః?॥

తా॥ పామరులు దైవభక్తులనుగూడఁ దమవంటివారేయని వారల యందలి నిగూఢతత్త్వ మరయలేక భావించెదరు. ఇఁక నిట్టి మాయా లంపటులు దైవముయొక్క మర్మము నెట్లుతెలిసికొనఁగలరు?

671 నీవుకలిగియుండు నెలవుఁదెలియువాఁడు,వసుధయందుఁ దోఁచు వదలఁడెండు
కాలు వదలనీక గ్రిక్కున నినుఁజేను, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ ! త్వత్స్థానవిన్మర్త్యో మార్గం నోఝ్ఝతి సర్వశః ।
అచంచలపదో నూనం స్థానం తవ విశే న్నరః ॥

తా॥ నీతావుఁదెలిసిన జ్ఞాని సన్మార్గము వీడఁజాలఁడు. కాలు కదపకుండ నిశ్చలమనస్కుఁడై నిలిచినచోటుననే నిన్నుఁ జేరఁగలఁడు. (వి)ప్రియోహి జ్ఞానినోఽత్యర్థ మహం స చ మమప్రియః॥ (గీత)

672 నీవునిల్చియుండ నిఖిలంబు నిలువదు, నిల్చియుండు నెండనీరువలెను
నీవు నిశ్చయంబు నిఖిలంబు మాయయే, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

త్వయి స్థితేఽఖిలం నాస్తి మృగతృష్ణోపమం స్థితౌ ।
త్వమేవ నిశ్చయం వేమ ! నిఖిలం మాయయావృతమ్ ॥

తా॥ నీవు గోచరించిన మిగిలిన దేదియు నుండదు. ఒకవేళనున్నట్లు కనఁబడిన నెండమావులవలె భ్రాంతియే. నీవే నిజము. మిగిలినది మాయ.

673 పికము వనములోన విలసిల్లఁబలికిన, భంగి ప్రాజ్ఞజనులపలుకు గులుకు
కాకికూతఁబోలు కలుషాత్మవచనంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పరపుష్టో వనే సమ్యక్ సంకూజతి యథా తథా ।
వక్త్యార్యో వేమ ! ధూర్తస్య వాక్యం కాకరుతోపమమ్ ॥

తా॥ తెలిసినవారిమాటలు ఉద్యానవనములోని కోకిలకూతవలె శ్రావ్యముగనుండును. అజ్ఞానులమాటలు కాకుల యఱపునకు సరిపోవును.

674 జ్ఞానులమనియెంచి చపలాత్ములగువారు, తెలివిలేక తమ్ముఁదెలియలేరు
కష్టగహనమందు భ్రష్టులైయుందురు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జ్ఞానినో వయ మిత్యేవం మత్వా వేమ ! కుబుద్ధయః ।
అనాత్మజ్ఞా భవం త్యజ్ఞాః కష్టే తిష్ఠంతి కాననే ॥

తా॥ చపలులు జ్ఞానశూన్యులై జ్ఞానముకలవారలుగఁదమ్ము భావించి యజ్ఞానకర్మల నొనరించి కష్టము లను ఘోరాటవిలో భ్రష్టులై పడుదురు.

675 పాపపుణ్యములను పశులకాపెఱుఁగునా?, ధరను బరమయోగియెఱుఁగుఁగాని
లోనిపొందికఁగని లోహముల్ గూర్పుము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేత్తి యోగీ పాపపుణ్యం కిం వేత్తి పశుపాలకః? ।
అంతర్యోగం ప్రాప్య వేమ ! లోహసంగ్రథనం కురు ॥

తా॥ పరమయోగిపుంగవునకుఁ బాపపుణ్యములవిషయము బోధపడును. కాని యజ్ఞానియగు పశువులకాపరి కెట్లావిషయము బోధపడఁగలదు? పరిశుద్ధాంతఃకరణమున వినఁబడు నంతర్వాణీచోదక సంజ్ఞల గ్రహించినయైన సామగ్రి సమకూర్చుకొనుము. (వి) సతాం హి సందేహపదేషు వస్తుషు ప్రమాణ మంతఃకరణప్రవృత్తయః॥ (కాళిదాసు)

676 **పెద్దలవచనములు పేర్మితోఁ దావిని, అటులనడువబోవ ననువుపడదు**
పులినిఁజూచి నక్క పూతపూసినయట్లె, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ! శ్రుత్వా మహద్వాక్యం తథా కర్తుం న శక్యతే।
కుర్యాచ్చే ద్వ్యాఘ్ర మన్వీక్ష్య లిప్తజంబుకవ ద్భవేత్॥

తా॥ పెద్దలవచనములు విని యట్లు తాము నడువఁబూనుకొనుట సాధ్యముకానిపని. పులినిఁ జూచి నక్క వాతలు పెట్టుకొన్నట్లే.

677 **బుద్ధియుతునకేల పాపఁగనిసఖ్యంబు?, కార్యవాదికేల? కడుఁజలంబు**
కుత్సితునకునేల గురుదేవతాభక్తి?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కి మసంబద్ధసఖ్యేన పుంసో వేమేహ ధీమతః।
కార్యార్థినః కిం హఠేన? దైవభక్త్యా ఖలస్య కిమ్?॥

తా॥ బుద్ధివంతునకు దుష్టునితో సరిపడనిస్నేహమెందులకు? కార్యసాధకునకుఁ బట్టుదలతోఁ బ్రయోజనమేమి? కుత్సితునకు గురుభక్తితోను దైవభక్తితోను సంబంధ ముండునా? (వి) నస్థాతవ్యం నగంతవ్యం దుర్జనేన సమం క్వచిత్॥ (పంచతంత్రం)

678 **ఎల్లి నేఁడు మఱియు నెల్లుండియైనను, మనసునిల్పువాఁడు మంచివాఁడు**
శివుఁడుభర్త కర్తచింతింపఁ దానయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అద్య వా శ్వః పరశ్వో వా శివార్పితమనా స్సుధీః।
శివోభర్తా భవే ద్వేమ! స్వయం కర్తా హి మానవః॥

తా॥ ఈనాఁడు రేపు ఎల్లుండి ఎప్పుడైనను మనస్సు నిలుపువాఁడు మంచివాఁడు. కర్మకుఁ దానుకర్త. పోషించుటకు భగవంతుఁడుభర్త.

679 **ఏమికొంచువచ్చె నేమిదాఁగొనిపోవు, పుట్టువేళ నరుఁడు గిట్టువేళ**
ధనము లెచటికేగుఁ దానేగు నెచటికి?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఆజగామ కి మానీయ? కిం గృహ్ణాన్ వేమ! గచ్ఛతి? ।
జననే మరణే గచ్ఛేత్ కుతో విత్తం? కుత స్స్వయమ్? ॥

తా॥ మానవుఁడు పుట్టినపుడు తెచ్చినదేమి? చచ్చునపుడు గొనిపోవున దేమి? ధన మెచటికిఁబోవునో! తానెచటికిఁ బోవునో!

680 కడుపులోనిరోత కడునోటియెంగిలిఁ, గడుగఁ దరమె బ్రహ్మకొడుకుకైన?
సత్యమున్నఁ గొంత జగతిపై సిద్ధించు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వక్త్రోచ్ఛిష్టం కుక్షిమలం న శుద్ధ్య ద్బ్రహ్మజేన వా ।
యద్యస్తి సూనృతం కించిత్ వేమ! సిద్ధ్యతి తద్భువి ॥

తా॥ కడుపులోని కశ్మలము నోటియందలి యెంగిలి శుభ్రపరచుకొనుటకు నా బ్రహ్మకొడుకునకైన శక్యమా? సత్యవాక్కు కలిగిన నోరు, కోరికలు మంచివైనఁ గడుపు, శుభ్రపరచుకొన్న ట్లగును.

681 ఆశఁ గోసివేసి యనలంబుఁ జల్లార్చి, గోచి బిగియఁగట్టి కోప మణఁచి
ఆశవిడిచెనేని నతఁడు దా యోగిరా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఛన్నాశో వేమ! శాంతాగ్ని ర్బద్ధకౌపీన ఏవ చ ।
నిరాశీ రుజ్ఝితక్రోధః పుమా న్యోగీతి కథ్యతే ।

తా॥ ఆశాపాశములఁ ద్రెంచి ఆవేశమడచుకొని కామమునకుఁ జిక్కక కోపమురానీక కోరికల నంతరింపఁజేసిన నరుఁడే నిజమగుయోగి. (వి) పాశోహికో? యో మమతాభిమానః 2 సంసారమూలం చ కి మస్తి? చింతా॥ (శం॥ మణి) శక్నోతి హైవ యః సోఢుం ప్రాక్ఛరీరవిమోక్షణాత్, కామక్రోధోద్భవం వేగం స యుక్త స్స సుఖీ నరః॥

682 గుణవిహీనజనుని గుణమెంచఁగా నేల?, బుద్ధిలేనివాని పూజయేమి?
మనములేనివాని మంత్రింబులేమయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జనస్య గుణహీనస్య గుణానాం గణనేన కిమ్? ।
నిర్బుద్ధేః పూజయా కిం వా మంత్రైః కిం వేమ! దుర్మతేః ॥

తా॥ గుణవిహీనునిపనుల నెంచుటయెందులకు? బుద్ధిలేనివాని పూజ లేల? నిశ్చలమనస్కుఁడు కానివాని మంత్రముల పటుత్వమేమి?

683 ధర్మసత్యములను దప్పఁ జేయని, కర్మజీవి మేలుఁ గానలేఁడు
నిర్మలహృదయుండు నీరూపమున నుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ధర్మసత్యపథాలంబీ యో నరో న ప్రవర్తతే।
నాప్నోతి స శుభం వేమ! సాధుచిత్తో భవత్సమః॥

తా॥ ధర్మముగా నడువక సత్యము పలుకక సంచరించు కర్మజీవి మేలును గాంచలేఁడు. హృదయనైర్మల్యము కలవాఁడుమాత్రమే నీ రూపమున సాక్షాత్కరించును.

684 చచ్చువారలెవరో చావనివారెవరో, చచ్చిబ్రతికియుండు జనములెవరో
విచ్చలవిడిగాను వివరించి చూడరా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

గతాసవో వేమ! యే స్యుః యే స్యు రక్రతామృతాజనాః।
మృతజీవా జనా యే స్యుః తాం స్తాన్ సమ్య గ్విమర్శయ॥

తా॥ మృతులవరో అమరులెవరో మృతజీవులెవరో జీవన్మృతులవరో స్వేచ్ఛగా విమర్శించి యాలోచించు. నీకే బోధపడును. (వి) జాతో౽పి కో? యస్య పున ర్న జన్మ, కోవా౽పమృత్యోః! యస్య పున ర్న మృత్యుః।

685 చిత్తముగలయోగి శివునివలె నెయుండు, మిథ్య యోగియుండు మిడుతవలెను
నిత్యుఁడైనయోగి నీవలెనుండురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible]
[illegible] యోగీ [illegible] భవత్సమః॥

తా॥ నిర్మలచిత్తుఁడు [illegible] వంటి వాఁడే. ఒక్కరియోగి మాత్రము తుచ్ఛుఁడగు. (మిడుత) నిత్యుఁడగుయోగి పరమాత్మ స్వరూపుఁడే. (వి) ఆత్మౌపమ్యేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యో౽ర్జున!, సుఖం వా యది వా దుఃఖం స యోగీ పరమో మతః॥ గీత॥

686 ఓగుబాగెఱుఁగని యుత్తమూఢజనంబు, లిల సుధీజనముల నెంచ మెల్ల
కుక్క సింగముఁ గనుఁగొని మొఱిగిన రీతి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యుక్తాయుక్తానభిజ్ఞో హి వేమ! మూఢజన స్తథా।
సాధునిందాం కరోతి శ్వా మృగేంద్రం భషతే యథా॥

తా॥ మంచియుఁజెడ్డయు నెఱుఁగని పరమమూర్ఖులు పెద్దలనిందించుట, సింహామునుజూచి కుక్కలు మొఱిగినట్లే.

687 నేరనిజనులకును నేర్పి నేరములెల్లఁ, జక్కఁజేతు రరయ సాధుజనులు
ఒప్పె దుర్జనములు తప్పుగ నెంతురు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కుశలా న్కుర్వతే వేమ ! సాధవోఽకుశలాఞ్ జనాన్।
న తథా దుర్జనా దోషా నారోపంతి గుణేష్వపి ॥

తా॥ సత్పురుషులు తెలియనివారితప్పులఁ దెలియఁజెప్పి సరిజేసి సరిపుచ్చుకొందురు. దుష్టులు ఒప్పులనే తప్పులుగనెంచి హేళనఁజేయుదురు.

688 పలుగువానికేల పరసమృద్ధిదలంప?, పలుగువానికేల భక్తిపథము?
పలుగువానికేల పరమార్థతత్త్వంబు?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కిం ? ధూర్తస్య పరర్ధ్యా స్యా ద్భక్తిమార్గేణ వా పి కిమ్?
వేమ ! కిం పరమార్థస్య తత్త్వనేహ మనాగపి ॥

తా॥ దుర్మార్గునకుఁ బరసమృద్ధితోను భక్తిమార్గముతోను పరమార్థతత్త్వముతోను సంబంధముండునా? (వి) పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పరపీడనమ్. (భర్తృ)

689 ఉచితవంతుఁడైన నుత్సాహపరుఁడౌచు, సాగిపాటియున్న సమయమునను
పరుల కుపకరించి పరఁగరక్షించును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఔచిత్యవా న్నరో నిత్య ముద్యోగేన సమర్థతః।
వేమాన్యేభ్య శ్శక్తికాలే చోపకృత్యేహ రక్షతి ॥

తా॥ యుక్తాయుక్తవివేచనకల మహనీయుఁడు తగినపద్ధతి కలవాఁడై సాగిపాటియున్నసమయమున దీనుల రక్షించుచుఁ బరోపకారియగును.

690 బంగరుఁబొడఁగన్న భామలఁబొడఁగన్నఁ, జిత్తమునను జింతఁ జేయఁడేని
వాఁడె పరమయోగి వర్ణింప జగమందు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కాంతాం చ కనకం వేమ ! సంవీక్ష్య హృదియో నరః।
మోహం నాప్నోతి లోకేఽస్మిన్ స యోగీ పరమో మతః॥

తా॥ బంగారముఁజూచిన భామలనుజూచిన మనస్సున నెవఁడు భ్రాంతిఁ జెందఁడో వాఁడే నిజమగు పరమయోగిపుంగవుఁడు. (వి) విశాంసనా.తం న

కిమస్తి? నారీ॥ నారీస్తనభరనాభీదేశం దృష్ట్వా మాగా మోహావేశమ్,
అర్థ మనర్థం భావయ నిత్యం నాస్తితత స్సుఖలేశ స్సత్యమ్॥(భజగోవిందమ్)

691 కండకావరమునఁ గానఁడు మరణంబుఁ, దనుమదమునఁ గనఁడు తత్త్వమిట్లు
భోగవాంఛచేతఁ బుణ్యంబుఁ గానఁడు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఉద్ధత్వా నేక్షతే మృత్యుం తత్త్వం తనుమదేన చ।
భోగవాంఛాసమాక్షిప్తః పుణ్యం వేమ! న పశ్యతి॥

తా॥ కండకావరమున మరణమును, శారీరకమదమునఁ బరమార్థతత్త్వమును, భోగవాంఛలచేఁ బుణ్యమును, మానవుఁడు గాంచలేకున్నాఁడు.

692 పెట్టినంతఫలము పెక్కుంద్రకుపకృతిఁ, జేయకున్నఁ దాను జెఱుపకున్నఁ
బెండ్లిఁజేయునట్టి పెద్దఫలంబురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

న బాధతే యది బహూం స్తస్య దానఫలం భవేత్।
న భవేద్యది తన్నాశీ వేమైత్యుద్వాహకృత్ఫలమ్॥

తా॥ ఇతరుల కపకారముచేయకున్నఁ బెక్కుంద్రకుఁబెట్టినంతఫలము. తానెవరినిఁబాడుచేయకున్నఁ బేదవానికిఁ బెండ్లిచేసినంత పెద్దఫలము.

693 . మేకఁ జంకఁబెట్టి మిటఁగుమమందలోఁ, బ్రమసి వెదకు గొల్లపగిది హృదిని
దైవ మెఱుఁగక పరదైవతములఁ దల్చు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మేషం స్వకక్షే నిక్షిప్య గోపోఽన్విష్యాత్ యథా వ్రజే।
తథా హృత్స్థం వేమ! దైవం త్యక్త్వాన్యత్ర భజే జ్జడః॥

తా॥ హృదయమందున్న పరమాత్మ నెఱుఁగక కల్పితేతరదైవముల కొఱకు గాలించువాఁడు మేఁకను జంకఁబెట్టుకొని మందయంతయు నా మేక కొఱకే మతిపోయి వెదకిన గొల్లమాదిరి సుమా.

694 వెట్టిపట్టువాని వినయంబు లధికముల్, చెడ్డముండ మునుఁగు చెలఁగిపెట్టు
చెడిపెకోడుకు మిగులఁజేయు నాచారంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఉన్మత్త స్యాతివినయాః సావకుంఠా చ పుంశ్చలీ।
కౌలటేయో వేమ। సమ్య గాచారం కురుతే సదా॥

తా॥ వెట్టివాఁడుఁ ద్రాగినవాఁడును నధికమగు వినయముఁ జూపింతురు (అతివినయం ధూర్తలక్షణమ్) చెడిపోయిన రండ ఘోషా (ముసుగు)

ధరించును. చెడిపోయినదాని కొడుకు (పాతఱంకు బయల్పడకుండ) ఎక్కువయాచారములఁ గనబరచును.

695 నొసలుబత్తుఁడౌచు నోరు తోడేలౌచు, మనసు భూతముకలె మలయఁగాను
శివునిఁగంటినన్న సిగ్గులుకావొకో!, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

భక్తః ఫాలేవృకో వక్త్రే భూతం చిత్తే చ యో భవేత్।
దృష్టం బ్రహ్మేతి తస్యోక్తిః వేమ! లజ్జాకరా న కిమ్?॥

తా॥ నొసలు భక్తుఁడా? నోరు తోడేలా? మనస్సు లొంగుబాటులేని పెనుభూతమా? ఇట్టివాఁడు నేను భగవంతునిఁ జూచితినని చెప్పుటకేల సిగ్గు పడఁడో! చెప్పినను వినువార లెట్లు నమ్ముదురో తెలియకున్నది.

696 భూతిదేహమందుఁ బూసినవాఁడైనా?, నిష్ఠ శివునియందు నిలుపవలయుఁ
గాక భస్మమందు గాడిద దొర్లదా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కిం దేహలిప్తయా భూత్యా? కుర్యాన్నిష్ఠాం సదాశివే।
అనారతం ఖరో వేమ! కిం భస్మని న లుంఠతి?॥

తా॥ శివభక్తునిలక్షణము శరీరమున బూడిదఁ బులుముకొనుట కాదు శివునియందు నిష్ఠఁగలిగి యుండవలెను. శివభక్తిలేని బూడిదపూతవలనఁ బ్రయోజనమేమి? గాడిద బూడిదలో దొర్లదా?

697 ఆకులెల్లఁదిన్న మేఁకపోతులకెల్లఁ, గాకపోయెనయ్య కాయసిద్ధి
లోకులెల్ల వెట్టిపోకిళ్లఁ బోదురు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మేషాః పర్ణాశిన స్తేషాం కాయసిద్ధి ర్న సిద్ధ్యతి।
లోకా స్సర్వే తథా వేమ! కుర్వం త్యున్మత్తచేష్టితమ్॥

తా॥ లోకులు పెక్కు వెఱ్ఱిపోకిళ్లఁ బోవుదురు. కాయసిద్ధికి నాకలలములఁ దిందురు. అంతమాత్రముచేఁ గాయసిద్ధికలుగునా? ఆకులు నలములు తిను మేకపోతులకుఁ గాయసిద్ధి కలుగుచున్నదా?

698 బోడితలల జడల బూడిదపూతల, భాషణాసనముల వేషములను
యోగికాఁడు లోన బాగుఁగాకుండిన, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జటాభి ర్వేమ! ముండైశ్చ భస్మలేపైశ్చ సర్వశః।
భాషణాసనవేషైశ్చ న యోగీ హ్యజితేంద్రియః॥

తా॥ లోన నంతఃకరణశుద్ధిలేకున్న బోడితలలు జడలు బూడిదపూతలు వేదాంతపారిభాషికపదములు ఆసనములు ఇట్టివేషముల యోగి కానేరఁడు. లోనబాగుపడినసే యోగి. (వి) స్థైర్యం యోగమహోత్సవేఽపిచ యది త్రైలోక్యరాజ్యేన కిమ్? (భ_ర్తృ)

699 వేషభాషలెఱిఁగి కాషాయవస్త్రముల్, బోడినెత్తికలిగి పొలుపుమండు
తలలు బోడులైనఁ దలఁపులు బోడులా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమేహ ముండితం శీర్షం వేషభాషా దధ త్యహో! ।
యది ముండాని శీర్షాణి సంకల్పా శ్చాపి కిం తథా ? ।

తా॥ వేషము భాష కాషాయవస్త్రములు బోడినెత్తి కలిగియున్నంత మాత్రమునఁ గోరికలు చావవు. తలలు బోడులైనంత మాత్రమునఁ దలఁపులు బోడులుకావు.

700 కాలుసేయివంచి గాలినిండుగఁజేర్చి, నేలవ్రాలి మఱియు నిలిచిచేయు
నాసనముఖవిద్య లభ్యాసవిద్యలు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నమయిత్వా పాణిపాదం వాయుపూర్ణః పతన్ స్థితః ।
వేమాసనాద్యా స్సర్వ విద్యా అభ్యాసేన కృతా భువి ॥

తా॥ కాళ్లువంచి చేతులువంచి గాలిపూరించి నేలమీదపండుకొని కొన్ని, నిలిచి కొన్ని, చేయు ఆసనములు వేయుట మొదలగు పను లభ్యాసవిద్యలుకాని యంతమాత్రమున హృదయపారిశుద్ధ్య మేర్పడదు.

701 కావిగంచెఁగట్టి కడుయోగివలెనుండి, వెలికిఁగోర్కులెల్ల విడిచిపెట్టి
తొడరి తిరుగువాఁడు దొంగసన్న్యాసయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కాషాయధారీ యోగీవ స్థితః కామాన్ ముహు ర్బహిః ।
విక్షిప్య వర్తతే వేమ ! య స్స మాయీ ముని ర్ధ్రువమ్ ॥

తా॥ మహాయోగివలె కాషాయవస్త్రములు ధరించి బాహ్యప్రపంచము పైకిఁ గోరికల విజృంభింపఁజేసి యాడంబరముగ సంచరించువాఁడు దొంగ సన్న్యాసికాని మంచి సన్న్యాసికాఁడు.

702 కలియుగమునఁబుట్టి కడతేరఁగాలేక, ఒడలు బడలఁజేసి యుగ్రతపముఁ
దాముఁజేసి యేమి తత్త్వంబుఁ గందురో!, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జాతాః కలౌ వసుత్తీర్ణా క్ష్మాంతదేహాః సుఖం తపః ।
కుర్వంతి కిం ఫలం తేన? సృష్టితత్త్వం వేమ! వేద్యతే? ॥

తా॥ "కలౌ సంకీర్తనాన్ముక్తిః" అన్నట్లు కలియుగమున జనించి సూక్ష్మముగ మోక్షమును బొందలేక శరీరమును కృశింపఁజేసి సృష్టి తత్త్వముఁ దెలియలేక ఘోరతపస్సుఁ జేయుటయు నిష్ఫలమే.

708 ఇల్లు నాలు విడిచి యినుపకచ్చలుఁగట్టి, వంటకంబు నీరు వాంఛ లుడిగి
ఒంటినున్నయంత నొరుగునా తత్త్వంబు?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

గృహం దారాన్ పరిత్యజ్య విహాయాన్నాదిసుస్పృహాః।
ఏకాకీ బద్ధకౌపీనస్తత్త్వం వేమ! లభేత కిమ్? ॥

తా॥ ఇల్లును ఇల్లాలిని విడిచి భోజనాదులను జపలేక మైపై మాత్రము ఇనుప లంగోటీలు బిగించి ఏకాంతముగ నున్నంత మాత్రముచే బరమార్థతత్త్వము బోధపడదు (శ్రు) "నకర్మణా నచానారంభా న్నైష్కర్మ్యం పురుషోఽశ్నుతే, న చ సన్న్యసనాదేవ సిద్ధిం సమధిగచ్ఛతి।

704 జీవలింగపూజఁ జేసిన వారికి, శిలలరూపమందుఁ జింతయున్నె?
చెలఁగి మధువుఁ గ్రోలఁ జీదు రుచించునా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

మర్త్యాణాం ప్రాణిపూజానాం చింతా స్యాత్కిం శిలాదిషు? ।
ఆస్వాదితే మధురసే చిక్కః కిం వేమ! రోచతే? ॥

తా॥ తీయని తేనెత్రాగినవాఁటికి చేదు రుచించునా? అట్లే జీవలింగపూజ (మహానీయులపూజ) చేసెడివారికి శిలారూపముల యందుఁ జింత గల్గునా?

705 రాతిప్రతిమఁదెచ్చి రాజసంబునఁనుంచి, పూజఁజేయు నరుఁడు బుద్ధిమాలి
భావమందుఁ బరము భావింప నేరఁడు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

బుద్ధిహీనో నరః ప్రత్యగ్ హాగ్రియోపలవిగ్రహమ్।
పూజయేద్వేమ! భావే తు పరం జ్ఞాతుం న పారయేత్॥

తా॥ అజ్ఞాని తెలివితక్కువచే రాతిబొమ్మను దెచ్చి రాజసముతో దానిఁ బూజించును. అంతియకాని హృదయమునందున్న పరమాత్మను దెలియఁడు.

706 వేదవిద్యలెల్ల వేశ్యలవంటివి, భ్రమలఁబెట్టి తేటపడఁగనీవు
గుప్తవిద్యయొకటె కులకాంతవంటిది, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వేశ్యా ఇవ పరం వేదవిద్యాః కుర్వంతి భ్రాంతి మస్ఫుటాః ।
ఏకైవ గుప్తవిద్యా స్యాత్ వేమ! తుల్యా కులస్త్రియా ॥

తా॥ వేదవిద్యలు భ్రమలఁబెట్టి వేశ్యలవలె యదార్థము బోధపడనీయవు. రహస్యమగు బ్రహ్మవిద్యయే కులకాంతవలె దన్నుఁదరింపజేయును.

707 వ్రతములెన్నియైన వట్టిచిక్కులెకాని, ఆత్మచిక్కుఁ గాన నలవికావు
ఆత్మచిక్కుఁబాపు నతఁడెపో ఘనయోగి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సర్వవ్రతాని వేమేహ కాయక్లేశకరాణ్యహో! ।
న దర్శయం త్యాత్మతత్త్వం మహాయోగ్యాత్మతత్త్వవిత్ ॥

తా॥ ఎన్ని వ్రతములైనను [illegible] చిక్కులు కల్పించునవే కాని పరమాత్మను దెలిసికొననీయని చిక్కును దొలఁగింపనేరవు. అట్టి యాత్మచిక్కు తొలఁగింపువాఁడే మహాయోగి.

708 నల్లవైడితలలుఁ దెల్లనిగోంగళ్ళు, ఒడలబూదిపూఁత లొంటినున్న
ఇట్టివేషముకలఁ బొట్టకోసమెసుమీ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] వసనాని కంబళాని [illegible] తాని చ ।
[illegible] వేమ ! తా[illegible] ॥

తా॥ [illegible] లు [illegible] శరీరమున బూడిదపూఁతలు పట్టి శరీరవేషధారణ [illegible] కాని [illegible] నమునకు గాదు.

709 పుస్తకములు జడలుఁ బుఱ్ఱితోలు [illegible] గజపాలలుఁ బదిలమైన
మాత్రమే కాని మోక్షం బలేవయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

గ్రంథా [illegible] వ్యాఘ్రచర్మ చ ।
ధారాయాః కేవలం [illegible]! [illegible] నాస్తి తతః ఖలు ॥

తా॥ పుస్తకములు [illegible] పత్రములు [illegible] పదిలముగ ధరించిన [illegible] మోక్షము కలుగనేరదు.

710 ఆసనములఁబన్ని యంగంబు బిగియించి, ఒడలువిఱుచుకొనెడు యోగమెల్ల
జెట్టిసాముకన్నఁ జెంతోడు తక్కువ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కృత్వాసనాని [illegible] యోగాభ్యాసం [illegible] ।
కించిద్వ్యాయామ [illegible] వేమ! న్యూనత్వ మాప్నుయాత్ ॥

715 తాను విమలుఁడైనఁ దనగుణమంతయుఁ, శివునికీనిగురువు చెడ్డగురువు
గుడ్డిగుఱ్ఱమెక్కి గుడితిరిగినటులొ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నిర్మలోఽప్యాత్మనో వేమ! గుణం దేవాయ యో గురుః।
న దదాతి స దుర్మేధా అంధాశ్వారూఢవ ద్భ్రమేత్॥

తా॥ విమలుఁడగు సద్గురువు తనసద్గుణము భగవదర్పిత మొనరించును. అసద్గురువట్లు గావింపనేరఁడు. అట్టివాఁడు గ్రుడ్డిగుఱ్ఱమునెక్కి గానుగెద్దువలె నక్కడనే గుడి తిరిగి నశ్లౌను. గమ్యస్థానముఁ జేరలేఁడు.

716 జారపురుషుమీఁద సద్భక్తి సలుపుచుఁ, బతికి నిచ్చకంబుఁ బలుపుభంగి
పరమునొలుప యోగి పాటించు దేహంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పుంశ్చలీ వేమ! కుర్వంతీ జారే రక్తిం స్వభర్తరి।
ముఖప్రీతిం యథా కుర్యాత్ ముక్త్యై దేహే తథా యతిః॥

తా॥ జారిణి జారపురుషునిపై లక్ష్యముంచి భర్తను దాత్కాలికపు టిచ్చకములఁ దృప్తిపరచుచుండును. అట్లు యోగి [illegible]గిప్పుడు పరమాత్మపై లక్ష్యముంచి తాత్కాలికమైనది [illegible] చుచుండును.

717 తనువులోని జీవత[illegible], [illegible]
భానుఁడుండ [illegible] వేమ॥

[illegible]।
[illegible]॥

తా॥ సూర్యుఁడు[illegible] [illegible] జీవత్త్వమును తెలిసి[illegible] [illegible] యవివేక మే.

718 చచ్చువారినిఁగని చావు నిశ్చ[illegible], [illegible] నాత్మఁదలఁచి తెలివి
నదురు బెదురులేక యడరిన భక్తుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మ్రియమాణాన్ నరాన్ వీక్ష్య ధ్రువో మృత్యురితి స్మర[illegible]।
జ్ఞాత్వా వేమాత్మనస్తత్త్వం భక్తస్స్యా దకుతోభయః॥

తా॥ చచ్చువారినిఁజూచి తనకుఁగూడ చావు నిశ్చయమని తనయందే తత్త్వము (యథార్థస్థితి) తెలిసికొని యట్టి యాత్మజ్ఞానముచే నదురు బెదురు లేక ధీరుఁడై సంచరించెడివాఁడే భక్తుఁడుసుమా.

15 తాను విమలుఁడైనఁ దనగుణమంతయు, శిష్యునికీని గురువు చెడ్డగురువు
గ్రుడ్డిగుఱ్ఱమెక్కి గుడితిరిగినటులొ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నిర్మలోఽప్యాత్మనో వేమ! గుణం దేవాయ యో గురుః।
న దదాతి స దుర్మేధా అంధాశ్వారూఢవ ద్భ్రమేత్॥

తా॥ విమలుఁడగు సద్గురువు తనసద్గుణము భగవదర్పిత మొసరించును. అసద్గురువట్లు గావింపనేరఁడు. అట్టివాఁడు గ్రుడ్డిగుఱ్ఱమునెక్కి గానుగెద్దువలె నక్కడనే గుడి తిరిగి నల్గొను. గమ్యస్థానముఁ జేరలేఁడు.

716 జారపురుషుమీఁద సద్భక్తి సలుపుచుఁ, బతికి నిచ్చకంబుఁ బలుపుభంగి
పరమునొంటు యోగి పాటించు దేహంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పుంశ్చలీ వేమ! కుర్వంతి జారే రక్తిం స్వభర్తరి।
ముఖప్రీతిం యథా కుర్యాత్ ముక్తో దేహే తథా యతిః॥

తా॥ జారిణి జారపురుష [illegible] ము [illegible] దాత్కాలికపు టిచ్చకముల [illegible] పరమాత్మప్రే లమ్పుముంచి [illegible] మందును.

717 తనువునందుని [illegible]
భామఁనుం [illegible] వేమ॥

[illegible]

[illegible]

తా॥ [illegible]
జీవతత్త్వము [illegible] వివేకమే.

718 చచ్చువానిఁ గని [illegible] దలఁచి యట్టి
నదురు బెదురులేక యడఁగిన [illegible] విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మ్రియమాణం [illegible] ద్విష్య ద్రష్టా మృత్యు రితి స్మర[illegible]।
జ్ఞాత్వా వేమాత్మ [illegible] దకుతోభయః।

తా॥ చచ్చువారినిఁజూచి తనకుఁగూడ [illegible] నిశ్చయమని తనయందే తత్త్వము (యథార్థస్థితి) తెలిసికొని యట్టి యాత్మజ్ఞానముచే నదురు బెదురు లేక ధీరుఁడై సంచరించెడివాఁడే ధన్యుఁడు వేమా.

719 బొమ్మలాటవాఁడు బొమ్మలనాడించు, భువిని జనులుచూడఁ బొలుపుమీఱ
తాను మఱుఁగియుండి దైవమాడించురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ ! పాంచాలికాజీవీ క్రీడాం పాంచాలికాగణైః ।
కారయిష్యతి దైవం చ కుర్యాత్ప్రచ్ఛన్నత స్తథా॥

తా॥ బొమ్మలాటవాఁడు తాను బొమ్మవెనుకనుండి బొమ్మను దెరపై నాడించునట్లు మనవెనుక భగవంతుఁ డుండి మనల నాడించును.

720 వాక్కుశుద్ధిలేనివాఁడు చండాలుండు, ప్రేమశుద్ధిలేక పెట్టుటెట్లు?
నొసలు భక్తుఁడైన నోరు తోడేలరా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యస్య నాస్తి వచశ్శుద్ధి శ్చండాలః ఖలు వేమ ! సః ।
దానేన కిం వినా ప్రేమ్ణా? ఫాలే భక్తో ముఖే వృకః ॥

తా॥ నొసలు భక్తుఁడుగ నోరు తోడేలుగ నుండువాఁడు భక్తుఁడు కాఁడు పరిశుద్ధప్రేమలేనివాఁడు ట్టువాఁడుపగాఁడు. అట్లే వాక్కుశుద్ధిలేని వాఁడు జ్ఞానియునుగాఁడు. (చండాలుఁడు)

721 తోలుకడుపులోన దొడ్డవాఁడుండఁగ, రాతిగుళ్లలోన రాశిఁబోయ
రాయిదేవుఁడైన రాసులు మ్రింగఁడా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పరమే చర్మకుక్షిస్థే రాశిం ద్వృషది కుర్వతే ।
యది దేవశ్శిలైవస్యాత్ రాశిం నాశ్నాతి వేమ! కిమ్? ॥

తా॥ తోలుకడుపులో దొడ్డవాఁడగు పరమేశ్వరుఁడుండ రాతిగుడిలో నన్నపురాశిఁ బోయుదురు. అట్టి శిల దానిని మ్రింగునా?

722 నేరనన్నవాఁడు నేరకాఁడు మహిలోన, నేర్తునన్నవాఁడు నేరఁడెపుడు
ఊరకున్నవాఁడె యుత్తమోత్తముఁ డెందు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యో వేమాశక్త మాత్మానం బ్రూతే కోవిద ఏవ సః ।
స తథాస్య ఉదాసీనో భవే త్సర్వోత్తమోత్తమః ॥

తా॥ తెలిసియుఁ దెలియదనువాఁడే నేర్పరి. కాని యన్నియు నాకే తెలియునను వాఁడుమాత్రము తెలిసినవాఁడు కానేరఁడు. తెలిసియు నూరకుండువాఁడె యుత్తమోత్తముఁడు.

723 మానినీమనోజమందిరానందైక, లోలుఁ డొల్లఁ డూర్ధ్వలోకసుఖము
మాలవాడకుక్క మఱి యన్న మెఱుఁగునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నేచ్ఛే ద్వేమాంగనానంగ గేహానన్దైకలంపటః ।
ఊర్ధ్వలోకం కథం శ్వాఽన్నం వేత్తి? చండాలవాటగః ॥

తా॥ మాలపల్లెలో మాంసము మరిగినకుక్క యన్న మెఱుఁగనట్లు స్త్రీమర్మావయవసుఖము మరిగిన పామరుఁడు బ్రహ్మలోకసుఖ మెఱుంగఁజాలఁడు. (వి) కామార్తాహి ప్రకృతికృపణా శ్చేతనాచేతనేషు॥

724 ఎంతభూమిఁదిరిగి యేపాటుఁబడుచున్న, నంటునీకు ప్రాప్తి వెంటఁదిరుగు
భూమిక్రొత్తదైన భుక్తులుక్రొత్తలా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమాటిత్వా సర్వభూమిం యతతోఽపి నరస్య చ ।
ఫలం ప్రాప్త్యనుసారం భూః నవాప్యేవం న భుక్తయః ॥

తా॥ ఎక్కడెక్కడతిరిగి యే పాట్లుపడినను దనకెంతప్రాప్తియో యంత యే లభించును. ప్రదేశము పని వేఱయినమాత్రమునఁ బ్రాప్తికి మార్పురాదు (వి) కూపే పశ్య పయోనిధావపి ఘటో గృహ్ణాతి తుల్యం జలమ్॥ (భర్తృ)అవశ్య మనుభోక్తవ్యం కృతం కర్మ శుభాశుభమ్, జ్ఞానోదయాత్ పురారబ్ధం కర్మ జ్ఞానా న్న నశ్యతి. అదత్త్వా స్వఫలం లక్ష్యముద్దిశ్యోత్సృష్టబాణవత్. వ్యాఘ్రబుద్ధ్యా వినిర్ముక్తో బాణః పశ్చాత్తు గోమతౌ, న తిష్ఠతి ఛినత్త్యేవ లక్ష్యం వేగేన నిర్భరమ్.

725 మనసు నిల్పలేని మాయవిరక్తులు, మనసుపడుదు రొక్కమగువమీఁద
ఇట్టివ్యర్థజన్మ మీబ్రతుకేటికి?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ధృత్వా కపటవైరాగ్య మసంయతమనా నరః ।
వేమ! కాంక్షతి తన్వంగీం వృథైద్వృగ్జన్మ జీవితమ్ ॥

తా॥ మనసు నిల్పలేని మాయవిరాగులు మగువనుజూచినంతన మక్కువఁగనపరతురు. అట్టి వ్యర్థజన్ముల బ్రతుకులేటికి? (వి) కో వా మహాంధో? మదనాతురో యః. 2 శూరాన్మహాశూరతమోఽస్తి కో వా? మనోజబాణైః వ్యథితో న యస్తు. 3 ప్రాజ్ఞోఽథ ధీరశ్చ సమస్తు కో వా? ప్రాప్తో న మోహం లలనాకటాక్షైః॥

726 కాశినీళ్ళు మోసి కాళ్ళు మొగము వాచి, యెందు సుఖము లేక యెండి యెండి
చచ్చి వెనుక ముక్తి సాధింపఁగలరో!, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వేమాతిక్లాంతదేహేన ధృత్వా కాశీజలం నర ।
అసుఖశ్శుష్కసర్వాంగో మృతో ముక్తిం లభేత కిమ్?॥

తా॥ కాశీగంగ మోసిమోసి కాళ్లుమొగము వాచివాచి యెందునను సుఖముఁగాంచక యెండియెండి చచ్చినపిమ్మట మోక్షముసాధించునా?

727 చదువుఁ జదువ నేల? సన్న్యాసి కానేల?, షణ్మతములఁ జిక్కి చావ నేల?
హరుని భజనఁ జేసి యాత్మలోఁ దెలియుండీ, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

కిం వేదాధ్యయనేన స్యాత్ ? కిం పరివ్రజనేన చ ? ।
కిం వేమ । షణ్మతగ్లాన్యా ? జానీ త్యాత్మని తం శివమ్ ॥

తా॥ చదువుఁ జదువుట సన్న్యాసియగుట షణ్మతములఁ జిక్కి చచ్చుట యెందులకు? ఆత్మయందలి పరమేశ్వరుఁ దెలిసికొని భజించి తరింపుఁడు.

(వి) కోలాభ? ఆత్మావగమోహి యో వై ॥ (శం।మణి)

728 మనసులోనఁ బుట్టు మతి కోర్కులన్నియుఁ, గోర్కులందు ముక్తి కుదుటఁబడదు
మనము బ్రహ్మమనుచు మది నెఱుంగఁగలేరు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వాంఛా మనసి జాయంతే న ముక్తి స్తాసు విద్యతే ।
మనో బ్రహ్మేత్యజానంతో వేమ! ముహ్యంతి మానవాః ॥

తా॥ అపరిశుద్ధమనస్సునందే కోరికలు పుట్టును. కోరికల ముక్తిరాదు. పరిశుద్ధమనస్సే బ్రహ్మస్వరూపమని తెలియఁజాలకున్నారు.

729 చదువులన్ని చదివి చాలవివేకింపఁ, గపటి కెన్న నేల కలుగు ముక్తి?
దాలిగుంటకుక్క తలఁచిన చందంబు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

అధీతాఖిలశాస్త్రోఽపి ముక్తిం న లభతే ఖలః ।
యథా హసంత్యాం శయితః స్మరే చ్ఛ్వా వేమ! తత్తథా॥

తా॥ దాయిలగుంటఁ గుక్కయాలోచనవలెఁ గపటాత్ముఁ డెంతచదివి వివేకియైనను ముక్తిఁగాంచ లేఁడు.

730 తల్లికడుపునుండి త్రాఁబుట్టినప్పుడు, మొలకట్టులేదు తుదిని లేదు
నడుమ బట్టఁగట్టి నగుబాటు కాదొకో!, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

మాతృగర్భచ్యుతస్యాస్తి నాదావంతేపి చాంబరమ్।
మధ్యకాలే ధృతే వస్త్రే వేమ ! హాస్యాస్పదం హి తత్॥

తా॥ తల్లికడుపునుండి పుట్టునపుడుకాని చచ్చునపుడుకాని బట్ట యుండదు. మొదటఁ జివర లేనిబట్ట మధ్యను నగుబాటుకాదా?

731 సొమ్ముఁ గనెడిదనక జ్యోతి కావలెఁగాని, సొమ్ముఁగన్న వెనక జ్యోతియేల?
దేవుఁడైన వెనక దేహంబుచిక్కేల?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యావత్స్వం వేమ ! నేక్షేత తావజ్జ్యోతిః ప్రయోజనమ్।
దృష్టే ద్రవ్యే జ్యోతిషా కిం ? వపుషా కి మధీశ్వరే ? ॥

తా॥ వెదకుసొమ్ము కనఁబడువరకే దీపపుటవసరముకాని పిమ్మట దాని యవసరమేమి? అట్లే తానె దైవస్వరూపమని తెలిసినపిమ్మట దేహపు తగులాటముతోను బనియుండదు.(వి)ఉల్కాహస్తో యథా కశ్చి ద్ద్రవ్యమాలోక్య తాం త్యజేత్,జ్ఞానేన జ్ఞేయ మాలోక్య జ్ఞానం పశ్చా త్పరిత్యజేత్॥

732 బయలు బ్రహ్మమనుచు భాషింపుచుందురు, బయలుజేల తాను బ్రహ్మమగును?
బ్రహ్మమైనబయలు భావమందుండఁగా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఖం బ్రహ్మేతి వదం త్యేకే కథం బ్రహ్మ భవేన్నభః ?
నిత్యశో వేమ ! భావే తు ఖాకారే బ్రహ్మణి స్థితే॥

తా॥ హృదయకుహరమందలి శబ్దగుణకముకాని చిదాకాశమగు బట్ట బయలు బ్రహ్మస్వరూపముకాని కొందఱజ్ఞానులు పలికిన ట్లీశబ్దగుణకమగు బట్టబయ లెట్లు పరబ్రహ్మము కాఁగలదు?

733 ఎండ నీడ చంద మెఱుఁగ నేర్చినవాఁడు, ఉండు నెల్లకాల మొక్కచోట
తిండిపోతుయోగి తిరుగుచునుండురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఆతపచ్ఛాయయో రీతిం జ్ఞాతుం శక్నోతి యో భువి।
తిష్ఠే దేకత్ర వేమేహ భ్రమే త్కుక్షింభరి ర్యతిః॥

తా॥ ఎండకు నీడకుఁ గష్టసుఖములకుఁ దట్టుకొను ద్వంద్వసహిష్ణుఁడగు యోగి యెప్పుడు నొకే చోట నుండును. తిండిపోతుయోగియే సుఖము కొఱఁది తిరుగుచుండును.

784 కర్మగుణములన్ని కడఁబెట్టినడువమిఁ, దత్త్వమెట్లు తన్నుఁ దగులుకొనును
నూనెలేక దివ్వె నూవులవెల్గునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యది కర్మగుణాతీతో న చరే త్తత్త్వవి త్కథమ్ ?।
భవే త్తైలం వినా వేమ! దీపో జ్వలతి కిం తిలైః?॥

తా॥ నూనెవలన దీపము వెలుఁగును. కాని నువ్వులవలన వెలుఁగదు. అట్లే కర్మ గుణము వీని కతీతుఁడై చరించినఁగాని తత్త్వవేత్తకా జాలఁడు, (వి) కర్మణైవహి సంసిద్ధి మాస్థితా జనకాదయః॥

735 గుడ్లుడువచ్చి పిల్లఁ గోరడాలాడిన, విధముగా నెఱుఁగక వెక్కిరించుటలు
జ్ఞానులైనవారి గర్హింతు రూరక, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

శాబాపహాస కార్యండ మివ మూర్ఖజనా వృథా।
అజానంత స్సతాం శక్తిం వేమ! గర్హంతి కేవలమ్॥

తా॥ గ్రుడ్డువచ్చి పిల్లను వెక్కిరించినట్లు మూఢు లజ్ఞానుల నిందింతురు.

786 ఒడల బూడిఁబూసి జడలు ధరించిన, నొడయుఁడగును ముక్తిఁ బడయఁలేఁడు
తడక బిఱ్ఱువెటఁ దలుపుతో సరియౌనె?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

భూతిం లిప్త్వా జటా ధృత్వా వేమ! ప్రపధరో భవేత్।
నాప్నోతి ముక్తిం సంబద్ధః కటో ప్నోతి కవాటతామ్॥

తా॥ తడక యెంత బిఱ్ఱుఁబెట్టినను దలుపుతో సరికానట్లు శరీరమునకు బూడిదఁబూసి జడలు ధరించినమాత్రమున యోగిగాఁ జెల్లుబడి యగును. కాని ముక్తినిఁబొందలేఁడు. (వి) కర్మేంద్రియాణి సంయమ్య య ఆస్తే మనసా స్మరన్.ఇంద్రియార్థాన్ విమూఢాత్మా మిథ్యాచార స్స ఉచ్యతే॥

737 రమ్యమైనమనసు రాజనియించుచు గమ్యముగను దానిగట్టుపెటిఁగి
మఱిగి పూర్ణపదవి మహిలోనఁగానరా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నిగృహీతం మనో వేమ! ప్రధానమితి భావయన్।
తన్నిగ్రహవిధిజ్ఞ స్త్వం పూర్ణం పద మవాప్నుహి॥

తా॥ మనస్సే ముక్తికి మంచి సాధనమని దానిని లోఁబరచుకొను విధాన మెఱిఁగి యుండే బ్రహ్మపదవినిఁ బొంది యానందించుము.

738 ఆత్మలోనిసొమ్ము నంజనమునఁజూచి, యంటితిరుఁగునట్టి యతఁడు యోగి, పుంజు గూటనుండి ప్రొద్దతెంగియుఁ గూయు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అంజనే నాత్మని ద్రవ్యం దృష్ట్వా యో వేమ! వర్తతే।
స యోగీ కాలవి న్నీడే కుక్కుటః ఖలు కూజతి॥

తా॥ కోడిపుంజు గూటియందుండే కాలమునుగుర్తించి కూయునట్లు తనయందలి బ్రహ్మపదార్థమును జ్ఞాననేత్రమునఁగాంచి యంధైక్య భావము యోగి పొందుచున్నాఁడు.

789 ఋషు లెఱుఁగనట్టి విషయంబు భువిలేదు, వారుచెప్పినంత జరుపనగును తెలియ కనెడివారు దేబెలు నిజమయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఋషిభి శ్చానభిజ్ఞాతో విశేషో నాస్తి భూతలే।
అర్థోఽనువర్తతే తేషాం వాచం వేమేతరే జడాః॥

తా॥ ఆధ్యాత్మికదృష్టిగల మహర్షులకుఁ దెలియని దేదియు నుండదు. వారుచెప్పిన దంతయుఁ గ్రమమున నగును. అజ్ఞానులమాటలేమియు జరుగునవి కావు. (వి) ఋషీణాం పునరాద్యానాం వాచ మర్థోనువర్తతే, లౌకికానాం హి సాధూనాం అర్థం వాగనువర్తతే॥

740 టిప్పణములఁజేసి చప్పనిమాటలఁ జెప్పుచుందు రన్ని స్మృతుల శ్రుతుల విప్పిచెప్పరేల వేదాంతసారంబు?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

శ్రుతిస్మృతీతిహాసానాం టీకాం కుర్వంతి నీరసామ్।
వేదాంతసారం విస్మృత్య వేమేహా న వదంతి కిమ్?॥

తా॥ శ్రుతిస్మృతీతిహాసముల విమర్శించి యందలి చప్పనిమాటల మాత్రము చెప్పుదురు. కాని యందలి వేదాంతసార మేల విప్పిచెప్పరో!

741 కుండ కుంభమన్నఁ గొండ పర్వతమన్న, ఉప్పు లవణమన్న నొకటికాదె? భావ మిట్లె వేఱు పరతత్త్వమొక్కటే, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కుంభః కుండేతి వేమాద్రిః కొండేతి లవణం తథా।
ఉప్పిత్యుక్తి స్సమా తత్త్వ మేకం భాషా స్తు భిన్నధా॥

తా॥ కుండను కుంభమన్నను, కొండను పర్వతమన్నను, ఉప్పును లవణమన్నను నొకటే. ఇట్లే భాషలు వేఱు కాని పదార్థమొక్కటియే.

742 చెఱువులోఁటలోనఁ జెత్తకుప్పుండినఁ, గొంచెమైన దాని గుణముచెడదు
ఎఱుక కలుగుచోట నెడ్డవాఁడున్నట్లు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యద్య స్త్వవకర శ్చేకు వనే నశ్యే న్న తద్రసః।
అజ్ఞే వేమ! స్థితే ప్రాంతే యథా జ్ఞానం వివేకినః॥

తా॥ చెత్తకుప్పవలనఁ జెఱుకు తీపికి భంగము కలుగనట్లు జడుని సామీప్యమున జ్ఞాని జ్ఞానమున కేమియు భంగము వాటిల్లనేరదు.

743 చదువరిమతికన్న సాధకుమతి మేలు, వేదములను లేదు వాదములను
ఒడలు శుద్ధిఁజేసి యొడయనిఁజూడ న్గా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పాఠకస్య మతే ర్వేమ! సాధకస్య మతి ర్వరమ్।
వేదై ర్వాదై శ్చ కిం? దేహశుద్ధ్యా పశ్యేత్పరం ప్రభుమ్॥

తా॥ వేదములను జదివినఁ దర్కవాదముల ఘనుఁడైన నట్టి చదువరి మతికన్న సాధకుని మతి మేలు. అనుభవజ్ఞానము దొడ్డది. కాన ఉపాధి పరిశుద్ధపఱచి యుందలి ప్రభువును గాంచుము.

744 జీవభేదమెఱిఁగి చెడిపోనివారలు, బ్రహ్మభావమొంది పరగుచుంద్రు
నీరు ముత్యమైన నీరుగా మాఱునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ! జ్ఞాత్వా జీవభేద మనష్టా బ్రహ్మతాం గతాః।
రాజంతే స్వాతికి మంబ్వద్ధా మౌక్తికీభూతవాః పునః॥

తా॥ నీరు ముత్యముగా మారును. కాని ముత్యము నీరుగామారదు. అట్లే బ్రహ్మభావముఁబొందిన జీవి మఱల జీవభావము నొందదు.

745 ఆఱుదూలములకు నాధారమైనట్టి, యొంటికంబమింటి నొనరనిల్పి
యింటికొకఁడు కర్త యేపారుచుండును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

షట్స్థూణసుదృఢాధారం స్థాపైక్యకస్తంభమందిరమ్।
మందిరస్య స్వయంకర్తా వేమైకో భువి రాజతే॥

తా॥ పరమాత్మ ఆధారాది షట్చక్రములనెడు నాఱు దూలములకు నాధారమైన వెన్నెముకయను నొంటిస్తంభముకల ప్రతి యింటిలోను నింటికొక యజమానిగా వ్యవహరింపఁబడుచుండెను.

746 ఆదిఁజూచుచుండ నన్నిటఁదానుండు, నాదిఁజూడ నెవరికలవికాదు
ఆదిముక్తిత్రోవ నదాత్మ నేయుండును, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ఆదౌ దృష్టే స్వయం వేమ! సర్వత్రాస్తి తదాది చ।
ద్రష్టుం కోఽపి న శక్నోతి స్యాన్ముక్తిపథ ఆత్మని॥

తా॥ ఆది జూడ నన్నిటఁ దానె యుండును. కాని యా యాదిఁజూడ నెవరికిని నలవి కాకున్నది. అట్టి యాదిముక్తిమార్గ మాత్మయందే కలదు.

747 ఇహమున సుఖియింప హేమకారకవిద్య, పరమున సుఖియింప బ్రహ్మవిద్య
కడమ విద్యలెల్లఁ గన నిష్ఫలంబులే, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

స్వర్ణవిద్యేహ సుఖితుం బ్రహ్మవిద్యా పరత్రచ।
తదన్యవిద్యాస్సకలా నిష్ఫలా వేమ! చింతయ॥

తా॥ ఇహమున సుఖించుటకు ధనసంపాదనవిద్య. పరమున సుఖించుటకు బ్రహ్మవిద్య. మిగిలిన విద్యలన్నియు నిష్ఫలములు [illegible]వే.

748 పిల్లి యెలుకఁబట్టి ప్రియమున నుంచిన, చూచియు [illegible] ననుగమించు
మమత విడువకున్న మతి మోక్ష మబ్బునా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible]
[illegible]

తా॥ [illegible] మునుపు. ఇట్లే యొకదానివెంబడి [illegible] నిఁక మోక్ష మెట్లబ్బును?

749 తరుణి సుతులు ధనము ధాన్యము సంపద, [illegible]మట్టుకొనిన నంత చేటు
పసిరికాయపురుగుపగతి [illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible]
[illegible]

తా॥ భార్య, పిల్లలు, ధనము, ధాన్యము నట్టి సంపద లెంత చుట్టుకొనిన నజ్ఞాని పసిరికాయ పురుగువలె [illegible].

750 తెవులుపడ్డవాఁడు దేవతాభక్తుండు, ఈకలేనివాఁడు పోటుబంటు
కానులేనివాఁడు గడుబ్రహ్మచారియా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

రోగార్తో దేవతాభక్తః రస్యాచ్ఛరవర్జితః ।
బ్రహ్మచారీ భవే ద్వేమ! విత్తహీనో జనో భువి ॥

తా॥ చేత నాయుధము లేనప్పుడు యుద్ధభటుఁడుగ, రోగముతోఁ దీసికొనుచున్నప్పుడు దేవతాభక్తుఁడుగ, దరిద్రమువే నెవరును పిల్లనీయనపుడు బ్రహ్మచారిగ మాట్లాడవచ్చును.

751 ఆదికారణమును నల్వుఁ డెట్టులెఱుంగుఁ?, జెప్పలేఁడుకాని తప్పుఁబట్టు
తోఁచుచేయుచుకుక్క దొంతులఁ జేర్చునా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

కథం నిదానం వేత్తి బ్రహ్మా వక్తుం నార్హతి దోషదృక్ ।
శ్వా విదయతి కుంభౌఘం వేమ! నాలం తథా కృతౌ ॥

తా॥ ఆదికారణమును నల్వుఁ డెట్లు ఎఱుంగఁగలఁడు? తాను చెప్పలేక పోయినను దని [illegible] ప్రయత్నించును. కుక్క కుండలదొంతరలను [illegible] గలదా? (వి) విద్యా వివాదాయ [illegible] యి, ఖలస్య సాధో ర్విపరీత [illegible] ॥

752 [illegible] ములఁ జేసి, [illegible] చినానిచే నె పినుజుఁడుండు
ఇతఁడు [illegible] ? విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] రేత్ ।
[illegible] ! [illegible] నేశ్వరః ॥

తా॥ [illegible] సింహాసన [illegible] డు పైకిఁ గన బడును. వాని [illegible] నాఁడయిఁగడా!

753 నిజమువసు [illegible] బ్రహ్మ [illegible] పలుకఁ జెలిసి
పలుకు [illegible] యుగు [illegible], విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible] ! [illegible] మాత్మతః ।
[illegible] ॥

తా॥ [illegible] ములఁ [illegible] సత్యాసత్యములఁ దెలిసికొని సుగుణ దుర్గుణ వర్తుల గమనించి భావాభావముల [illegible] బుద్ధిస్వమున మారకుండువాఁడె పరమాత్మ స్వరూపుఁడగును.

754 **నిజముదెలిసియున్న సుజనుఁడా నిజముకె, పలుకవలయుఁగాని పరులకొఱకు దాపఁగూడ దింక నోప దన్యముఁబల్క, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥**

సత్పురుషో ... వేమ! ... ద్యథం వదేత్ ।
న గోపయే త్కించిదపి నాన్యం చ వదే ద్వచః ॥

తా॥ సత్పురుషుఁడు తనకుఁ దెలిసిన నిజమును బలుకవలయును. కాని పరులకొఱకు దాపఁగూడదు. మఱి యొక విధముగఁ బలుకఁగూడదు.

755 **తల్లి పార్వతియగుఁ దండ్రియే శంభుండు, ప్రమథగణము లఖిలబంధువితతి తనకుఁబుట్టినిల్లు తనరఁ గైలాసంబె, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥**

జననీ పార్వతీ దేవీ జనకః పరమేశ్వరః ।
బాంధవా స్తద్గణా వేమ! కైలాసో జన్మభూ ర్ధ్రువమ్ ॥

తా॥ ప్రకృతి, పురుషు లగు పార్వతీ పరమేశ్వరులే తల్లిదండ్రులు. ప్రమథగణములే బంధువులు. తన జన్మస్థలమే కైలాసము. (విశ్వము) (వి) ప్రకృతిం పురుషం చైవ విద్ధ్యనాదీ ఉభావపి। వికారాం శ్చ గుణాం శ్చైవ విద్ధి ప్రకృతి సంభవాన్ (గీత).

756 **తనువు నస్థిరమని ధనము నస్థిరమని, తెలుపనేర్చి తాను దెలియనేర్చి పాత్రుఁడైనయోగి పరమాత్మయేసుమీ, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥**

అస్థిరం తనువిత్తాదిసర్వం చేత్ స్వయం విదన్ ।
పరాన్ బోధతి యో వేమ! పరమాత్మా స సంయమీ ॥

తా॥ తనువు ధనము అస్థిరములని తాను దెలిసికొని యితరులకుఁ దెలుపనేర్చిన పాత్రుఁడగు యోగియే పరమాత్మస్వరూపుఁడు. (వి)జాతస్య హి ధ్రువో మృత్యుః ధ్రువం జన్మ మృతస్య చ, అద్యవాఽబ్దశతాంతే వా మృత్యుర్వై ప్రాణినాం ధ్రువః ॥

757 **బ్రహ్మమొదలుగొట్టి పాటుపైచినయప్పు, డడ్డపడఁగ నోపరైరి సురలు శివునికరుణలేమిఁ జెడిపోవపోదురా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥**

మూర్ధని బ్రహ్మణ శ్ఛిత్వా ... వేమ! ... ।
రోద్ధుం న శేకు ర్నాశం హి యాంతీశస్య కృపాం వినా ॥

తా॥ శివుఁడు బ్రహ్మకపాలముఁగొట్టి పాఱవైచునపుడు దేవతలెవరును గాపాడలేకపోయిరి. శివుని దయలేనప్పుడెవరైననేమి? చెడిపోకపోదురా?

758 బిడియ మింతలేక పెద్దను నేరంచుఁ, బొంకములను బల్కు సంకరునకు
హెచ్చు కలుగ దిచట చచ్చిన గాదట, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అధ్యోహమితి యో వక్తి నిర్లజ్జం దుర్వికత్థనమ్ ।
తం యాతి నేహాభ్యుదయః పరత్ర చ మృతిం గతమ్॥

తా॥ సిగ్గులేక చెడుపనులఁ జేయుచు నలువురిలో, బొంకముగా మాట్లాడు సంకరునకు నిచ్చటనేమియు గౌరవము హెచ్చుకలుగదు. చచ్చిన నచ్చటనేమియు సుఖమురాదు.

759 నీవు పలుకుచున్న నిత్యపూజితుఁడౌను, నీవు పలుకకున్న నిద్రపోవు
నీవు పలుకుపలుకు నిర్మలుండెఱుఁగురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

త్వయి బ్రువతి వేమేహ మానవో నిత్యపూజితః ।
త్వ య్యబ్రువతి నిద్రాళుః త్వదుక్తిం వేత్తి నిర్మలః ॥

తా॥ నీవు లోనఁబలుకుచున్న వ్యక్తి నిత్యపూజితుఁడగును. లేకున్న నొకచో నిద్రఁబోవుచుండును. నీవు పలుకుఁ బలుకు నిర్మలునకుఁగాని తెలియఁబడదు. (వి) ఓమ్ తత్సవితు ర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి, ధియో యో నః ప్రచోదయాత్, (గాయత్రి) యః నః ధియః ప్రచోదయాత్ తత్సవితుః దేవస్య వరేణ్యం భర్గః ధీమహి (భాష్యం)

760 కొంపలోనమఱుఁగు కోకలోనమఱుఁగు, కన్నతల్లిమఱుఁగు కడుపుమఱుఁగు
ఇన్నిమఱుఁగులందు నీకుండు మఱుఁగరా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యథా మర్మ గృహే వేమ! వస్త్రే కుక్షౌ చ మాతరి ।
వేత్తుం శక్త స్తథా మర్త్యో న స్యా దీశ్వరమర్మవిత్ ॥

తా॥ కొంప (దేహము) లోని మఱుఁగు, కోకలోని మఱుఁగు, కన్నతల్లి మఱుఁగులందు భగవంతుని మఱుఁగు దెలిసికొనుట కష్టతరమైనది.

761 కావిబట్టఁ గట్టి ఘనయోగివలెనుండి, వెలయ రాత్రిగాఁగ విడిచిపెట్టి
లోదరి తిరుగువాఁడు దొంగసన్యాసిరా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ధృత్వా కాషాయవసనం స్థిత్వా యోగీవ యః పుమాన్।
రాత్రౌ త్యక్త్వా చరే ద్వేమ! ఛద్మయోగీ స కథ్యతే॥

తా॥ పగలు కాషాయవస్త్రములు రాత్రులు తుంటరివేషములు వేసి తిరుగువాఁడు దొంగసన్యాసి.

762 విద్యకలిగియుండి వినయంబులేకున్న, నైదువలకు మేలిమైన మణులు
సొమ్ములుండి కంఠసూత్రము లేనట్లె, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

రత్నభూషాన్వితా వేమ! కంఠసూత్రం వినా సతీ।
నాభాతి హి తథా దుష్టో విద్యాఢ్యోఽపి న శోభతే॥

తా॥ పుణ్యస్త్రీలకు నన్నియాభరణములుండియు మంగళసూత్రము లేకున్న నెట్లో యట్లే యెన్నిచదువులు చదివినను వినయములేకున్న నిష్ప్రయోజనము.

763 దానములను నన్నదానమే దొడ్డది, గానములను సామగాన మెన్న
ధ్యానములను శివునిధ్యానమే శ్రేష్ఠంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ! దానేషు సర్వేషు చాన్నదానం మహాధికమ్।
గానేషు సామగానం చ ధ్యానం ధ్యానేషు శూలినః॥

తా॥ దానములలో నన్నదానము, గానములలో సామగానము, ధ్యానములలోఁ బరమేశ్వరధ్యానము ముఖ్యమైనవి.

764 ఊకయందుఁ బుట్టియున్నది యన్నంబు, మ్రాఁకునందు ఫలము మానితముగు
సోకుగాలిఁబట్టి శోధింప మఱి ముక్తి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

తుషాయా మస్తి వేమాన్నం ద్రుమే చ మధురం ఫలమ్।
శోధితే మారుతే సమ్యక్ ముక్తిశ్చ పరిలభ్యతే॥

తా॥ ఊకలో నన్నమును మ్రానులో ఫలమును శ్వాసవాయు సాధకములో ముక్తియుఁ గలదు. (వి) ప్రాణాంతే వసతి ర్మనః।

685 పరులవిత్తమందు భ్రాంతిమానినయట్టి, పురుషుఁ డవనిలోనఁ బుణ్యమూర్తి
పరులవిత్త మరయఁ బాపసంచితమగు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పరద్రవ్యేషు యస్తృష్ణాం జహాతి స హి పుణ్యవాన్।
విత్తం పరేషాం వేమోర్వ్యాం బహుధా పాపసంచితమ్॥

తా॥ ఇతరుల సొత్తునందు భ్రాంతిలేనివాఁడే పుణ్యాత్ముఁడు. పరుల సొత్తు నపహరించుట పాప చిహ్నమే.

766 పట్టణంబులఁగల బాలికాంగనలునటి, పల్లెలందు నిల్చి బ్రతుకఁగలరె?
సుఖులు పరముదారి కోరింపఁజాలరు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ప్రౌఢాంగనా నాగరికాః పల్ల్యాం శక్తా న జీవితుమ్।
తథా వేమాత్మమార్గే న న లోకంపి హి భోగినః॥

తా॥ పట్టణవాసస్త్రీలు పల్లెల నిల్వలేరు. భోగపురుషులు పరమాత్మ మార్గముఁ బట్టలేరు.

767 తల్లిదండ్రులందు దారిద్ర్యయుతులందు, నమ్మిన నిరుపేదలందుఁ
బ్రతుకుచుండుఁ జాల భగవద్భక్తి యుండును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ।

మాతాపిత్రోర్దరిద్రేషు విశ్వస్తేషు [illegible]।
వేమ! పోషణే చాదరేణం [illegible] ముక్తిదో నన॥

తా॥ తల్లిదండ్రులందు దీనులయందు నిస్సహాయులైయున్న నిరుపేదలయందు బ్రాహ్మణులయందు భయభక్తులు కలిగి మెలఁగుము.

768 యంత్రమంత్రమహిమ నాతఁడే యెఱుఁగు, మంత్రవాదియెఱుఁగుఁ దంత్రమహిమ
తంత్రిణీశమహిమఁ దెలుపువాఁడుండుగను, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యంత్రమంత్రప్రభావం వేత్తి [illegible] తంత్రప్రభావం తథా।
మంత్రవాదీ చ వేమైకం [illegible] త్రిలిఙ్గికాప్రభామ్॥

తా॥ యంత్రముల మంత్రముల మహిమ యజ్ఞహోత్రునకును తంత్రములమహిమ మంత్రవాదికిని, [illegible] తీసువానికిఁ దెలియునట్లు బ్రహ్మానంద మనుభవించువానికే తెలియును.

769 అయినవారలంచు నాప్తులటంచును, బంధుగులను నమ్మఁ బాడిగాదు
తనకు నెనవాఁడు దానొకఁడేయగు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నాప్తాః సన్నిహితాః క్షితి బంధవో విశ్రంభభాజనమ్।
బంధురాత్మాత్మనైవ వేమాత్రాగం సమాహితః॥

తా॥ "నాకుఁ గావలసినవారు, మిత్రులు" అని బంధువుల నమ్మకు. మనకుఁగావలసినవాఁడా భగవంతుఁ డొక్కఁడే.

770 సిగ్గు విడువకున్న శివసౌఖ్యమే లేదు, తగ్గి మ్రొక్కకున్న సిగ్గువిడదు
సిగ్గువిడచువాఁడె చిరకాలజీవిరా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నిర్వ్రీడో న శివానందీ దుర్వినీతో న నిస్త్రపః ।
లజ్జాం త్యజతి యో వేమ! చిరకాలం స జీవతి ॥

తా॥ అభిమానము వాఁడకున్న పైవభక్తిసుఖము లేదు, అణఁకువ లేకున్న నభిమానము చావదు, అట్టి దురభిమానము పోయినవాఁడే చిరంజీవి.

771 సిగ్గుదాగు నెచటఁ జీకటి యెటదాగు, నాకలేడదాగు నాత్మలోన
దాగియున్న నివన్నీ నాఁగుటఁ దెలియుఁడీ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

లజ్జా తమశ్శటా తుచ్ఛ గుప్తనిద్రాపి చాత్మని ।
వేమ! కుత్ర విలీయంతే సమ్యగ్జానీత తద్రహః ॥

తా॥ సిగ్గు (అభిమానము), చీకటి (అజ్ఞానము) ఆకలి నిద్ర యెక్కడ దాగి బహిర్గతమగుచున్నవో కని పెట్టుఁడు.

772 వెతలఁదీర్చువాఁడు వేదాంతవేద్యుండు, గసులనేలువాఁడు రమణుఁడగును
సతిని జెనఁగువాఁడు సంసారయోగిరా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేదాంతవేద్యస్స్యాద్వేమ! ఏమాధా నాశితవ్యథః ।
రతిజ్ఞో రమణః కాంతాసక్తస్సంసారవాన్ యతిః ॥

తా॥ కామబంధనముల నాఁటి తేరెడువాఁడు రసికుఁడు. స్త్రీతోఁగూడి యుండువాఁడు సంసారి. బాధలఁ బోఁద్రోలువాఁడు వేదాంతి.

773 భార్య తనదు పాలి భారపుసంకెల, చిన్నచిన్న శిశువు లెన్నచీల
లరయఁగఁ జెఱసాల యగును సంసారంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సుప్రాశ్చ శృంఖలా భార్యా యస్యో వేమ! కీలకాః ।
కారాగారం చ సంసారమేవ మాత్మని చింతయ ॥

తా॥ భార్యయే బరువగు సంకెల. చిన్న చిన్న బిడ్డలే సంకెలకుఁదగిలించు చీలలు. సంసారమే చెఱసాల.

774 నాతిపైనవేఁగ్రిమ నానాటికిని రోత, జ్యోతిపైనఁ బ్రేమఁ జూడఁ గాను
మాత్మప్రేమయొకటె మర్యాదఁ దాల్చును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జుగుప్సాకారి కామిన్యాం ప్రేమ వేమ! దినేదినే ।
మాతరి జ్యోతిషి ప్రేమ సమం గౌరవదాయకమ్ ॥

తా॥ ఆత్మజ్యోతిపై ప్రేమకుదిరిన నానాటికి స్త్రీపై ప్రేమ రోత యనిపించును. ఎల్లప్పుడు గౌరవముఁ గల్గియుండునది మాతృప్రేమయే.

775 జ్ఞాతమైనవాని నేతగాభావించి, నీతు లెఱుఁగవలయు నియతిఁగలిగి
జ్ఞానులున్న లాభ మూనునే? తెలియుమి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జ్ఞాతారం వేమ ! నేతారం మత్వా వినియతో నరః ।
నీతిం విద్యాత్ జ్ఞానిలాభే కిం ఫలం త్వ స్త్య వేదినః ॥

తా॥ తెలిసినవానికలన నియమముతో నీతుల గ్రహింపవలను. అట్లు కాకున్న జ్ఞానులవలని లాభముఁ బోగొట్టుకున్నవారల మగుదుము. (వి)అపూజ్యా యత్ర పూజ్యంతే పూజ్యా స్తైత్ర వావమాని తాః, అయశో మహ దాప్నోతి ధనాద్ధర్మాచ్చ హీయతే॥

776 సిద్ధులైనవారి చిత్తంబు రంజిల్లు, నొడలి మెఱుఁగు లెక్కకిడరు గాన
పనసపండుపుసతి పైనేమికలదయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దేహద్యుతౌ న గణనా సిద్ధానాం మానసం తతః ।
రాజతే వేమోపరిష్టాత్ పనసస్యాస్తి కా ప్రథా ? ॥

తా॥ పనసపండు గొప్పతనమంతయు లోపలనే యుండునట్లు సిద్ధులు శరీరము పైమెఱుగులు లెక్కసేయరు కాన వారి యంతఃకరణము పరిశుద్ధమై లోలోన శోభిల్లుచుండును.

777 సాధుజనులచెలిమి చాలింపఁగా రాదు, ప్రకృతివిడక యున్న ఫలములేదు
పిందెఁగోసిచూడ బీజంబుఁ గల్గునా ? విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

న త్యాజ్యం సాధుసాంగత్యం వినా ప్రకృతివర్జనాత్ ।
న ఫలం వేమ ! కిం బీజం ? స్యా చ్ఛలాటునికృంతనాత్॥

తా॥ పండనీక పిందెను గోసిచూచిన బీజము కనఁబడనట్లు సద్గోష్ఠివిడిచి ప్రాకృతులఁ (పామరుల) గూడియుండిన ఫలితమును గనఁబడదు. (వి) యద్య దాచరతే శ్రేష్ఠ స్తత్తదే వేతరోజనః, సయత్ప్రమాణం కురుతే లోక స్తదనువర్తతే॥ గీత॥ భాగ॥

778 వెన్నఁ జేతఁబట్టి వివరంబుఁ దెలియక, ఘృతముఁ గోరునట్టి యతనిభంగిఁ,
దాను దైవమయ్యు దైవమున్ దలఁచును, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

నవనీతం కరే ధృత్వా ఘృతకాంక్షీ పుమానివ ।
అన్యత్ర దైవం స్మరతి వేమ! దైవమపి స్వయమ్ ॥

తా॥ వెన్నఁ జేతఁ బెట్టుకొని దానివివరముఁ దెలియక నేతికై వెదకు వానివలె నజ్ఞాని తానే దైవమయ్యు దైవమును వెదకఁ దలఁచును.

779 విశ్వసింపఁదగిన వేషంబు మఱిలేదు, కుడువఁగూడుఁ గట్టఁగోకలేదు.
విశ్వమయుఁడునైనవిభు నేలఁ దెలియఁడో, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

న చాస్తి వేషో విస్రబ్ధో నాత్తు మన్నం న చాంబరమ్।
తథాపి కిం న వేత్త్యజ్ఞో వేమ! విశ్వమయం విభుమ్ ॥

తా॥ తనకొకనమ్మికైన [illegible]యులేదు. తినుటకు దిండి, కట్టుటకు బట్టయు లేదు. [illegible] భగవంతు నేల దల[illegible].

780 విన్నవానికన్న కన్నవాఁడు [illegible], కన్నవానికన్నఁ [illegible]
నున్నతోన్నతుఁడయి [illegible] విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

[illegible]
ఉన్నతా [illegible] ప్రవర్తతే ॥

తా॥ విన్నవానికన్నఁ జూచినవాఁడు, వానికన్నఁ [illegible] వాఁడు శ్రేష్ఠుఁడు.

781 రూపువంక పేరు రూఢిగా నిల్చును, పేరువంక క్రియలు పెనఁగుచుండు
నాకమాను తుదకు నామరూపక్రియల్, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

రూపవశే నామ [illegible] నామవశాత్ క్రియాః ।
నామరూపక్రియా[illegible] తు నా[illegible]ంతే వేమ! సంభవే[illegible] ॥

తా॥ రూపమువలన నామము నామమువలనఁ గ్రియలునేర్పడును. తుదకు నామరూపక్రియలునశించి మూలపదార్థమే మిగులును.

782 రాజసంబుఁగోరి రాజ్యభోగమువందు, నోర్పులేని యూతఁ [illegible]
నీటిపైన గుండు నిలుచునా? మునుఁగక, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

రజోవృతో రాజ్యభారే నశ్యే దుభయతోఒపిమి ।
జలస్యోపరి తిష్ఠే త్కిం? వేమాఒయోగోశకో మనాక్॥

తా॥ నీటిపై గుండు మునుఁగునట్లు రాజ్యపాలనమున రాజసముచే నోర్పులేనివాఁడు ప్రజగాఁ బ్రభువుగాఁ గూడఁ జెడును.

783 భవమను సాగరంబు భార్యయా మకరంబు, చేప జలగలగును శిశువులెల్ల
భవహరుం దలుపక పారమందఁగలేఁడు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

భవోఒబ్ధి ర్మకరీ భార్యా స్యు ర్జలూకాదయోఒర్భకాః ।
అస్మరంతో భవహరం వేమ! కేఒపి నపారగాః ॥

తా॥ సంసారము సముద్రము. భార్య మొసలి. శిశువులు చేపలు, జలగలు. ఇట్టిసముద్రముఁ దరించుటకు సాధనము భవహరుఁడగు శివుని ధ్యానమే. (వి)అపారసంసార సముద్రమధ్యే సంమజ్జతో మే శరణంకిమస్తి? గురో! కృపాళో! కృపయా వదైతత్ విశ్వేశపాదాంబుజదీర్ఘనౌకా॥

784 పాశబంధములను బంధువర్గంబెల్లఁ, జిక్కఁజూతు రరయ జీవముచన
నొక్కఁడైన నేఁగఁ డుసురుమాత్రమెకాని, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జీవే గతే పాశబంధై స్తనుం బధ్నంతి బాంధవాః ।
దర్శయంతో వేమ! దుఃఖం తేన నైకోఽపి గచ్ఛతి ॥

తా॥ ప్రాణముపోయినదన్న తక్షణము బంధువులు కట్టువులపైఁ గట్టుటకే చూతురు కాని యొక్కఁడైనఁగూడ చనఁడు.

785 పట్టణంబులందుఁ బతులకు సతులకు, మోహమెచ్చు దాని నూహలెచ్చు
ముక్తిమార్గమునకు యుక్తియే తెలియదు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సతీపతీనాం నగరే మోహోహాః క్రమశోఽధికాః ।
ముక్తే ర్మార్గం వేమ! లబ్ధుం న యుక్తిం చ విదంతి తే॥

తా॥ పట్టణమందలి స్త్రీపురుషులకు మోహమెక్కువ. దానివలన నూహలును నెక్కువే. ముక్తిమార్గ మనుమాటయే వారి చెవికెక్కదు.

786 పంచమనిగమంబు భారతంబగునని, పొగడిరేలజనులు బుద్ధిమాలి?
హింస నెంచిచూడ నిష్టమెట్లయ్యెనో, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

భారతః పంచ మో వేదఇతి నిర్బుద్ధయో జనాః ।
స్తువంతి కిం? వేమ! హింసాం ద్రష్టు మిష్ట మభూ త్కథమ్?॥

తా॥ హింసతోఁగూడిన భారతమును నేల పంచమవేదమనిరో!. బుద్ధి తక్కువపెద్దమనుష్యులకు హింస యిష్టమైనదికాబోలు! (వి) అహింసా పరమో ధర్మః.

787 నీరుపైనఁబడిన నిప్పులుబొగ్గులౌ, నిప్పుమీద కుండనీరుఁబెట్టఁ
కళపెళనుచుఁగ్రాగుఁ గడుచోద్య మిదికదా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జలస్ప్రష్టాగ్ని రంగారో ఘటస్థజల మగ్నినా ।
సంతప్యతే పశ్య వేమ ! మహచ్చిత్ర మిదం ఖలు ॥

తా నీరుపడిన నిప్పులుబొగ్గులగును. నీరుకుండలోఁబోసికాచినఁ గళపెళమని కాగును. ఉపాధి యెంత చోద్యమైనదియో తెలియుఁడు.

788 దేహమనెడియిల్లు దినదినంబును, నూడ్చి యలికిపూసిమెత్తి యనువుఁజరచి
కాపువిడిచిపోవుఁ గడపట నీజీవి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సమ్మార్జయిత్వాZలంకృత్య గేహం దేహాఖ్య మన్వహమ్ ।
సిద్ధం కృత్వా విసృజ్యాంZతే వేమ ! జీవో వ్రజే త్తతః ॥

తా॥ దేహమనునిల్లు ప్రతిదినము తుడిచి యలికి పూసి మెత్తి అనుకూలమైనదిగఁ జేసికొని యెవరికిని నప్పగింతయైనఁ బెట్టకుండఁ దుదకు జీవి విడిచిపెట్టిపోవును.

789 విశ్వనాథునందు విప్రులయందును, విభునియందు వేదవిధులయందు
భక్తిలేనివాఁడు పాపాత్ముఁ డిలలోన, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

విశ్వనాథే చ విప్రేషు వేదోక్తేషు విభావపి ।
యస్య నాస్తి ధ్రువాభక్తిః పాపాత్మా ఖలు వేమ! సః ॥

తా॥ విశ్వేశ్వరునియందు, భక్తులందుఁ, ప్రభువునందు,జ్ఞానమార్గములందు భక్తిలేనివాఁడు పాపాత్ముఁడు.

790 ఖగములందమఁ గనఁగానుమ్చటగనుండుఁ,దెగలఁగాంచినంతఁజేటుపడరె
దేవుఁడీనిసొగను దెజ ! నీకేలరా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

రమ్యం హి ఖగసౌందర్యం స్ఫుటమ్ దృష్టాసు పంక్తిషు।
కిం వేమ! దైవాదత్తేన సౌందర్యేణ? విమూఢ! తే॥

తా॥ పక్షులయందము చూచుటకు ముచ్చటగనుండును. పక్షులగుంపులఁ జూచిన నది విశదమగును. వెఱ్ఱిమానవుఁడా! అందముకోఁ బాకులాడెదవు. దేవుఁడీయనియందము నీ కెట్లురాఁగలదు?

791 కడుపులోన మలము కడపటి యెముకలు. కలదు మాంస మింతకప్పుతోలు
మలపుఁదిత్తిమీద మనసెట్లుబారురా ?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కుక్షౌ మల మథాస్థీని మాంసం చర్మపరిచ్ఛదమ్।
మలభస్త్రాం కథం వేమ! మానసం పరిషజ్జతే?॥

తా॥ కడుపులోపల మలము, ఎముకలగూడు, మాంసము, పైనఁ గప్పినది తోలు. ఇట్టి మలపుతిత్తిమీఁద మన స్సెట్లుపడుచున్నదిరా!.

792 ఆసలనెడిలతలఁ గోసివేయఁగలేక, మోహజలధిలోన మునుఁగువారు
కాశివాసులైనఁ గనఁబోరు మోక్షంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అచ్ఛిత్వాఽఽశాలతా వేమ! మగ్నా మోహార్ణవే జడాః।
వారాణస్యాం వసంతోఽపి తే ముక్తిం నాప్నువంతి హి॥

తా॥ ఆశలనుతీగెలఁ గోయలేక మోహజలధిలో మునుఁగువారు కాశీవాసులైననేమి? మోక్ష మెట్లు పొందఁగలరు?

793 ఈఁకెలంటఁజేసి తోఁకలంటఁగఁజేసి, కోకలంటఁజేసి లోకమునకు
మానరక్షణంబె మర్యాదయని తెల్పె, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పక్షైః పుచ్ఛైశ్చ వస్త్రైశ్చ లోకస్యాచ్ఛాదనం విధిః।
కృత్వైతాం వేమ! మర్యాదాం మానగుప్త్యై న్యవేదయత్॥

తా॥ పక్షుల కీఁకెలు, పశువులకుఁ దోఁకలు మానవులకుఁ గోకలు భగవంతుఁడు కల్పించినది మానభంగముకాకుండ మర్యాదఁ గాపాడుకొనుఁడని దెల్పుటకే కదా.

794 వక్షమందుగురుని వర్ణించిచూడరా, రక్షకత్వమునకు రాచబాట
అక్షమాలజపమె యవనిదొంగలరీతి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

హృది పశ్య శివం సమ్యక్ గుప్త్యై ఘంటాపథం హి తత్,
అక్షమాలాజపో వేమ! భువి పాటచ్చరీగతిః ॥

తా॥ హృదయమందున్న పరమగురువును జూడు. రక్షణఁబొందుట కదియే రాజమార్గము. దొంగల జపమాలపద్ధతులఁ గాంక్షింపకు.

795 లజ్జలజ్జయనుచు లలనలమీదికి, లజ్జవిడిచి తిరుగు లావరియయి
లజ్జఁదెలిసెనేని లలనలఁదాకునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

లజ్జా లజ్జేతి యోషిద్భిః నిర్లజ్జ స్సజ్జతే బలీ।
యదిలజ్జాం విజానాతి వేమ! స్పృశతి కిం స్త్రియమ్? ॥

తా॥ సిగ్గు, సిగ్గు, అనుచు సిగ్గువిడిచి పొగరెక్కి స్త్రీలపైకి దుముకును. సిగ్గున్న స్త్రీలను దాకునా ?

796 రాజసంబుఁజెంది రమణులపొందు దాస, పడెడువాఁడు గురునిప్రాపెఱుఁగునె?
విటులమఱగుయువతి విభుభక్తిరెుఱుఁగునా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

రాజసస్ స్త్రీపరో భూత్వా కథం విద్యా ద్గురోః ప్రథామ్?।
విటలగ్నాంగనా వేమ! విద్యాత్కిం పతిగౌరవమ్? ॥

తా॥ విటులమఱగిన జవ్వనికిఁ బతిభక్తి తెలియనట్లు రజోగుణమునఁ గాంతాసక్తుఁడైన వానికి సద్గురుసూక్తులును దెలియవు.

797 మదికలిగినపూజ మదనారిమెచ్చును. మనసునిల్పినంత మహితుఁడగును
మనసులేనిపూజ మట్టిసమానమౌ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

స్తౌతీశో హార్దికాం పూజాం యతచిత్తో మహాన్ భువి।
మనోవిరహితా పూజా మృత్సమా వేమ! సంశృణు ॥

తా॥ నిశ్చలమనమునఁ జేసినపూజను బరమేశ్వరుఁడు మెచ్చుకొనును. మనస్సునిల్పిన మహిమాన్వితుఁ డగును. మనస్సులేని పూజ మట్టివంటిది.

798 భక్తియున్నచోటఁ బరమేశ్వరుఁడునుండు, భక్తిలేనిచోటఁ బాపముండు
భక్తికలుగువాఁడు పరమాత్ముఁ డగునయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యత్ర భక్తి శ్శివ స్తత్ర భక్తిహీనస్థలే త్వఘమ్।
భక్తియుక్తో నరో వేమ। పరమాత్మేతి కథ్యతే ॥

తా॥ భక్తికలిగినచోటఁ బరమేశ్వరుఁడును భక్తిలేనిచోటఁ బాపమును నుండును. భక్తికలవాఁడే పరమాత్మస్వరూపుఁడు. (వి) మయ్యావేశ్య మనో యే మాం నిత్యయుక్తా ఉపాసతే, శ్రద్ధయా పరయోపేతా స్తే మే యుక్తతమా మతాః। గీత।

799 మన్నుపారబెట్ట మనకేమిలాభంబు, ధాన్యమట్లుజేయఁ దగునుకాని
ఘనులలోప మెన్నఁగారాదు విడువుము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కిం మృత్తికోత్క్షేపణేన ? ధాన్యోత్క్షేపణతః ఫలమ్।
సతాం కిం వేమ ! లోపైః స్యాత్? పరిగ్రాహ్యో హి తద్గుణాః॥

తా॥ ధాన్య మెగురఁబోసిన లాభముకాని మట్టి నెగురఁ బోయ మన కేమిలాభము? అట్లే పెద్దలమాటల వినవలనుగాని వారిలోపముల నెన్ను చుండిన మన కేమిలాభించును ?

800 కల్య మారగించి కన్నులుముకుళించి, బిఱ్ఱబిగిసియుండు బీదయోగి
మేఁకపోతువలెను మెరమెచ్చులకెయగు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కల్యం భుక్త్వా మీలితాక్షో రుద్ధకాయోఽల్పసంయమీ।
ఆశ్రిత్య మేషగాంభీర్యం ప్రశంసాం వేమ ! వాంఛతి ॥

తా॥ సన్నబియ్యపు టన్నముమేసి కన్నులు మూసి బీదపొట్టతో, బిఱ్ఱ బిగిసి మేకపోతుగాంభీర్యమునఁనుండు యోగి మెఱమెచ్చులకే యగును.

801 కలిగినట్టులుండుఁ గలుగకయుండును, మఱియులేకయుండు మఱియుఁగల్గు
నాకకాలఁదిని శివుఁడందించుచుండును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ! ప్రాప్తమివాభాతి న లభ్యేత యథాతథమ్।
పునర్లబ్ధిః పునర్నాశః యథాప్రాప్తం దిశే చ్ఛివః ॥

తా॥ వచ్చినట్లే యుండును, రాదు. రానియట్లేయుండును. వచ్చును. పరమేశ్వరుఁడు మనకర్మఫలప్రాప్తికొలఁది నందించుచుండును.

802 తనదుకర్మచేతఁ దానులోకములోనఁ, దనదుతల్లిగర్భమునను బుట్టి
తన్నుమఱచి తాను దనువనిచెడునయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

స్వకర్మణా స్వయం లోకే మాతృగర్భోదితో నరః।
ఆత్మానం వేమ ! విస్మృత్య దేహాత్మత్వేన నశ్యతి ॥

తా॥ తనకర్మచే నీలోకమునఁ దల్లిగర్భమునఁబుట్టి తన్నుమఱచి తనువే తాననుకొని నరుఁడు చెడుచున్నాఁడు.

803 జన్మవదలి వేఱుజన్మంబులెత్తఁగఁ, గర్మధర్మములకు గణనకలదె?
కర్మధర్మములను గడతేరవచ్చునా ?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

త్యక్త్వా జన్మాఽన్యజన్మాని దదతోః కర్మధర్మయోః।
కిం స్యాద్గణనయా? వేమ! తాభ్యాం ముక్తిః కథం భవేత్॥

తా॥ ఈజన్మకాక మఱొకజన్మ. ఇట్లే కలిగిన ధర్మకర్మములకు లెక్క కలదా? కర్మల ధర్మముల జన్మముల ముక్తిమార్గము లభించునా? (వి) పునరపి జననం పునరపి మరణం పునరపి జననీ జఠరే శయనమ్, ఇహ సంసారే బహుదుస్తారే కృపయాఽపారే పాహి మురారే!॥

804 నిజములాడునతఁడు నిర్మలుఁడైయుండు, నిజములాడువాఁడు నీతిపరుఁడు
నిజముఁబల్కకున్న నీచచండాలుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సత్యవాదీ నిర్మలస్స్యాత్ సత్యవాదీ హి నీతిమాన్।
అసత్యవాదీ యో వేమ! నీచచండాలఏవ సః॥

తా॥ నిజముఁబల్కునతడుఁ నిర్మలుఁడు నీతిపరుఁడు. నిజముఁబలుకని వాఁడు నీచుఁడు చండాలుఁడు.

805 పాలఁగలియునీరు పాలైమెరాజిల్లు, గొప్పగురునివలనఁ గోవిదుఁడగు
సాధుసజ్జనముల సంగతు లిట్లుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సమ్మిశ్రమంబు క్షీరేణ క్షీరరూపేణ రాజతే।
సద్గురోశ్చ తథా విద్వాన్ వేమైవం సాధుసంగతిః॥

తా॥ పాలఁగలిసిననీరు పాలేయగునట్లు సద్గురునివలన శిష్యుఁడును దెలిసినవాఁడగును. సాధుసజ్జనగోష్ఠు లిట్లుండును. (వి)సతాం సద్భి స్సంగః కథమపి హి పుణ్యేన భవతి.

806 పరఁగ నింతదనుకఁ బడినపాటెఱుఁగఁడో, ఘనతనొప్ప మనుజుఁడనఁగఁబుట్టి
కీడుమేలెఱుఁగక క్రిందగుఁజితిరింబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఉత్కృష్టం మానుషం జన్మ ప్రాప్తః పూర్వజనుర్వ్యథాః।
అజానన్ వేమ! పతతి హానిం వృద్ధిం న పశ్యతి॥

తా॥ దుర్లభమగు మానవజన్మఁబొంది యింతవరకుఁబడినపాట్లు చాలక కీడుమేలుల గుర్తింపక యధోగతిపాలగుచున్నాఁడు. ఇదేమిచిత్రమో!
(వి) దుర్లభం మానవం జన్మ। 2 మనుష్యాణాం సహస్రేషు కశ్చి ద్యతతి సిద్ధయే, యతతామపి సిద్ధానాం కశ్చి న్మాం వేత్తి తత్త్వతః ॥గీత॥

807 పడుచుమాటలాడి పరితపింపఁగనేల ?, కడఁగుచర్య లణఁచి వేడి గురుని
అడుగులంటి మ్రొక్కి యాశను విడద్రొక్కు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యువోక్తిభిః కిం తపసి? విసృజ్య ఖలచేష్టితమ్।
గురుం ప్రణమ్య పదయోః వేమాశా మాశు సంత్యజ ॥

తా॥ పడచుదనపుబింకములఁబల్కి బాధలనొందక చెడుపనులనుమాని సద్గురుపదములకుమ్రొక్కి విషయమెఱిఁగి యాశలపీడి ముక్తిఁగాంచుము.

808 దేహమాత్మరూపుఁ దేటతెల్లముఁజేసి, అతనిఁ జూపుఁజూపు నతఁడె గురువు
భ్రమరము తనరూపుఁ గ్రిములకిచ్చెడిరీతి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఆత్మానాత్మగతిం వేమ! బోధయిత్వా తతో గురుః।
స్వస్వరూపం దర్శయతే భ్రమర స్తు కృమే రివ ॥

తా॥ తుమ్మెద పురుగునకుఁదనరూపమునిచ్చునట్లు దేహముపద్ధతి ఆత్మపద్ధతి విశదముఁజేసి యట్టిచూపునుజూపి తనంతవానినిగ శిష్యునిఁజేసికొనువాఁడే సద్గురువు.

809 తల్లిదండ్రు లెన్నఁదగుతొలిగురువులు, పార్వతీభవులిలఁ బరమగురులు
కూలివాండ్రు జగతి గురులనద్రోహంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఆద్యౌ గురూస్తః పితరౌ సద్గురూ పార్వతీభవౌ।
ద్రోహో భృత్యర్థినం వేమ! గురురి త్యభిభాషణమ్ ॥

తా॥ తల్లిదండ్రులు తొలిగురువులు. పార్వతీపరమేశ్వరులు పరమగురువులు (గురువులకుగురువులు) అంతియకాని ధనముగుంజు కూలివాండ్రు గురువులనుట ద్రోహము.

810 తనదురక్తియనెడి దానిచేతనుజిక్కి, మిగిలి వెడలలేక మిణుకుచున్న
నరుని కేడ ముక్తి వరలెడుఁజెప్పుఁడీ ?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దాస్యా రక్త్యాఖ్యయా బద్ధ స్తతో నిష్క్రమణాక్షమః ।
నరః ప్రవర్తతే వేమ! తస్య ముక్తిః కుతో వద ? ॥

తా॥ అనురక్తియను త్రొత్తుపొందునకు లొంగి విడువలేక యందే మునిగి తేలుచున్న జడునకు నెట్లు విరక్తి పొడచూపఁగలదు? (వి) అనేక చిత్తవిభ్రాంతా మోహజాలసమావృతాః, ప్రసక్తాః కామభోగేషు పతంతి నరకేఽశుచౌ॥ గీత॥

811 తనదుమనసుచేతఁ దర్కించి జ్యోతిష, మెంతచేసి నను మ దెంచిచూచుఁ దనయదృష్టమెంతొ దైవమెఱుంగఁడా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వితర్క్య మనసా మర్త్యః స్వర్వం జ్యోతిషకల్పితమ్ ।
ఇతి మన్యేత భాగ్యం స [illegible] కిము దైవం న వేత్తి కిమ్ ॥

తా॥ తనయదృష్ట మెట్టిదో [illegible] దెలియకపోదు. ఒక దాను 'జ్యోతిష [illegible]' [illegible] నిందించుట [illegible] కాదా? (వి) [illegible]

812 జ్ఞానిమైనవాఁడు ఘన [illegible] బూనిసుఖముఁ జెందుఁ బుట్టఁబోఁడు తా [illegible] విశ్వ[illegible] వినుర వేమ॥

[illegible] ।
[illegible] ॥

తా॥ జ్ఞాని [illegible] సుఖ[illegible] తాను [illegible] తనలోఁ బ్రకాశించును. (వి) [illegible] జ్ఞానవా న్మాం ప్రపద్యతే, వాసుదేవ స్సర్వ మితి స మహాత్మా సుదుర్లభః। గీత।

813 జ్ఞానవంతునిఁ గడుకర్మసంబద్ధులు, వెర్రియండ్రు ప్రకృతి విడువలేక వెఱ్ఱిసనిప్రకృతి వెదకినఁగల్గునా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జ్ఞానినం కర్మ[illegible] వేమ! ప్రకృతి[illegible] మతమ్యాః ।
ప్రాహు రున్మాదినం తేన సద్బుద్ధేః ప్రకృతిః కుతః? ॥

తా॥ కర్మిష్ఠులు జ్ఞానిని పామరులట్లు వెఱ్ఱివాఁడందురు. అట్టి జ్ఞానికిఁ దెలియని ప్రకృతి యుండదు. ప్రకృతికి సంబంధించినవారు ప్రాకృతులు. (సామాన్యులు) ప్రకృతి కతీతుఁడు జ్ఞాని.

814 జననమరణములును స్వప్నసుషుప్తులు, జగములుండు నెండజలములవలె
నరుఁడు జగమునంట నగుబాటుకాదొకో!, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

జని ర్మృతి స్స్వప్నసుప్తీ జగంతి చ భవంతి హి ।
మృగతృష్ణేవ తత్సంగః వేమ! హాస్యాయ నృ ర్భవేత్ ॥

తా॥ జననమరణములు స్వప్నసుషుప్తులు జగములు నెండమావుల వంటివి. అట్టివాని నంటియుండుట నగుబాటు. (ని) అంతవంత ఇమే దేహా నిత్య స్యోక్తా శ్శరీరిణః, అనాశినోఽప్రమేయస్య। గీత।

815 ఛాయనొసఁగుచెట్టు సాధుబోధట్టు, లపుఁగి దరినిజేరి పడయవచ్చు
నట్టునిట్టుదాట నదిపోవు నిదిరాదు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ఛాయామివ తరు ర్బోధం సాధు ర్దత్తే తదంతికమ్ ।
గత్వా లభ్యో వేమ! నోచేత్ తద్గతం నాగతం త్విదమ్ ॥

తా॥ చెట్టునీడనువలె సాధుని బోధ దరిఁజేరి పొందవచ్చును. కాని యటు నిటుపోయిన [illegible] సాధుబోధయుఁ [illegible]ట్టువడదు.

816 ఖ్యాతధర్మమెఱిఁగి [illegible]విభక్తితో, గురునిసేవఁ జేయఁ గుదిరినపుడె
సర్వకర్మములును [illegible]గా విడిపోవు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

జ్ఞాత్వా [illegible] గురు[illegible] యదా ।
[illegible] వేమ! [illegible] ॥

తా॥ శిష్యుఁడు [illegible] వించుట కుదిరినప్పుడే సర్వ[illegible]ములును విడిపోవును. (వి) [illegible]శావ్యం సదాకిమ్ ? గురు[illegible]వాక్యమ్। (శం। మణి)

817 చెడుగుణంబులెల్లఁ జేపట్టి శిక్షించి, పరమపదవి సిద్ధిఁబడయఁ జూపు
నట్టిగురుని వేడి యపరోక్షమందుము, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

నియమ్య దుర్గుణాన్ సర్వాన్ యో వేమ! పరమంపదమ్,
సమ్యగ్దర్శయతే ప్రాప్య తం గురుం ముక్తి మాప్నుహి ॥

తా॥ చెడుగుణముల నశింపఁజేసి తగిన శిక్షణగఱపి పరమపదవిని ప్రత్యక్షముఁ జేయుసద్గురువు నాశ్రయించి యపరోక్షానుభూతి నొందుము.

818 గురునిశిక్షలేక గురుతెట్లుకలుగునో, యజునికైన వానియబ్బకైన
తాళపుచెవిలేక తలుపెట్లుఁగూడును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

గురుం వినా కథం మర్త్య వేత్త్య జ స్త్వగ్నితాపి వా।
వినా కుంచికయా వేమ! కవాటవివృతిః కథమ్?॥

తా॥ తాళపుచెవిలేక తలుపూడనట్లు గురునిశిక్షలేక బ్రహ్మకైనను వానిబాబుకైనను బరమాత్మలోకము తెలియనేరదు.

819 వేదములఁ జదివియు విఱ్ఱవీగుచుకాని, యధమగతిని బడిరి యయ్యలెల్ల
బ్రహ్మమహిమఁదెలిసి బ్రతికిన బ్రతుకయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అర్యా వేదా నధీత్యాపి దర్పితా అధమాం గతిమ్।
ప్రాపుర్వేమ! మహద్బ్రహ్మ వేత్తు ర్జీవన ముత్తమమ్॥

తా॥ చాలమంది పెద్దలు వేదములఁజదివి విఱ్ఱవీగిరి. కాని యధోగతినే పొందిరి. బ్రహ్మవిద్యవలనఁ బరమాత్మనెఱిఁగి యూర్ధ్వగతినిఁబొంది బ్రతికినబ్రతుకే సరియైనబ్రతుకు.

820 విమలదృష్టిఁబూని విజ్ఞానమందమిఁ దమముఁబాయనగునె? తథ్యముగను
దమముమీఱినంతఁ దత్త్వజ్ఞుఁడగునయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

విమలాం దృష్టి మాలంబ్య యది న జ్ఞాన మాప్నుయాత్।
తమో నా పైతి తత్త్వజ్ఞో వేమాపాస్తతమా భువి॥

తా॥ విమలదృష్టిచే విజ్ఞానతేజస్సుఁబడసినఁగాని యజ్ఞానాంధకారము తొలఁగదు. అట్టి యజ్ఞానాంధకారము తొలఁగిననే తత్త్వజ్ఞానియగును.

821 ముగురిలోన వెన్క ముందుఁ గానఁగలేక, నరకమునకుఁబోవు నరులుకలరు
ముగురు కందపట్టి మూలమూర్తియొకండె, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

త్రిషు పూర్వోత్తరగతిం ధ్యానభిజ్ఞా నరా స్తతః।
నరకం యాంతి వేమైభ్యః త్రిభ్యస్త్వేకః పరః పుమాన్॥

తా॥ బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులను ముమ్మూర్తుల కందనట్టి మూలమూర్తి యొకటున్నదని తెలియక నరులు ముమ్మూర్తులలోనే ముందు వెన్కల నరయుచు నరకము పాలగుచున్నారు.

822 భార్యమీఁద నాశ పరఁగుఁ బురుషునకు, మగనిమీఁద నాశ మగువకుండు
శివునిమీఁద నాశ సిద్ధునకుండురా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

పత్న్యామాశా భవేత్పత్యుః పత్యౌ పత్న్యాశ్చ సా తథా।
సదాశివే భవే దాశా వేమ! సిద్ధస్య సర్వథా॥

తా॥ భార్యమీఁదనాస భర్తకు భర్తమీఁద నాస భార్యకుఁగునట్లు పరమేశ్వరుపై నాస సిద్ధపురుషున కుండును.

823 నేయి వెన్నఁగాచి నీడ నేయుంచిన, పేరి గట్టిపడును పెరుగురీతి
పోరిపోరి మదిని బోనీక పట్టుము, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

నవనీతం ఘృతం తప్త్వా యది న్యస్య త్యనాతపే।
దధీవ ఘనతా మేతి వేమైవం స్థాపయే న్మనః॥

తా॥ వెన్నను నేయిగాఁగాచి నీడను బెట్టినఁ బెరుగువలె మఱల గట్టిపడిపోవును. అట్లే మనస్సును సదోష్ఠినుండి మఱల్చిన లోకవాసనలచేఁ జలించిన దగుచుండును.

824 భాతిశ్రీజనులకెల్లఁ దగఁ దెలిసిఁగింపెద, నొకర హాయని నెఱుఁగు సుపమ యొకటి
మనముఁ జెదరనీక మహిమతోఁ జూచుచే, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ఏకోపాయం శివం వేత్తుం భూజనానాం వదా మ్యహమ్।
అచంచలం మనః కృత్వా మహిమ్నా వేమ! పశ్యత॥

తా॥ ఆపరమాత్మను దెలిసికొను సూక్ష్మమార్గమొక మనస్సును జెదరనీక నిలుపుపద్ధతియే. (వి) అసంయతాత్మనా యోగో దుష్ప్రాపఇతి మే మతిః, వశ్యాత్మనా తు యతతా,శక్యోఽవాప్తు ముపాయతః। గీత।

825 త్రాడుఁ బాముటంచుఁ దాఁజూచి భయపడుఁ దెలిసి త్రాడటన్నఁ దీరుభయము
భయముఁ దీరునపుడె బ్రహ్మంబుఁ దానగు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

రజ్జౌ సర్పమతిం కృత్వా భయమేతి తతో నరః।
రజ్జుం జ్ఞాత్వా త్యజేద్భీతిం వేమాత్మా బ్రహ్మ నిర్భయః॥

తా॥ త్రాడునుజూచి పామనుకొనిన భయముకల్గును. నిజము తెలిసిన భయముతీరును. యథార్థముఁ దెలిసి భయముఁ దీరినఁ దానే బ్రహ్మపదార్థము.

826 జననమరణవేళ స్వాతంత్ర్యమున్నదే ? తేను లేదు మున్ను పోను లేదు
నడుమఁగర్తననుట నగుబాటుకాదొకో!, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జననే మరణే వేమ! న స్వాతంత్ర్యం పురా నృణా ।
నానీతం న తతో నీతం మధ్యే హాస్యాయ కర్తృతా ॥

తా॥ జననమరణముల స్వాతంత్ర్యము తెచ్చుటయుఁ గొనిపోవుటయు లేదు. నడుమ స్వతంత్రుఁడ ననుకొనుట పొరపాటు నగుబాటు కాదా?(వి) ప్రకృత్యైవ హి కర్మాణి క్రియమాణాని సర్వశః, యః పశ్యతి తథాత్మాన మకర్తారం న పశ్యతి॥ ।గీత।

827 బాట తెలియకున్న బహుదూరమైతోఁచుఁ, జోటు తెలియకున్నఁజూపొనరదు
కోటకొమ్మమీఁదఁ గుదురుగాఁజూడుము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అజానతో మహద్దూరం మార్గం స్యాద్ధి తథా స్థలమ్ ।
న దృశ్యతే వేమ! దుర్గశిఖరే నిషిపే ద్దృశమ్ ॥

తా॥ దారి తెలియనప్పుడు గమ్యస్థానము చాలదూరముగఁదోచును. చోటుఁ దెలియనప్పుడు చూ: నిలుపుటకును వీలుపడదు. కాన దారి తెలిసి చూడవలసిన చోటుఁదెలిసికొని యున్నతస్థాన మధిష్ఠించి చూచినఁ బరమాత్మస్వరూపము గోచరింపఁ గలదు.

828 బాలపాపియమండె భ్రమలనడంపక, మేలుపొందలేరపుడు మేదినందుఁ
గీలుఁదెలిపి మదిని గీడ్పడకుండుము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

బాల్యాదేవ భ్రమాన్ సర్వాన్ యది వేమ! న ముంచతి ।
శుభం నాప్నోతి మర్మజ్ఞో మా వ్యథిష్ఠా భృశం హృది ॥

తా॥ చిన్నప్పటినుండియు భ్రమలువీడి సత్ప్రవర్తనమునమున్నఁగాని మేలు చేకూరనేరదు. జీవితరహస్య మెఱిఁగి నిర్విచారమున నుండుము.

829 బాల్యమందు స్వామిభక్తి లేకుండును, యౌవనమున హరునిసేవఁగనరు
వార్ధకంబునందు వర్ణింపలేరుండుసి, విశ్వదాభిరామ వినురవేఁ॥

బాల్యేనాస్తి ప్రభోర్భక్తిః శివదృష్టిర్న యౌవనే ।
వార్ధకేఽపి నరా వేమ! న తం వర్ణయితుం క్షమాః ॥

తా॥ బాల్యమందు భక్తిలేక యౌవనమున భగవద్విచారణలేక సంచరించిన వార్ధకమున నాప్రమేయమే మనస్సునకుఁ దట్టదు. (వి) బాలస్తావ త్క్రీడాసక్తః తరుణస్తావ త్తరుణీసక్తః, వృద్ధస్తావ చ్చింతాసక్తః పరమే బ్రహ్మణి కోఽపి నసక్తః॥ (భజగోవిందం)

830 బ్రహ్మవేత్తలమని పల్గాడుచుందురు, బ్రహ్మమేమొ దాని భావమేమొ
తెలుపరా! నలుపరా! యెఱుపరా! తెలిసినఁబల్కుఁడీ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

బ్రహ్మజ్ఞా వయ మిత్యాహుః వేమ! ప్రజ్ఞాశ్చ సూరిశః।
కిం బ్రహ్మ? క శ్చ తద్భావః కో వర్ణో బ్రూహి వేత్సిచేత్॥

తా॥ మేముబ్రహ్మవేత్తలమని పిరికిపండితులు పలుకుదురు. మీరుబ్రహ్మవేత్తలేయైన బ్రహ్మభావమెట్టిదో తెలుపో! నలుపో! ఎఱుపో! చెప్పుఁడు.

831 బ్రహ్మపదవుఁ జెందు బ్రాహ్మణులకొక్క, బ్రహ్మకలనఁబుట్టి పరగికనఁగ
బ్రహ్మవేత్తయగును బ్రాహ్మణుఁడేయైన, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

బ్రాహ్మణా బ్రహ్మసంజాతా ఇతి ప్రమాభిధానాత్।
ప్రతిష్ఠా బ్రహ్మ సోఽప్యష్టా బ్రహ్మవిదా బ్రాహ్మణాః ఖలు॥

తా॥ బ్రహ్మవేత్తకాని బాహ్మణుఁడు బ్రహ్మకలనఁ బుట్టితి నన నా బ్రహ్మగౌరవముకూడఁ జెడును.

832 ఆకసంబు శూన్య మందుశబ్దముపుట్టె, శబ్దమధ్యమునను పరగఁజూడ
శబ్దరహితమగుచుఁ జెలగును, బ్రహ్మంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వ్యోమ శూన్యం వేమ! తస్మి న్శబ్దోఽజని తదంతరే।
తద్బ్రహ్మ శబ్దరహితం రాజతే సమ్యగీడితమ్॥

తా॥ "ఆకాశం గగనం శూన్యం" అన్నట్లు శూన్యమగు నాకాశమునుండియే శబ్దము పుట్టును. ఆశబ్దమధ్యమును డీయే శబ్దరహితమగు పరబ్రహ్మము శోభిల్లును.

833 ఆలుమగఁడుసుతుఁడు వందఱిలో నాత్మ, మేలుగానెయుండి మెఱయుచుండు
వేఱువేఱుగాను వెలయురూపంబులై, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దారేషు పత్యౌ పుత్రే చ సర్వేష్వాత్మా విరాజతే।
సమ్యగ్వేమ! పరివర్తేత నానారూపైః పృథక్ పృథక్॥

తా॥ భార్య భ ర్త కొడుకు. ఇట్టి వేర్వేఱు రూపములు కాని యందరిలో నుండు నాత్మపదార్థమును నొక్కటియే సుమా.

834 కనులఁజూడఁబడని కలుషవిదూరుని, మనమునందుఁ జేర్చి మరల్పఁగొనక
తనకుముక్తిలేదు తలఁపులు మెండైన, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అగోచరం దృశాం ... దూరం తం వేమ! చేతసి।
న్యస్య యో న భజే న్ముక్తి శ్చింతాళోస్తస్య నాస్తి హి॥

తా॥ ఈకన్నులఁజూడఁబడని నిష్కల్మషు మనమునఁ జేర్చి భ్రమలఁ జెందక నిశ్చింతగనుండినఁ గాని ముక్తికలుగదు. (వి) విషయా వినివర్తంతే నిరాహారస్య దేహినః, రసవర్జం రసోప్యస్య పరం దృష్ట్వా నివర్తతే। గీత।

835 పాశములనుగూడఁ బరగదేహమునకు, హానివచ్చుఁ గాన నదియుఁదెలిసి
జ్ఞానదీపకళికఁ గడకొత్తవలెనని, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దేహినః పాశయోగేన హాని స్సంజాయతే ఖలు।
జ్ఞానదీపోత్కళికయా తం జ్ఞాత్వా వేమ! వారయేత్॥

తా॥ బంధనముల దేహికి హానికలుగును. కాన జ్ఞానదీపమునఁబాశములు చుట్టుకొను నజ్ఞానతమస్సుఁ దొలగించుకొనవలయు.

836 దూరదూచనలకు దూరమౌ దైవముక్, దనువుదూరమైనఁ దగులునపుడె
జీవి దవ్వుఁజేయు దేవుఁడైనిలుచును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దూరే స్యాత్ ... రచింతానాం తనౌ దూరే విషజ్జతే।
దైవం ... రీకృతే జీవే వేమ! దేవో విరాజతే॥

తా॥ దూరాలోచనలకు దైవమును దూరస్థుఁడగును. కాన యట్టి యాలోచనలకుఁ దావగు దేహభ్రాంతిఁ దొలఁగించిసి దగ్గరగును. జీవత్వము దూరముఁజేసిన దైవమే యగును.

837 జ్ఞాననిష్ఠఁబూని వేమ మఱచువాఁడు, కామి కాఁడు మోక్షకామికాని
నిజముఘనిష్ఠలుడీగి నిర్గుణమందుము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జ్ఞాననిష్ఠాపరో వేమ! తనుం విస్మరతీహ యః।
న కామీ స తు మోక్షార్థి భజాఽనిష్ఠశ్చ నిర్గుణమ్॥

తా॥ జ్ఞాననిష్ఠచే శరీరమును మఱచువాఁడు మోక్షకామియగును. కామి కాఁడు. నియమనిష్ఠలకుఁగూడ నతీతుఁడవై నిర్గుణబ్రహ్మవగుము.

838 జగమునందు లేదు జలములందును లేదు, నిగమవేద్యమైన నిజపదంబు
సగుణనిర్గుణముల సాధించిచూడుము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

లోకే నాస్తి జలేనాస్తి వేదవేద్య మృతం పదమ్ ।
సగుణం నిర్గుణం వేమ ! సాధయిత్వా విలోకయ ॥

తా॥ వేదములవలనఁ దెలియఁబడు పరమపదము జగమునందు జలము లందు లేదు. కాన సగుణ నిర్గుణముల సాధించిచూడుము.

839 చదువులన్ని చదివి చాలవివేకియై, మగిడి తన్నుఁ దెలియ మందజనుఁడు
విసుగుచదువటంచు వెఱ్ఱియై చెడిపోవు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అధీత్య సర్వవిద్యాశ్చ స్యాత్సుధీః వివేక్యపి ।
మూఢః విద్యాసు నిర్విణ్ణో వేమోన్మత్తో వినశ్యతి ॥

తా॥ జడుఁడు చదివిచదివి వివేకవంతుఁడై తనసంగతి తెలిసికొనలేక చదువునకు విసివి వెఱ్ఱియై చెడిపోవుచున్నాఁడు.

840 కాంతమైన ప్రేమ స్వాంతము రంజించుఁ, జింతతీరఁ దరుణి చిక్కినపుడె
శివునియందుభక్తి చింతయునరఁబోదు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

స్త్రియాం ప్రేష్ఠం మనో హృష్యేత్ తత్ప్రాప్తౌ నిస్సరేత్ వ్యథా।
చింతాం సదాశివే భక్తిః న కుర్యాద్వేమ! జాత్వపి ॥

తా॥ స్త్రీప్రేమ స్త్రీ చేఁజిక్కినపుడె మనస్సును రంజింపఁజేయును. వియోగమునఁ జాలబాధఁ గల్గించును. పరమేశ్వరునిపై ప్రేమ(భక్తి) సర్వదా నిశ్చింతగ సంతసముఁ గల్గించును.

841 పూజఁ జేయఁ జేయఁ బూజారితానాను, పూజ్యవస్తువెన్న భువిని తానె
పేడఁబూజఁజేయ నెల్లదిక్కులుఁదానె, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కృత్వా కృత్వా సదా పూజాం భవేద్వేమార్చకః స్వయమ్।
పూజ్యవస్తు స్వయం సర్వం స్వయం క్వ కురుతేఽర్చనామ్॥

తా॥ పూజఁ జేయఁజేయఁ బూజ్యవస్తువుఁ బూజారియుఁగూడ తానే యగును. ఎల్లదిక్కులఁ దానెయైయుండఁ బూజఁజేయుట యెక్కడ?

ధేనికి? (వి) బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవి ర్బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణా హుతమ్, బ్రహ్మైవ తేన గంతవ్యం బ్రహ్మకర్మ సమాధినా। (గీత).

842 **పురహరునకు నేతఁ బురువు తా నేసిన, స్థిరముఁగల్గు జ్ఞానశీలమయ్యె**
నేతకేమివచ్చె నిజభక్తి హేతువు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

పురారే ర్వయనా న్ముక్తి రూర్ణనాభే ర్బభూవ హి ।
వయనేన కియాం ల్లాభః స్వభక్తి ర్వేమ ! కారణమ్ ॥

తా॥ సాలెపురుగు కాళహస్తీశ్వరునకు నేతనేసి యీశ్వరకృపకుఁ బాత్రమయ్యె నందురు. అచ్చట ప్రాధాన్యము దానిభక్తికా? నేతబట్టకా?

843 పంచభూతములను బాగుగ నింద్రియములు, సంచరించినపుడె జగముఁగలుగు
సంచరింపకున్న జగమెట్లుకలుగురా?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

యదా చరంతీంద్రియాణి పంచభూతేషు సర్వథా।
తదా జగ ద్భవే ద్వేమ ! నోచే ద్భాతి జగ త్కథమ్? ॥

తా॥ పంచేంద్రియములు పంచభూతముల సంచరించినప్పుడే ప్రాపంచిక సృష్టి కలుగుచున్నది. లేకున్నఁ గలుగునా?(వి) శ్రోత్రం చక్షు స్స్పర్శనంచ రసనం ఘ్రాణ మేవ చ, మనశ్చాయ మధిష్ఠాయ విషయా నుప సేవతే। గీత।

844 **నియతవృత్తి మీఱి నిటలదృగ్నముఁ జేరి, భయములేక యుండు బ్రహ్మవేత్త**
జయముఁగలుగ ముక్తిఁ జవిఁజూచుచుండును, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

అతీత్య నియమం వేమ ! ఫాలదుగ్గం ప్రవిశ్య చ
నిర్భయో బ్రహ్మవి త్తిష్ఠ జయీ ముక్తి మవాప్నుయాత్ ।

తా॥ బ్రహ్మవేత్త నియతిమీఱి నిటలమార్గముఁ జేరి నిర్భయుఁడై జయముఁగాంచి ముక్తినొంది ప్రకాశింపఁజూచుమముఁ జవిఁజూచు చుండును. (వి) భ్రువోర్మధ్యే ప్రాణ మావేశ్య సమ్యక్ స తం పరం పురుష ముపైతి దివ్యమ్॥ గీత॥

845 దాన మమరఁజేయ దరిఁజేర్చునయ్యాది, మనము నమ్మి నేని మాయముంచు
జ్ఞానకళికనమ్మఁ జంపును పైరుల,విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ.

తార యేద్ధి కృతం దానం విశ్వం వంచయే న్మనః ।
విస్రబ్ధా జ్ఞానకళికా వేమ ! హంతి విరోధినః ॥

తా॥ మనస్సును నమ్మి యేమఱుపాటువహించిన మాయలోముంచును. త్యాగబుద్ధినిఁ గాపాడుకొనుచుండిన నొడ్డునకుఁజేర్చును. జ్ఞానజ్యోతిని వ్యాపింపఁజేసినఁ గామక్రోధాదిశాత్రవుల రూపుమాపును. (వి) ఏతై ర్విముక్తః కౌంతేయ! తమోద్వారై స్త్రిభి ర్నరః,ఆచర త్యాత్మనశ్శ్రేయ స్తతో యాతి పరాం గతిమ్। గీత।

846 తథ్యమైన పూర్ణతత్త్వము నీలోన, మిథ్య నరయఁగా మిత్రమగును
సత్యనిత్యకర్మసాక్షి బ్రహ్మంబయా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వేమ ! తథ్యం పూర్ణతత్త్వం మిత్రం మిథ్యావిమర్శినః ।
సత్యం నిత్యం చ యత్కర్మ తత్సాక్షి బ్రహ్మ కేవలమ్ ॥

తా॥ నీలోనఁగలుగు మిథ్యను (మాయను) గుర్తించినఁ దథ్యమగు పూర్ణతత్త్వము మిత్రునివలెఁ దోడ్పడును. సత్యనిత్యకర్మలకు సాక్షి స్వరూపుఁడే పరమాత్మ. (వి) కో ఽ ధ్యరోగః? భవపవ సాధో ! 2 కి మౌషధం తస్య?విచార ఏవ॥ శం। మ। యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వంచ మయి పశ్యతి, తస్యాహం న ప్రణశ్యామి స చ మే న ప్రణశ్యతి। గీత।

847 ఒక్కఁ డెత్తిచెప్పు మొక్కఁడే దేవుఁడు, నొక్కఁడుగను లోన నిల్చియుండుఁ
జక్కఁ జూచువాని సంతోషమున ముంచు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ప్రతిష్ఠాప్య ధ్వజం బ్రూహి వేమైకో దేవ ఏవ సః ।
తత్త్వతోంతర్గత స్తిష్ఠేత్ పశ్యంతం తోషయే త్సదా ॥

తా॥ జెండాయెత్తి "దేవుఁ డొక్కఁడే అతఁడంతటను నీలోపలను నున్నాఁడు. స్థిరుఁడు. వానిఁగాంచువాని శాశ్వతానందజలధి నోలలాడించును". అని నిస్సందేహముగ నెలుగెత్తిచాటుము. (వి) కౌంతేయ! ప్రతి జానీహి న మే భక్తః ప్రణశ్యతి। గీత।

848 జీవుఁడనఁగ మీఁద చిక్కులుపడ నేల?, వాయువు నాకసంబు వహ్నిఁ గూడి
దేహియనఁగ నొప్పె దేహంబులందొప్పి, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

జీవః కో వేతి? కిం వేమ ! విమృశంతి నభోఽనిలమ్ ।
వహ్నిం సంగత్య దేహీతి కథ్యతే దేహభాగిహ ॥

తా॥ జీవుఁడనఁ జిక్కుఁ బడుచున్నారు. ఆకాశము గాలి అగ్ని కలిసి దేహమున దేహి యగును. వాని దుమారము అజ్ఞానముఁ దొలఁగిన జీవుఁడే దేవుఁడగును. (వి) మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూత స్సనాతనః, మన షష్ఠా నీంద్రియాణి ప్రకృతిస్థాని కర్షతి। గీత।

849 జీవగుణముఁగల్గు జీవంబు బ్రహ్మంబు, సాటివచ్చు టెట్లు సరవిఁజెలియ
నూరికుక్క సింగమొక్కటి యగునొకో!, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జీవో జీవగుణోపేతో బ్రహ్మసామ్యం లభేత కిమ్? ।
గ్రామసింహాశ్చ సింహా శ్చ కథం వేమ ! సమో భువి ॥

తా॥ జీవలక్షణములుకల జీవుఁడు దేవుఁడు కాఁడు. గ్రామసింహము (కుక్క) సింహము నొకటి యగునా? (వి) పరమః పురుషః పార్థ! భక్త్యా లభ్య స్త్వనన్యయా। గీత।

850 పరముఁగోరవట్టి పామరజనులకు, స్థిరముకాదు బుద్ధి చిక్కఁబోదు
తరముఁగాని పరముఁ దలపోఁతయగు రోఁత, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

న వాంఛంతి పరం మూఢా యే తేషాం న స్థిరా మతిః ।
తదశక్యపరాపేక్షా జుగుప్సా వేమ ! కేవలమ్ ॥

తా॥ పరముఁగోరని పామరులకు బుద్ధి స్థిరముగనుండదు. స్థిరబుద్ధికిఁగాని పరము గోచరింపదు. అస్థిరబుద్ధులు పరముఁగోరుట యే రోఁత(వి) కో వా జ్వరః? ప్రాణభృతాం హి చింతా। (శం। మణి)

851 పదునుగలుగ బ్రాను పచ్చనైయుండును, ఈవిగలుగ లంజె యింటనుండు
తలఁపుఁగలుగ హరియుఁ దనదొడ్డ నేయుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యద్వార్ద్రితా వేమ! మూలే హరిత స్స్యా త్సదా తరుః ।
దానా ద్గృహే వసే జ్జారా స్మృతా స్స్యా ద్ధరి రంతికే ॥

తా॥ పదునుకలిగియున్నఁ జెట్టు పచ్చగ నుండును. ఇచ్చుచుండిన నుంచుకొన్నది యింటఁబడియుండును. భక్తికలిగియున్న భగవంతుఁడును ప్రక్కనేయుండును.

852 జీవులెల్ల మూంచు జీవాత్మపరమాత్మ, జతనెఱుంగఁ బాపజలధిఁబడరు
కాక నటుపవారఁడు నట్టేటమునుఁగుదురా!, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అగ్రే జీవాగతిం జ్ఞాత్వా జీవాత్మపరమాత్మనోః ।
వేమాఘూర్ధ్వా న మజ్జంతి కింమజ్జే న్నావికోఽంబుధౌ ॥

తా॥ జీవాత్మపరమాత్మలసంబంధ మెఱిఁగినఁ బాపసముద్రమున మునుఁగఁడు. నావను నడుప నేర్చినవాఁడు నట్టేట మునుఁగునా? (వి) యథా జలం జలే క్షిప్తం క్షీరం క్షీరే ఘృతే ఘృతమ్, అవిశేషో భవే త్తద్వ జ్జీవాత్మ పరమాత్మనోః। ఉ। గీత।

853 కాలధర్మ మెఱిఁగి కపటవృత్తులుమాని, యాలుపిల్లలందు నాశవదలి
మేలుగాను శివుని మేల్కాని చూడుము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ! జ్ఞాత్వా కాలధర్మ ముత్సృజన్ కూటచేష్టితమ్।
త్యక్త్వా దారసుతాద్యాశాః పశ్య జాగృత్య తం శివమ్॥

తా॥ కాలపరిస్థితిఁ దెలిసి కపటవృత్తులు విడి సతీసుతాదిమమకారములఁ ద్యజించి అజ్ఞానతమస్సునుండి నిద్రమే ల్కొని పరమేశ్వరు గాంచిన మేలు చేకూరఁగలదు.(వి)అహంకారం బలం దర్పం కామం క్రోధం పరిగ్రహమ్, విముచ్య నిర్మమ శ్శాంతో బ్రహ్మసాయుజ్యాయ కల్పతే। గీత॥

854 ఆకువక్కసున్న మవిమూఁడువన్నెలు, నేకమైనచోటఁ దాకు పెఱుఁపు
నొక త్రిగుణ మట్లు శోభించుఁ బరమాత్మ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పత్రపూగసుధాద్రవ్య త్రివర్ణైక్యేన రక్తిమా ।
భవే ద్వేమ! తథైవాత్మా శోభేత త్రిగుణై ర్యుతః ॥

తా॥ సెల్లనిసున్నము ఎఱ్ఱనివక్క పచ్చనియాకుఁ గలిసి యెఱ్ఱని తాంబూల మగును. అట్లే సత్త్వరజ స్తమో గుణముల సంపుటియే పరమాత్మ. (వి) ఉదాసీనవ దాసీనో గుణై ర్యో న విచాల్యతే, గుణా వర్తంత ఇత్యేవ యోఽవతిష్ఠతి నేంగతే॥ గీత॥

855 బ్రహ్మఘటము మేను ప్రాణంబు దగ గాలి, మిత్రిచంద్రశిఖులు నేత్రచయము
మఱియు బ్రహ్మమనఁగ మహిమీఁదలేదయా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

బ్రహ్మాండం స్యా ద్వేమ! దేహం ప్రాణస్తు పవన స్తథా।
అక్షీ ణ్యర్కేందుశిఖినో బ్రహ్మైత దితరం కుతః?॥

తా॥ శరీరము బ్రహ్మాండము, ప్రాణము గాలి, నేత్రములు సూర్య చంద్రాగ్నులు. జీవుఁడు పరమాత్మ. ఇదంతయు నిచటనే యున్నది. (వి) తత్త్వం కిమేకం? శివ మద్వితీయం 2 ఇదం శరీరం కౌంతేయ! క్షేత్రమి త్యభిధీయతే, ఏత ద్యో వేత్తి తం ప్రాహుః క్షేత్రజ్ఞ ఇతి తద్విదః। గీత।

856 పుడమి యాప్పగంబుఁ బుకికొని జగముల, రక్షసేయఁగల్గు రాజు లెవరు?
మహిపతియనుపేరు మనుజున కెట్లగు?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

పృథివ్యా నభసా వేమ! జగద్వ్యాప్తం సమంతతః।
అవితుం శక్తః రాజానః మహీపాఖ్యా నరస్య కా ॥

తా॥ భూమ్యాకాశముల మధ్యప్రదేశమంతయుఁ బాలించుప్రభువునకు భూపతియనుపేరు సార్థకముకాని మానవమాత్రున కదెట్లు సార్థకము?

857 పతనమొందునట్టి పక్వఫలంబును, బట్టితినఁగలాఁడు పచ్చికాయ
కాస పడనిరీతి నైహికముండును, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

సుపక్వఫలభోక్తా య త్కలాటో వేమ! ఖాదనే।
నేహాం స కురుతే నర నైహికే వర్తతే యతిః ॥

తా॥ పరిపక్వఫలము నాస్వాదించుచునతఁడు పచ్చికాయ కాశపడనట్లు పరిపూర్ణబ్రహ్మానంద మనుభవించుచునతఁ డైహికముల కిచ్ఛగింపఁడు.

858 పతగ మితరజంతు వితతికంతకు మేటి, యగుచె? రెక్కలుండి యెగురకున్న
నట్టియోగి యిట్టిప్రఖ్యాతుఁడవునా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

అంతరిక్షే న గచ్ఛేచ్చేత్ ఘనతా కాస్తి పక్షిణః?।
యోగీ వ్యర్థాడంబరో యోగ స వేమైతాదృశః ఖలు ॥

తా॥ రెక్కలుండి యెగురలేనిపక్షిని జంతువులకన్న మిన్నగ భావించనియట్లు ప్రభావసంపన్నుఁడు కాని యోగిని మానవులకన్న మిన్న యనము. (వి) యోగినామపి సర్వేషాం మద్గతే నాంతరాత్మనా, శ్రద్ధావాన్ భజతే యో మాం స మే యుక్తతమో మతః॥ గీత।

859 నిపుణుఁడిప్పవట్లు నిశ్చలభక్తితోఁ, దగిలియుండ ముక్తి తానెవచ్చు
జగతినొప్పఁజెప్ప జాణయుమతిలేఁడు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

భస్మచ్ఛన్నాగ్నిసంకాశో వేమ! య స్థిరభక్తిమాన్ ।
తస్యాయాతి స్వయం ముక్తిః న లోకామోదకృజ్జనః॥

తా॥ నివురుగప్పు నిప్పువోలె నిశ్చలభక్తితో నుండ ముక్తి తనంతటదే పొందును. ఈపాడులోకమునకు నచ్చఁజెప్పవలెనను నభిలాషఁ బెట్టుకొనకుము. దీనికి నచ్చఁజెప్ప నెఱజాణ యెవ్వఁడును లేఁడు. (వి) తుల్యనిందా స్తుతి ర్మౌనీ, సంతుష్టో యేన కేనచిత్, అనికేతస్థిరమతి ర్భక్తిమాన్మే ప్రియో నరః। గీత।

860 నరుఁడైన లేక నారాయణుండైనఁ, దత్త్వబద్ధుఁడైన ధరణినరయ
మరణమున్నదనుచు మదిని నమ్మఁగవలె, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నరో నారాయణోవాపి తత్త్వబద్ధోపి వా భువి ।
వేమాస్తి మరణం నూన మితి చేతసి విశ్వసేత్ ॥

తా॥ నరుఁడుకాని నారాయణుఁడుకాని జ్ఞానికాని యజ్ఞానికాని పుట్టిన దేహికి మరణము నిశ్చయము. (వి) జాతస్య మరణం ధ్రువమ్.

861 తరుణి యంగమెల్లఁ బురుషుఁడెఱుంగును, బురుషునంగమెల్లఁ బోలఁతి యెఱుఁగుఁ
గోకకట్టియున్న సిగ్గానొ యెగ్గానొ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

తరుణ్యాంగం పుమాన్వేత్తి పురుషాంగం తథాంగనా ।
వస్త్రాధారణమాత్రేణ కా లజ్జా? వేమ ! కా వ్యథా?॥

తా॥ మానరక్షణకే వస్త్రధారణకాని పురుషమర్మము స్త్రీకి స్త్రీమర్మము పురుషునకుఁ దెలియనిదికాదు. మానావమానముల కతీతుఁడగు యోగికి దానిసంబంధము కనఁబడదు. (వి) సమశ్శత్రౌ చ మిత్రే చ తథా మానావమానయోః, శీతోష్ణసుఖదుఃఖేషు సమ స్సంగవివర్జితః।

862 డాగుపడినపండు బాగులేదందురు, అట్టిడాగు తమది యరయలేరు
తమ్ము మెంచువారు తమడాగుకానరు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఫలం కలుషితం వేమ ! న సాధ్వితి వదంతి హి ।
స్వకల్మషం న మన్యంతే నాత్మశ్లాఘీ స్వదోషవిత్ ॥

తా॥ తమ్ము గొప్పగాఁదలంచువారు తమయపకీర్తియను మచ్చను గుర్తింపలేరు. డాగువడిన పండును వాడుదుమా?

863 టక్కుయోగియెంత టాటోటుఁజేసిన, విపర మరసినంత వెగటుఁగల్గు
పరముకున్న నరకబాధయు సిద్ధంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యది కుర్యా ద్వృథాఘాటం హేయం స్యా త్కూటయోగినః।
పరం శూన్యం తస్య వేమ! భవే చ్చ నరకవ్యథా ॥

తా॥ టక్కరి యోగి యెంత తమాషాచేసినను వానిపద్ధతి తెలిసినమీదట వెగటుఁ గల్గించును. వానికి నిహపరసుఖములుండవు. నరకబాధ తప్పదు.

864 చనఁగఁజనఁగఁదాఁకుఁ జనుతోవలోఁగాశి, వినఁగవినఁగఁ బ్రణవవిధ శరవి
కనఁగఁగనఁగఁ బుట్టుకారణ మగపడు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యాతేయాతే వ్రజేత్కాశీం ప్రణవం చ శ్రుతేశ్రుతే ।
దృష్టేదృష్టే వేమ! సృష్టేః కారణం దృశ్యతే స్వయమ్॥

తా॥ పోఁగా పోఁగాఁ గాశీ (భ్రూమధ్యస్థానము) త్రోవలోఁదగులును. వినఁగా వినఁగాఁ బ్రణవనాదము వినఁబడును. చూడఁగాచూడఁగా సృష్టికి నాదికారణమును గోచరించును. (వి) యథా ప్రకాశయ త్యేకః కృత్స్నం లోక మిమం రవిః, క్షేత్రం క్షేత్రీ తథా కృత్స్నం ప్రకాశయతి భారత!

865 ఘటముజలములందు గగనంబుఁగాన్పించు, ఘటపుజలములేమి గగనమేది?
ఘటములోనిజ్యోతి క్రమమునఁజూడుము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ప్రతిబింబో ఘటజలే బింబో నాస్తి జలాస్థితా ।
జ్యోతి ర్వేమ! ఘటాంతస్థం క్రమశః పశ్య నిశ్చలమ్॥

తా॥ నీటికుండయున్న నాకాశము ప్రతిబింబించును. కాని లేకున్నఁ బ్రతిబింబించదు. అట్లే యీఘటము(శరీరము)నందలిజ్యోతిస్స్వరూపమును గ్రమమునఁ గాంచుము. (వి) యథా సర్వగతం సౌక్ష్మ్యా దాకాశం నోపలిప్యతే, శరీరస్థోఽపి కౌంతేయ! తథాత్మా నోపలిప్యతే। గీత।

866 గొఱ్ఱెలుపదివేలు గూడియుండినచోటఁ, దల్లినెఱిఁగివచ్చు దానికొదమ
పరమయోగినెఱిఁగి భక్తుఁడుఁ వచ్చును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సహస్రమేషసంఘాతే వేమైక త్రస్థితేఽపి చ ।
జ్ఞాత్వాంబా మేతి వచ్ఛిబో భక్త స్సద్యోగినం తథా ॥

తా॥ పదివేలగొఱ్ఱెల మందయందును గొఱ్ఱెపిల్ల తల్లిని గుర్తించి చేరునట్లు భక్తుఁడును పరమయోగిని గుర్తించి చేరఁగలఁడు.

867 గుహాలలోనఁజొచ్చి గురువును వెదకంగఁ, గ్రూరమృగము లందు దారసిలిన
ముక్తిదారి యదియె ముందుగాఁ జూపును, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

గుహాః ప్రవిశ్య వేమేహ గుర్వన్వేషణకాంక్షిణః ।
యది క్రూరమృగాప్తిస్స్యాత్ మార్గం ముక్తేస్స దర్శయేత్ ॥

తా॥ గుహలఁజేరి గురువును వెదకు సజ్ఞానికి నక్కడ క్రూరమృగ మేదైనఁ దారసిల్లిన నది ముక్తిమార్గము మొదటనే చూపును.

868 కస్తురివలె పేల గజరాజమున కెన్నఁ?, దనదు మదపు ధార తావి కాక
యోగికేల రంభ యోగహర్ష ముండ?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

కిం కస్తూరీసుగంధేన? వినా స్వమదసౌరభమ్ ।
గజస్య యోగహృష్టస్య రంభయా వేమ! కిం మునేః? ॥

తా॥ మదించిన యేనుగునకుఁ దన మదధారాపరిమళంబుండ వేఱే కస్తూరీ మమకారముతో దానికిఁ బనిలేనట్లు యోగికి సమాధివలనఁగలుగు బ్రహ్మానందంబుండ వేఱే రంభాసంభోగసుఖకాంక్ష యెందుల కుండును?

869 కలుపుఁదీసి నరులు కాపాడి పైరులఁ, జేయుపేరిమవలెను జెనిచి మదిని
దృశ్యములను ద్రుంచి తెంపుగా నుండుము, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

సస్యం రక్షన్నరో వేమ! యథోత్థాత్య తృణాదికమ్ ।
తథా హిత్వా దృశ్యజాలం మనో వర్ధయ నిస్పృహః ।

తా॥ రైతులు కలుపుఁదీసి చక్కఁగాఁ బైరులఁ బెంచి ఫలిత మనుభవింపనట్లు బాహ్యదృశ్యములఁ ద్రుంచి నిస్పృహుండవై బ్రహ్మానంద సుఖ మనుభవింపుము.

870 కలుగుసుఖము లెల్లఁ గల్లగా రోయుచు, మెలగుచుండవలయు మిహిరుపగిదిఁ
దిరుగు సేర్పుఁ జూడ ధీరుఁడే యగునన్నా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ప్రాప్తాని సర్వసౌఖ్యాని మిథ్యారూపాణి భావయన్ ।
చరే ద్భాస్కరవ ద్వేమ ! ధీర స్సంచారకోవిదః ॥

తా॥ కలుగుసుఖములన్నియుఁ గల్లలుగా భావించి విడుచుచు, ధీరుఁడై సూర్యునివలె విధ్యుక్తధర్మమున సంచరించుచునే యుండవలెను.

871 ఈనినట్టిపులినిఁ బూనిచంపఁగవచ్చు, మనముమర్మ మరసి కనఁగవచ్చు
తారకంబుమఱిగి తగులుటసాధ్యమా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ ! వ్యాఘ్రీ ప్రసూతాపి హంతుం శక్యా ప్రయత్నతః।
వేత్తుం శక్యం మనోమర్మ న తారకగతి స్తథా ॥

తా॥ ఈనినపులినిఁ జంపవచ్చు. అసాధ్యమగు మనస్సు మర్మముఁ దెలిసికొనవచ్చు. కాని తరించుమార్గము విడువక యాసక్తితో బ్రహ్మ పదార్థమును గాంచి సుఖించుట సులభసాధ్యముకాదు.

872 తోలుఘటములోనఁ దోలఁగకయున్నప్పు, డాలుమగలు ప్రీతి నలరుచుండ్రు
జీవి ఘటమువిడువఁ జిక్కుడిపోవురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యావచ్చర్మఘటస్థా స్తః తావత్సక్తౌ సతీపతీ।
విముంచతి ఘటం జీవే సంబంధో వేమ ! నశ్యతి॥

తా॥తోలుకుండ (శరీరము) లోనుండ తొలఁగకయున్నప్పుడే యాలు మగలసంబంధము.జీవి ఘటమువిడిచిన నాసంబంధము తనంతఁదానేపోవును

873 చమురురాచుకొన్నఁ జర్మంబు మెఱుంగెక్కు, సాముఁజేయ మేను సత్తువెక్కు
జ్ఞానమార్గ మెఱుఁగఁ గడతేరు జన్మంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

త్వగ్భాతి స్నేహసంసిక్తా వ్యాయామేన బలం తనోః।
జ్ఞానమార్గే పరిజ్ఞాతే స్యా ద్వేమ ! సఫలం జనుః ॥

తా॥ చమురురాచుకొన్నఁ జర్మము నునుపెక్కును. సాముఁజేసిన శరీరమునకు సత్తువెక్కును. అట్లే జ్ఞానమార్గ మెఱిఁగిన జన్మము కడతేరును.
(వి) సర్వం జ్ఞానప్లవేనైవ వృజినం సంతరిష్యసి। గీత।

874 ఖచరవరులు భువినిఁగనపడరందురు, కానవచ్చినంత గౌరవింతొ?
తల్లిదండ్రిగురులుఁ దర్శముల్ గారొకో! విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఖేచరాస్తు న దృశ్యంత ఇతి వేమ ! బ్రువంతి హి ।
కిమ్మాద్రియంతే? తాన్ దృష్ట్వా పిత్రాద్యాః కిం న తత్సమాః॥

తా॥ దేవతలు మానవుల కీలోకమునఁ గనఁబడరందురు. కనఁబడిన గౌరవింతురు కాఁబోలు. తల్లి దండ్రి గురువు దేవతలతో సమానులుకారా?

875 కాయ మున్నయపుడె కామాదులను ద్రోసి, జ్ఞానమార్గమునకుఁ గడఁగవలయు
బాగుఁజేయఁ గాయమేగిన నేమగు? విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దేహే స్థితే హి కామాదీన్ ఛిత్వా జ్ఞానపథాయ చ ।
యతేత వేమాలస్యేన కాయాపాయే తు కిం ఫలమ్?॥

తా॥ శరీరమున్నపుడే కామక్రోధాదుల రోసి జ్ఞానమార్గమునకుఁ బ్రయత్నింపవలెను. బాగుఁజేసిన శరీరమూడిన మఱల నిట్టి సదవకాశము లభ్యమగునా? (వి) శరీరమాద్యం ఖలు ధర్మసాధనమ్।

876 ఎట్టియోగికైన నిల మన్మథావస్థ, తెలియవచ్చెనేని దేటగాను
యోగమెల్లమండి జోగియైపోవును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యోగినోఽపి స్మరావస్థా విస్పష్టా దృశ్యతే యది ।
నష్టయోగో భవే ద్వేమ! భ్రష్టత్వం ప్రాప్నుయా త్తదా॥

తా॥ ఎట్టియోగికైన మన్మథావస్థకలిగిన యోగము మండి పనికి మాలిన జోగియై చెడును. (వి) జ్ఞాతుం న శక్యం చ కిమస్తి సర్వైః? యోషిన్మనో యచ్చరితం తదీయమ్. 2 విజ్ఞాత మహావిజ్ఞతమోస్తి కోవా? నార్యా పిశాచ్యా న చ వంచితో యః। (శం। మణి)

877 ఈషణత్రియంబు నెదపంగలేరక, మోహవారాశిలోన మునిఁగియుండు
జనుల కెట్లు మోక్షసౌఖ్యంబు గల్గును?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమేషణత్రయం త్యక్తుమశక్తానాం సమంతతః ।
నృణాం మోహాబ్ధిమగ్నానాం కథం మోక్షసుఖం భవేత్?॥

తా॥ దారేషణ ధనేషణ పుత్రేషణములనెడు నీషణత్రయమునఁ జిక్కి మోహసముద్రమున మునిఁగియున్న జనుల కెట్లు మోక్షసౌఖ్య మబ్బును?

878 ఈశుమీఁదభక్తి యిసుమంతలేకను, పాశములను జిక్కి ఫలముఁ గనక
కాశియాత్రఁ బోవఁ గాలుఁ డెఱుంగఁడా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమాత్యల్పాం శివేభక్తి మకుర్వన్ మోహపాశగః ।
ఫల మప్రాప్య యః కాశీం యాతి వేత్తి న కిం యమః?॥

తా॥ పరమేశ్వరభక్తిలేక మోహపాశములఁజిక్కి యిచ్చట ఫలితముఁ గాంచక కాశియాత్రికుఁబోయినమాత్రమునఁ గాలస్వరూపియగు భగవంతుఁ డతని నెఱుంగకుండునా?

879 ఈఁతరాని మనుజుఁ డెగరోజి దిగరోజి, యేఱుదాటఁగలఁడె? యీడఁబోయి ప్రజ్ఞలేనివాఁడు పరలోకమందునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అలబ్ధతరణోపాయో వ్యర్థాయాసో నదీజలమ్ ।
కథం తరతి ? వేమైవ మజ్ఞాన్యాప్నోతి కిం పరమ్?॥

తా॥ ఈఁతరానివాఁడు ఎగరోజి దిగరోజి యేటిలో మునుఁగును. కాని దాటలేఁడు. అట్లే ప్రజ్ఞలేని పామరుఁడును బరలోకసౌఖ్యముఁ బొందఁజాలఁడు. (వి) శల్యం పరం కిం? నిజమూర్ఖతైవ। (శం॥మణి)

880 ఇహమునందు సుఖము లీడేరఁగాలేదు, పరము నమ్మి సేని బ్రతుకఁగలఁడె? మొదటలేనిసుఖము తుది నెట్లు కలుగును?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సుఖం న ప్రాప వేమేహ విసృజ్య చ పరం తతః ।
కిం జీవనేన నాదౌ య త్సుఖ మంతే కథం భవేత్?॥

తా॥ ఇహమునం దేవిధమగు సుఖమును బొంద లేఁడు. అట్టివాఁడు పరము నమ్ముకొనిన నాసుఖమునుమాత్రముఁ బొంద.గలఁడా? మొదట లేని సుఖము తరువాత మాత్ర మెట్లు రాఁగలదు?

881 ఇంద్రలోకమనఁగ నింద్రజాలమనఁగ, నింద్రపదవియనఁగ నిన్నియొకటె కలియుగమున నరులు కానరు భ్రమచేత, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఇంద్రలోక శ్చేంద్రజాలం వేమేంద్రపదవీ తథా ।
ఏతత్సర్వం సమం భ్రాంత్యా న పశ్యంతి నరాః కలౌ ॥

తా॥ ఇంద్రలోకమన్నను, ఇంద్రజాలమన్నను, ఇంద్రపదవియన్నను నొక్కటే. భ్రాంతిచేఁ గలిని మానవులు దీనిని గుర్తింపఁ జాలకున్నారు.

882 అస్థిరమగుమేని కదరుపాటులనొంది, పెక్కువిధులచేతఁ బెంచిపెంచి అగ్నికిచ్చు లేక యుడవినక్కలకిచ్చు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అస్థిరం దేహ మాలోక్య వేమ ! దర్పసమన్వితః ।
సమ్యక్సంవర్ధ్య దత్తేఽంతే వహ్నయే వా శివాశయే॥

తా॥ అస్థిరమగు నీశరీరమును నదరిపడుచు ననేకవిధములఁ బెంచిపెంచి తుదకు నగ్నికో యడవినక్కలకో సమర్పింమను.

883 క్షమగలట్టియతఁడు సాధుత్వశోభిల్లు, నోర్పుఁబోలునట్టి దుర్విఁ గలదె?
తన్నెవచ్చు మేలు తన్నైన నొనగూడు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

క్షమావాన్ యాతి సాధుత్వం నాస్తి కాఽపి క్షమా సమా।
క్షమయా వేమ! కీర్తి స్స్యాత్ శ్రేయాంసి బహుళానిచ॥

తా॥ ఓర్పునుబోలు మంచిగుణము మఱొకటిలేదు. ఓర్పుగలవాఁడే సాధువనఁబరగును. తేజశ్శాలియగును. లాభములఁబొందును.

884 హేమనగము చేత నెప్పుడుఁగలవాఁడు, వెండికొండమీఁద వెలయువాఁడు
ఎత్తవలసె బిచ్చ మేమనవచ్చురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ।

యస్య హస్తే కాంచనాద్రిః నివాసో రజతాచలే।
సోఽపి వేమావనో భూవా భిక్షార్థం వ్యచరత్ ఖలు॥

తా॥ బంగారపుకొండ(ధనుస్సుగా)చేతియందుఁగలవాఁడు. వెండికొండ మీఁదఁ గాపురముఁ జేయువాఁడు నగు శివుఁడు బిచ్చమెత్తవలసివచ్చెను. ఇఁకఁ జెప్పెడిదేమి!

885 సుఖములెల్లఁదెలిసి చూడంగ దుఃఖముల్, పుణ్యములును పాపపూర్వములె
కొఱతమీఁది దొంగ కోర్కులవిధము సూ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సుఖాని వేమ! సర్వాణి దుఃఖాంతాని తథైవ చ
పుణ్యాని పాపరూపాణి శూలే చోరమనోరథాః॥

తా॥ సుఖములును దుఃఖముఁ గల్గించునవే. పుణ్యకార్యములును బాపముఁ గల్గించునవే. సంసారికాంక్షలు కొఱతవేయఁబడిన దొంగ యొక్క కోరికలవంటివే సుమా.

886 సాహసమునసైన సత్యముచేసైన, మోహబుద్ధి విడిచి ముక్తి నెఱిఁగి
చిత్తి చదిని గురునిఁ జెలరేఁగియుండుము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సత్యేన సాహసేనాపి త్యక్త్వా మోహమతిం బుధ!।
జ్ఞాత్వా ముక్తిం వేమ! చిత్తే గురుం స్థాప్య ప్రవర్తయ॥

తా॥ సాహసముచేఁగాని ఋజుత్వముచేఁగాని మోహమును వీడి ముక్తి మార్గము నెఱిఁగి మనస్సును నిలిపి సద్గురువు నాశ్రయించి తరింపుము.

887 సవతితల్లిచూడ సాకుల సెఱుపును, స్వంతతల్లి కలెను సైపదెపుడు
వింత లణఁచి లోన విజ్ఞానమందుము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సపత్నీజననీ వేమ! సదా రంధ్రగవేషిణీ।
న స్వమాతేవ సహతే హ్యాభ్యాన్తో జ్ఞాన మాప్నుహి॥

తా॥ సొంతతల్లి సహనముఁజూపినట్లు సవతితల్లి చూపక చాడీలుచెప్పును. కన్నతల్లివంటి నీయంతఃకరణమును నమ్మి విజ్ఞానమందుము. సవతితల్లి వంటి వింతల (బాహ్యదృశ్యముల) నమ్మకుము.

888 శక్తికలుగు పనులు చక్కఁగా నెఱవేరు, భక్తికలుగుపూజ ఫలమునిచ్చు
యుక్తికలుగుమాట యొప్పును భువిలోన, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సక్త్యా సమ్యక్క్రియా లభ్యా భక్త్యా పూజా ఫలప్రదా।
యుక్త్యా చ సహితం వేమ! వచనం రాజతే సదా॥

తా॥ సామర్థ్యముకల పనులు నెఱవేరును. యుక్తికలుగు మాట శోభిల్లును. భక్తికలుగుపూజ ఫలితమిచ్చును.

889 శ్వాస నాఁగి విడిచి సాధింపనేర్చిన, మోసపోక ముక్తి మూటఁగట్టు
దోసకారిగుణము గాసిఁబెట్టకపోదు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యో వేమ! నిర్జితశ్వాసః సాధితుం శక్నుయాత్ ఫలమ్।
స ముక్తిం యాతి నిర్మోహో దుర్గుణః కిం న బాధతే?॥

తా॥ దుర్గుణము బాధపెట్టకపోదు. వాయుసాధకమున మనస్సును లొంగఁదీసిన మోసపోక ముక్తి మూటఁగట్టవచ్చును. (ప్ర) మనః కృతం కృతం మన్యే న శరీరకృతం కృతమ్, యేనైవాలింగితా కాంతా తేనైవాలింగితా సుతా।

890 వీరశైవధర్మవిధము లెఱింగియు, బ్రహ్మవిద్యమీఁదఁబరఁగెనేని
తెలఁగి పులికి బంటు సింగపుఁబిల్లయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

య స్తు ధర్మాన్ వీరశైవాన్ వేత్తి స బ్రహ్మవర్త్మని।
యది తిష్ఠే చ్చరే ద్వేమ! సింహో వ్యాఘ్రభటో యథా॥

తా॥ త్యాగబుద్ధికల వీరశైవధర్మమెఱింగి యాపై బ్రహ్మవిద్యమీఁద నాసక్తి కలిగినఁ బులికి సింగపుఁబిల్ల బంటుగా నున్నట్లుండును.

891 రాయిరాయిఁ జేర్చి రాయఁగా రాయఁగా, నున్నయైనయట్టు లన్ని పనులఁ
బాటుఁజేసినంత పరిపాటియగునయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

శిలాయాం శిలయా వేమ! ఘర్షితాయాం ముహుర్ముహుః ।
స్నిగ్ధం యథా తథా కార్యకరణాత్ స్యాత్ప్రయోజనమ్ ॥

తా॥ రాయియు రాయియు జోడించి రాపాడించిన నున్నగా నగునట్లు సమస్తకార్యములు సాధించినకొలఁది నెఱవేరఁగలవు.

892 బంటుతనముఁ గాదు బలముతోఁ గట్టగా, వెంటనుండి మనను వెతలఁబరచు
నింటగెల్చి రచ్చ నిల గెల్వవలెనయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

న పౌరుషం బలాద్వేమ ? బహిశ్శత్రువిదారణమ్ ।
వ్యథతేఽన్తర్మనో గేహే జిత్వా విధ్యాజ్జయేత్ఖలు॥

తా॥ మనస్సు తనతోనుండి బాధల నొందించును, అది జ్ఞానముచేతనేకాని శరీరబలముతో లొంగదు. ఇంటగెల్చి రచ్చ గెలువవలెను.

893 అరుణు నుదయసంఖ్య యస్తమానముసంఖ్య, జననమరణసంఖ్య జాతిసంఖ్య
దీని నెఱిఁగి యోగి ధీరుఁడైయుండును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సూర్యోదయాస్తంభావానాం జాతీనాం మృత్యుజన్మనామ్ ।
సంఖ్యాం జ్ఞాత్వా వేమ ! యోగీ ధీరస్సన్ వర్తతే సదా ॥

తా॥ ఎన్ని సూర్యోదయములు, ఎన్ని సూర్యాస్తమయములు, ఎన్ని జననములు, ఎన్ని యుపాధులు, వీని నెఱింగియే యోగి ధీరుఁడగును.

894 సతులఁజూడఁజూడ సంసారి కాఁగోరు, సుతులు పుట్టఁ బుట్ట వెతలఁబడును
గతులుఁజెడఁగఁజెడఁగఁ గర్మమంచేడ్చును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ముహుర్దృష్టాసు యోషిత్సు వేమ ! సంసారితాం వ్రజేత్ ।
సుతోదయే వ్యథా మీయాత్ భ్రష్టః 'కర్మేతి, రోదితి ॥

తా॥ స్త్రీలఁ జూచినకొలఁది సంసారి కాఁగోరును. పిల్లలు పుట్టినకొలఁది కష్టములపాలగును. కలిసిరానప్పుడు 'నాకర్మ' అని యేడ్చును.

895 మానసమున మంచి మల్లెపూలచవికె, బావిఁదోటఁజేసి బాలఁగూడి
భోగినయ్యెదననఁ బోయెఁబో కాలంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మల్లికామండపం వాపీం వనం నిర్మాయ కన్యయా ।
రమేఽహమితి వేమైవం చింతత స్సమయో గతః ॥

తా॥ మనస్సులో "మంచి మల్లిపూలతోటవేసి యందలి నూతిగొడ్డున నరపపై చక్కని కన్నెపిల్లతో హాయిగాఁ గాలము గడుపుదు" నని యనుకొనుచుండఁగనే కాలము తీరిపోవును.

896 మర్మమెఱుఁగలేక మతములు కల్పించి, యుర్విజనులు దుఃఖమొందుచుంద్రు
గాజుటింటఁ గుక్క కళవళపడురీతి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మర్మానభిజ్ఞా వేమోర్వ్యాం కల్పయిత్వా మతాని చ ।
శోచంతి హి జనాశ్శ్వేవ భ్రాంతః కాచకృతే గృహే ॥

తా॥ గాజుటింటఁ దన ప్రతిబింబములఁ జూచి కుక్క కలవరపడునట్లు రహస్య మెఱుఁగక మతములు కల్పించుకొని జనులు దుఃఖ మొందుచున్నారు. (వి) ఉద్ధరే దాత్మ నాఽత్మానం, నాత్మాన మవసాదయేత్, ఆత్మైవ హ్యాత్మనో బంధు రాత్మైవ రిపు రాత్మనః॥ (గీత)

897 మంచిగంధముఁగన మనసురంజిల్లును, ఎంతొవాసననుచు నెన్నుచుందురి
తా మెఱుంగలేరు తమపూర్వవాసనల్, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమాశు చందనే దృష్టే మనో హ్యాప్యతి గణ్యతే ।
తద్వాసనా న జానంతి స్వయం స్వాః పూర్వవాసనాః ॥

తా॥ మంచిగంధపు వాసన మనస్సును రంజింపఁజేయ 'నాహా! యెంత మంచివాసన, అని వర్ణింతురు. కాని తమ పూర్వవాసనల గమనింపరు.

898 పూతగడ్డి కేల పుట్టించె వాసన?, కనకము తనకేమి కల్గఁజేసె?
బ్రహ్మచేతలెల్లఁ బాడైనచేతలు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమోశీరఘాసస్య కిం సుగంధః ప్రకల్పితః? ।
స్వసై హేమ్నాపరాద్ధం కిం? బ్రహ్మచేష్టా నిరర్థికాః ॥

తా॥ బ్రహ్మ అపరువట్టివేళ్ళకు సువాసనఁ గల్పించి బంగారము తన కేదియో యపకారముఁ జేసినట్లు దానికి లేకుండఁ జేసెను. ఇట్లే బ్రహ్మ చేఁతలన్నియు నిష్ప్రయోజనమైనవే సుమా!.

899 నింగికెగయువాఁడు నేలలోకమున లేఁడు, బంగుఁద్రాగువాఁడు బలియఁబోఁడు
కొంగయోగములను గోర్కు లడంగునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అభ్రగామీ న లోకేఽప్తి న బలీయాన్ కలంజభుక్ ।
బకయోగైః కింతు వేమ! వాంఛానాశో భవేత్తలు? ॥

తా॥ ఆకాశమున కెగురు యోగిలేఁడు. బంగుఁద్రాగువాఁడు బలియఁడు, బకధ్యానములఁ గోరికలు చావవు.

900 కంటిమంటచేతఁ గాముని దహియించి, కామమునను గడకు గౌరిఁగూడె
నట్టి శివునినైన నంటెను గర్మంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నేత్రాగ్నినా స్మరం దగ్ధ్వా పశ్చాద్వేమ్యాతికాముకః ।
గౌరీయుక్తోఽభవత్కర్మ తమీశమపి సజ్జతే ॥

తా॥ కంటిమంటచే మన్మథుని దహించి శివుఁడు తుదకుఁ గామమునకుఁ దట్టుకొనలేక గౌరినిఁగూడి యర్ధశరీర మిచ్చెను. అట్టి పరమశివునినైన తము కామకర్మ లొంగఁదీసివేసెను.

901 హరికిదొరకవందు రాసిరియప్పుడే, దొరకెఁగాదె? విసము హరున కరయ
నెవనికెట్టులగునొ యెవ్వఁడెఱుంగును?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ప్రాప్తా శ్రీర్హరిణా వేమ! విషః ప్రాప్తః పురారిణా।
కో విజానాతి లోకేఽస్మిన్ కస్య కా ప్రాప్తిరిత్యహో!॥

తా॥ ఒకేసమయమునఁ శాలసంద్రమున శివునకు విషమును, విష్ణుమూర్తికి మహాలక్ష్మియు దొరకె నందురు. ఎవనికర్మప్రాప్తి యెట్టిదో యెవరికిఁ దెలియును?

902 పాటివాడ నిన్నుఁ సాధింపఁగాలేరు, నైరనెపుడు నీకుఁ దప్పకున్న
భారతంబులోని పరమార్థ మిదెకదా? విశ్వదాభిరాము వినురవేమ॥

దైవానుకూల్యయుక్తం త్వాం న శక్తా స్సాధితుం పరే
యమక్తం భారతే వేమ! పరమార్థ మిదం హి తత్ ॥

తా॥ దైవము నీకనుకూలముగనున్న నిన్నెవరును సాధింపఁజాలరు. భారతమందలి పరమార్థమిదియే.

903 విత్త మొకనికిచ్చి వితరణగుణమునఁ, జిత్త మొకనికిచ్చి చెఱచివాఁడు
బ్రహ్మచేఁతలన్ని పాడైన చేఁతలు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వేమైకస్మై ధనం దత్త్వా పరస్మై దాతృతాగుణే।
చిత్తం దత్త్వా భ్రంశయతే బ్రహ్మచేష్టా నిరర్థకాః॥

తా॥ బ్రహ్మ ధన మొకనికి దాతృత్వము మఱి యొకనికి నిచ్చి పాడు పనిఁజేసెను. వాని చేఁతలన్నియు నిట్టివే

904 మ్రాను తగినదైన మహితమౌవస్తువుఁ, గా నొనర్తు రట్లుఁగాకయున్నఁ
గాల్తు రట్లుఁగాదె కర్మలమను బాళ్లు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ఉచితం దారుఫలకం వస్తు కుర్వంతి సుందరమ్।
నోచే ద్వేమ! దహంతీహ కర్మిచేష్టా స్తథావిధాః॥

తా॥ మ్రాను మంచిదైన మంచిమంచి పనిముట్లకుపయోగింతురు. లేకున్నఁ దగులఁబెట్టుదురు. అట్లే దుర్మార్గుల పాట్లుండును.

905 మఱియు దధిని ఘృతము,మ్రానులం దనలంబు,సౌమ్యసుమములందు సౌరభంబుఁ
దిలలఁదైలమట్లుఁ దేజరిల్లుఁ జిదాత్మ, విశ్వదాభిరామవినుర వేమ॥

ఘృతం దధ్ని తరుష్వగ్నిః వేమ! పుష్పేషు సౌరభమ్।
తైలం తిలేషు చ యథా చిదాత్మా రాజతే తథా॥

తా॥ చిచ్ఛక్తి (పరమాత్మ) పెరుగున నెయ్యి, మ్రానులలో నగ్ని పుష్పమునఁ బరిమళము, నూవుల నూనెయు నున్నట్లు సర్వత్రయుండును. (వి) తిలమధ్యే యథా తైలం, క్షీరమధ్యే యథా ఘృతమ్, పుష్పమధ్యే యథా గంధః ఫలమధ్యే యథా రసః, కాష్ఠాగ్ని వత్ప్రకాశేత ఆకాశే వాయువ చ్చరేత్, తథా సర్వగతో దేహే దేహమధ్యే వ్యవస్థితః।ఉ॥ గీత।

906 దశరథుండు రామధరణీశుఁబట్టంబుఁ, గట్టఁజేయుఁదలఁపఁ గట్టె జడలు
తలఁపు మనదికాని దైవికమదివేఱు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వేమ! రామస్యాభిషేకయత్నం దశరథోఽకరోత్।
జటా దధౌ తదా రామః పృథక్ చింతా పృథ గ్విధిః॥

తా॥ దశరథుఁడు రామునకుఁ బట్టాభిషేకముఁ గట్టఁ బ్రియత్నింప నతఁడు జడలు ధరించు స్థితి సంభవించెను. ఆలోచన మనది కాని దైవికము వేఱుగనే యుండును.

907 చిలుకగర్భమందు శ్రీశుకుఁ డుదయించి, మునివరేణ్యులందు ముఖ్యుఁడయ్యె
ప్రత్తికాయఁ జిత్రపటములుఁ బుట్టవా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

శుకో భూత్వా శుకీగర్భే ముక్తోఽభూ ద్వేమ ! మౌనిషు ।
చిత్రవస్త్రాణి జాయంతే న కార్పాస తేషు కిమ్ ? ॥

తా॥ ప్రత్తికాయవలన చిత్రవిచిత్రవస్త్రములు తయారగునట్లు సామాన్యవ్యక్తులవలననే విశిష్టులును జన్మింతురు. చిలుకకడుపున శ్రీశుకుఁడు జన్మించి మునిశ్రేష్ఠులయందు ముఖ్యుఁడాయెను.

908 నీచగుణములెల్ల నిర్మూలమైపోవుఁ, గొనవలేదు సుజనగోష్ఠివలన
గంధ మలఁద మేనికంపడఁగినయట్లు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సాధుగోష్ఠ్యా [illegible] నీచగుణ [illegible] ।
[illegible] ॥

తా॥ గంధ మలఁదుకొనిన శరీరమునందలి కంపు పోవునట్లు సుజనగోష్ఠివలన నీచగుణములన్నియు నిర్మూలమగును.

909 టక్కరులనుగూడి యక్కసక్కెములాడ, నిక్కమైనఘనుని నీతిచెడును
ఉల్లితోఁటఁబెరుగు మల్లె మొక్కకరణి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కపటైః క్రీడ [illegible] ఘనో [illegible] విగు [illegible] వేమ ।
పలాండువనే వేమ ! మల్లికేవ ప్రవర్తితా ॥

తా॥ ఉల్లితోటలోఁ బెరుగు మల్లెమొక్కవలె నీచులతో నెక్కసక్కెములాడు ఘనునకు గౌరవము చెడును.

910 తగుపుచ్చను భువి తేయెల్లఁదొక్కిన, మురగ కంతకఁత పెరుగుచుండు
నొరులు తిఁయుటన్న నోగు సిగ్గఁయఁగునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

బహుబీజా య [illegible] సిరి పండహంతా వ్యహో !।
తథా వేమ ! [illegible] దుర్జన విద్యాఽశ్కం గచ్ఛితస్తుపమ్ ? ॥

తా॥ రేగుపచ్చను (బహుబీజమును) రాత్రియంతయుఁ ద్రొక్కినను నాశనముకాక పెరుగుచునే యుండునట్లు నీచుఁడన్ని తిట్లుతిన్నను సిగ్గుపడక నీచకార్యములే తలచు చేయుచుండును.

911 ఓర్పులేనిభార్య యున్నఫలంబేమి?, బుద్ధిలేనిబిడ్డ పుట్టనేమి?
సద్గుణంబులేని చదువులేయేలయా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

క్షమాపిహీనయా భార్యయా కిం ఫలం భవేత్ ? ।
కిం జాతేన సుతేనాపి విద్యయా వినయద్రుహా ? ।

తా॥ ఓర్పులేనిభార్య యుండినను, బుద్ధిలేనిబిడ్డ పుట్టినను, సద్గుణములేని చదువుఁ జదివిన నేమిలాభము?

912 ఖలులు తిట్టిరనుచుఁ గలవరపడనేల?, వారితిట్లనేమి వాసిచెడును?
సజ్జనుండు తిట్టు శాపంబగానయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఖలాశ్శపంతీతి వృథా వేమ ! ఖేదేన కిం ఫలమ్ ? ।
తచ్ఛాపైర్న ప్రథాఽపైతి శాపః స్యసతి సజ్జనే ।

తా॥ దుష్టులు తిట్టినదానఁ గొఱుఁత లేదు. కాన కలవరపాటు పడనక్కర లేదు. సజ్జనులుతిట్టిన నది శాపమగును.

913 దానధర్మములను దగ రేపు రేపని, కాలవ్యయముఁజేయుఁ గష్టజనుఁడు
తానునేమిఁగునో తనబ్రతుకేమౌనో, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దానాదిషు నయేత్కాలం శ్వశ్శ్వ ఇత్యేవ కష్టధీః ।
కిం స్యాద్వేహ స్వయం వేమ! కిం స్యాద్వా హ్యాయుజీవనమ్॥

తా॥ దానధర్మములను రేపు రేపు అని యజ్ఞాని కాలవ్యయముఁ జేయును. తానేమగునో! బ్రతు కెట్లౌను! రేపటిసంగతి యేమో!

914 ఎల్లలోకములను నేకమైవున్నదో, తల్లిపిల్లనందుఁ దగులువడియె
నిస్తరంగవార్ధి నియతిని జూడుము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సర్వలోకేఽస్తి యద్వస్తు మాతాశిశుగతం హి తత్ ।
నిస్తరంగాబ్ధిసమయా నియత్యా వేమ ! పశ్య తత్ ॥

తా॥ తల్లి పిల్ల మధ్య నేప్రేమకలదో యాపరమాత్మసంబంధమే యెల్లలోకముల నిండియున్నది. గంభీరజలధివలె నిశ్చలమనస్సునఁజూడుము.

915 వలయునన్న రాదు వద్దన్నఁ బోదది, తొలిపలికినకర్మ ఫలమటంచు
నుల్లమందు దలఁచుచుండుటే ధర్మంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యదీచ్ఛతి న వేమైతి నాప్తైతి యది నేచ్ఛతి ।
ప్రాక్కర్మఫలమిత్యేవ సంచింత్యేద్ధి [illegible] వ్యాది ॥

తా॥ పురాకృతకర్మఫలము [illegible]వలెనన్న వచ్చునదియు [illegible]వలెనన్నఁ బోవునదియుఁ గాదు కాని హృదయమునందు దలఁచుచుండుటయే ధర్మము.

916 తనకుఁ బ్రొద్దుపోని తరుణంబునైనఁ బో, [illegible] విద్యమైన
నతిత వినవలె ప్రియునికోఁ [illegible], విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

విద్యాధికాఽప్రియోఽపి వా యది కాలో న గచ్ఛతి ।
కాకధ్వనిం వల్లభాయ [illegible] వేమ! న [illegible] కిమ్?॥

తా॥ వినుట కిష్టములేకపోయి[illegible] గా[illegible] వినుమైనను మంచి చెడ్డలు వినుట మంచిది. ప్రియునిరాక[illegible] ప్రియురాలు కర్ణకఠోరమైనదైననుఁ గాలక్షేపము[illegible] [illegible]టలేదా?

917 అగ్నిశిఖలయందు [illegible], [illegible] ధ్యాన మమరనునిచి
ఆహుతియగువెన్క హరుని నర్చింపుము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అగ్నిజ్వాలాసు [illegible] ధ్యానమేవ చ ।
నిధాయ సుమతానాం [illegible] దాశివమ్ ॥

తా॥ ఈశ్వరధ్యానమున [illegible], [illegible]యందు ధర్మముఁ గావించి విష్ణుటఁ బరమేశ్వరు[illegible]. (1) [illegible]? యత్ప్రీతి కరం మురారేః। 2 [illegible] కార్యం కిం? కిం విధేయం? మలినమ్ శివార్చా॥ [illegible]

918 ఆశలనెడిత్రాళ్ళ నఖిలజంతువులును, [illegible] గాన నిట్టలమున
జ్ఞానమనెడిచురియఁ బూని కోయఁగఁగాను, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఆశాపాశై ర్నిబధ్యంతే [illegible] వేమ! జంతవః ।
తతో జ్ఞానాసినా ఛేత్తవ్యాః ఖలు సర్వశః ॥

తా॥ ఆశలనుత్రాళ్లచే జీవి బంధింపఁబడుచున్నది. కాన జ్ఞానమను కత్తిచే నాత్రాళ్లఁగోసి బంధవిముక్తుఁడ వగుము.

919 జల్లిమాటలనుచు జగమునందిరిగెడు, కల్లగురుఁడుకట్టుఁ గర్మచయము
పల్లపురుగుచేరి పలవింపఁజేయదా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వదన్ ప్రగల్భవాక్యాని వేమాగురు రటన్ భువి ।
బధ్వా కర్మసు బాధేత దంతవిష్టః క్రిమి ర్యథా॥

తా॥ పంటిలోఁ బురుగుచేరి బాధఁ గల్గించునట్లు కల్లబొల్లిమాటలఁ బలికి లేనిపోని కర్మల నంటఁగట్టి గురువను మోసగాఁడు లోకమునకు బాధఁ గల్గించుచున్నాఁడు.

920 అదిమి మనమునిల్పి యానందకేళిలో, బ్రహ్మమయుఁడు ముక్తిఁబడయఁగోరు
జిహ్వరుచులచేత జీవుండు చెడునయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ! బ్రహ్మమయ స్థితో నియమ్యానందకేళిషు ।
నిధాయ ముక్తిం లభతే జీవో జిహ్వారసైర్హతః ॥

తా॥ జిహ్వాది అల్పసుఖములకు మరిగి జీవుఁడు చెడును. ముక్తినిఁ గోరి మనస్సునిల్పి బ్రహ్మానందమయుఁడు ఆనందకేళిలో నోలలాడును.

921 అనువుఁగానిచోటఁ బనిగొనిజూదము, వాడి కూడి యోడి యడవిఁజొచ్చె
ఘనునిజాడఁజూచి కపటము మూర్ఖత, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ద్యూతక్రీడానిర్జితస్స ప్రవిష్టస్స తతో వనమ్ ।
ఘనస్య పద్ధతిం దృష్ట్వా వేమ! వర్జయ మూర్ఖతామ్ ॥

తా॥ దుర్వ్యసనములయందలి మూర్ఖత ద్యూతాదుల నాడి యోడి వనవాసముఁ జేసిన ఘనులజాడ తెలిసియైన విడువుము.

922 ఇహమునందుఁబుట్టి యింగితమెఱుఁగని, జనులనెంచి చూడ స్థావరములు
జంగమాదులనుట జగతిని పాపంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఇహోద్భూయ జనా వేమ! యే విజానంతి నేంగితమ్ ।
స్థావరాణీతి తే జ్ఞేయా న వాచ్యా జంగమా ఇతి ।

తా॥ ఇంగితజ్ఞానశూన్యులు (పరాభిప్రాయమును గుర్తెఱుంగని ఛాందసులు) తిరిగెడి జంగమసృష్టిలోనివారైనను వారిని స్థావరములలో (చలించని మొద్దులలో) జమకట్టుటయే మంచిది.

923 ఉత్తతిత్తి దీని యుపయోగములు లేవు, తిత్తికొఱకుఁ జెడును దేవులాడి
కత్తిమీఁదసాము కడతేరలేఁడయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అనయా సోపయోగాస్స్యుః వేమేయం రిక్తభస్త్రికా ।
సత్యేద్యాంత స్యర్థసత్తి దుస్సాధ్యం ఖల్వసివ్రతమ్॥

తా॥ ఉత్తతిత్తి దేహము దీని ధారణ యోగము జ్ఞానసాధనమే. మానవుఁడీతిత్తికొఱకే ప్రాకులాడి చెడుచున్నాఁడు, కాని కత్తివాయిపై సామైన నియమనిష్ఠల పాటింప జాలకున్నాఁడు.

924 ఒకనిఁ జెఱుతుననుచు నుల్లమందెంతురు, తనకుఁగల్గుచేటుఁ దామెఱుఁగక
తమ్ముఁ జెఱుచువాఁడు దైవంబులేఁడొకో!, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఆత్మనాశ మజానంత ఈహంతే పరనాశనమ్ ।
తేషాం నాశకరం దైవం నాస్తి కిం? వేమ! చింతయ ।

తా॥ ఎదుటివానిని చెడుచేయవలెనని దుష్టుఁడు మనమునఁ దలంచుచుండును. కాని తన్ను చెఱుచువాఁడు దైవమున్నాఁడని మాత్రము తలంపఁడు.

925 కఫమువిూఁది వచ్చియుఁగనులుమూతలుపడి, బుద్ధితప్పి చాలఁబుడమిపడుచు
వేళలందు నిన్ను వెదకుటసాధ్యమా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కఫే మృద్ధే మీలితాక్షే నష్టబుద్ధిర్గతస్మృతిః ।
యదీహా వర్తే వేమ! సాధ్యం కిం త్వద్గవేషణమ్?॥

తా॥ ప్రభూ! కఫము కంఠమునకుఁదాక కన్నులు మూతలుపడ బుద్ధిలేక స్మృతి తప్పునప్పుడు నిన్నుఁ దలఁప సాధ్యపడఁగలదా? కాన సదా నిన్ను స్మరించుట మంచిది.

926 చెఱకు తీపిలేమిఁ జెత్తనాఁబడునట్లు, పరగగుణములేని పండితుండు
దూఱఁబడునుగాదె? దోషమటుండఁగ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఇక్షు ర్మాధుర్యరహితో నిస్సారఇతి కథ్యతే ।
నిర్గుణో నింద్యతే సూరిః వేమ! దోషోఽస్తు దూరతః॥

తా॥ తీపిలేని చెఱకును జెత్తయనునట్లు సద్గుణములేని పండితునిఁ బామరుఁడనుటయే మంచిది.

927 శ్రవణపుటములున్న సార్థక్యమేమయా, వినఁగవలయుఁ బెద్దలనెడివన్ని
వినఁగవినఁగనీకె విశదంబు నౌఁజుమ్మ, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కిం శ్రోత్రపత్రా సార్థక్యం ? శ్రోతవ్యా విబుధోక్తయః।
శ్రుతశ్రుతే వేమ ! సర్వం తవైవ విశదం భవేత్ ॥

తా। పెద్దలవాక్యములు వినుచుండిననే చెవులున్న యుపయోగము. వినుచున్నకొలఁది యందలి విషయము నీకే బోధపడఁగలదు.

928 రాతిబొమ్మలకుల రంగైనవలువలు, గుళ్ళుగోపురములుఁ గుంభములును,
కూడుగుడ్డ తాను గోరునా దేవుండు ? విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కిం శిలాయా మూర్తిర్భ్యో గోపుర రాలయస్తథా ।
అపి కుంభైర్వేమ ! వాంఛేత్ కిమన్నాచ్ఛాదనం వసా ॥

తా। రాతిబొమ్మలకు మంచి వస్త్రములు గుళ్ళు గోపురములు కుంభములు దేనికి ? కూడు గుడ్డ దేవుఁడు కోరునా ?

929 తఱువఁదఱువఁబుట్టుఁ దనువునం దనలంబు, తఱువఁదఱువఁబుట్టు దధి ఘృతంబు
తఱువఁదఱువఁబుట్టుఁ దనువునఁదత్త్వంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మథితేమథితే వేమ ! వృక్షే సంజాయతేఽనలః ।
తథా దధ్ని ఘృతం దేహే తత్త్వం బుద్ధం తనావపి ॥

తా। తఱచినకొలఁది మ్రానుననగ్ని. పెరుగున నెయ్యి, శరీరమునఁ బరమాత్మ తెలియఁబడును.

930 ముక్తిఁగానలేని మూర్ఖజనులకెల్ల, బట్టబయలుఁ జేసి పరమపదము
దారిఁజూపు బుధుఁడు దైవంబుకాఁడొకో, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అపశ్యతాం వేమ ! ముక్తిం మూర్ఖాణాం పరమంపదమ్ ।
సువ్యక్తం యో దర్శయతే స బుధః కిం న దైవతమ్ ? ॥

తా। ముక్తిని దెలిసికొనలేని మూర్ఖులకు పరమపదమార్గమును జూపు బుధుఁడు దైవము కాఁడా ?

931 కలియుగంబునందు ఘనతకు వైష్ణవంబు, ఘనత వైష్ణవునకుఁ గల్గుమందు
కొన్దభక్తులుడిగి జనులుం(డుకొనుపన, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ.

జనా శ్శ్రద్ధాభక్తిహీనా యతో వేమ ! భవంత్యతః ।
ఘనతాయాః కలౌ నైచ్యం నైచ్యస్య ఘనతా భవేత్ ॥

తా॥ కలియుగమున జనులకు శ్రద్ధాభక్తులు లేకుండుటవలన ఘనతకు నైచ్యము నైచ్యమునకు ఘనత విపరీతపద్ధతిని గల్గుచుండును.

932 పరులఁదిట్టినంత పాపకర్మంబబ్బు, విడుప దేన్నటికిని విశ్వమందు
పరుఁడు పరుఁడుఁగాఁడు పరమాత్మయౌనయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పాపకర్మ సమాప్నోతి వేమేహ పరదూషణాత్ ।
పరః పరో న భవతి పరమాత్మా హి కేవలమ్ ॥

తా॥ పరుఁడు పరమాత్ముఁడు. పరుని (ఇతరుని) దిట్టిన బాపము సంభవించి విడువకుండును. (వి) తా నహం ద్విషతః క్రూరాన్ సంసారేషు నరాధమాన్, క్షిపా మ్యజస్ర మశుభా నాసురీ ష్వేవ యోనిషు॥ గీత॥

933 అతిహితమగునట్టు లాడినమాటకు, సంతసింతు రెల్ల సత్పురుషులు
అధికభాషణంబు లాయాసదంబులు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యథోచిత వాక్యేన మోదంతే సర్వసజ్జనాః ।
వేమాధికాని వాక్యాని వృథాయాసఫలాని హి ॥

తా॥ మిక్కిలిహితవగునట్టు లాడిన మితమైన మాటలకు సజ్జను లానందింతురు. అధికసంభాషణ మాయాసముఁ గల్గించునదిమాత్ర మగును. (వి) హితం మనోహారి చ దుర్లభం వచః॥

934 కూర యుడుకువెనుక కూడునా కసవేర, మెఱుకగల్గి మునుపె యేరవలయు
స్థలముఁదప్పువెన్క ధర్మంబుపుట్టునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఘాసస్య శకపాకాంతే న పృథక్కరణం మతమ్ ।
ప్రాగేవమేవ పృథక్కుర్యాత్ కుతో ధర్మః స్థలే గతే ? ॥

తా॥ ఆకుకూరలలోని గడ్డి పురుగులు మొదలగువానిని గూర యుడుకుటకుముందే యేరవలయును. అట్లె తరుణము తప్పకుండ ధర్మమును జేయవలయును

935 **గుణముతీరులేక కులమెల్లఁ జెడిపోవు, స్త్రీలనడతవలన సిగ్గుఁబోవు**
చవిటినేలవలన జలమెల్లఁ జెడిపోవు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

గుణాభావే కులం నష్టం స్త్రీదుర్గత్యా త్రపా గతా ।
ఊషరక్షేత్రగం వేమ! జలం భ్రష్టత్వ మాప్నుయాత్ ॥

తా॥ చవిటినేల జలము, స్త్రీలనడతవలన సిగ్గు, గుణముతీరులేక కులముఁజెడును.

936 ఱక్కుటెక్కువీథిఁ జిక్కఁగా వెలువడఁ, గుక్కలెన్నొ వెంటఁ గూయఁదొడఁగు
ఘనుని గౌరవ్వలేని కాపురుషులటులు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ।

అశ్వ మారుహ్య రథ్యాయాం గచ్ఛంతం వేమ! పూరుషమ్ ।
[illegible] ఖలాః ॥

తా॥ గుఱ్ఱము [illegible] మొఱుగు నట్లు గొప్పవానిని [illegible] యుచుందురు.

987 పక్కఁజేరిపలుక నొక్కమాటయె చాలు, పెక్కు లేల వట్టి పిచ్చిలులరయ
దిక్కుగ్రుద్ది మ్రొక్కు నొక్కఁడు చాలఁడా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

విజ్ఞాయ పక్కం [illegible] వాక్యం [illegible] ।
బహు [illegible] కిం వేమ! ? [illegible] ॥

తా॥ పెక్కు పేలుడుమాటలకన్న నిరియ సుపస్థితితోఁగూడిన యొక్క మాటయే మేలు. అట్లే భక్తిగల నమస్కారమొక్కటే యైనను మంచిదే.

938 **అల్పుఁడైననేమి యధికుఁడైనను నేమి, చెప్పవలయురీతిఁ జెప్పినాఁడ**
హరుని యెఱుకలేక యణువు నల్లాడునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

భవే దల్పో వాఽధికో వా వక్తవ్యం కథితం మయా ।
వినాజ్ఞాం వేమ! దేవస్య పత్రం చలతి కిం భువి? ॥

తా॥ ఆభగవంతుని యాజ్ఞలేనిది యొక్కయాకైనఁగదలదు. అల్పుఁడ వగుదువుగాక. అధికుఁడవగుదువుగాక చెప్పవలసినమాటఁ జెప్పివేసితి (వి)
ఉపస్థితే ప్రాణహారే కృతాంతే కి మా కార్యం సుధియా ప్రయత్నాత్?
వాక్కాయచిత్తైః సుఖదం యమఘ్నం మురారిపాదాంబుజచింతనం చ॥

939 కంకుభట్టనంగఁ గాషాయములఁగట్టి, కొలిచె ధర్మరాజు కోరి విరటుఁ,
గాలకర్మగతులఁ గనిపెట్టలేరయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సిషేవే వేమ! కాషాయైః కంకుభట్టాఖ్యయా పురా ।
విరాటం ధర్మ[illegible]యా గతయః కాలకర్మయోః ॥

తా॥ ధర్మరాజంతటివాఁడు కాషాయవస్త్రములధరించి కంకుభట్టు అను పేర సామాన్యరాజగు విరటుని సేవఁజేసెను. ఏకాలమున నేకర్మ దాపురించఁగలదో యెవరు కనిపెట్టఁగలరు ?

940 కట్టెయందు నిప్పుఁ గానని చందమో, తనువునందు నాత్మ తగిలియుండు
మఱుఁగుఁదెలిసి పిదప మార్గ[illegible]వలెనయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నేంధసే దృశ్యతే వహ్నిః పృథగాత్మాపి త[illegible] తథా ।
మర్మ జ్ఞాత్వా వేమ! పశ్చా[illegible] కుర్యాత్తదవలంబనమ్ ॥

తా॥ కట్టెయందు నిప్పు [illegible] శరీరమున బ్రహ్మపదార్థము (ఆత్మ) [illegible]యున్నది. దాని [illegible] యందైక్యమగుటకుఁ బ్రయత్నింపవలెను.

941 ధర గ్రహములు రాశిఁ జరియించుచుండి[illegible] చెడుగుఁ గానుపించుచుండఁ
బురుషయత్నమనుచుఁ బొంగుదురేలయా ?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] గ్రహేషు సర్వేషు వేమ! రాశిచరిష్ణుషు ।
సదసత్ఫలాని దృ[illegible] కిం స్వపౌరుషమ్ ॥

తా॥ పుట్టినప్పుడే నవగ్రహములు ద్వాదశరాశుల సంచరించుపద్ధతి ననుసరించి జాతకచక్రము తయారగుచుండ నజ్ఞానులు తమపురుష ప్రయత్నమని యేల పొంగుదురో తెలియకున్నది.

942 ధర్మబుద్ధిచేత దైవంబుఁదెలిసినఁ, గాలుఁడేమి చేయఁగలఁడు ప్రజల
ధర్మమంటి వెంట దైవంబుగానుండు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దైవే జ్ఞాతే ధర్మబుద్ధ్యా కిం కుర్యాదంతకః ప్రజాః ।
ధర్మః పృష్ఠగతో వేమ! సదా దైవాయతే ఖలు ॥

తా॥ ధర్మబుద్ధిచే దైవమును దెలిసికొనిన జనుల యముఁడేమియుఁ జేయఁజాలఁడు. ధర్మమే వెంటనుండి దైవముగ గాపాడుచుండును.

(వి) పరోపకారార్థ మిదం శరీరమ్.

943 కొండికొండ పసిడికొండగుండనకుండ, దేవుడేలపోయి తిరిపెమెత్తె
దైవబలము కాని తనబల్మికాదయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ ! రాజరాజస్యాద్రి యస్య స్తస్య విభుః కథమ్?।
భిక్షార్థ మచర ద్యస్మాం బలం దైవస్య నాత్మనః ॥

తా॥ దైవబలమేకాని మనబలము పనిచేయదు. వెండికొండ(నివాసము) బంగారపుకొండ (ధనుస్సు) గనకున్న శివుఁడు బిచ్చమెత్తుకొనలేదా? (వి) ధిక్ ధిక్ వృథా పౌరుషమ్.

944 హంస మానసోద సంటక తిరిగిన, యట్లు కర్మవశము నంటకుండ
యోగి తిరుగు సకలభోగంబుతోడను, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

మానసాం బ్విస్పృశన్ హంసో యథా వేమ! సదా చరేత్।
అసక్తః కర్మసు చరన్ తథా భోగాన్వితో యతిః ॥

తా॥ హంస మానస సరస్సున నీరంటకుండ సంచరించినట్లు సకల భోగములు కల్గియు యోగి భోగలంపటుఁడుకాక సంచరించును. (వి) యో న హృష్యతి న ద్వేష్టి న శోచతి న కాంక్షతి, శుభాశుభపరిత్యాగీ భక్తిమాన్యస్స మే ప్రియః । గీత ।

945 తనువనఁదగునింటఁ దగశత్రుమిత్రులఁ, దెలియుతేనివాని తెలివదేల ?
తెలిసి చక్కఁబరుపఁ దివ్యామృతంబదే, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

దేహాఖ్యేపి వేమ ! గేహే శత్రుమిత్రాణి తత్త్వతః ।
అజానతః కిం జ్ఞానేన? తద్ధి సమ్యక్కృతేఽమృతమ్ ॥

తా॥ ఈశరీరమనునింటిలోఁగల కామక్రోధాదిశత్రువుల, శమదమాది మిత్రుల పద్ధతిఁ దెలియనితెలివి యెందులకు? తెలిసి యాంతరంగికములగు గందరగోళములఁ జక్కఁజేసినఁగాని దివ్యానందామృతము లభింపదు.

946 ఆవుచన్నుఁదిటికి యాపాలఁగాచినఁ, జేరిపెరుగు వల్ల చేసినఁగలుఁగు
దవిలి లోనఁగల్గు నవనీత మట్లురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమ ! ధేనుస్తనా దుగ్ధే తప్తే పయసి తక్రమాత్ ।
దధితక్రాహ్వయం చాంశః నవనీతం తథా పరమ్ ॥

తా॥ ఆవుపాలఁబితికి కాచి తోడుఁబెట్టినఁ బేరుకొని గట్టిదగు పెరుగగును. పెరుగుఁదఱచినఁ జల్లయు, వెన్నయు, లభించును. అట్లే యాంతరంగిక పరిశోధనవలనఁగాని యాత్మజ్ఞాననవనీతము లభింపదు.

947 **ప్రణవమొఱుఁగనతఁడు భక్తుండుకాఁడు, జ్యోతిఁజూడనతఁడు యోగికాఁడు నిత్యమెఱుఁగనతఁడు నిర్వాణికాఁడు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥**

నాజ్ఞాతః ప్రణవో యేన నాదృష్టో జ్యోతిరవ్యయః మునిః ।
న వేత్తి నిత్యం యో వాపి నిర్వాణీ న భవేద్ధి సః ॥

తా॥ ప్రణవనాదమెఱుఁగనివాఁడు భక్తుఁడుగను జ్యోతినిఁగాంచనివాఁడు యోగియు శాశ్వతపదార్థమును దెలియనివాఁడు మోక్షకామియుఁగానేరఁడు.(వి) తైలధారావ దచ్ఛిన్నం దీర్ఘఘంటానినాదవత్,అవాచ్యం ప్రణవస్యార్థం, యస్తం వేద సవేదవిత్,అనాహతస్య శబ్దస్య తస్య నాదస్య యో ధ్వనిః,ధ్వనే రంతర్గతం జ్యోతిః జ్యోతి రంతర్గతం మనః॥ ఉ। గీత।

948 **గురువుశిష్యుఁడనఁగఁ గొనలెట్టు మొదలెట్టు, గురువుశిష్యుఁడనెడి గుఱుతులెట్లు గురునకుండఁదగిన పరువులేకుండిన, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥**

ఆద్యంతౌ తత్త్వతో వేమ ! కౌ స్యాతాం గురుశిష్యయోః ।
యదినస్యాద్గురోశ్శక్తిః కో భేదో గురుశిష్యయోః? ॥

తా॥ గురునకుండఁదగిన పరువులేకుండిన గురుశిష్యులకుఁగల భేదమేమి?

949 **త్రాడుమెడనువేసి తనకు శూద్రత్వంబు, పోయెననెడిదెల్ల బుద్ధిలేమి మదినిలుపక త్రాడు మతికన్నుఁదెచ్చునా ?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥**

సూత్రం ధృత్వా గళే వేమ ! శూద్రతా నిర్గతాత్మనః ।
ఇతిభావ స్తు మూఢత్వం తేజస్వీ స్యా జ్జితేంద్రియః ॥

తా॥ త్రాడును మెడలోవేసికొని నాకజ్ఞానము నశించినదని పలుకుట సరియైన బుద్ధిలేకపోవుటయే. మనస్సును నిల్పలేక జ్ఞానవిహీనత నున్నఁ ద్రాడు బ్రహ్మవర్చస్సు నీయఁగలదా?

950 **బాలచనులు పూలబంతులఁబోల్తురు, పాల్గొలుమాలినట్టి భ్రాంతులవని మాంసఖండ మందు మతియేమియున్నది ?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥**

వక్షోశా వేమ! కన్యాయాః పుష్పగుచ్ఛసమావితి ।
వర్ణయం త్యలసా భ్రాంతాః కిం స్యాత్తన్మాంసఖండయోః ॥

తా॥ మాంసప్రముద్దలగు కన్యల స్తనములఁ బనికిమాలిన భ్రాంతికల కాముకులు పూలబంతులనియు మహోవేవోయనియు వర్ణింతురు. (వి) ఏతన్మాంసవసాదివికారం మనసి విచింతయ వారంవారమ్‌। భజగోవిందం॥

951 బాల్యమందు నీవు బహువిధంబులఁబ్రీతి, చప్పరించినట్టి స్తనములను
మోహమింతయేల ? మూఢాత్మ ! తెలియరా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

బాల్యే త్వం బహుధా వేమ! యౌ స్తనౌ వపిబ స్స్వయమ్‌।
తద్గతే వి మోహేన కిం? మూఢాత్మన్‌! విచింతయ ॥

తా॥ మూఢజీవా ! బాల్యమందు నీవు చప్పరించిన స్తనములకొఱకై మోహ మేలరా? ఆలోచించు. (వి) కో దుర్జయః సర్వజనైః? మనోజః।

952 విటునిఁజేరఁగోరి వీధినిమదినుంచు, పడఁతిరీతిఁబరముఁబ్రాప్తి నగుణ
గుణములన్ని మఱచి గుర్తించి చూడుము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ప్రాప్తుకామా విటం వీధ్యాం దత్తచిత్తేవ కామినీ ।
అగుణస్సన్‌ పరం గంతుం వేమ! విద్వాన్‌ యతేత వై ॥

తా॥ విటునిఁ గూడుటకు వానిరాకకై వీధినిమదినుంచు విటకత్తెవలె నన్నిగుణములు మఱచి పరమాత్మధ్యానముననే మునిఁగియుండ వలెను. (వి) జ్ఞానా ద్ధ్యానం విశిష్యతే। గీత।

953 జిహ్వరుచులఁగోరు జీవించునంతకు, పతియుఁబతియుఁగోరు సుతధనంబు
హవ్యవహుఁడుఁజూడ నందఱిఁగోరును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యావజ్జీవం రసం జిహ్వా వాంఛే ద్వేమేహా దంపతీ ।
వాంఛేతాం పుత్రకధనం వాంఛే త్సర్వాన్‌ హుతాశనః ॥

తా॥ జీవించియున్నంతవఱకు స్త్రీ పురుషులు జిహ్వకై రుచులనే కోరుచున్న. సంతానమునకై సంసారమునే కోరుచున్నఁ, దుద కగ్ని హోతుడ్రుఁడు తనలోఁ గలుపుకొనుటకే కోరును.

954 దోఁపునిచ్చువాఁడు తులలేనిపెఱదాత, దోఁచుకొన్నవాఁడు ద్రోహియగును
పాపపుఁజూపువాఁడె పరమపూజ్యుండగు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

సర్వదో నిస్తులో దాతా ద్రోహీ సర్వాపహారకః ।
గమ్యం గమయతే వేమ! య స్సపూర్ణో మహాన్ గురుః ॥

తా॥ దోచుకొన్నవాఁడు ద్రోహి. దో నిచ్చువాఁడు నెఱదాత. అట్లే తన కాధారుఁడగు పరమాత్మను జూపువాఁడే పరమగురువుఁడు.

955 భవము పూర్వకర్మఫలము ననుభవింపఁ, గలిగెననుచు మదిని గట్టిపరచి
కష్టసుఖములేని కలిగినఁ దలఁగకు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

పురాకృతం కర్మఫలం భోక్తు మేష భవో ఽభవత్ ।
ఇత్యాకృష్య మనో వేమ! భవ దుఃఖసుఖే సమః ॥

తా॥ పురాకృతకర్మఫలితమునవే యీపుట్టువు, కష్టసుఖములుఁ గల్గుచున్నవని తలంచి మదిని గట్టిచేసి ద్వంద్వసహిష్ణుడవై యుండుము. (వి॥ కష్టైర్వినా న హి భవంతి మహోన్నతానాం॥

956 సంద్రమునకుఁ జూడ నరయ నీరు కలదు, అక్కఱకు నీరు చనువుఁ గాదు
అనుభవముఁ గాని నీర మదియేమి చేయును, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

సాగరేణ సహస్రం కించిత్ కిం వేమ! సాగరమ్ ॥
అపి యోగాయ నస్సారం తాదృశేన కిం ఫలమ్? ।

తా॥ సముద్రముగొప్పది చాలనీరుకలదు. కాని యానీరు పనికివచ్చునది కాదు. పనికిమాలినవస్తు వెంత పెద్దదైనను దానివలన ప్రయోజన మేమి?

957 సాధనంబులేక పని కూడ దెన్నఁడు, బోధలేనివిద్య పొసఁగ దెపుడు
పాదుగొల్పి మదిని భావించి చూడుము, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

సాధనేన వినా వేమ! న కించిదపి సిధ్యతి ।
విద్యా నాస్తి వినా బోధం విమృశ్య హృది చింతయ ॥

తా॥ సాధనములేక పని జరుగదు. బోధలేక విద్యరాదు. కాన నిశ్చల మనమున సద్గురుబోధతోఁ దత్త్వముఁ గ్రహించి తరించుము.

958 సాధుజనులఁ బట్టి సంతాపపెట్టింప, కులవినాశమొందుఁ గ్రూరజనుఁడు
సాధుజనులపూజ సాయుజ్యమిచ్చును, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

సజ్జనాన్ యది బాధేత కులం నశ్యేద్దురాత్మనః ।
పూజా సాధుజనానాం స్యాత్ వేమ! సాయుజ్యదాయినీ ॥

తా॥ సాధులబాధించిన క్రూరునకు సమూలనాశనమును, బూజించిన పుణ్యాత్మునకు, సాయుజ్యమును గల్గును.

959 సురలు మానులెపుడు సరవి వర్తింతురు, ధర్మమార్గమొకటి తారకముగ
అట్లు కానివార లసురులై చెడిరయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

తారకో ధర్మమార్గస్స్యా దితి దేవా మహర్షయః।
వర్తంతే వేమ! నశ్యంతి తద్భిన్నా అసురాదయః॥

తా॥ ధర్మమే తారకమార్గముగా దరించినవారు సురలు. అట్లు కానివా రసురులు.

960 తల్లిదండ్రు లాత్మతనయులన్నలు తమ్ము, లెలమి బంధుభృత్యు లెల్లజనులు
గలిగివర్ధిలంగ ఘనతతోనుండుము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పితరౌ వాత్సల్యయుతౌ భ్రాతరో భృత్యబాంధవాః।
యథా వేమ! వర్ధంతే తథాభ్యుదయవాన్ భవ॥

తా॥ బాబూ! తల్లి తండ్రి పుత్రులు అన్నలు తమ్ములు బంధువులు సేవకులు సమృద్ధిపొందుచుండు నట్లు నీ వుండు లాగున సగౌరవముగా మెలంగుము. (వి, సర్వజనులకు హితోపదేశము.)

961 మఱతునేమొయనుచు మది సుజనుండెప్డు, నెవరొనర్చుమే లదెంతదైన
మాఱుమేలుఁబూచి మర్యాదఁగాంచును, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ.

విస్మరామీతి వా వేమ! భావయన్ సుజనో హృది।
ఉచితాం ప్రత్యుపకృతిం కుర్వన్ ప్రాప్నోతి గౌరవమ్॥

తా॥ మంచివాఁ డెప్పుడును మఱతునేమోయని తన కితరు లొనర్చు మే లెంతటిదైనను మాఱుమేలు త్వరలోనే చేసి మర్యాదఁ గాంచును.

962 చేయఁదగినవేళఁ జేసెడికార్యంబు, పేగపడియొనర్ప విషముదోసు
బుడమకాయ చేదు ముదిసినఁదీపయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమార్హసమయే కార్యం సహసా యది కుర్వతే।
విషమం స్యాద్ధి తుంబ ఫలాటుగ్రహాంశం యథా।

తా॥ బుడమకాయ పచ్చిది చేదు. పండుటచే. అట్లే తరుణమునకుముందే తొందరపడిచేసినకార్యము విఫలము.

963 అరయ నాస్తియనక యడ్డుమాటాడక, తిట్టువడక మదిని గొట్టుకొనక
తనదికాదనుకొని తాఁబెట్టునది పెట్టు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

నాస్తీత్యకథయన్ వేమ ! నిషేధమపి చాబ్రువన్ ।
అశోచన్ హృది నాత్మీయమితి దానం వదాన్యతా ॥

తా॥ "ఇదినాదికాదు. అర్థిది" అని సంతోషమున సంతృప్తితోఁ బెట్టునది పెట్టుకాని యడ్డుమాటలఁ జెప్పి లేదనియు కసరి మనస్సును జీకాకుఁ బరచుకొని తప్పనిసరియై పెట్టునది పెట్టుకాదు.

964 కామచింతఁజిక్కి కనుగానలేకవు, నియమనిష్ఠవిడిచి నియతిమీరి
తామసంబు వడఁచి తన్మయమొందురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

కామచింతాపరో వేమ ! మదాంధస్త్వం న పశ్యసి
నిష్ఠాం చ నియమం త్యక్త్వా తామసం త్యక్త్వా చరం వ్రజ ॥

తా॥ కామచింతఁజిక్కి కనుగానకపోవుట నియమనిష్ఠవిడిచి నీతిని మఱచి తామసమును విడిచి సమ్యక్స్థానము పొందఁజాలరు. కానమంచి మార్గమున సంచరించి తన్మయ మందుము.

965 ఫలములేని కార్యములు సేయ నొల్లరు, కలజనంబులెల్ల నిల జనంబు
ఫలము మంచిదైనఁ బరమందు ముదమొందు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఫలాభిసహితం కార్యం కర్తుం నేచ్ఛంతి మానవాః ।
యది సాధు ఫలం వేమ ! పరే ముద మవాప్నుయాత్ ।

తా॥ ఫలితములేనిది మంచిపనియైనను పనులు సేయనొల్లరు. సత్కార్యమునకు సత్ఫలితమే యుండును. అట్టి విశ్వాసముతోఁ బరమాత్మను బొంది సంతసింపుము.

966 ఇతరచింతలన్ని వెతలని మదినెంచి, జతుపుంటుకరీతి జగమునుమఱచి
సతత మాత్మయందె సంధ్యాటలాడుము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అన్యచింతా వృథా జ్ఞాత్వా జతుకస్పర్శవత్ జగత్ ।
విస్మృత్య వేమ ! సంయుక్తో మాత్మారామ స్సదా భవ

తా॥ మెత్తనిలక్కకే యితరములంటుకొనునట్లు మెత్తనైనమనమున యితరచింతలునుగల్గు అట్టియితరాలోచనలన్నియు బాధనుగల్గించునవె

కాన మనస్సును దృఢపరచి లోకవిషయముల నంటనీక జగత్తునే మఱచి యెల్లప్పు డాత్మానందముననే ప్రవర్తింపుము. (ఏ) యత్రోపరమతే చిత్తం నిరుద్ధం యోగసేవయా, యత్రచైవాత్మ నాత్మానం పశ్య న్నాత్మని తుష్యతి॥ గీత॥

967 గురువుఁగలుగ నాత్మగుఱుతెఱింగెదనని, కాలమెల్ల రిత్తగడుపువుండ్రు
గురువుదొరకునపుడు కూలును దేహంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

గురౌ ప్రాప్తే త్వాత్మవిద్యాం జానామీతి వృథా జడః।
కాలం నయతి [illegible] ప్రియ [illegible]త్తమః॥

తా॥ [illegible] చేయుదునని కాలము వృథా [illegible] వు? అంతస్సా[illegible]

968 కాశి [illegible] నాత్మఁజూచి
వాసనలనెఱుఁగమి [illegible] వినుర వేమ॥

కాశీ [illegible]
[illegible]॥

తా॥ [illegible] గయ ప్రయాగ [illegible] యగును. (ఏ) [illegible] మాత్మా[illegible]ం [illegible] భూతాని [illegible]ని, [illegible] యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర [illegible]॥ గీత॥

969 భోగవాంఛచేతఁ బోలుపేదో యుఱుఁగక, పాపహాబుద్ధినొరుల మాయుటకును
సాహసించువాఁడు సర్వ[illegible] చెడునయా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అనభిజ్ఞ[illegible] ! [illegible]గవాం[illegible] నరః।
[illegible] [illegible]యితుం యతమా[illegible]॥

తా॥ భోగవాంఛచే యు[illegible]యుక్త వివేకజ్ఞానము [illegible] బుద్ధిచే నితరులను [illegible]టకు సాహసించువా[illegible] సర్వ[illegible] చెడును.

970 శివిలేదటంచు దెందంబులోనెంచి, జ్ఞానిసెఱుఁగలేని మానవుండు
డాంబికునకు లొంగి దయ్యును గడపటు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఆర్భటీ వేమ ! నాస్తి చాజ్ఞానినం నరః ।
దాంభికస్య [illegible] భూత్వా వదం [illegible] ప్రపన్నయా భ్రమమ్ ॥

తా॥ నిరాడంబరుఁడగు జ్ఞానిని గుర్తించనివాఁ డాడంబరపుగొడ్డు మాయజాలములఁజిక్కి యిడుమఁ జెడ్డఁగలఁడు.

971 తనవిపత్తుఁదెలియఁ దప్పించుకొనఁజూడు, న్యాయమునుఁబైన నెట్టులైన
నరకబాధవిను మ నరయఁడాధర్మంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

జ్ఞాతాయాం వేమ ! [illegible] తాం వారయితు మిచ్ఛతి ।
[illegible] వేత్తి నరకవ్యథామ్ ॥

తా॥ [illegible] దప్పించుకొనుటకుఁ బ్రయత్నించు[illegible]. కాని [illegible] వానినుండి తప్పించుకొను[illegible] మార్గము [illegible].

972 [illegible] చివ్వలోఁబడునుపు [illegible] తలమున
నిచ్చఁగలుఁజేయు [illegible], విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] ।
[illegible] ! [illegible] రతిమ్ ॥

తా॥ [illegible] మిదుతవలెఁ గామా[illegible] యట్లు కోరికను బెంప[illegible] మార్గము [illegible] లరున్నారు. (వి) యో మాం [illegible] వేన పైత్యతి। [illegible]

973 [illegible] ! [illegible] సృష్టించి [illegible] వెనుభూతమట్లు
దానివలను బడని వానిఁగాంచుమే?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] ! [illegible] ।
[illegible] వేమ ! [illegible] పృథ్వతీ ।

తా॥ [illegible] తముదం [illegible] యూమదానిని సృష్టించును. [illegible] (వి) [illegible] యంత్రేణ [illegible] సృష్టం విష మనుష్యయం [illegible]. (ఫ[illegible])

974 వరునిబిందువునను నాతిగర్భముఁ దాల్చు, రాతియుప్పుచేత రసముఁ గట్టు
బుద్ధిఁ గలిగియున్న భువనముల్ దాల్చదా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] గర్భిణీ స్యాత్ [illegible] రసం తథా ।
యది [illegible] ! జ్ఞానయుక్తా [illegible] కిం జగత్? ॥

తా॥ పురుషవీర్యము స్త్రీ గర్భమును ధరింపఁగు. రాతియుప్పుచేఁ బాదరసము [illegible]. [illegible] బుద్ధి జ్ఞానమును గల్గియున్న లోకములనే ధరింపఁగలదు.

975 చదువుఁ జదువకున్న సౌఖ్యంబులును లేవు, చదువుఁ జదువు సేని సరసుఁ డగును
చదువుమర్మ మెఱిఁగి చదువంగఁ జూడుము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible]విదాం నాం న సౌఖ్యాని భవంతి హి ।
[illegible] విద్వాన్ భవ మర్మవిత్ ॥

తా॥ చదివిన జ్ఞానియగును. [illegible] సౌఖ్యము [illegible]. అట్టి సుఖమును గ్రహించు జ్ఞానము [illegible] చదువుము. (వి) [illegible] పశుః కో? న కరోతి ధర్మం, ప్రాధీతశాస్త్రోఽపి న చాత్మబోధః [illegible] మణి.

976 తావుఁ [illegible] నేవిధమునైన నికరుఁ జేరు
భావమెఱుఁగకున్నఁ బరమెఱుంగుట యెట్లు?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

[illegible] చిత్తా[illegible] యామి [illegible]? ।
[illegible] వేత్తి పరం [illegible]? ॥

తా॥ గమ్యస్థానము [illegible] యొకవ్యుడు చేరఁగలఁడు. కాని [illegible] నెట్లు చేరఁగలడు?

977 మస్తచిత్తులు తమమర్మంబుఁ దెలియక, చిత్తచలనమంది చెడిరి భువిని
భక్తిలేనివాఁడు పరమాత్మ నెఱుఁగునా?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

అజ్ఞానతో వేమ ! మర్త్య మస్తచిత్తా నిరంతరమ్ ।
నశ్యంతి చిత్త[illegible] దక్షో వేత్తి కిం పరమ్? ॥

తా॥ మస్తులు యథార్థము తెలియజాలక చలచిత్తులై చెడుచున్నారు. భక్తిలేనివాఁడు పరమాత్మ నెట్లు తెలిసికొనఁగలఁడు? (వి) అహర్నిశం కిం పరిచింతనీయం? సంసారమిథ్యాత్వశివాత్మతత్త్వమ్।

978 పతులఁగవయుటకును, సుతులఁబడయుటకు, వెతలఁబడుట యెంతొ వేసటయగు
నేలనున్నరాయి నెత్తికెత్తినయట్లు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ప్రసంగాయ సుత[illegible] వ్యగ్రో వేమ! మానవః।
ఉన్మాదస్తు మహో[illegible]రశి [illegible]శిలామ్॥

తా॥ నేలమీఁదరాతిని నెత్తి[illegible]నట్లు [illegible] లను బొందుటకు బిల్లలఁగనుటకు వేసటఁబడుట [illegible] ము. (వి) క్వాప్తా స కాంర్యా? సతసం గవా [illegible]

979 హానికలుగఁబోదు హరుని దలఁచినను హానికెబ్బు పరము వసుధయందుఁ
బూని నిష్ఠమీఱి పొదలక యుండుము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

యది ధ్యాయే ద్ధృది [illegible] న హాని స్తస్య విద్యతే।
పరం సిద్ధ్యతి వేమహా ధృతనిష్ఠ స్సుఖీ భవ॥

తా॥ పరమేశ్వరు మదిని ధ్యానించువారి కెన్నటికిని హాని కలుగదు. భవిష్యత్తు (పరము) కూడ బాగుపడఁగలదు. తత్తరపడక నిశ్చల మనస్కుఁడవు కమ్ము.

980 పరులమేలుఁజూచి పలుగాకివలెనెప్డు, కట్టిమాటలాడువాఁ డధముఁడు
అట్టివానిబ్రతుకు వదియేలమట్టికా ?, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

పరాభ్యుదయ ముద్వీక్ష్య సర్వదా వేమ! కాకవత్।
అధమో నిష్ఠురోక్తి స్స్యాత్ మృత్తుల్యం తస్య జీవనమ్॥

తా॥ ఇతరుల మేలుఁజూచి యసహనమున వ్యర్థాలాపములఁ బలుకు దుష్టుని బ్రతుకు మట్టియగుటకే పనికివచ్చును. (వి) విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని, శునిచైవ శ్వపాకేచ పండితా స్సమదర్శినః॥ గీత॥

981 చిన్ననాటినుండి చేసినకర్మంబు, పిన్నపెద్దలకును బెరిఁగివచ్చు
మంట మింట నడుమ మతినిల్పిచూడుము, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

బాల్యాత్ప్రభృతి యత్కర్మ కృతం తత్ బాలవృద్ధయోః।
ప్రయాతి వృద్ధిం వేమేడం రోదస్యాం పశ్య ధీరధీః॥

తా॥ భూమ్యాకాశముల మధ్యప్రదేశమంతయు గాలించిచూచినఁ జిన్ననాటినుండియుఁ జేసిన మంచిచెడుకర్మల ఫలితమే వయస్సుతోఁ బాటు పెరుగుచు వచ్చుచుండుటఁ గానఁగును.

982 పునుగుపిల్లికేలఁ బుట్టించె వాసనల్? దానికుహీనము లేమి ధరణిలోన
బ్రహ్మచేఁతలన్ని పాడైన చేఁతలు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వేమ! గంధవిడాలస్య చక్రే కిం గంధసౌరభమ్?।
కిం తన్మహత్త్వం మేదిన్యాం బ్రహ్మచేష్టా నిరర్థికాః॥

తా॥ పునుగుపిల్లి యేమంతగొప్పదని దానిపృష్ఠమునకు బ్రహ్మ సువాసనఁ గల్పించెను? బ్రహ్మచేఁతలన్నియు నిట్లే నిష్ప్రయోజనములు విచిత్రములు నైనవి.

983 నేననువచనంబు నీవనఁగావచ్చు, నీవు నేనవఁబడు నిష్ఠఁదెలియ
నేను నీవె నీవె నేనన వచ్చురా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వేమాహమితి యద్వాక్యం తద్ధి త్వమితి చోచ్యతే।
అహం త్వం చేతి నిష్ఠాతః అహం త్వం త్వమహం ధ్రువమ్॥

తా॥ పరికించిన నేను, నీవు, అను పదము లొకనికే చెల్లును.

984 చిత్రదీపమువలెఁ జింతను దిగఁద్రొక్కి, మిత్రముగను మనసు మెలఁగవెలిఁగి
శత్రుగుణములెల్ల సాధించుటయె ముక్తి, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

చిత్రదీపసమాం చింతాం వ్యుదస్య విమలం మనః।
మిత్రం కృత్వా దుర్గుణానాం ముక్తి ర్వేమ! నివారణమ్॥

తా॥ చింత, దీపపుబొమ్మవంటిది. నిశ్చలమనమున దానిని దిగఁద్రొక్కి మనస్సుతో మైత్రిఁ జేసికొని శత్రుగుణముల జయించుటయే ముక్తి.

985 అచలతత్త్వమనఁగ ననుభవగమ్యంబు, చూచిచెప్పరాదు సూక్ష్మమదియు
మదికిఁదోఁచుఁగాని మర్మమెన్నఁగరాదు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

సూక్ష్మం వేమాచలం తత్త్వ మనుభూత్యేక వేదితమ్।
వక్తుం దర్శయితుం చాపి న శక్యం ద్యోతతే హృది॥

తా॥ అచలతత్త్వ మనుభవయోగ్యమైనది. సూక్ష్మమైనది. మనస్సునకు మాత్రము తట్టునది. కానఁ జూపుటకుఁను జెప్పుటకుఁను సాధ్యముకాదు.

986 ప్రాణులందు శివుని భావింపనేరక, యోగమందు రేల? యోగులార!
యోగమందుఁగలదె? భోగమందున్నట్లు, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

అదృష్ట్వా ప్రాణిషు శివం యోగ ఇత్యేవ యోగినః।
కథయన్త్వే యథా భోగే కిం యోగేఽస్తి తథా శివః॥

తా॥ అంతటఁ బ్రాణులందున్న పరమేశ్వరుఁ గాంచుచుండిన భోగము లున్నను నాటంకములు కావు. యోగమునకు సన్న్యాసములే కానక్కరలేదు. భోగమునకు యోగము సరిపోదు. (వి) సన్న్యాసః కర్మయోగశ్చ నిశ్శ్రేయసకరా వుభౌ, తయోస్తు కర్మసన్న్యాసాత్ కర్మయోగో విశిష్యతే॥

987 నాసికాగ్రమందు నయముగా గుఱినిల్పి, నాసిగాను జూడ వశ్యమగును
కాశికంచులఁగనఁ గడగండ్లుపడనేల, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

లక్ష్యం కృత్వా నాసికాగ్రే సమ్యగ్దృష్టి వశం భవేత్ ।
కాశీం కాంచీం చ సంద్రష్టుం వేమ ! కిం నిష్ఫలశ్రమైః?॥

తా॥ కాశి, కంచి, చూచుట కవస్థలుపడితి మనసు ముక్తిరాదు. నాసికాగ్రమున గుఱి నిలిపినఁ గొంతవఱకు వశ్యము కాఁగలదు (వి)సంప్రేక్ష్య నాసికాగ్రం స్వం దిశశ్చానవలోకయన్,......యుక్త ఆసీత మత్పరః॥

988 దొమ్మరాటవాని దొర్పులన్నియును, బొట్టకూటికొఱకె పట్టినదగు
అదియె యోగి కమర నానందమందఁగా ?, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వేమ ! కుటుంభరిత్యాయ దొర్పులం సంచరన్తినః ।
తదేవ యోగి[illegible] లభ్యం చేత్ బ్రహ్మానందదాయకమ్ ॥

తా॥ దొమ్మరాటవాఁడు పొట్టకూటికి శరీరసాధకమున కెంత యోగ్రమపడుచున్నాఁడు. అంత శ్రమ యోగిపడిన నానందముఁగాంచునుకదా?

989 శివి మిగులఁగట్టి కెక్కెమ్ములెత్తించి, యూళ్ళనేల ముక్తి యుత్తమునకు
మంచితోవకొఱకు మహినియత్నింపుము, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

ప్రతిష్ఠాప్య ధ్వజాన్ వేమ ! విక్రమ్య మహీతలమ్ ।
శాసేతచే న్నాప్తి ముక్తిః యతస్వ విమలాధ్వనే॥

తా॥ శివితో జెండాల స్తూపముల నెత్తించి యూళ్లేలుచుంటినన్నంత మాత్రమున ముక్తిరాదు. మంచిత్రోవకొఱకు యత్నింపుము.

990 టక్కుమాటలాడి చిక్కులఁబెట్టిన, నిక్కమెఱుఁగఁబడదు నిర్వహింప
చక్కనైన జ్ఞానసారంబుఁదెలియుమీ, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

వేమ ! కూటవచాం స్యుక్త్వా యది భేదం కరిష్యసి ।
తత్త్వం న జ్ఞాయతే సమ్యక్ జ్ఞానసారం వినాఽవ్యయమ్ ॥

తా॥ మోసపుమాటలఁబలికి చిక్కులఁ గల్పించుకొన్న నిక్క మెఱుఁగఁబడదు. కాన చక్కనైన జ్ఞానసార మెఱుఁగుటకే ప్రయత్నింపుము. (వి) న హి జ్ఞానేన సదృశం పవిత్ర మిహ విద్యతే, అజ్ఞానే నావృతం జ్ఞానం తేన ముహ్యంతి జంతవః॥ (గీత)

991 చలముఁబట్టి మదిని జనియించుగుణముల, తతిని దుఃంచి వేగఁ దమకముడిగి సతము గాను బుద్ధి సవరింప నదె ముక్తి, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

హృజ్జాతం గుణసంజాతం ఛిత్వా యత్నేన నిస్పృహః ।
బుద్ధిం విశుద్ధాం కుర్యాచ్చేత్ వేమ ! సా ముక్తిరేవ హి॥

తా॥ పట్టుదలతో మనమునఁబుట్టు గుణముల నంతరింపఁజేసి బుద్ధిని సరిచేసికొన్న నదియే ముక్తి. (వి) హిరణ్మయే పరే కోశే విరజం బ్రహ్మ నిష్కళమ్, తచ్ఛుభ్రం జ్యోతిషాం జ్యోతి స్తద్య దాత్మవిదో విదుః॥

992 చెవులలోనఁబుట్టు రవమె యాకాశంబు, కన్నులఁగనునదియె కళలజ్వాల ముక్కులోని గాలి ముక్తికిఁ కోవయా, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

నాదమేవ శ్రవోజాత మాకాశో వేమ ! కథ్యతే ।
నేత్రదృష్టా కళాజ్వాలా నాసావాయుశ్చ ముక్తిదః ॥

తా॥ చెవి మూసిన దెలచిన వినఁబడు ప్రణవశబ్దము పుట్టుచోటే యాకాశము. కన్నుమూసినఁ దెఱచిన కనఁబడు కళయే తేజస్సు. ముక్కు మూసినఁ దెఱచిన నుండు ప్రాణవాయువే గాలి. అట్టిస్థితియే ముక్తి.

993 ఆదిసోమభౌమ మాదిగా బుధుఁగూడి, గురువు శుక్రుఁడు శని గురుతులెన్ని ఎన్నిదినములైన నిల నొక్కరూపమే, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

భాను స్సోమః కుజ స్సౌమ్యో గురు శ్శుక్ర శ్శనిః క్రమాత్ ।
దినసంజ్ఞాకరా వేమ ! దివసం త్వేకరూపకమ్ ॥

తా॥ ఆది, సోమ, మంగళ, మొదలగు వారముల గుర్తులెన్ని యున్నను దినస్వరూప మొకటే. అట్లే పరమాత్మయు నొకడే.

994 గుజ్జుమనసుఁదగిన గుణములైన రౌతున్న, గుజ్జు మిలను నడుమ గుర్రమగ్ని గుజ్జుము తనరెను పరిపూర్ణ మేలు ... దో, విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ॥

దత్తే వేమాశ్వకే ప్రాప్తే గుణే సన్ వర్తతే హయః ।
స్వకీయదేహస్య గుణం న జానాతి కుతో హయః? ॥

తా॥ కౌతుకొలఁది గుఱ్ఱము నడచును. కాని తన యొంటిగుణము దెలియఁజాలదు.(సమర్థుఁడగు గురువువలన ముక్తి శీఘ్రముగలభింపఁగలదు

995 మ్రానిలోన నగ్ని మఱియుండఁగావచ్చు, నగ్నిలోన మ్రాని కలియగునె?
మ్రానిలోని యగ్ని మర్యాద సంసారి, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

స్థాతుం శక్తః తరావగ్ని రగ్నౌ తు న తథా తరుః ।
ధృతవృక్షాగ్నిమర్యాద స్సంసారీ వేమ! సంచరేత్ ॥

తా॥ మ్రానిలో నగ్నియుండును. కాని యగ్నిలో మ్రానుండనేరదు మ్రానులోని యగ్నివలె దేహములోని సంసారి మర్యాద వహించును.

996 మేఘమడ్డమైన మిహిరునిఁ జెఱచును, జిత్తమడ్డమైన స్థిరముఁజెఱచు
మఱపులడ్డమైన మహిమంబుఁజెఱచురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

ఆచ్ఛాదయతి వేమార్కం మేఘరోధ స్తథా స్థిరమ్ ।
చిత్తావరోధ స్సంరోధో మహిమానం చ విస్మృతేః ॥

తా॥ మేఘ మడ్డమైన సూర్యకాంతిని, చిత్త మడ్డమైన స్థిరత్వమును అజ్ఞాన మడ్డమైన ప్రభావమును, పాడుచేయును.

997 నిగిడి దృష్టి యెపుడు బింబమందుంచిన, మనసమందు నెఱుక మగ్నమగును
లగ్నచిత్తమమర రక్షించుచుండురా, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

బింబస్థాచేత్ స్థిరా దృష్టిః మగ్నా స్యా న్మనసి స్మృతిః ।
లగ్నం చిత్తం పరే లక్ష్య వేమ! రక్షతి సర్వదా॥

తా॥ పరమాత్మయందే నిశ్చలదృష్టియుంచిన నెఱుక మనసున లీనము కాఁగలదు. ఆ తెలివితోఁ గూడిన మనస్సు సర్వదా రక్షించును.

998 వేయివిధము లరయ వేమనపద్యము లర్థమిచ్చు వానినరసిచూడ
చూడఁజూడఁగల్గుఁ జోద్యమౌ జ్ఞానంబు, విశ్వదాభిరామ వినురవేమ॥

వేమప్రోక్తాని పద్యాని దదత్యర్థం సహస్రధా ।
దర్శం దర్శం లభేతాత్ర వేమ! జ్ఞానం మహోద్భుతమ్ ॥